

808 383

๓๒๖๗๐

๒.๓

การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี
แนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปริญญานิพนธ์

ของ

ถวัลย์ พึ่งเงิน

21 ก.พ. 2538

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

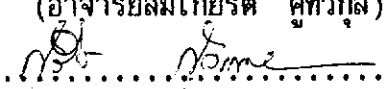
ตุลาคม 2537

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

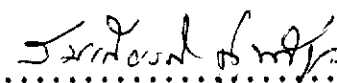
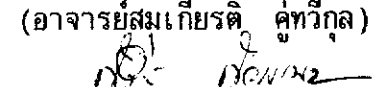
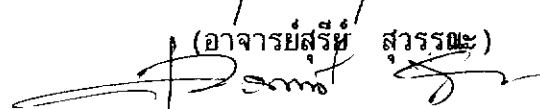
192790

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

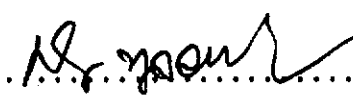
คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน
(อาจารย์สมเกียรติ คู้ทวีกุล)
..... กรรมการ
(อาจารย์สุรีย์ สุวรรณะ)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(อาจารย์สมเกียรติ คู้ทวีกุล)
..... กรรมการ
(อาจารย์สุรีย์ สุวรรณะ)
..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จวงคนธ์ จงตระกูล)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร.ศิริยา พูลสุวรรณ)

วันที่ 14 เดือน ตุลาคม พ.ศ 2537

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากท่านอาจารย์สมเกียรติ
คู่ทวีกุล และอาจารย์สุรีย์ สุวรรณะ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น และตรวจแก้ไข อันเป็น
ประโยชน์ต่อการเขียนปริญญานิพนธ์จนกระทั่งสำเร็จ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของท่านทั้งสอง
เป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสองท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.สุวคนธ์ จงตระกูล ที่ได้ให้ความกรุณาร่วมเป็นกรรมการ
สอบปากเปล่าได้กรุณาแนะนำ ตรวจแก้ไข จนทำให้ปริญญานิพนธ์สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.อัมพร ศรีเสริมโภค ภาควิชาภาษาตะวันตกที่ได้
ตรวจทานแก้ไข แนะนำในการเขียนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ

ท้ายสุดขอขอบคุณสมาชิกในครอบครัวทุกคนที่ให้อาใจ และสนับสนุนมาโดยตลอด

ถวัลย์ พึ่งเงิน

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	3
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	3
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	3
	นิยามศัพท์เฉพาะ	5
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	5
	เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2	ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน	
	ประเภทบันเทิงคดี	14
	ปัญหาป่าไม้ถูกทำลาย	15
	ปัญหาสัตว์ป่าถูกทำลาย	29
	ปัญหาสัตว์น้ำถูกทำลาย	45
	ปัญหาเรื่องน้ำเสีย	48
	ปัญหาอากาศเป็นพิษ	49
	ปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมโดยใช้สารพิษ	51
	ปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมโดยทิ้งขยะลงในที่สาธารณะ	52
3	วิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนว	
	อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	55
	กลวิธีการสร้างโครงเรื่อง	55
	กลวิธีการสร้างตัวละคร	80
	กลวิธีการสร้างฉาก	95

4	บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	120
	การปลูกฝังคุณธรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	120
	การชี้ให้ตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	141
	การแสดงแบบอย่างของนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	155
	การสั่งสอน แนะนำ ตักเตือน ให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	165
5	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	175
	บทสรุป	175
	อภิปรายผล	177
	ข้อเสนอแนะ	189
	บรรณานุกรม	190
	ประวัติย่อของผู้วิจัย	194

ภูมิหลัง

ปัจจุบันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นปัญหาที่สำคัญของสังคม เพราะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัยและสุขภาพจิตของประชาชนในเมืองหลวง ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษได้แก่ สภาพมลพิษทางอากาศ เสียงและน้ำ ส่วนในชนบท ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากที่สุดคือการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเร่งด่วนต้องรีบแก้ไข เพื่อคงไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี

รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญของปัญหานี้จึงได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติในปี พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแรกของไทยที่มีความมุ่งหมายที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ พระราชบัญญัตินี้ยังทำให้มีการก่อตั้งสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติขึ้น เพื่อทำหน้าที่เป็นองค์การหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยตรง

ในด้านการศึกษา รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยนำเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากำหนดไว้ในหลักการข้อที่สองของแผนการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ดังข้อความที่ว่า "ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและจะต้องดำรงอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างกลมกลืนและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มนุษย์จะต้องตระหนักถึงการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม" (สมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย. 2535 : 9)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นปี พ.ศ. 2521 และมัธยมศึกษาตอนปลายปี พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุงปี พ.ศ. 2533) ได้บรรจุวิชาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ด้วย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเปิดสอนวิชาเลือกเสรี ส 051 สิ่งแวดล้อมศึกษา และวิชาบังคับเลือก ส 053 ประชากรกับสิ่งแวดล้อม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายวิชาเลือกเสรี ส 081 พลังงานกับสิ่งแวดล้อมศึกษาและ ส 082 ประชากรกับคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสอดแทรกอยู่ในวิชา

ต่าง ๆ ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาแสดงให้เห็นถึงการสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชน ในการรักษาสีแกวัลย์ซึ่งมีความสำคัญยิ่งในปัจจุบัน เพราะคนวัยนี้จะต้องเติบโตขึ้นและมีส่วน รับผิดชอบในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมในอนาคต

หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้พยายามรณรงค์ประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อรูปแบบ ต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้เช่น ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์และสิ่งพิมพ์ ประเภทต่าง ๆ นอกจากสิ่งเหล่านี้แล้วยังมีสื่ออีกประเภทหนึ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งก็คือ วรรณกรรมเยาวชนเพราะวรรณกรรมประเภทนี้เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อเยาวชนมาก นอกจากจะให้ความบันเทิงแล้วยังสะท้อนให้เห็นปัญหาสังคมในปัจจุบันพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการ แก้ปัญหาที่เยาวชนจะต้องรับรู้และช่วยกันแก้ไขสังคมให้มีสภาพที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังได้ สอดแทรกคุณธรรมในการดำเนินชีวิตให้เยาวชนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งเป็นการปูพื้นฐาน สิ่งที่ดีงามแก่เยาวชนอันเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตทั้งในส่วนตนเองและสังคม ได้มี ผู้แสดงทัศนะเกี่ยวกับอิทธิพลที่วรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีที่มีต่อเยาวชนไว้ดังต่อไปนี้

จินตนา เกษรบัวขาว กล่าวว่า การที่จะสอนวัยรุ่นในสิ่งต่าง ๆ ควรที่จะนำวิธีการ ไม่ให้วัยรุ่นรู้สึกตัวว่าได้รับคำสอน ซึ่งเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่แทรกซึมคำสอนแก่วัยรุ่นได้ อย่าง แนบเนียนและมีศิลปะคือให้วัยรุ่นได้อ่านหนังสือ โดยเฉพาะหนังสือประเภทบันเทิงคดี หรือ นวนิยายทั้งนี้นวนิยายสามารถสนองความต้องการของวัยรุ่น เข้าถึงความคิดและอารมณ์ช่วยให้ สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ นอกจากนี้ยังแนะนำให้วัยรุ่นใจให้คล้อยตามเรื่องที่อ่านนั้นได้อีกด้วย (จินตนา เกษรบัวขาว. 2528 : บทนำ)

อมรา เทศกรณ์ กล่าวว่า "หนังสือนวนิยายสำหรับวัยรุ่นควรเป็น นวนิยายที่ดี แฝงด้วยคุณธรรมและศีลธรรม ช่วยในการปูพื้นฐานสิ่งที่ดีงาม เพื่อที่วัยรุ่นจะได้ยึดเป็นหลัก แบบอย่างในการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตอันนำมาซึ่งความสุขทั้งในชีวิตส่วนตนและสังคม" (อมรา เทศกรณ์. 2520 : 192)

สมพร มั่นตะสูตร ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของหนังสือเด็กว่า ในด้านเนื้อหาจะต้อง ให้ความรู้ โครงเรื่องที่สมเหตุสมผล เนื้อเรื่องสร้างเสริมทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน ให้คุณค่าแก่การ ดำเนินชีวิตเสริมสร้างความเข้าใจตนเอง เข้าใจคนอื่นและสิ่งที่อยู่แวดล้อม ให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน กระตุ้นให้เกิดความสามารถ แก่นของเรื่องข้อคิดที่สำคัญต้องเป็นไปตามธรรมชาติ ที่ไม่ขัดแย้งกับข้อเท็จจริง ส่งเสริมให้มีศีลธรรมและค่านิยมที่ดี (สมพร มั่นตะสูตร. 2525 : 178 - 179)

ในปัจจุบันนักเขียนจำนวนหนึ่งได้สร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนที่มีเนื้อหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถ้าเยาวชนได้อ่านวรรณกรรมเหล่านี้ก็จะเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ทำให้เยาวชนมีส่วนช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ได้ วรรณกรรมประเภทนี้จึงเป็นสื่อชนิดหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้ทางหนึ่ง

ดังนั้นผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยจะศึกษาปัญหาที่ปรากฏในวรรณกรรม กลวิธีการประพันธ์และบทบาทในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชน ประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในด้าน

1. ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในเรื่อง
2. กลวิธีการประพันธ์ของผู้แต่ง
3. บทบาทของวรรณกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าวรรณกรรมเยาวชนประเภทนี้ ในการสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งยังเป็นแนวทางให้ครูได้คัดเลือกหนังสือประเภทนี้ เพื่อเป็นหนังสือประกอบการเรียนหรือหนังสืออ่านนอกเวลา ซึ่งเป็นการใช้วรรณกรรมเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาสังคมได้ทางหนึ่ง

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีที่มีเนื้อหาแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 ถึงปี พ.ศ. 2535 เพราะ พ.ศ. 2521 เป็นปีที่มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรระดับชั้นมัธยมศึกษาและได้เริ่มบรรจุ

วิชาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้เป็นแบบเรียน วรรณกรรมที่นำมาศึกษา มีลักษณะดังต่อไปนี้

1.1 ได้รับรางวัลในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ

1.2 ได้รับคัดเลือกจากโครงการพัฒนาวารสารสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของสำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติและสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1.3 มีจุดมุ่งหมายในการแต่งเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งปรากฏในคำนำของหนังสือ

2. วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีที่นำมาศึกษานี้มีจำนวน 26 เล่ม ดังรายชื่อต่อไปนี้

ชื่อหนังสือ	ชื่อผู้แต่ง	ประเภท	ปีพ.ศ.
1. ชีวิตบ้านป่า	ประสิทธิ์ มุสิกเกษม	นวนิยาย	2521
2. เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง	มานพ แก้วสนิท	นวนิยาย	2522
3. ป่าเขียว	สุภา ลือศิริ	นวนิยาย	2524
4. เด็กชายชาวเล	พนม นันทพุกษ์	นวนิยาย	2524
5. บึงหญ้าในป่าใหญ่	เทพศิริ สุขโสภา	นวนิยาย	2524
6. เพื่อนแท้	ทanus อ้นประเสริฐ	นวนิยาย	2526
7. เขี้ยวขวาค้วน	ส. พุ่มสุวรรณ	นวนิยาย	2527
8. ไม้ค่อมแคะ	ส. พุ่มสุวรรณ	นวนิยาย	2527
9. โลกสีน้ำเงิน	อัศศิริ ธรรมโชติ	นวนิยาย	2528
10. ผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์	เจตนาพร	นวนิยาย	2528
11. ชีวิตบ้านนา	ทanus อ้นประเสริฐ	นวนิยาย	2529
12. โรงเรียนป่าล้อม	วงเดือน ทองเจียว	นวนิยาย	2530
13. มหกรรมในท้องทุ่ง	อัศศิริ ธรรมโชติ	เรื่องสั้น	2530
14. บ้านไร่ชายป่า	ทanus อ้นประเสริฐ	นวนิยาย	2531
15. ชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง	ส. พุ่มสุวรรณ	นวนิยาย	2531
16. ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่	วิธนา บุญยัง	นวนิยาย	2531

	ชื่อหนังสือ	ชื่อผู้แต่ง	ประเภท	ปีพ.ศ.
17.	เด็กบ้านป่า	ฉลอง เจยาคม	นวนิยาย	2532
18.	ลมหายใจในไพรพฤกษ์	วาปี คำโปลา	เรื่องสั้น	2533
19.	เด็กน้อยกับต้นไม้	ส. พุ่มสุวรรณ	เรื่องสั้น	2533
20.	น้ำหาบเดียว	โชติ ศรีสุวรรณ	นวนิยาย	2533
21.	บ้านนี้เป็นของเรา	คมศร คุณคิลก	นวนิยาย	2533
22.	แม่ได้ผ่านมาแล้ว	กาญจนา นาคันนันทน์	นวนิยาย	2533
23.	แมวหลง	คำพูน บุญทวี	นวนิยาย	2534
24.	หมู่บ้านกลางดง	อโศก ศรีสุวรรณ	เรื่องสั้น	2534
25.	บ้านเล็กริมบึง	อโศก ศรีสุวรรณ	นวนิยาย	2535
26.	ในส่วนปู่	อโศก ศรีสุวรรณ	เรื่องสั้น	2535

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

วรรณกรรมเยาวชน หมายถึง หนังสือสำหรับผู้อ่านอายุ 6 ถึง 25 ปี

บทบาท หมายถึง หน้าที่ของวรรณกรรมในการสั่งสอน แนะนำ ตักเตือนและปลุกฝัง

คุณธรรม

ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ปัญหาในการทำลายป่าไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ และสิ่งแวดล้อม

กลวิธีการประพันธ์ หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ในการนำเสนอวรรณกรรมแก่ผู้อ่านอย่าง แยกคาย ได้แก่ การสร้างโครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. รวบรวมหนังสือวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีที่เนื้อหาในด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. รวบรวมเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการศึกษา วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี

3. วิเคราะห์ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมเยาวชนประเภท บันเทิงคดี แนวทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. วิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี แนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. วิเคราะห์บทบาทวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. เสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Documentary Research)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่สำคัญ ได้มีผู้ให้ทัศนะไว้ดังต่อไปนี้

อำนาจ เจริญศิลป์ (2528 : 85) กล่าวถึงปัญหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรไว้ว่า

1. ทรัพยากรบางอย่างใช้แล้วสิ้นเปลือง บางชนิดมีจำนวนจำกัด บางชนิดไม่สามารถงอกเงยใหม่ได้ จึงต้องหาวิธีการอนุรักษ์เพื่อมนุษย์จะได้ใช้ประโยชน์ได้นาน
2. ประชากรโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะที่ทรัพยากรมีจำกัด ถ้าใช้มากโดยไม่อนุรักษ์จะทำให้มนุษย์ที่เกิดหลัง ๆ ได้รับความเดือดร้อนเพราะขาดแคลนทรัพยากร
3. ทรัพยากรธรรมชาติบางชนิดแสดงออกถึงความเจริญทางวัฒนธรรมตลอดจนวิถีชีวิตที่สืบทอดมาตามธรรมชาติ ถ้าสิ่งเหล่านี้ถูกทำลายเท่ากับสัญลักษณ์ของชาติถูกทำลายจะทำให้ไม่มีสถานที่พักผ่อน การทำงานของคนก็จะเต็มไปด้วยความเครียดตลอดเวลา
4. ทรัพยากรธรรมชาติเป็นเครื่องส่งเสริมด้านเศรษฐกิจและมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ถ้าชนในชาติรู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรให้คงอยู่ ก็ทำให้ประเทศหรือกลุ่มชนนั้นมีสถานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง ประชาชนก็ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโลกอย่างสะดวกสบาย

วาสนา วราภักดิ์ (2524 : 2) กล่าวถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมว่า สิ่งแวดล้อมที่ปรากฏขึ้นเหล่านี้หากพิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว จะพบว่าส่วนใหญ่เป็นผลสืบเนื่องมาจากกิจกรรมของมนุษย์ นับตั้งแต่ความพยายามที่จะประดิษฐ์คิดค้นเทคโนโลยีใหม่ ๆ การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และวิทยาการต่าง ๆ การใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองจนขาดความระมัดระวัง ตลอดจน การทำลายความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม โดยสิ่งแวดล้อมเป็นทั้งรับของเสีย การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องแก้ที่ต้นเหตุ คือแก้โดยการให้ความรู้และสร้างความสำนึก ความรับผิดชอบทางด้าน

สิ่งแวดล้อม เพื่อให้น้ำพุดกิจกรรมของบุคคลในสังคมให้ไปสู่ทิศทางที่บังเกิดผลดีต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งก็คือคุณภาพชีวิตตนเองและส่วนรวมในที่สุด

การแก้ปัญหาคารอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ในการหาวิธีป้องกันในแต่ละเรื่องนั้น มีผู้เสนอแนะแนวทางในการป้องกันไว้ดังนี้

เกษม สนิทวงศ์ (2532 : 47) กล่าวไว้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สามารถอำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาประเทศได้มากที่สุด ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. เริ่มดำเนินการปลูกป่า โดยเฉพาะเป็นการปลูกป่าในพื้นที่ป่าต้นน้ำ ลำธาร อุทยานแห่งชาติและพันธุ์รักษาป่า ไม้ ส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาและรักษาป่าไม้

2. ประชาสัมพันธ์ในการอบรมศึกษาแก่ประชาชนและเยาวชนโดยทั่วไป ให้มีจิตสำนึกถึงความสำคัญและคุณประโยชน์ของป่า ไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ รวมทั้งสร้างจิตสำนึกอันชอบธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

3. ทำการรณรงค์อย่างต่อเนื่องให้ประชาชนชาวไทยเป็นผู้มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ราชการกำหนด

4. ส่งเสริมและควบคุมให้มีการใช้ที่ดินตามมาตรฐานและข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์ที่ดินบนคุณภาพลุ่มน้ำที่กำหนดไว้

5. ควรปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับป่า ไม้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

6. การจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาป่า ไม้ รวมทั้งให้การสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและอัตราค่าจ้าง เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หรือการปฏิบัติตามนโยบายป่า ไม้แห่งชาติและการนำไปสู่แผนการปฏิบัติ

7. หน่วยราชการต่าง ๆ จะต้องมีการประสานประโยชน์ ลดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรแต่ละชนิดนั้น จะต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ประกอบด้วย

วิชัย เทียนน้อย กล่าวไว้ว่า (2523 : 124 - 131) การอนุรักษ์ป่า ไม้กระทำได้ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. การปลูกป่าทดแทน เช่น การทำสวนป่า สวนรุกขชาติ สวนพฤกษศาสตร์ สวนสาธารณะ

2. คัมครองป่าไม้โดยอาศัยกฎหมายเพื่อประกาศเป็นพื้นที่ป่าไม้ในเขตหวงห้าม เช่น อุทยานแห่งชาติเป็นป่า ไม้ที่อนุรักษ์ไว้เป็นประโยชน์ในการรักษาต้นน้ำ ลำธาร วนอุทยาน เป็นป่า ไม้ที่มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม ปรับแต่งสถานที่เพื่อให้นักท่องเที่ยวพักผ่อน เขตพันธุ์รักษาป่าไม้ สงวนไว้เป็นที่พำนักที่ถาวรปลอดภัยและถาวรของสัตว์ป่า

3. การป้องกันไฟป่า จัดตั้งหน่วยดับเพลิง จัดตั้งแผงกันไฟทั้งที่อยู่ในป่าและบริเวณ นอกป่า

4. ขจัดการบุกรุกทำลายป่า เช่น พกถางป่าเพื่อทำไร่ พกลักลอบต้นไม้

5. ปรับปรุงวิธีการทำป่าไม้ เช่น ตัดต้นไม้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. การป้องกันความเสียหายของป่า ไม้อันเนื่องมาจากแมลงและโรคพืช

7. การพยายามนำเนื้อ ไม้มาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด

8. จัดการดูแลรักษาพันธุ์ไม้ สงวนไม่ให้ผู้รับสัมปทานไม้สงวนตัดไม้โทน ไม้เชื้อ ไม้สิ้นเขา

ปัจจุบันสัตว์ป่า ไม้กำลังสูญพันธุ์ลงอีกหลายประการ สัตว์หลายชนิดได้สูญพันธุ์ไปจากโลก แล้ว ซึ่งเป็นผลของการตัดไม้ทำลายป่าและการล่าสัตว์ของมนุษย์ การที่สัตว์ป่าสูญพันธุ์ก่อให้เกิด ผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

วิชย เทียนน้อย (2533 : 159) กล่าวว่า จากการที่สัตว์ป่าถูกทำลายจนใกล้ สูญพันธุ์หลายชนิด จึงทำให้มนุษย์บางกลุ่มเริ่มตระหนักและเห็นคุณค่าของสัตว์ป่ามากขึ้น การที่ สัตว์ป่าบางชนิดถูกทำลายเป็นจำนวนมากจะส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลทางธรรมชาติ เช่น นกป่าถูกทำลายจะทำให้แมลงเป็นศัตรูของพืชมากขึ้น ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากขึ้น การทำลายป่าของมนุษย์จะเป็นการทำลายสัตว์ป่าทางอ้อมเพราะเป็นแหล่งอาหารและหลบภัย ของสัตว์ป่า การที่ป่าถูกทำลาย โอกาสที่สัตว์ป่าจะถูกล่ามากขึ้น

ศิริพรต พลสินธ์ (2531 : 206) เสนอแนวทางในการอนุรักษ์สัตว์ป่าไว้ดังนี้

1. การถนอมสัตว์ สภาพแวดล้อมและการจัดที่หลบภัยให้แก่สัตว์ป่า

2. การควบคุมจำนวนโดยตรงโดยการเพาะพันธุ์เพิ่มและควบคุมการล่าสัตว์อย่าง

เข้มงวด

3. การควบคุมจำนวนโดยอ้อม โดยการดูแลในเรื่องอาหารที่อยู่อาศัย ตลอดจน

การควบคุมจำนวนของผู้ล่าเหยื่อ

4. ใช้มาตรการทางสังคมโดยร่วมมือกันศึกษาเรื่องสัตว์ป่าโดยตรง การสร้างและปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อสัตว์ป่า ตลอดจนถึงการออกกฎหมายควบคุมและคุ้มครองสัตว์ป่ารวมถึงพระราชบัญญัติในการอนุรักษ์สัตว์ป่า

นอกจากสัตว์ป่าจะถูกทำลายมากแล้วสัตว์น้ำซึ่งรวมถึง สัตว์น้ำจืดและสัตว์ทะเล ถูกทำลายลงมาก สัตว์น้ำหลายชนิดเหลือจำนวนน้อยลงและอีกหลายชนิดได้สูญพันธุ์ไปแล้ว ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์จับสัตว์น้ำมากเกินไป นอกจากนี้ น้ำเสียก็มีส่วนทำให้จำนวนสัตว์น้ำเหลือจำนวนน้อยลง

วิชัย เทียนน้อย (2521 : 191) ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์สัตว์น้ำไว้ดังนี้

1. การส่งเสริมเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
2. การจัดตั้งสถานีเพื่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
3. การสำรวจแหล่งประมงเพิ่มเติม
4. การป้องกันและปราบปรามผู้จับสัตว์น้ำผิดวิธี
5. การประชาสัมพันธ์ โดยขอความร่วมมือจากประชาชนทั่วไปเพื่ออนุรักษ์สัตว์น้ำ
6. รักษาถิ่นที่อยู่ของสัตว์น้ำเอาไว้โดยไม่ให้เกิดมลพิษ
7. กำหนดเขตห้ามจับสัตว์น้ำเพื่อให้บริเวณนั้นเป็นที่อยู่ปลอดภัยของสัตว์น้ำ

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ พืช และสัตว์ ในปัจจุบันน้ำอยู่ในภาวะที่ขาดแคลน อันเป็นผลมาจากการตัดไม้ทำลายป่าทำให้ต้นน้ำลำธารมีน้ำน้อยกว่าเดิมมาก นอกจากนี้สารพิษที่ถูกทิ้งลงสู่ น้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมและบ้านเรือนของประชาชนทำให้เกิดภาวะน้ำเน่าเสีย ซึ่งมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งที่มีชีวิตทั้งหมด ในด้านการอนุรักษ์น้ำมีวิธีการดังนี้

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2530 : 73) ให้แนวทางการอนุรักษ์น้ำไว้ดังนี้

1. การสร้างเขื่อนกั้นน้ำ
2. การนำน้ำเน่าเสียกลับมาใช้ใหม่
3. การส่งน้ำไปสู่บริเวณที่แห้งแล้ง
4. การวางท่อระบายน้ำจากบ้านเรือน
5. การทำแหล่งน้ำใหม่
6. การประหยัดน้ำ

7. การกำหนดให้ใช้น้ำใต้ดินในบางพื้นที่

8. การหาวิธีการใหม่ เช่น การทำน้ำทะเลให้เป็นน้ำจืด

อากาศเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของมนุษย์เพราะ อากาศที่ปราศจากมลพิษ ย่อมทำให้สุขภาพของมนุษย์มีร่างกายที่แข็งแรง รวมไปถึงสุขภาพจิตที่ดี อากาศเป็นมลพิษ ในเขตเมืองหลวงมีสาเหตุมาจากโรงงานอุตสาหกรรมปล่อยควันพิษ รถยนต์มีมาก ปล่อยควันจากท่อไอเสียมาบั่นทอนสุขภาพของประชาชน อากาศเป็นพิษจึงเป็นปัญหาสำคัญที่ต้อง ป้องกัน

นิติ เรื่องพยาน (2528 : 232) กล่าวถึงการอนุรักษ์อากาศไว้ดังนี้

1. ศึกษาปัญหาอากาศเสียแล้วออกระเบียบวางหลักเกณฑ์ควบคุมอันตรายเหล่านั้น
2. จัดหาเครื่องมือในการวิเคราะห์ วิจัย อุปกรณ์ทดสอบและควบคุมรถยนต์ที่ปล่อย

ควันดำ

3. ดำเนินการตามกฎหมายโดยเสมอหน้ากัน

4. กำหนดมาตรฐานในการปล่อยของเสียของกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลเป็นการทำลาย สิ่งแวดล้อมและทำให้อากาศเสีย

5. สนับสนุนโครงการด้านการศึกษาของโรงเรียนและมหาวิทยาลัย

นโยบายระดับชาติได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 7 รัฐบาลได้กำหนดแนวนโยบายต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 โดยให้ความสำคัญ ต่อการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ในการนี้ได้กำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

วราพร ศรีสุพรรณ (2535 : 92) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ไว้ดังนี้

1. จัดระบบการศึกษาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ในกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ให้มี ศักยภาพและมีขีดความสามารถที่เหมาะสม ในอันที่จะปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่าง รวดเร็วของการพัฒนาประเทศให้ทันเหตุการณ์มากขึ้น

2. การป้องกันแก้ไขและบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งในสังคมช่วง ห้วเลี้ยวหัวต่อของการพัฒนาประเทศ โดยให้ความสนใจใส่คำจูนเพิ่มขีดความสามารถของ

กลุ่มชนที่ด้อยโอกาสที่พึ่งตนเองไม่ได้และยังปรับตัวให้เข้ากับเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงได้ยากไม่ทันเหตุการณ์

3. ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่คนในสังคมได้รับจากความเสื่อมโทรมของสภาวะแวดล้อม อันสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากสังคมเกษตรมาเป็นสังคมเมือง สังคมอุตสาหกรรมและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ

4. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของคนในกลุ่มอายุต่าง ๆ ตั้งแต่วัยเด็กและเยาวชนวัยทำงานไปจนถึงวัยสูงอายุ โดยการให้การศึกษาลดชีวิต

ทวิ ทองสว่าง (2526 : 57) ได้ให้ทัศนะในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปดังนี้

1. ต้องควบคุมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่า ไม้ แร่ธาตุ เป็นต้น

2. ต้องใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์มากที่สุด รู้จักวางแผนการใช้ในอนาคต โดยคำนึงถึงจำนวนการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด

3. ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน ทั้งหน่วยงานราชการและเอกชน

4. หน่วยงานราชการต้องวางแผนแก้ไขปัญหาและกำหนดนโยบาย มาตรการต่าง ๆ โดยอาศัยข้อมูล ข้อเสนอแนะและความร่วมมือประสานงานจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง

5. ต้องตระหนักถึงภัยของสิ่งแวดล้อมเป็นพิษที่มาจากโรงงานอุตสาหกรรมเป็นตัวการสำคัญ ดังนั้นการจัดการแก้ปัญหาเกี่ยวกับโรงงานต้องใช้กฎหมายโดยกวาดขันทุกโรงงานอย่างเที่ยงธรรมไม่ยกเว้นหลีกเลี่ยงให้เป็นกรณีพิเศษ

ในฐานะที่เยาวชนเป็นบุคคลหนึ่งที่จะดำรงชีวิตอยู่ภายใต้สภาวะแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและอนาคต เยาวชนจึงเป็นบุคคลรุ่นใหม่ที่มีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อม เพื่อเป็นสมบัติของส่วนรวม จึงจำเป็นต้องสร้างจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นและระดับชาติให้มีคุณประโยชน์ต่อส่วนรวมให้นานที่สุด

วราพร ศรีสุวรรณ (2535 : 121) กล่าวว่า ในการสร้างจิตสำนึกและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น จำเป็นที่จะต้องพัฒนาบุคคลให้มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยการเรียนรู้ ใฝ่รู้และค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

2. เป็นผู้มีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง
3. มีลักษณะนิสัยที่เหมาะสมต่อการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม เช่น การประหยัดไฟ ประหยัดน้ำ ทิ้งขยะให้ถูกที่ เป็นต้น

เอกสารที่ได้กล่าวมาข้างต้นใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการแก้ปัญหารักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน ซึ่งจะทำให้งานวิจัยได้ทราบถึงปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิราภรณ์ จันทรสุพรรณ ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พ.ศ. 2441 - 2524 สรุปผลการวิจัยได้ว่า สิ่งแวดล้อมในหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ได้พัฒนาไปเฉพาะกระบวนการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ส่วนกระบวนการฝึกทักษะในการแก้ปัญหา กระบวนการสร้างค่านิยมและการเผชิญสภาพความเป็นจริงยังไม่ได้พัฒนา ดังนั้นแนวโน้มของสิ่งแวดล้อมในระบบโรงเรียนจะมีลักษณะเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรว่าสิ่งแวดล้อมคืออะไร แก้ปัญหาอย่างไร แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนในการรักษาและส่งเสริมสิ่งแวดล้อม เพราะขาดทักษะในการปฏิบัติ (จิราภรณ์ จันทรสุพรรณ. 2529 : 1 - 163)

โยธี สุริยพงศ์ ได้วิจัยเรื่องบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเขตการศึกษา 9, 10 และ 11 ผลการวิจัยสรุปว่า ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาได้แก่ ปัญหาด้านอุปกรณ์ เครื่องมือและวัสดุต่าง ๆ และปัญหาด้านหนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบและหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ยังเป็นอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน (โยธี สุริยพงศ์. 2533 : 1 - 101)

ปิยวดี คงกาเนิด ได้วิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในหลักสูตรแบบเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับประถมศึกษาตามหลักสูตร พุทธศักราช 2521 ผู้วิจัยได้เสนอทัศนะว่าควรปรับปรุงเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในหลักสูตรแบบเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติมในทุกกลุ่มวิชา และทุกระดับชั้นให้มีความต่อเนื่องกันมากขึ้นและเนื้อหาสิ่งแวดล้อมในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 2 ควรจัดให้มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจ

ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยตนเองและการนำความรู้ในด้านการอนุรักษ์ไปใช้ซึ่งกำหนด
โดยศูนย์พัฒนาหลักสูตร (ปิยวดี คงภาณี. 2525 : 1 - 135)

จากงานวิจัยมีผู้ศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเรื่องหลักสูตร
การสอน สื่อการเรียน ส่วนในด้านวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมยังไม่มีผู้วิจัยในเรื่องนี้
ในด้านสื่อการเรียนได้มีผู้วิเคราะห์ถึงหนังสืออ่านเพิ่มเติมและเสนอว่าควรมีการปรับปรุงหนังสือ
อ่านเพิ่มเติมให้มากขึ้นและมีคุณภาพยิ่งขึ้น ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการวิจัยครั้งนี้มุ่งเสนอ
วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็น
หนังสืออ่านเพิ่มเติมหรือหนังสืออ่านนอกเวลา เพื่อเป็นแนวทางให้ครูได้คัดเลือกหนังสือเหล่านี้
ใช้ประกอบการเรียนการสอน

บทที่ 2

ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี

ในปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกมนุษย์ทำลายลงไปมากในด้านป่าไม้ สัตว์น้ำ สัตว์ป่า อากาศและน้ำ เนื่องมาจากสาเหตุประชากรของโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจึงมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้มากขึ้น ตลอดจนความเจริญของบ้านเมืองและการนำวิทยาการที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาประเทศโดยไม่มีการควบคุมที่ดีพอ จึงทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและเกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ปัญหานี้จึงเป็นปัญหาสำคัญที่ทุกคนต้องร่วมมือกันป้องกัน เพื่อคงไว้ซึ่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดี จะได้เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้มีการรณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการต่าง ๆ หลายรูปแบบ ทั้งในด้านการศึกษาต่อเยาวชนและเผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชนแก่ประชาชน วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีเป็นสื่ออีกประเภทหนึ่งที่นอกจากจะให้ความบันเทิงแล้วยังสะท้อนสภาพปัญหาสังคมในปัจจุบันเกี่ยวกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจำแนกปัญหาเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรสัตว์ป่า ทรัพยากรสัตว์น้ำ ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาอากาศเป็นพิษ ปัญหาการใช้สารพิษและปัญหาการทิ้งขยะลงในที่สาธารณะซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

วรรณกรรมที่นำมาวิเคราะห์ทั้งหมด 26 เรื่อง โดยพิจารณาจากเนื้อเรื่องเหตุการณ์ในเรื่องซึ่งผู้แต่งแต่ละคนได้สะท้อนปัญหาไว้อย่างต่างกัน ซึ่งปัญหาที่สะท้อนจากวรรณกรรมทำให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของปัญหามากขึ้น เพื่อจะได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

การศึกษาปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมเยาวชน เพื่อให้ทราบถึงปัญหาทรัพยากรป่าไม้ในปัจจุบันที่ถูกทำลายลงอย่างมากมาจากการบุกรุกป่าและการทำลายป่าของมนุษย์ซึ่งส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์ป่าทำให้สัตว์ป่าไม่มีที่อยู่อาศัยและถูกล่ามากขึ้นจึงทำให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์ไปเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีคุณค่าประโยชน์ต่อมนุษย์ก็ถูกนำมาใช้อย่างไม่จำกัดทำให้เหลือจำนวนน้อยลง ทรัพยากรประเภทน้ำและอากาศ

เกิดมลพิษมากขึ้นเพราะขาดการควบคุมที่ดีพอ ทำให้สิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์มีมลภาวะมากขึ้นซึ่งเป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายมีดังนี้

ปัญหาป่าไม้ถูกทำลาย

ปัญหาทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายมีสาเหตุมาจากการบุกรุกป่า การเผา การล่า ฟืนพระราชบัญญัติคุ้มครองป่า การละเมิดสัมปทานป่าไม้ การสร้างเขื่อน ความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองและผลกระทบจากการทำลายป่า ซึ่งมีรายละเอียดของปัญหาดังนี้

1. การบุกรุกป่า

การบุกรุกป่าคือการที่ประชาชนเข้าไปจับจองที่ดินในป่าด้วยการทำไร่เลื่อนลอย หรือการบุกรุกป่าเพื่อผลประโยชน์จากการทำสัมปทานป่าไม้ วรรณกรรมที่สะท้อนปัญหาการบุกรุกป่าได้แก่เรื่องโรงเรียนป่าล้อมของวงเดือน ทองเจียว หมู่บ้านกลางดงของอโศก ศรีสุวรรณ เด็กบ้านป่าของฉลอง เจยาคม ป่านนี้เป็นของเราของคณิศร คุณดิลก มีสาเหตุจากสิ่งต่อไปนี้

1.1 การบุกรุกเพื่อเข้าครอบครองที่ดิน

การที่ประชาชนเข้าไปครอบครองที่ดินในป่าที่ยังมีสภาพอุดมสมบูรณ์แล้วทำลายด้วยการตัดไม้เพื่อทำไร่ มีการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากป่าโดยไม่คำนึงว่าทรัพยากรจากป่าจะหมดไปวรรณกรรมที่สะท้อนปัญหานี้มีดังนี้

เรื่องโรงเรียนป่าล้อม ครูเทียนทองซึ่งเป็นครูที่ย้ายจากในเมืองมาอยู่โรงเรียนในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ โรงเรียนที่ครูเทียนทองขอย้ายมาสอนมีสภาพเป็นป่าล้อมรอบบริเวณโรงเรียน ครูเทียนทองจึงอยากอนุรักษ์ป่าบริเวณรอบโรงเรียนไว้เพื่อเป็นสมบัติของชาติและต้องการปลูกฝังให้นักเรียนโรงเรียนแห่งนี้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าแต่ความหวังของครูก็ไม่เป็นไปตามอุดมการณ์ที่คิดไว้ เพราะพวกนายทุนเข้ามาบุกรุกป่า ตัดไม้รอบโรงเรียนเสียหายไปเป็นจำนวนมาก ประกอบกับชาวบ้านที่เข้าครอบครองที่ดินในป่ารอบ ๆ โรงเรียนจึงทำให้ครูเทียนทองสิ้นหวังที่จะอนุรักษ์ป่าแห่งนี้ไว้ ปัญหาของเรื่องคือตอนที่ครูเทียนทองมีความคิดขัดแย้งกับพวกบุกรุกป่าเพราะครูต้องการที่จะรักษาป่ารอบโรงเรียนให้เป็นป่ารอบโรงเรียนให้เป็นป่าไม้ที่คงสภาพสมบูรณ์เพื่อใช้เป็นสถานที่สอนให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของป่าไม้

จะได้เกิดความรักป่าไม่คิดทำลายป่า จากเหตุการณ์ตอนที่ครูเทียนทองไม่เห็นด้วยกับการตัดไม้ของพวกนายทุนและชาวบ้านดังข้อความที่ว่า

เทียนทองลุกขึ้นตักน้ำจากบ่อ เสียงเลื้อยไฟฟ้างขึ้นกึกก้องอีกแล้ว ต้นไม้ใหญ่
ด้านหน้าของโรงเรียนซึ่งอยู่ในที่ดินของชาวบ้านที่มาจับจองล้มครืนลงต้นแล้วต้นเล่าอย่าง
น่าใจหายเสียงประหลาดนี้เข้ามารับจ้างในหมู่บ้านไม่ถึงสามวันป่าทั้งป่าก็กลายเป็น
ทุ่งแล้ว

(วงเดือน ทองเจียว. 2530 : 88)

เรื่องหมู่บ้านกลางดง เลาปอเป็นชาวเขาเผ่าม้งมีอาชีพทำไร่เลื่อนลอย
โดยเริ่มต้นจากการปลูกฝิ่นซึ่งได้ผลผลิตเร็วเป็นที่ต้องการของตลาดแต่เป็นของผิดกฎหมาย
เพราะเป็นยาเสพติดซึ่งแรงจูงใจที่ทำให้เลาปอต้องถางป่าไปเป็นจำนวนมากก็เพื่อเก็บเงินไว้
แต่งงานกับนาเยี้ยที่เป็นคนรัก การถางป่าของเลาปอเป็นการบุกรุกทำลายป่าบนดอยเป็นจำนวน
มากและเป็นตัวอย่างให้ชาวเขาคนอื่นปฏิบัติตาม เมื่อผืนดินเสื่อมสภาพพวกชาวเขาจะอพยพไปยัง
ถิ่นอื่นแล้วไปทำลายป่าในที่แห่งใหม่ ซึ่งการกระทำเช่นนี้ทำให้ป่าไม้บนดอยถูกทำลายลงอย่าง
ต่อเนื่อง ดังข้อความที่ว่า

ป่าไม้ที่เลาปอคิดว่าไม่มีใครเป็นเจ้าของนั้นถูกโค่นลงนับสิบไร่ การโค่นถางป่า
แม้เป็นงานที่หนักเกินตัวแต่ความมานะผนวกกับวิธีการดั้งเดิมที่คนในเผ่าทำกันหลาย
ชั่วคน ได้ช่วยให้เลาปอจัดการกับดงไม้ได้ไม่ยากนัก

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2534: 4)

เรื่องเด็กบ้านป่า ผู้แต่งได้เล่าถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าที่เต็มไปด้วย
สัตว์ป่าและพรรณไม้นานาชนิดซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออาชีพของผู้ที่หากินในป่า ต่อมาเมื่อคนอพยพ
เข้าไปอยู่ในป่ามากขึ้นได้ทำลายป่าไม้ด้วยวิธีการตัดไม้และนำผลผลิตจากป่ามาใช้มากเกินไป
จึงทำให้สภาพป่าเปลี่ยนไปในปัจจุบันป่ามีสัตว์ป่าและต้นไม้เหลือจำนวนน้อยลง ผู้แต่งบรรยาย
ถึงการบุกรุกป่าไว้ตอนหนึ่งว่า

บ้านป่าของเราถูกบุกเบิกเตียนโล่งขึ้นเรื่อย ๆ และนับวันจะมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ระหว่างทางจากหมู่บ้านขึ้นมาสู่บ้านป่าก็มีผู้คนมาตั้งบ้านเรือนอยู่เรียงรายจึงไม่เปลี่ยววังเวงเหมือนเมื่อก่อน ทรัพยากรป่าไม้ถูกนำมาใช้จนร่อยหรอมาก ป่าไม้ที่เคยครอบคลุมไปทั่วบริเวณนั้นก็ค่อย ๆ หดไปทุกที ยังผลให้สัตว์ป่ามีจำนวนน้อยถอยลงอย่างทันตาเห็นบ้างก็หนีการรุกรานจากมนุษย์เข้าป่าลึกเข้าไปอีก บ้างก็ถูกมนุษย์ล่ากิน ล่าขาย ...

(ฉลอง เจยาคม. 2532: 113)

เรื่องป่านี้เป็นของเรา ผู้แต่งกล่าวถึงสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ในอดีต ต่อมามนุษย์เข้าไปอยู่ในป่ากันมากขึ้น คนบางกลุ่มก็จับจองที่ดินเป็นของตนเองเพื่อประโยชน์ในด้านการเกษตรจึงทำให้มีการถางป่ากันมากขึ้น คนบางกลุ่มตัดไม้เพื่อประโยชน์ในการค้า ทำให้สภาพป่าที่เคยเขียวชอุ่มเต็มไปด้วยต้นไม้ ถ้ามองจากที่สูงจะเห็นพื้นที่กลายเป็นรอยเว้าแหว่ง สภาพภูเขา กลายเป็นเขาหัวโล้น พื้นที่แห้งแล้งดังข้อความที่ว่า

ป่าผืนใหญ่หายไปแล้ว ขุนเขาที่เคยเขียวชอุ่มกลายเป็นยอดเขาสีน้ำตาลแห้ง เต็มไปด้วยตะปุ่มตะป่ำของต้นไม้ที่ถูกตัดลากออกไป มีแต่ภูเขาหัวโล้นแห้งแล้งลูกแล้วลูกเล่า มองดูเหมือนสุสานที่กลาดเกลื่อนไปด้วยซากศพของต้นไม้

(คมศร คุณติลก. 2533 : 47)

1.2 การบุกรุกป่าของชาวบ้านจากการสัมปทานป่าไม้

ปัญหานี้เกิดจากการนายทุนที่ได้รับสัมปทานป่าไม้โดยการตัดไม้เพื่อนำมาขาย ทำให้ป่าไม้โล่งเตียน โดยมีการปลูกต้นไม้ขึ้นทดแทน ชาวบ้านจึงเข้าจับจองที่ดินเพื่อเข้าทำกินในป่าแห่งนั้น วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหานี้ได้แก่เรื่อง ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ของ วิจารณ์บุญยัง

ผู้แต่งกล่าวถึงปัญหาในตอนที่ถูกหนูนึ่ง เป็นตัวละครเอกได้อาศัยอยู่ในป่ามีอาชีพเก็บของป่ามาขายแต่ไปอยู่ในเขตป่าที่เป็นสัมปทานของพวกนายทุน ได้ไปเห็นพวกสัมปทานป่าไม้ได้ทำลายป่าเป็นจำนวนมาก เพราะผู้รับสัมปทานปฏิบัตินอกเหนือจากสัญญาที่รัฐบาลเมื่อบริษัทสัมปทานป่าตัดไม้และเก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่าไปหมดแล้ว ก็มีพวกชาวบ้านเข้าไปจับจอง

ที่ดินในป่าด้วยการบุกรุกป่าและบริษัทที่ได้รับสัมปทานก็ไม่ได้การปลูกป่าขึ้นทดแทนทำให้สภาพป่าถูกทำลายลงไ้มาก ดังข้อความที่ว่า

ผู้คนมากมายยังคงหลงใหลเข้ามาจับจองถางป่าปลูग्มันปลูกข้าวโพดเต็มไปหมดป่าใหญ่ที่เคยรกร้าง เพียงไม่เห็นเสียไม่กี่วันที่ผ่านมาก็จ้กจำไม่ได้เสียแล้ว เพราะมีกระท่อมผุดขึ้นมาแทนที่งป่า เตียนลงเท่าไรก็หมายถึงที่ดินของเจ้าแก่งกว้างออกไปเท่านั้น

(วิธนา บุญยัง. 2531 : 142)

2. การเผาป่า

การเผาป่าเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้ที่ร้ายแรงที่สุดอีกวิธีหนึ่งเพราะนอกจากจะทำให้ป่าไม้ถูกทำลายลงไ้มเป็นจำนวนมากแล้วยังส่งผลกระทบต่อสัตว์ป่าอีกด้วย วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหานี้ได้แก่เรื่อง ไบไม้ร่วงในป่าใหญ่ของวิธนา บุญยังและไผ่ค่อมแคะของ ส. พุ่มสุพรรณ

เรื่องไบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ผู้แต่งกล่าวถึงปัญหาของเรื่องตอนที่ป่าถูกทำลายจากการเผาป่าของมนุษย์ที่เข้ามาในป่าเพื่อต้องการผลประโยชน์จากป่าโดยจับจอง เป็นที่ทำการใช้วิธีการเผาป่าซึ่งเป็นการทำลายป่าได้อย่างรวดเร็วและสามารถแผ่พื้นที่ป่ามาใช้ประโยชน์ได้เร็วมากขึ้นกว่าการถางป่า ลุงหนูซึ่งคอยสังเกตถึงความปลอดภัยของป่าและมีความห่วงใยถ้าเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ต่อไปป่าไม้ในประเทศไทยก็จะมีเหลือ ผู้มีบทบาทสำคัญในการเผาป่าอีกพวกหนึ่งคือผู้ที่ได้รับสัมปทานป่าไม้ที่มุ่งเอาผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมลุ่มพุดกับคิดช่วยถึงการทำลายป่าของพวกบริษัทที่ได้รับสัมปทานไว้ว่า

“ใช่แล้วต่อไปนี้ พี่หนูจะท้านั้นมันยังไม่ได้จะหาของป่าไม่ได้ นอกจากจะขอเข้าจากบริษัทอีกที่ ที่ไฟป่ามันเกิดขึ้นเพราะบริษัทเขาให้คน เข้า ไปจุดเพื่อเขาจะได้ทำทางเข้าไปตัดและชักลากไม้ได้สะดวก จันรู้แล้วก็ไม่รู้จะทำอย่างไร พวกเรามันเป็นลูกจ้างเขาได้แต่นั่ง เป็นห่วงพินั่นแหละ”

เอากันขนาดนั้น เขียวรี แล้วป่าไม้ที่เข้าไปตัดรฯ เขาไม่รู้รู้ ใจว่าพวกนั้นเผาป่า

รู้เขาจะไปทำอะไร เงินในบิตปากหมดหรือเขาอาจจะไม่รู้ก็ได้เพราะไฟมันเกิดขึ้นน้อยบ่อย ๆ

แล้วบริษัทเขาไม่คิดบ้างเลยหรือว่าเผาป่าออกอย่างนั้น แล้วไม้เล็กไม้น้อยรวมถึงสัตว์ป่าก็ต้องตายหมด ต่อไปเขาจะเอาป่าที่ไหนมาทำไม้อีก

(วิธนา บุญยัง, 2531: 105)

เรื่องไฟค่อมแคะ ป่าไม้ถูกทำลายเพราะการเผาป่าไม้ซึ่งมีสาเหตุที่สำคัญสองประการแรกเกิดจากธรรมชาติโดยไม้เสียดสีกันจึงเกิดเป็นไฟขึ้นมา ประการที่สอง เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ไฟค่อมแคะเป็นตัวละครที่ผู้แต่งใช้วิธีบุคลาธิษฐานได้เฝ้าสังเกตถึงความเปลี่ยนแปลงของป่าได้เห็นการบุกรุกป่าของมนุษย์ โดยมีแม่ไฟรวกซึ่งเป็นแม่ของไฟค่อมแคะเป็นผู้เล่าประสบการณ์ถึงปัญหาป่าถูกทำลายตั้งแต่ในอดีตให้ไฟค่อมแคะฟัง ทำให้ไฟค่อมแคะเข้าใจถึงปัญหาป่าถูกทำลายว่าผู้ที่มีส่วนสำคัญในการทำลายก็คือมนุษย์ ดังบทสนทนาระหว่างแม่ไฟรวกกับไฟค่อมแคะว่า

ไฟค่อมแคะถามแม่ไฟรวกว่า "ไฟป่ามันเกิดมาได้อย่างไรกันจะแม่ไฟรวก"

ฉันถามแม่ไฟรวก เมื่อได้ข่าวไฟป่า

แต่เดิมเกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่นกิ่งไม้เปียดกันมีลมพัดโยกตลอดเวลา จนถึงไม้ที่เปียดกันบังเกิดความร้อนและลุกเป็นไฟในที่สุด ต้นไม้พื้นองของเราก็เป็นสาเหตุหนึ่งซึ่งมักจะเสียดสีกันจนเกิดความร้อนและลุกลามเป็นไฟป่าเกิดขึ้น แต่ในปัจจุบันนี้ไฟป่ามักไม่ได้เกิดขึ้นเพราะสาเหตุดังกล่าว มันเกิดขึ้นจากฝีมือของมนุษย์ พวกเราชอบขึ้นมาจุดไฟไว้บนภูเขาแล้วไม่ดับให้สนิทอย่างพวกจุดคบสนธิ์ ก่อไฟหุงหาอาหาร สุกบูหรี เผาป่าเพื่อทำไร่และอื่น ๆ อีกมากมาย ทำให้ไฟลุกลามต่อไปจนราบไปทั้งป่า

(ส. พุ่มสุวรรณ 2537: 56)

3. การฝ่าฝืนพระราชบัญญัติคุ้มครองป่า

พระราชบัญญัติคุ้มครองป่าเป็นกฎหมายที่ใช้ควบคุมการตัดไม้เพื่อไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่าโดยไม่จำเป็นและต้องการสงวนไม้มีค่าบางชนิดไว้ นอกจากนี้ยังต้องการอนุรักษ์ป่าให้มีสภาพที่สมบูรณ์เพื่อเป็นที่อยู่ของสัตว์ป่า วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหาการฝ่าฝืน

พระราชบัญญัติคุ้มครองป่าได้แก่เรื่อง เด็กชายชาวเลของพนม นันทพฤกษ์ บ้านเล็กริมบึงของ
อโศก ศรีสุวรรณ และหมู่บ้านกลางดงของอโศก ศรีสุวรรณ

เรื่องเด็กชายชาวเล ป่าชายเลนที่อยู่บริเวณหมู่บ้านชาวเลเดิมมีสภาพที่สมบูรณ์
ไปด้วยไม้ชายเลนมากมาย เมื่อโรงงานปลาป่นเข้ามาตั้งในหมู่บ้าน ชาวบ้านได้ลักลอบตัดไม้
จากป่าชายเลนเพื่อส่งโรงงานปลาป่นไว้ใช้เป็นเชื้อเพลิงในโรงงาน ส่งผลให้ป่าไม้ถูกทำลาย
ซึ่งเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้และเป็นการละเมิดพระราชบัญญัติคุ้มครองป่า การที่ชาวบ้าน
ไปลักลอบตัดต้นไม้กันหลายครั้งทั้งที่รู้ว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายแต่ไม่สนใจที่จะปฏิบัติตาม
กฎหมายดังข้อความที่ว่า

...บังเบพูดเปรย ๆ ขึ้นกับพ่อของรอฮีมในตอนเย็นวันหนึ่ง ซึ่งบังเอิญแกละมาที่บ้าน
ข้าเห็นจะต้องเอากันมันสักหน่อย ข้ารู้แหล้งไม้ดี บางทีคงดีกว่าตัดส่งหลุมถ่าน แต่เขา
ว่าพวกงป่าไม้ของหลวง มันก็คอยจับพวกชนม้อยู่เหมือนกัน ต้องระวัง เห็นว่าถ้าจับได้
เขาจะยึดทั้งคนทั้งเรือ เขาว่าโทษหลวงเกี่ยวกับไม้มันแพงนาคู...

(พนม นันทพฤกษ์. 2524 : 130)

เรื่องบ้านเล็กริมบึง พ่อและทวนได้ถอนตัวไปเลี้ยงในป่าที่อุดมสมบูรณ์ เมื่อเข้า
ไปตั้งหลักแหล่งอยู่ที่บ้านเล็กริมบึงเป็นเวลานาน 5 เดือน เขาได้พบเหตุการณ์ที่กลุ่มลักลอบ
ตัดไม้ในป่าโดยพฤติกรรมของคนกลุ่มนี้เป็นภัยต่อการทำลายป่าและเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ
ป่าไม้ เพราะมีการตัดไม้มีค่าและเป็นไม้หวงห้าม ทวนเฝ้าสังเกตเหตุการณ์ ความเปลี่ยนแปลง
ของป่า จากการถูกทำลาย ดังข้อความที่ว่า

นอกจากพวกล่าสัตว์แล้ว ยังพบขบวนเกวียนที่บรรทุกไม้ซุงอีกหลายคัน ขนกัน
ออกมาจากป่าตลอดระยะทาง นี่คือการเอาเปรียบคือความโลภของคน คือ การ
กระทำผิดกฎหมายของคนพวกนี้ เจ้าหน้าที่จะต้องไม่ปล่อยย้ให้พวกโลภมากพวกนี้
รอดพ้นเงื้อมมือกฎหมายอย่างแน่นอนถ้วพวกเขารู้

(พนม นันทพฤกษ์. 2524 : 130)

เรื่องหมู่บ้านกลางดง เลาปอเป็นชาวเขาเผ่าม้งผ่าฝืนพระราชบัญญัติคุ้มครองป่าที่ห้ามตัดไม้ ถึงแม้เขาจะรู้ว่าการห้ามแต่ก็ยังทำผิดกฎหมายด้วยการถางป่าเพื่อปลูกฝิ่น ส่วนชาวเขาเผ่าม้งส่วนใหญ่ที่ตัดไม้ในป่า เพราะไม่ได้รับการศึกษาจึงไม่ทราบถึงผลเสียในการทำลายป่าและไม่ทราบถึงข้อกฎหมายในการห้ามตัดไม้ ตัวละครที่ผู้แต่งเน้นในตอนต้นเรื่อง ที่มีบทบาทสำคัญในการทำลายป่าคือเลาปอ ดังข้อความที่ว่า

แม้ว่าทางการจะออกกฎหมายห้ามปรามแต่เลาปอคิดว่าที่นั่นคือป่าที่ไม่มีใครรู้เห็นตั้งแต่เกิดมาจึงไม่เคยเห็นว่ามีชาวเขาคงไหนถูกจับกุม เคยได้ยินเขาพูดเท่านั้น ว่าทางการไม่ส่งเสริมการถางป่า เผาป่า...

(อโศก ศรีสุวรรณ 2534: 36)

4. การละเมิดสัมปทานป่า

สัมปทานป่าเป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาลกับเอกชนที่ต้องการเข้ามาตัดไม้โดยจะต้องตกลงตามสัญญาอย่างเคร่งครัด ผู้ที่ได้รับสัมปทานมักจะละเมิดสัญญา ป่าไม้จึงถูกทำลายลงไ้มากวาระกรรมเยวชนที่สะท้อนปัญหาการละเมิดสัมปทานได้แก่เรื่อง ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ของ วัธนา บุญยัง บึงหญ้าในป่าใหญ่ของเทพศิริ สุขโสภา และไผ่ค่อมแคะของส. พุ่มสุวรรณ

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ปัญหาป่าถูกทำลายจากการสัมปทานป่าซึ่งในอดีตป่าแห่งนี้ยังสมบูรณ์ไปด้วยพรรณไม้นานาชนิด เมื่อมีผู้ได้รับสัมปทาน ป่าไม้ก็ถูกทำลายลงไ้มาก เพราะผู้ได้รับสัมปทานมุ่งผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ มีการตัดไม้นอกเหนือจากสัญญาที่ให้ไว้กับรัฐและไม่มีการปลูกต้นไม้ขึ้นมาทดแทน ทำให้ป่าไม่มีสภาพที่เสื่อมโทรม สัตว์ป่าหนีไปอยู่ในป่าแห่งอื่นที่มีจำนวนต้นไม้เหลือน้อยลง ลงทุนผู้มีความรักป่าได้แสดงความคิดเห็นต่อสภาพป่าตอนหนึ่งว่า

ถ้านี้เมื่อสามสี่ปีก่อนยังเป็นป่าทึบ เต็มไปด้วยสัตว์ป่ามากมาย แสงแดดแทบไม่มีโอกาสส่องลอดมาถึงพื้นดิน ผิดกับสภาพแห้งแล้งบัดนี้ที่จะหาร่มเงากียังยากแต่ป่าไทรมหแห่งนี้ยังไม่สิ้นความงามเสียทีเดียวเพราะแม้จะไม่มีต้นไม้และสัตว์ใหญ่ให้เห็นก็ยังมีสัตว์ปีกเหลืออยู่อ่อนมากมาย บินเวียนว่อนเป็นกลุ่ม เป็นแถวเต็มไปหมด สีเหลืองอ่อนของปีกอันบอบบางของมันช่วยให้ป่าอันร้อนแล้วดูสดชื่นขึ้นมาไม่น้อย (วัธนา บุญยัง. 2531: 56)

เรื่องบึงหญ้าในป่าใหญ่ ตอนต้นเรื่องกล่าวถึงความงามของธรรมชาติในป่าที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยต้นไม้และดอกไม้หลากชนิดซึ่งเป็นธรรมชาติที่งดงาม ตัวละครเยาวชนในเรื่องมีความผูกพันอยู่กับบึงหญ้า เมื่อตัวละครเติบโตเป็นผู้ใหญ่ สภาพป่าบางส่วนก็เปลี่ยนไป เพราะรัฐบาลให้สัมปทานป่าไม้จึงมีการตัดต้นไม้ ให้สิทธิเฉพาะพวกที่ได้รับสัมปทานป่าซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ป่าถูกทำลาย คำพูดของปู่ตอนหนึ่งที่ว่า

พ่อเอ๋ย เสียงนก เสียงชุดให้ลั่นหัวบ้านท้ายบ้านไม่รู้ยู่มากี่ชั่วคน ไม้เรามีมากอยู่มาหลวงเขาจะเอาผิดว่าตอไปนี้ตัดไม้ไม่ได้ ป่าไม้เป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน เอ็งก็เห็นโรงเลื่อย เขามาโค่นเอาไม่ว่าอะไร สัมปทาน จันก็เรียกไม่ถูกแปลว่าของหลวงเขาอนุญาตเป็นพิเศษ แต่พวกเรากลับทำไม่ได้ก็ไม่เห็นไม้เหลือติดป่าสักต้นนี้ ทรัพย์สินแผ่นดินที่ไหนแล้วสุดท้ายแล้วนะพ่อ

(เทพศิริ สุขโสภา. 2524 : 166)

เรื่องไผ่ค่อมกระ การทำสัมปทานป่าไม้ซึ่งเป็นป่าไผ่เป็นการทำลายป่าไผ่ไผ่ค่อมกระไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลจะให้สัมปทานป่าไผ่เพื่อนำมาทำกระดาษเพราะจะเป็นการสร้างความหายนะแก่พวกตน ตลอดจนชาวบ้านที่มาอาศัยหนองไผ่ในป่าไปขายจะขาดรายได้สัตว์ในป่าก็จะไม่มีที่อาศัย ดังการสนทนาตอนหนึ่งระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ว่า

"กรมส่งผมมาสำรวจปริมาณไผ่รวกในบริเวณนี้ มีคนเขาไปขอสัมปทานตัดไม้ไผ่ " ชายรูปร่างสูงโปร่งกล่าวด้วยลักษณะท่าทางและการแต่งกายดูแปลกไปกว่าชาวบ้านธรรมดา

"ตัดเอาไปทำไมครับ" อีกคนหนึ่งซึ่งแต่งกายดูแปลกไปกว่าชาวบ้านธรรมดา

"ตัดเอาไปทำไมครับ" อีกคนหนึ่งซึ่งแต่งกายบ่งบอกว่าเป็นชาวบ้านเชิงขามขึ้น

"ทำกระดาษ" ชายคนเดิมตอบ

"โอ้ไอ ! ทำกระดาษ ไผ่ต้องถูกตัดลงไปมากซิครับ... " ชาวบ้านเชิงเขาอุทาน

(ส. พุ่มสุวรรณ. 2527 : 65)

5. ปัญหาการสร้างเขื่อน

เขื่อนมีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งในด้านเกษตรกรรม การกักเก็บน้ำและการผลิตกระแสไฟฟ้าแต่การสร้างเขื่อนส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ป่าไม้ สัตว์ป่า ต้องถูกทำลายลงไปมาก วรรณกรรมที่สะท้อนปัญหานี้ได้แก่เรื่องบ้านไร่ชายาของ ทานู อันประเสริฐ

ชาวบ้านไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลที่จะมาสร้างเขื่อนที่หมู่บ้านของตน เพราะผลกระทบต่อกรสร้างเขื่อนนั้นทำให้ป่าไม้และสัตว์ป่าที่อุดมสมบูรณ์ในหมู่บ้านนี้ ต้องถูกทำลายซึ่งเป็นที่วันวิถกต่อชาวบ้านเป็นอย่างมาก ผลสุดท้ายรัฐบาลได้ไปสร้างเขื่อนในที่อื่น ดังข้อความที่ว่า

ถ้าเขาตัดสินใจสร้างเขื่อนกันจริง ๆ ต้นไม้ ผลไม้ ในไร่ของเราจะถูกทำลายหมดไป แทรกเตอร์จะเข้ามา ถากถางมันออกไป ป่าใหญ่ที่เคยเห็นเขียว ๆ อยู่ตรงนั้น ก็จะถูกโค่นทำลายพวกเราทุกคนครอบครัวแฉะนี้จะต้องย้ายออกไปตามคำสั่งอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง

(ทานู อันประเสริฐ. 2531 : 93)

นอกจากนี้ผู้แต่งยังได้กล่าวถึงการเกิดตัวละครเอกของเรื่องไม่เห็นด้วยกับการสร้างเขื่อนเพราะกลัวว่าทรัพยากรธรรมชาติที่งดงามในบ้านไร่ชายาจะถูกทำลายลงหมด การเกิดเป็นตัวละครที่ผู้แต่งต้องการให้เป็นเยาวชนที่มีความห่วงใยต่อทรัพยากรธรรมชาติ เธอกล่าวถึงการสร้างเขื่อนว่า

รู้หรือเปล่าพวกนกทั้งหลายอีกไม่นานรัฐบาลจะเข้ามาสร้างเขื่อนที่นี่แล้วมัวร้องเพลงกันดีไปเถอะ อีกหน่อยคงต้องร้องไห้โดยไม่รู้ตัว เพราะเมื่อป่าใหญ่ถูกทำลายพวกเจ้าจะถูกคนสร้างเขื่อนตามล่า หน้ตายกันหัวซุกหัวซุน เธอพูดกับพวกมันดัง ๆ

(ทานู อันประเสริฐ. 2531 : 93)

6. ความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ

เจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่ให้การดูแล รับผิดชอบในด้านป่าไม้ให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ถ้าบุคคลเหล่านั้นบกพร่องในหน้าที่ ขาดความรับผิดชอบ รับสินบน ละเลยการตรวจตรา ซึ่งเป็นผลทำให้ป่าไม้ถูกทำลายมากขึ้น วรรณกรรมที่สะท้อนปัญหานี้ได้แก่เรื่อง เด็กชายชาวเลของพนม นันทฤกษ์ ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ของวีณา บุญยัง

เรื่องเด็กชายชาวเล รอมิ์สังเกตุความเปลี่ยนแปลงของป่าชายเลนที่พวกนายทุนจากโรงงานปลาป่นได้จ้างวานชาวบ้านไปตัดไม้ในป่าชายเลน เพื่อนำมาเป็นเชื้อเพลิงในโรงงานปลาป่น ซึ่งป่าชายเลนเป็นเขตหวงห้ามไม่ให้ตัดไม้ เจ้าหน้าที่ป่าไม้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำครั้งนี้แต่ไม่ได้ห้ามปรามเพราะรับสินบนจากพวกนายทุน จึงละเลยในการปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจตราทำให้ป่าชายเลนถูกทำลายเป็นจำนวนมาก ตอนหนึ่งของเรื่องที่รอมิ์เป็นตัวละครที่สังเกตุการกระทำของพวกลักลอบตัดไม้ได้กล่าวพาดพิงไปถึงเจ้าหน้าที่ตั้งข้อความที่ว่า

พื้นเหล่านั้นเป็นไม้เถื่อนที่ชาวบ้านลักลอบตัดโดยไม่ได้ขออนุญาตและไม่มีสัมปทานแต่อย่างใด ไม่มีแม้ใบเบิกทาง กากับการขม้าย ดังนั้นเสมียนใหญ่หรือบางคนก็เรียกว่า หลงจู้ จึงมักกล่าวว่า

พื้นที่มากับเรือเล็กนั้น ให้รับขนอย่างวางไว้หัวแพ้น้ำเกลียด เดียวใครนั่งเรือมาเห็นเข้า

ถ้าแก่จัดการให้... ถ้าไม่จำเป็นพวกนาย พวกป่าไม้เขาไม่จับหรอก

แต่จนบัดนี้รอมิ์ก็ยังไม่เห็นเจ้าหน้าที่คนไหนจากฝั่งในตัวเมืองจะเข้ามายุ่งเกี่ยวกับโรงงานนี้แม้สักคน

(พนม นันทฤกษ์. 2524 : 155)

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ลุงหนูสังเกตุความเปลี่ยนแปลงของป่าที่ถูกทำลาย และได้กล่าวถึงพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ป่า ไม้ที่ ใบรับสินบนจากพวกนายทุนทำให้ป่าไม้ถูกทำลายลงไปเป็นจำนวนมากเพราะพวกนายทุนสามารถตัดไม้ได้อย่างสะดวก เนื่องจากไม่มีเจ้าหน้าที่

ขัดขวางจับกุม ลุงหนูได้เฝ้าสังเกตพฤติกรรมของพวกนายทุนและเจ้าหน้าที่ของรัฐมาโดยตลอด ซึ่งลุงหนูแสดงความคิดเห็นต่อการกระทำดังกล่าวและในตอนท้ายเรื่องลุงหนูทนไม่ได้ จึงเข้าขัดขวางพวกขบวนการทำลายป่าคือเจ้าหน้าที่ที่ทุจริตและนายทุนที่ได้รับสัมปทาน ในตอนหนึ่งลุงหนูได้กล่าวถึงเจ้าหน้าที่ที่บกพร่องในหน้าที่ว่า

ในเมื่อคนเรายอมเสียศักดิ์ศรี เสียเกียรติยอมละทิ้งหน้าที่เพื่อเงินเพียงตัวเดียว เสียอย่างก็ยอมทำอะไรได้แม้ในสิ่งที่น่าอายแบบนี้ ลุงหนูก็แข่งชักหักกระดูกคนประเภท หัวหน้า เยี่ยมซึ่งนับวันจะมีมากขึ้นทุกทีในบ้านเมืองนี้ คนที่กินเงินเดือนของรัฐบาลให้มา รักษาป่าแต่กลับร่วมกับนายทุนตัดไม้ขายเสียเองแล้ว ไม่ต่างจากคนที่เจือนเนื้อพ่อแม่ ตัวเองกินเท่าไรนัก

(วัธนา บุญยัง, 2521: 211)

7. ผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่า

การตัดไม้ทำลายป่าส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมากได้แก่ บัณฑิตา ฝนแล้งฝนไม่ตกตามฤดูกาล น้ำท่วม อากาศแปรปรวนซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน โดยส่วนรวม วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหานี้ได้แก่ เรื่องป่าเขียวของสุภา ลือศิริ บ้านไร่ ชายป่าของท่าน อันประเสริฐ ป่านี้เป็นของเราของ คมศรี คุณคิลก แม่ได้ฝนมาแล้วของ กาญจนา นาคนันท์ ชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่งของส. พุ่มสุวรรณ และน้ำหาบเดียวของ ไชติ ศรีสุวรรณ

เรื่องป่าเขียว เป็นเรื่องแนวบุคคลาธิฐาน อาณาจักรป่าเขียวมีการปกครอง เช่นเดียวกับมนุษย์มีช้างเป็นหัวหน้า มีสัตว์อื่นเป็นสมาชิก ป่าเขียวถูกมนุษย์บุกรุกทำลายป่า ส่งผลให้ป่าเขียวเกิดน้ำท่วม ฝนแล้ง น้ำเค็มทะเลลึกเข้ามาแทนที่น้ำจืด ช้างสีชมพูเป็นช้างพังที่เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ป่าได้พยายามรณรงค์ให้ชาวป่าเขียวช่วยกันรักป่าโดยไม่ทำลายป่าและต่อต้านมนุษย์ที่จะเข้ามาทำลายป่าเพราะจะสร้างความเดือดร้อนให้แก่สัตว์ที่อยู่ในป่า เหตุการณ์ในเรื่องตอนช้างสีชมพูและเพื่อนสนิทมาถึงผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่าของมนุษย์ว่า

"พวกสัตว์สองขาโค่นป่าสนทางเนินเขาจนกลายเป็นเขาหัวโล้นไปแล้ว" จิกจิกบอกเพื่อน ๆ และพวกเขายังขึ้นมาทางป่าเขียวด้วย จันว่าจะบุกรุกตัดไม้ทางป่าเขียวของเรา "ตายละ" สีส้มพุดทาน "เขาไม่มีป่าสนเวลาที่ฝนตกหนักน้ำจะชะดินบนเนินเขาพังลงมา น้ำอาจท่วมป่าเขียวของเราเพราะไม่มีรากไม้ช่วยดูดซับน้ำไว้"

"เวลาฝนแล้ง อากาศจะร้อนจัดจนธารน้ำแข็งขาด" ลูกหมีขนพูพุดต่อ

"แล้วน้ำเค็มในอ่าวน้ำเงินจะดันน้ำจืดเข้ามา" แกะไหมพรมพุด

"เมื่อน้ำเค็ม เข้ามาในธารน้ำใส ต้นไม้ของเราก็จะเฉาเพราะไม่มีน้ำจืดรด" แพงพง

แซมตอบ

(สุภา ลือศิริ. 2524 : 17)

ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่ออีกตอนหนึ่งที่กล่าวไว้ในฉากของเรื่องคือตอนที่จิกจิกและช้างสีชมพูมีความห่วงใยสิ่งแวดล้อมในป่าเขียวที่มีสภาพเปลี่ยนไปซึ่งมีผลมาจากการตัดไม้ทำลายป่าของมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นว่าการตัดไม้ทำให้น้ำจืดไม่มีใช้ เพราะฝนไม่ตกน้ำจืดที่จะดันน้ำเค็มออกไปมีน้อย ในอนาคตชาวป่าเขียวจะขาดแคลนน้ำบริโภค สัตว์และต้นไม้จะตาย ดังเหตุการณ์ที่จิกจิกสนทนากับช้างสีชมพูว่า

เวลานี้ น้ำเค็มจากอ่าวน้ำเงินเข้ามาแล้ว น้ำเค็มจนถึงทุ่งหญ้าของกระต่ายแล้ว

"อะไรนะ น้ำเค็มเข้ามารี แล้วเขาแก้กันอย่างไร ถึงทุ่งหญ้าแล้วหรือ" สีส้มพุดทักใจ

"ถึงทุ่งหญ้าแล้วน้ำในธารดื่มกินไม่ได้เลย รดน้ำต้นไม้ใบก็แห้ง สวนส้มจะแยแล้ว

สภาเปิดประชุมด่วนพรุ่งนี้" จิกจิกกล่าว

(สุภา ลือศิริ. 2524 : 15)

เรื่องบ้านไร่ชายาป่า - การระเเคและพ่อของเธอดำรงเกดเหตุการณ์ ความเปลี่ยนแปลงของป่า ซึ่งมีผลมาจากการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้สัตว์ป่าในอดีที่มีจำนวนมาก เหลือจำนวนน้อยลง สัตว์ป่าบางชนิดใกล้จะสูญพันธุ์ ในอนาคตประเทศเราจะเกิดความแห้งแล้งคนที่อาศัยป่าเป็นที่หากินจะเดือดร้อน ในตอนหนึ่งของเรื่องการระเเคได้บารากับพ่อโดยแสดงความห่วงใยว่า

"หนูไม่เข้าใจเลยว่า ทำไมคนเราต้องลักลอบเข้ามาตัดไม้ทำลายป่ากันด้วย"
 ก็คนพวกนั้น มันมีความโลภนะซึ่ก มันไม่รู้จักพอ มันไม่เห็นคุณค่าของป่า ไม้มันเห็นแก่ได้
 ตัดไม้ออกไปขายโดยไม่คำนึงถึงภัย ความหายนะที่ติดตามมาภายหลังลูกรู้หรือเปล่า
 หากป่าใหญ่ถูกทำลาย ผงสัตว์ป่าก็ต้องตายไปด้วย บ้านเมืองของเราจะเกิดความ
 แห้งแล้ง แผ่นดินจะมีแต่ความกันดาร ผู้คนจะเดือดร้อน เพราะขาดแคลนอาหาร

(ทานุ อัมประเสริฐ. 2531 : 85)

เรื่องแม่ได้ฝนมาแล้ว ผู้แต่งวิเคราะห์ถึงสาเหตุของความผิดปกติของอากาศ
 ในโลกซึ่งแตกต่างไปจากอดีต เพราะผลจาก การที่มนุษย์ได้ทำลายธรรมชาติโดยเฉพาะป่า
 ไม้ที่มนุษย์ตัดกันมากโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบจากความแปรปรวนของอากาศและผลกระทบใน
 ด้านอื่น เหตุการณ์ในเรื่องได้แสดงให้เห็นถึงพายุภัยพิบัติผ่านภาคใต้และน้ำท่วมเสียหายเป็น
 จำนวนมากทั้งในด้านทรัพย์สินและชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะพายุไต้ฝุ่นที่เกิดขึ้นที่จังหวัดชุมพรและ
 ประจวบคีรีขันธ์ ดังที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

คิดไปอีกที่หนูว่ามันคงเป็นไปตามวงเวียนของโลก เวลานั้นคนเกิดมาทำลาย
 ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น เขาบอกว่าโลกเราร้อนขึ้นจากเดิมมากกว่าสามองศา ภายใน
 บรรยากาศของโลกที่ห่อหุ้มโลกไว้เหมือนผ้าห่มที่มันจะร้อนขึ้นทุกวัน ควันที่เกิดจากการเผา
 ไหม้แม่ไปในอากาศหนาแน่นขึ้นจะทำให้บ้านแข็งที่จับหนายู่ที่ขั้วโลกอีกทั้งสองละลาย ระดับ
 น้ำทะเลจะค่อย ๆ สูงขึ้น น้ำจะท่วมโลกอีกครั้งหนึ่ง อย่างที่มันเคยท่วมมาแล้ว มนุษย์จะ
 ไม่มีที่หนี นอกจากต่อเรือโนอาร์แต่คงอีกนานหรอกะคะแม่ ถ้ามนุษย์เรารีบแก้ไขเสีย
 โดยเร็ว ช่วยกันปลูกต้นไม้ให้มากขึ้นเพื่อดูดควันเหล่านั้นไว้และเลิกปล่อยควันกันเสียที

"หนู เวลาแม่หุงข้าว แม่ชอบใช้ฟืนนี้่น้ำ" แม่แพงวิตก

"หุงข้าวด้วยฟืนนะ ไม่เท่าไรหรอกะแม่ ควันพิษจากนั้นมัน จากถ่านหินนั้นชิคะมัน
 ร้ายกาจ ท้ายัง ใจก็แก้ไม่ได้ นอกจากจะกลับไปเป็นมนุษย์สมัยหินกันใหม่"

(กาญจนา นาคนันทน์. 2533 : 42)

เรื่องป่านี้เป็นของเรา ผู้แต่งบรรยายจากอันอุดมสมบูรณ์ของป่าในอดีตมีแต่ต้นไม้ที่เขียวชอุ่ม ต่อมาเมื่อนุชย์เข้ามาในป่า ได้ทำลายป่าด้วยการตัดไม้ ทำให้ป่าถูกทำลายเป็นจำนวนมากซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทำให้สภาพป่าเปลี่ยนไปตามลำธาร ไม่มีน้ำ พื้นดินแตกระแหงฝนไม่ตกตามฤดูกาลและเกิดน้ำท่วมเพราะไม่มีต้นไม้คอยดูดซับน้ำหรือคอยปะทะน้ำป่าที่เกิดจากฝนตก ผู้แต่งบรรยายจากอันเป็นผลกระทบจากการทำลายป่าไว้ว่า

ยามนี้สายฝนท้องฟ้าโกรธเกรี้ยว
เบื่องล่ำงหม่นต้นไม้ถูกฆ่าฟัน
ป่าไม้ถูกทำลายล้าง
สายฝนจึงหมางเมินไม่ตกตามฤดูกาล
แสงอาทิตย์แผดกล้ำร้อนระอุ
จนผืนดินแตกระแหง
ลำห้วยลำธารแห้งผาก
แม่น้ำเจ็บบวดเหลือหลาย
ครั้นเมื่อสายฝนทนมไม่ไหว
ก็พากันหลั่งไหลจากปากฟ้า
ป่าใหญ่หายไประยิบเรยที่ไหนหนา
น้ำฝนจึงทะลักท่วมพื้นท่วมพารา
กวาดเขาะแะหน้าดินหลุมลาย

(คมศร คุณดิลก. 2533 : 49)

เรื่องชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง เด็กชายรุ่งเป็นผู้มีจิตใจสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เขามีความห่วงใยทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายโดยเฉพาะป่าไม้ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ เด็กชายรุ่งถูกทางโรงเรียนปลูกฝังให้ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเขาได้ถ่ายทอดประสบการณ์จากโรงเรียนมาเล่าให้พ่อแม่ฟัง เพื่อทางครอบครัวของเขาจะได้มีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอีกทางหนึ่ง ในตอนหนึ่งที่เด็กชายรุ่งได้เล่าถึงผลกระทบจากการทำลายป่าให้พ่อแม่ฟังว่า

โรงเรียนของรุ่งในชั้นเรียนวันนี้ ครูพูดถึงเรื่องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติว่าประเทศ
ของเราทุกวันนี้ ป่าไม้ถูกทำลาย แม่น้ำลำคลองกลายเป็นสิ่งโสโครกสกปรก กุ้งหอย บูลา
พากันตายหมด สภาพแบบนี้เป็นหนทางแห่งความยุ่งยาก ถ้าปล่อยปละละเลย ผู้ที่
ลำบากก็คือมนุษยชาติแหละ

(ส. พุ่มสุวรรณ. 2531 : 97)

เรื่องน้ำหายเคียว เหตุการณ์ในเรื่องแสดงถึงปัญหาการขาดแคลนน้ำในภาค
อีสาน ประชาชนไม่มีน้ำบริโภคในฤดูแล้ง ต้องเดินไปหาน้ำในแหล่งน้ำที่ห่างไกลจากหมู่บ้าน
น้ำที่ได้มาไม่สะอาดแต่ก็จำเป็นต้องนำมาใช้ดื่มกินเพื่อประทังชีวิตให้อยู่รอดปัญหาการขาดแคลนน้ำ
ในภาคอีสานมีสาเหตุมาจากการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ฝนแล้งและส่งผลให้เกิดการขาดแคลนน้ำ
เป็นอย่างมาก ผู้แต่งบรรยายถึงความยากลำบากในการหาน้ำของชาวบ้านซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า
น้ำจะมีใช้เพียงพอก็ต่อเมื่อประชาชนช่วยกันอนุรักษ์ป่าไว้ พ่อของกาสีเป็นผู้นำชาวบ้านในการ
ช่วยเหลือให้ชาวบ้านมีน้ำใช้โดยไปขุดหาแหล่งน้ำนอกหมู่บ้าน ดังข้อความที่ว่า

เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเรื่องน้ำในฤดูแล้งอันยาวนานนี้ พ่อกับชาวบ้านกลุ่มหนึ่ง
ได้ช่วยกันขุดบ่อน้ำที่ป่าสาละผู้เป็นพี่สาว พ่อชื่อว่าโชคดี บ่อน้ำแห่งนี้มีน้ำได้ดินโคลน
มาตลอดเวลา ยิ่งเปิดหน้าดินได้กว้างลึกเท่าไร น้ำก็ยิ่งทะลักออกมาดีเท่าวันนั้นเมื่ออยู่ห่าง
ไกลจากหมู่บ้านเกือบห้ากิโลเมตร ชาวบ้านทุกคนก็พอใจที่มีบ่อน้ำใสเย็นไว้ดื่มกินใช้โดย
ไม่มีใครห่วงแหน

(โชติ ศรีสุวรรณ. 2533 : 59)

ปัญหาสัตว์ป่าถูกทำลาย

สัตว์ป่าถือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในปัจจุบันสัตว์ป่าถูกทำลายไป
เป็นจำนวนมากทั้งในทางตรงได้แก่ การล่า การจับ ในทางอ้อมได้แก่ การทำลายป่าซึ่งเป็นที่อยู่
และแหล่งอาหารของสัตว์ป่า ทำให้สัตว์ป่าเหลือจำนวนน้อยลงและบางชนิดได้สูญพันธุ์แล้ว
ปัญหาสัตว์ป่าถูกทำลายมีสาเหตุดังต่อไปนี้

1. การล่าสัตว์ป่าเพื่อนำมาขายหรือนำมาบริโภค

การล่าสัตว์ป่าของมนุษย์สาเหตุส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำมาขายหรือบริโภค การที่ทุกคนทำลายสัตว์ป่าโดยไม่คำนึงถึงการสงวนพันธุ์สัตว์ป่า ทำให้สัตว์ป่าไม่สามารถขยายพันธุ์ได้ทันเป็นผลให้สัตว์ป่ามีจำนวนน้อยลงและสูญพันธุ์ในที่สุด วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหานี้ได้แก่เรื่องเด็กบ้านป่าของฉลอง เจยาคม ชีวิตบ้านป่าของประสิทธิ์ มุสิกเกษม เพื่อนแท้ของท่าน อันประเสริฐ

เรื่องเด็กบ้านป่า พวกพรานป่าเข้ามาล่าสัตว์ในป่าเป็นจำนวนมากโดยไม่คำนึงว่าสัตว์ป่าจะสูญพันธุ์ ล่าสัตว์เพื่อนำมาขายหรือเป็นอาหาร ทำให้สัตว์ป่าต้องถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าในอดีตที่มีสัตว์ป่ามากมายถึงจะมีคนไปล่าสัตว์บ้างก็ไม่ทำให้สัตว์สูญพันธุ์ เพราะคนล่าสัตว์ยังมีน้อยแต่การที่คนเข้าไปล่าสัตว์มากขึ้นจึงส่งผลกระทบต่อปัญหาสัตว์ป่าในอนาคตผู้แต่งกล่าวถึงสภาพป่าในอดีตที่มีสัตว์ป่าไว้ว่า

ป่าคืออาหารที่สำคัญของชาวบ้านป่า เราสามารถไปหาส่วนประกอบของอาหารได้จากที่นั่นทุกวัน สัตว์ป่าถูกเราล่าออกมาเป็นอาหารวันแล้ววันเล่า นอกจากยิงหรือสังหารด้วยอาวุธแล้ว ยังมีวิธีดักจับอีกหลายวิธี เช่น ไข่แร้วดัก ไข่ครูปดัก เป็นต้น

(ฉลอง เจยาคม. 2532 : 28)

นอกจากนี้ยังได้สะท้อนปัญหาการล่าสัตว์ป่าเพื่อนำมาบริโภค ที่มีค่านิยมในการกินที่ผิด โดยคิดว่าการกินสัตว์ป่าบางชนิด ทำให้เกิดพลังงานและรสชาติอร่อยจึงแสวงหาสัตว์ป่ามากขึ้น เมื่อสัตว์ป่าหายากทำให้สัตว์ป่ามีราคาสูงขึ้น พวกพรานป่ายิ่งล่าสัตว์มากขึ้นจึงทำให้สัตว์ป่าเหลือจำนวนน้อยลง เป็นหนทางที่ทำให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์เร็วขึ้น ในตอนหนึ่งของเรื่องผู้แต่งได้เล่าถึงพี่ชายที่มีอาชีพพรานป่าบังคับให้เขากินสมองลิงความหลงผิดในค่านิยมดังข้อความที่ว่า

หัวลิง หัวค้างที่เขาแบ่งให้ฉัน พี่ชายจะจัดการต้มหรือแกงแล้วบังคับให้ฉันกินมันทุกครั้งและบอกว่ากินเข้าไปจะทำให้ฉลาดขึ้นแต่ฉันไม่แน่ใจเพราะมันสมองลิงมันสมองค้างกินเข้าไปเป็นสปี ๗ หัวแล้วก็ไม่ได้ฉลาดเพิ่มขึ้นมาเลย เคยใจอย่างไรรู้ใจอย่างนั้น

(ฉลอง เจยาคม. 2532 : 65)

เรื่องชีวิตบ้านป่า กลายเฝ้าสังเกตการล่าสัตว์ป่ามาตั้งแต่เล็กจนโตเห็น การล่าสัตว์ป่าของมนุษย์ด้วยความทารุณ ทำให้สัตว์ป่าต้องตายไปเป็นจำนวนมาก กลายเป็นลูก ของพรานป่าเขาได้พบเห็นการล่าสัตว์มาตลอดทั้งพวกที่มีอาชีพพรานป่า รวมทั้งพ่อของเขาคือ พ่อของกลายเป็นผู้มีจิตใจเมตตาต่อสัตว์ ในตอนหนึ่งที่กล่าวถึงนกแร้งซึ่งเป็นสัตว์ที่มีประโยชน์ ต่อธรรมชาติช่วยกำจัดซากสัตว์ที่เน่าเหม็นโดยไม่ต้องนำไปฝัง พวกเด็กมองไม่เห็นประโยชน์ ของนกแร้งจึงรุมทำร้ายนกแร้งด้วยความสนุก เด็กนำหมูเฝ้าผสมกับกลอยเป็นยาเพื่อให้แร้งกิน จนเมาแล้วรุมตีแร้งจนตาย ดังข้อความที่ว่า

เด็กในคลองคนหนึ่งตะโกนขึ้น แล้วพวกเขาก็กรูกริ้วกันขึ้นมาจากคลอง ขณะที่ แร้งตัวหนึ่งก็เริ่มเบื่อเมา แร้ง-เมาพิษกลอยทั้งสองตัวกระพือปีกหนึ่ง ตัวหนึ่งพุ่งตัวไป เกาะบนต้นไม้เตี้ย ๆ ได้ แต่มีอาการซึมท้อบินต่อไปไม่ไหว นิ่งจับเจ้า โง่งเงนอยู่บน กิ่งไม้ด้วยอีกตัวหนึ่ง บินตก ๆ บินขึ้นไปพอจะจับกิ่งไม้ เด็กเริ่มใช้ก้อนดินขว้างปา และโดนเข้าหลายก้อน แร้งบินเจือยหนีไป

(ประสิทธิ์ มุสิกเกษม. 2521 : 67)

นอกจากนี้การล่าสัตว์กันจำนวนมากจนทำให้สัตว์บางประเภทมีจำนวนน้อยลง เช่นการล่านกปรอดแม่ทะ ดังข้อความที่ว่า

"นกปรอดแม่ทะมีอยู่ทั่วไปทางภาคใต้แต่ตอนนี้จำนวนนกป่า ลดน้อยลงกว่า เดิมด้วยคนนิยมเลี้ยงนกชนิดนี้มากขึ้น จึงถูกล่าจับออกจากป่าจนหายากยิ่งขึ้นทุกวัน"

(ประสิทธิ์ มุสิกเกษม. 2521 : 121)

ปัญหาสัตว์ป่าถูกทำลาย ในเรื่องนี้เป็นความจำเป็นของครอบครัวกลายที่ยึดอาชีพ พรานป่าล่าสัตว์เนื่องจากอาศัยอยู่ในป่า ไม่สามารถประกอบอาชีพอื่นได้กลายไม่เห็นด้วยกับอาชีพ ของครอบครัวตนเองแต่ต้องอยู่ในภาวะจำยอม ในตอนท้ายพ่อของกลายเลิกอาชีพพรานป่า เพราะเห็นสัตว์ป่าต้องตายไปเป็นจำนวนมากโดยเก็บเงินไว้จำนวนหนึ่งเพื่อไปประกอบอาชีพ อื่น ดังตอนหนึ่งที่กล่าวว่า

ความยากจนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พ่อต้องฆ่าสัตว์แล้วตัวเปล่า เพื่อเป็นอาหาร และเพื่อขายได้เงินแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าอย่างอื่นที่จำเป็น ซึ่งพ่อของกลายเคยกล่าวถึงความคาดหวังกับกลายเสมอ ๆ ว่ารอไว้สักวันหนึ่งให้พ่อมีส่วนยางพาราเป็นของตนเอง หรือไม่ให้พ่อมีปัญหาหาเงินเลี้ยงครอบครัวได้แล้ว พ่อจะวางมือจากการเป็นพรานล่าสัตว์ โดยเด็ดขาด กลายยังคงจดจำคำพ่อและครุ่นคิดเตือนใจอยู่เสมอ " สักวันหนึ่งสัตว์จะหมดป่าหากไม่หยุดยั้งการเข่นฆ่าสัตว์ป่าอยู่เช่นนี้"

(ประสิทธิ์ มุสิกเกษม. 2512 : 17)

เรื่องเพื่อนแท้ มนุษย์ได้ล่าสัตว์ป่าทั้งสัตว์เล็กสัตว์ใหญ่ ซึ่งสัตว์อาศัยอยู่ในป่าอย่างอิสระ ไม่มีการเบียดเบียน เมื่อมนุษย์เข้ามาในป่าได้สร้างความเดือดร้อนแก่สัตว์ทั้งหลาย พฤติกรรมของมนุษย์ในครั้งนี้นำให้สัตว์ป่าต้องตายไปเป็นจำนวนมาก ดังข้อความที่ว่า

"นายพรานจะไปไหน" ชาวผิวขาวร้องถาม เมื่อเห็นพรานกำลังจะก้าวเดินออกจากแคมป์

"ผมจะเอาธนูไปทางครึ่ง แวดทุ่งหญ้าที่มีสัตว์เล็ก ๆ อยู่เยอะ ถ้าโชคดีอาจจะได้อาหารสำหรับพรุ่งนี้เช้า"

(ทำน อ้นประเสริฐ. 2526 : 94)

ตอนที่นายพรานยังลิง (แก่น) ซึ่งเป็นเพื่อนแท้ของกระต่าย (นิ่ม) ตายเพราะเห็นว่าเป็นสัตว์ป่าชนิดหนึ่งซึ่งแก่นไปช่วยนิ่มที่ติดกับดักของนายพราน เป็นความรู้สึกผูกพันในความเป็นเพื่อนแท้ของสัตว์ทั้งสองที่คอยช่วยเหลือกัน สะท้อนให้เห็นความโหดเหี้ยมของมนุษย์ที่ชอบล่าสัตว์ป่า ดังข้อความที่ว่า

นายพรานยกปืนขึ้นอย่างลึกลับ ลุกขึ้นจ้องไปที่ร่างลิงซึ่งเห็นอยู่โหวโหวในกอหญ้า เบื้องหน้า "ยิง ยิง" เสียงปืนระเบิดก้อง ป่าทั้งป่าเหมือนจะถล่มทลาย นกกระต่ายหวีร้องลั่นฟ้า ร่างของเจ้าลิงน้อยพ่นสาธุการ กระเด็นกลิ้งเกลือกไปตามพงหญ้า

เรื่องบ้านไร่ชาว์ป่า เหตุการณ์ในเรื่องที่แสดงปัญหาคือเด็กที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านชาว์ป่า ไปจับผีเสื้อพระจันทร์ ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีจำนวนน้อยและจัดเป็นสัตว์หายากในปัจจุบัน ผีเสื้อพระจันทร์เป็นสัตว์ที่มีความสวยงาม ในตอนแรกเด็กจะจับไปขายแต่ตอนหลังได้เปลี่ยนใจ เพราะทุกคนเห็นคุณค่าของมันมากกว่าเงิน เป็นสัตว์ที่ทุกคนควรช่วยกันอนุรักษ์ซึ่งข้อความที่ว่า

ปล่อยมันไปเถอะ ปล่อยมัน มันเกิดในป่าก็ควรจะได้ใช้ชีวิตอยู่ในป่าอย่างอิสระถ้าคุณจับมันไปขายได้เงินมาก ฉันก็คงจะเสียใจไปนานทีเดียวเพราะผีเสื้อพระจันทร์สวยออกอย่างนี้ คุณค่าของมันมีมากมาย เกินกว่าเงินห้าร้อยบาทมากนัก

(ทานุ อ้นประเสริฐ. 2531 : 38)

2. การล่าสัตว์ป่าเพื่อความสนุกหรือเกมกีฬา

มนุษย์บางกลุ่มมีค่านิยมที่ชอบล่าสัตว์ป่าเพราะถือว่าเป็นเกมกีฬาอย่างหนึ่ง โดยมาเป็นคณะเข้ามาล่าสัตว์ป่าแข่งขันกันเพื่อความสนุก ไม่คำนึงว่าการล่าสัตว์เป็นจำนวนมากจะทำให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์เร็วขึ้น วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหานี้ได้แก่เรื่องเด็กน้อยแห่งท้องทุ่งของมานพ แก้วสนิท เหยี่ยวขาวด้วยของส. พุ่มสุวรรณ และไผ่ค่อมแคะของ ส. พุ่มสุวรรณ

เรื่องเด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง บาวโชดมนิสัยโหดร้ายชอบล่าสัตว์โดยเฉพาะสัตว์ประเภทนก ส่วนตัวละครเยาวชนอีกพวกหนึ่งคือจุก จอม เสริมและแสงเป็นผู้มีจิตใจเมตตาต่อสัตว์ เป็นห่วงว่าถ้าบาวโชดไม่หยุดยั้งการล่าสัตว์ประเภทนกจะทำให้หมดไปจากหมู่บ้าน จากเหตุการณ์ตอนหนึ่ง บาวโชดล่านกเบ็ดน้ำ เด็กกลุ่มที่กลัวว่านกจะสูญพันธุ์เพราะการล่ามากเกินไป ดังที่สนทนาตอนหนึ่งว่า

"นานมาแล้วนี่ะ ที่บ้านเราไม่เคยเห็นนกเบ็ดน้ำบินมาเป็นหมู่ ๆ ในตอนหน้าน้ำเหมือนไม้สองสามปีมาแล้ว" จอมเปรย

"มันขาดฝีมือบาวโชด จนไม่ยอมไพล่หน้ามาเยี่ยมละมั้ง" จุกเสริม

"ไม่นานฝูงนกก็หมดพันธุ์ไปจากทุ่งบ้านเรามันคงเจียบเพงา อ้ากว้างยังงืออยู่นะ ถ้าทุ่งทั้งทุ่งหาคนดูนกสักตัวก็คงยาก" แสงว่าอย่างนั้นทุกขเป็นร้อน

(มานพ แก้วสนิท. 2522 : 33)

เรื่องเหยี่ยวขาคว้น บอยชอยล่าสัตว์ประเภทนก นกที่ถูกล่าในเรื่องได้แก่นกกวัก นกกระยาง เหยี่ยว ถูกฆ่าอย่างไรเหตุผลจากกลุ่มเด็กและผู้ใหญ่ที่ไม่เห็นคุณค่าของนกที่มีประโยชน์ต่อธรรมชาติ ดังเหตุการณ์ตอนหนึ่งซึ่งเป็นการล่าของพวกเด็ก ๆ ในหมู่บ้านที่ว่า

"เฮ้ย หยุด หยุด ได้บอยหยุดยิงนกกระยางกันดีกว่าวะ" เสียงในกลุ่มตะโกนขึ้นเมื่อ ตะบึงรุมมาจนถึงฝูงนกกระยาง รดทุกคันจอดพร้อมกัน ปืนที่ไหล่ของเด็กวัยรุ่นคนที่ สูงกว่าเพื่อน ถูกปลดลงมาเตรียมพร้อม เจ้าของปืนค่อย ๆ เลาะลงข้างถนน เมื่อได้ที่ แล้วจึงนั่งยอง ๆ ประทับปืนเล็ง นกกระยางบางตัวชะเง้อแล้วบินหนี แต่ยังมีอีกหลายตัว ที่คงยืนเฉย มันเข้าใจว่าเป็นชาวนาที่ไม่เคยทำร้ายพวกมัน จึงเฉยยืนอยู่กับที่ "ปัง" เสียงปืนระเบิดขึ้น

"เฮ้ยเสร็จตัวหนึ่งแล้ววะ" คนยิงร้องด้วยความดีใจ

(ส. พุ่มสุวรรณ. 2527 : 25)

เรื่องไผ่ค่อมแคะ แม่ไผ่รวกได้สังเกตเหตุการณ์ที่สัตว์ป่าถูกฆ่าตายด้วยฝีมือ ของมนุษย์ จึงเล่าเหตุการณ์ที่ได้ประสบมาให้แก่ไผ่ค่อมแคะซึ่งเป็นลูกได้ทราบถึงความโหด ร้ายของมนุษย์ในการล่าสัตว์โดยไม่คำนึงถึงชีวิตสัตว์ป่า ดังข้อความที่ว่า

"นั่นไง ว่าแล้ว" แม่ไผ่รวกโผล่ออกมา" พวกมันคงไปโดนปืนที่ชาวบ้านดักไว้ลูกของ มันอาจตายไปตัวหนึ่งและตัวมันเองก็บาดเจ็บ ฉะนั้นแล้วไม่ควรไปยุ่งกับพวกมนุษย์เลย

"น่าสงสารมันนะแม่ไผ่รวก" มันว่า

"อ้อ ใช่ ถึงแม้มันจะเป็นศัตรูกับเราในบางครั้ง แต่ฉันรู้ว่าหมาป่าพวกนี้ไม่ร้ายกาจ เท่ามนุษย์ที่จะต้องขึ้นมาบนเขานี้ ในเวลาอีกไม่ช้าแน่แหละ" แม่ไผ่รวกกล่าวในตอนท้าย

(ส. พุ่มสุวรรณ. 2527 : 17)

3. การทำลายสัตว์ป่าทางอ้อม

ในปัจจุบันสัตว์ป่าถูกทำลายลงไปเป็นจำนวนมากจนสูญพันธุ์ไปแล้วหลายชนิดที่มี อยู่ก็เหลือจำนวนน้อยลงซึ่งถ้าไม่มีการอนุรักษ์ไว้ อนาคตสัตว์ป่าก็จะมีให้เห็น ทั้งนี้สาเหตุที่ทำ

ให้สัตว์ป่าถูกทำลายมากเพราะการล่าของมนุษย์ที่ล่ามากเกินไปและยังหลีกเลี่ยงกฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่า ซึ่งส่งผลกระทบต่อสัตว์ป่าโดยตรง นอกจากนี้ยังมีการทำลายสัตว์ป่าทางอ้อม ซึ่งมีสาเหตุมาจากสิ่งต่อไปนี้

3.1 การทำลายที่อยู่ของสัตว์ป่า

ป่าเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารที่สำคัญของสัตว์ป่า เมื่อป่าถูกทำลาย สัตว์ป่าต้องอพยพไปอยู่ในที่ห่างไกล สัตว์บางชนิดอาจตายเพราะขาดที่อยู่และแหล่งอาหาร ทั้งยังเป็นหนทางที่มนุษย์ล่าสัตว์ป่าได้ง่ายขึ้นเพราะ ไม่มีที่หลบภัย ซึ่งการทำลายป่าส่งผลต่อการทำลายสัตว์ป่าทางอ้อมด้วย วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหานี้ได้แก่เรื่องบ้านไร่ชายป่า และเพื่อนแท้ของท่าน อ้นประเสริฐ

เรื่องบ้านไร่ชายป่า การเกิดมีความห่วงใยทรัพยากรธรรมชาติพ่อของ การเกิดไปตัดต้นไม้ในป่าซึ่งเป็นที่อยู่ของนกพญาไฟ จัดเป็นนกหายากและในรังนกมีลูกนกอยู่ หลายตัวทำให้มันต้องไปหาที่อยู่ใหม่และลูกนกอาจตายได้ การทำลายสัตว์ป่าทางอ้อมเป็นตอนที่ การเกิดสนทนากับมาลีซึ่งเป็นเพื่อนของเธอถึงการตัดไม้ดังที่กล่าวว่า

"เสียงใครตัดต้นไม้แถวนั้น" มาลีเอ่ยถามอย่างสงสัย

"พ่อฉันเองแหละ ชอบบอกว่าจะตัดไปทำเสา" การเกิดบอก

ไม่มีใครคาดคิดกันมาก่อนว่าต้นไม้ที่พ่อการเกิดตัดอยู่นั้น มันเป็นต้นเดียวกับที่นก พญาไฟทั้งคู่ ทารังกกกลูกเล็ก ๆ ของมันอยู่

(เทพ อ้นประเสริฐ. 2531 : 68)

เรื่องเพื่อนแท้ ป่าไม้ถูกทำลายจนสัตว์ป่าไม่มีที่อาศัย นิ่ม (กระต่าย) ลีวลม (นก) และแก่น (ลิง) ได้รับผลกระทบจากการตัดต้นไม้ของมนุษย์จนต้องหนีไปอยู่ในที่ แห้งใหม่และทำให้สัตว์ป่าตัวอื่นต้องเดือดร้อน ลีวลมสนทนากับนิ่มถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เห็น แก่ตัวไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น สัตว์ทั้งสองสังเกตพฤติกรรมมานานเห็นว่ามนุษย์ที่ เข้ามาในป่าทุกคนได้สร้างความหายนะให้แก่สัตว์ป่าอย่างมากมาย ดังบทสนทนาที่ว่า

"มนุษย์นี้ก็แปลกนะ" ลีวลมโฉบลงมาด้วย "ทั้ง ๆ ที่พวกเขามีบ้านอยู่แล้วน่าสบาย
ต้ออก ทำไมจะต้องดันดันมาป่าใหญ่ให้ลำบากด้วย"

"เขาคงชอบต้นไม้ ชอบภูเขา" นิมออกความเห็น

"ไม่ใช่อย่างนั้นหรอก เขาไม่รักต้นไม้ ไม่ชอบภูเขาเลยสักนิด ที่เมืองของเขา
ต้นไม้ไม่ค่อยจะมี เขาตัดหรือโค่นทิ้งหมดภูเขาก็โล่งเตียน เป็นภูเขาหัวโล้น" ลีวลมบอก

"ทำไมเขาไม่สงสารต้นไม้บ้างนะ" นิมพูดอีก

"พวกมนุษย์ไม่มีวันจะสงสารใคร ๆ หรือ ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้หรือสัตว์ ก็ฉันเห็น
มาแล้ว จนเกือบจะเอาชีวิตไม่รอด" ลีวลมยืนยัน

(ทานุ อันประเสริฐ. 2526 : 84)

3.2 การเผาป่า

การทำลายสัตว์ป่าทางอ้อมโดยการเผาป่าของมนุษย์ ซึ่งส่งผลกระทบทำให้
สัตว์ป่าต้องล้มตายไปเป็นจำนวนมากทั้งสัตว์เล็กสัตว์ใหญ่ เหตุการณ์ในเรื่องตอนเผาป่าที่นอกจาก
จะทำให้สัตว์อื่นต้องตาย สัตว์ทั้งสามที่เป็นเพื่อนแท้ ก็ต้องหนีตายจากไฟป่าด้วย ซึ่งเหตุการณ์
ในเรื่องตอนนี้แสดงให้เห็นความมั่งง่ายของมนุษย์ที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบจากการกระทำของตน
นอกจากป่าไม้ถูกทำลายแล้ว สัตว์ป่าต้องถูกทำลายไปด้วยดังบทสนทนาตอนหนึ่งว่า

"แก้มและนึม ชะเง้อชะเง้อไปในทางทิศที่ลีวลมบอกทั้งสองมองเห็นคว้นไฟสีจาง ๆ
ลอยกรุ่นขึ้นมาเหนือหัว ไม้ปากทุ่งหญ้า

"ถ้าไฟไหม้ป่า ทุกหน ทุกแห่ง จะมีแต่ความร้อนและความตาย ซึ่งเป็นความตาย
ที่แสนทรมาณ" นิมพูด

(ทานุ อันประเสริฐ. 2526 : 32)

เรื่องไฟค่อมแคะ ไฟค่อมแคะเป็นตัวละครที่สังเกตุเหตุการณ์
ความเสียหายจากการเผาป่าของมนุษย์ได้ถ่ายทอดความรู้สึกที่เจ็บปวดของต้นไม้ นอกจากไฟป่า
จะทำลายต้นไม้แล้ว ยังทำลายสัตว์ป่าที่อาศัยในป่าไฟต้องตายไปเป็นจำนวนมาก ดังข้อความที่ว่า

...เปลวไฟเริ่มคาน้ำเข้ามาเป็นแนว ไค้งลามเลียกอหญาแห่งหายไปในพริบตา มันลามถึงด้านหนึ่งของแอ่งน้ำแล้วจึงวกอ้อมมาที่กอไผ่รวกที่มีใบแห้งร่วงหล่น รอเป็นเชื้ออย่างดีพอที่มีลมกระพือไหม เปลวไฟจึงลุกพริบสูงขึ้น ส่งเสียงดังคึก ๆ อยู่ ตลอดเวลานกคุ่มตัวเล็กวิ่งแยกคู่กันไปคนละทาง เต่าตัวหนึ่งคลานหนีไฟไม่ทัน มันจึงถูกย่างสดงอกร้องอย่างน่าสงสาร สัตว์เลื้อยคลานพากันวิ่งหนีจนไปวนมาอย่างขาดสติจนถูกไฟลามเข้าถึงตัวตายไปหลายชีวิต นกเล็ก ๆ ที่ทำรังอยู่ตามกิ่งไม้ต้องบินหนีไปทั้ง ๆ ที่เป็นห่วงแม่ลูกอ่อนบางตัวล้มลุกความตาย ถลาพรวดลงไปในกองเพลิง หวังจะไปช่วยลูกเลยหายเจ็บไปด้วยกัน...

(ส. พุ่มสุวรรณ. 2527 : 71)

4. การจับสัตว์ป่ามากักขัง

การจับสัตว์ป่ามากักขัง เป็นสาเหตุที่ทำให้สัตว์ป่าต้องสูญพันธุ์เพราะสัตว์ไม่ได้อยู่ตามธรรมชาติไม่มีการขยายพันธุ์ จึงส่งผลให้สัตว์ป่ามีจำนวนน้อยลง เนื่องจากมนุษย์บางกลุ่มมีค่านิยมที่ชอบเลี้ยงสัตว์ป่าไว้ดูเล่นเพื่อความสวยงามและความเพลิดเพลินนอกจากนี้ยังมีตลาดค้าสัตว์ป่าบางแห่งได้ไปจับสัตว์ป่ามากักขังเพื่อนำมาเป็นสินค้าให้แก่ผู้ที่นิยมเลี้ยงสัตว์ป่า การจับสัตว์ป่ามากักขัง จึงเป็นปัญหาการทำลายสัตว์ป่าอีกวิธีหนึ่งวรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหานี้ได้แก่เรื่อง ป่าเขียวของสุภา ลือศิริ ชีวิตบ้านป่าของประสิทธิ์ มุสิกเกษม

เรื่องป่าเขียว มนุษย์เข้าไปในป่าและจับสัตว์ป่าไปไว้ในโรงละครสัตว์ เหตุการณ์ในเรื่องได้กล่าวถึงชาวป่าเขียวซึ่งเป็นสัตว์ป่า ได้เล่าถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่นอกจากจะล่าสัตว์ในป่าแล้วยังจับสัตว์ไปกักขัง ดังนั้นชาวป่าเขียวจึงได้เตือนสัตว์ในป่าเขียวทุกตัวให้ระวังภัยจากมนุษย์ซึ่งอาจจะเข้ามาในป่าเขียวแล้วสร้างความเดือดร้อนแก่ชาวป่าเขียวในอนาคตดังข้อความที่ว่า

มนุษย์เลี้ยง วัว ควาย เป็ดไก่และสัตว์อื่น ๆ ไว้กินเนื้อ วัว ควายใช้ไถนา ลากเกวียน มนุษย์มีปัญหาคะบงการพวกสัตว์ได้แม้เขาจะตัวเล็กกว่า แม้แต่หมีเขาก็จับไปเล่นละครสัตว์ เสือ สิงโต เป็นสัตว์ที่ดุร้ายและไม่มีในป่าเขียวก็ถูกจับไปขังกรงและฝึกหัดการเล่นต่าง ๆ เพื่อให้พวกเขาดูกันสนุก ๆ มนุษย์สนุกกับการทรมานสัตว์

"ใจร้ายจริง" ชาวป่าเขี้ยวทวนพร้อมกัน

"มนุษย์สร้างอาวุธ มีด ทวน ปืนไว้ทำร้ายศัตรู มีอุบายในการจับสัตว์ไปใช้"

โนรีเล่าต่อ...

(สุภา ลือศิริ. 2524 : 16)

เรื่องชีวิตบ้านป่า กลายพบเห็นผู้มีฐานะร่ำรวยนำชะนีมาเลี้ยง ซึ่งเป็น
การกระทำที่กลายไม่เห็นด้วย เพราะนอกจากจะเป็นการทรมานสัตว์แล้ว ยังทำให้สัตว์ไม่มี
โอกาสขยายพันธุ์ได้ ดังจากที่ผู้แต่งบรรยายไว้ว่า

ที่บ้านหลังใหญ่ในสนามหญ้ามุ่มหนึ่ง กลายได้เห็นชะนี ถูกล่ามโซ่ตรวนเล็ก ๆ
เอาไว้มีราวให้ชะนีไต่ตัวไปมาได้ แต่ก็อยู่ในบริเวณที่จำกัด ชะนีไม่มีโอกาสจะไต่
ตัวไปเที่ยวในพงไพรเป็นนุ้ ๗ ดังชะนีที่ส่งเสียงร้องเร่ร่ำอยู่ใกล้กลายได้ เหมือนนก
ซึ่งถูกขังเดี่ยวคายนภายในกรงอันคับแคบ แม้มีอาหารการกินสมบูรณ์แต่ก็ขาดเสรีภาพที่จะ
ท่องเที่ยวไปในป่าเพื่อเร่ร่ำกับคู่และสุขสมขึ้นชมธรรมชาติสดชื่นรายรอบตัว ชีวิตสัตว์
ที่ถูกกักขังจึงต้องขาดความสุขส่วนตัวนั้นไปอย่างน่าสงสารแต่มนุษย์อีกมากก็ยังยินดีที่จะขัง
เดี่ยวสัตว์ไว้ดูเล่น เพื่อพักผ่อนและสุขใจอยู่บนความน่าสงสารและความทุกข์ทรมานของ
สัตว์ร่วมโลกน่ารักเหล่านั้น สัตว์ป่าค่อย ๆ หดจากป่าอันร่มรื่นไปทั่วแล้วตัวเล้าแม้จะ
พยายามหลบหลีกรักษาชีวิต แต่ก็ไม่สามารถพ้นจากการตามล่า ตามเข่นฆ่าของมนุษย์
ซึ่งฉลาดกว่าไปได้

(ประสิทธิ์ มุกสิกเกษม. 2521 : 44 - 45)

5. การล่าสัตว์แม่ลูกอ่อน

การล่าสัตว์ป่าของมนุษย์มักไม่ได้รับการยกเว้นว่าสัตว์นั้นจะอยู่ในสภาพอย่างไร
เพราะมนุษย์มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนมากกว่าผลกระทบที่ตามมา การล่าสัตว์แม่ลูกอ่อน
เป็นการทำลายสัตว์ป่าที่ร้ายแรงอีกวิธีหนึ่ง เพราะนอกจากจะฆ่าแม่แล้ว ยังเป็นการฆ่าลูกมัน
ในทางอ้อมด้วยเพราะลูกสัตว์ยังไม่อดนม จะทำให้ลูกสัตว์ตายได้หรือเป็นการพลัดพรากลูกจาก
แม่ทำให้สัตว์ไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ตามธรรมชาติได้ วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหานี้ได้แก่
เรื่อง ลมหายใจในไพรพฤกษ์ของวาปี คำใบดา บ้านเล็กริมบึงของ อโศก ศรีสุวรรณ ชีวิต
บ้านป่าของประสิทธิ์ มุกสิกเกษม และเด็กบ้านป่าของฉลอง เจยาคม

เรื่องลมหายใจในไพรพทุกข์ ผู้แต่งได้เล่าประสบการณ์ของตนที่ได้พบเห็นลูกล่าสัตว์แม่ลูกอ่อน เห็นลิงแม่ลูกอ่อนถูกฆ่าตายไปต่อหน้าจึงเกิดความรู้สึก สงสารแม่ลิงที่ถูกฆ่า และลูกลิงที่ยังไม่คนเมซึ่งลูกลิงอาจตายได้ ผู้แต่งถ่ายทอดความรู้สึกของสัตว์ที่มีชีวิตจิตใจ เหมือนกับมนุษย์ มีความรักลูก รักชีวิตของตน การที่มนุษย์ไปทำร้ายมันโดยไม่มีการยกเว้น แม้เป็นสัตว์แม่ลูกอ่อนส่งผลให้สัตว์สูญพันธุ์เร็วขึ้น เพราะการทำร้ายแม่ก็ส่งผลให้ลูกต้องตายไปด้วยดังข้อความที่ว่า

วันหนึ่งลุงเข้าไปล่าสัตว์ในป่าตามปกติและได้เห็นลิงตัวหนึ่ง นั่งอยู่บนกิ่งยางสูง มันเผลอไปเหยียดจึงถูกระสุนปืนของลุงตกกลงมา ลุงรีบวิ่งไปที่ร่างของมัน ทันใดนั้นแกก็รู้ว่า ได้ฆ่าลิงแม่ลูกอ่อนเข้าให้แล้ว เมื่อเห็นลูกลิงเล็ก ๆ เกาะกายอยู่ที่หน้าอกแม่ลิง ใช้มือลูบหัวลูกน้อยเป็นครั้งสุดท้าย สายตาของมันหันมาสบตากับลุงด้วยแวววิงวอน ขอร้องเหมือนมันจะบอกว่า "ฝากลูกน้อยของข้าด้วยนะพราน" แล้วมันก็ขาดใจตายด้วยเลือดที่อาบร่าง พรานชรายืนมองด้วยใจที่หดหู่ แกจัดการฝังร่างมันไว้กลางป่า อัมลูกลิงกลับมาแล้วสัญญาว่าจะไม่เข้าป่าอีกเลย...

(วาปี คำโปลา. 2533 : 98)

เรื่องชีวิตบ้านป่า พ่อของกลายยิงชะนีแม่ลูกอ่อนตายต่อหน้า กลายไม่เห็นด้วยต่อการกระทำดังกล่าว การฆ่าสัตว์แม่ลูกอ่อนเป็นสิ่งไม่ดีเพราะจะทำให้ลูกของมันต้องตายด้วย เช่น เหตุการณ์ในเรื่อง เมื่อยิงแม่ชะนีกระสุนปืนพลาดไปถูกลูกชะนีที่แม่มันอุ้มอยู่กลายรู้สึกเศร้าใจต่อเหตุการณ์มากเพราะนอกจากจะเป็นการทารุณแล้วยังทำให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์เร็วขึ้น ดังเหตุการณ์ตอนหนึ่งของเรื่องว่า

เสียงปืนสนั่นก้องไปไกล แม่ชะนีสะดุ้ง เอื้อมมันโตนป็นอย่างแน่นอน มันนั่งโงนเงน อยู่เอามือไปเช็ดเลือดดูและพยายามผลักลูกออกจากอกแต่ไม่สำเร็จชั่วอึดใจเดียว แม่ชะนี ก็หัวทิ่มตกลงมาจากต้นเหวียง...

กลายอุ้มชะนีเดินกลับมาจนถึงขนา เลือดจากบาดแผลถูกปืนยังไหลออกมาอีก ลูกชะนีส่งเสียงครางอย่างเจ็บปวดและในไม่นานนักลูกชะนีก็น้อย ๆ เจ็บเสียงลง และขาดใจตายขณะที่กลายกำลังอุ้มมันอยู่ด้วยความเวทนา...

(ประสิทธิ์ มุสิกเกษม. 2521 : 48 - 49)

เหตุการณ์ในเรื่องอีกตอนหนึ่งที่กล่าวถึงพ่อของกลายวางกับดักกระเจงแล้วไปติดกระเจงแม่ลูกอ่อนซึ่งส่งผลให้ลูกของมันต้องอดจนถึงตายได้ กลายมีความกังวลใจเรื่องนี้ถึงแม้พ่อจะมีอาชีพเป็นพรานป่าแต่กลายก็ไม่เห็นด้วยกับการล่าสัตว์แม่ลูกอ่อน เพราะจะทำให้สัตว์ป่าเหลือน้อยลงดังข้อความที่ว่า

พ่อกับดักติดกระเจงแม่ลูกอ่อนมาได้ตัวหนึ่ง เต้านมยังเต่งมีน้ำนมอยู่ ตัวมันยังไม่แข็ง เพราะเพิ่งสิ้นใจมาสักครู่นี้เอง กลายกับพ่อกไปช่วยกันหาลูกกระเจงที่เหลือรอดชีวิตอยู่เป็นพักใหญ่ เพราะเกรงว่ามันจะกระเสือกกระสนหลบหนีไปจะหิวแถมและถึงตายเอาได้

(ประสิทธิ์ มุสิกเกษม. 2521 : 93)

เรื่องบ้านเล็กริมบึง สะท้อนปัญหาให้เห็นความขัดแย้งของตัวละครระหว่างอาของทวนและพ่อของทวนซึ่งพ่อของทวนได้สั่งสอนไม่ให้ทวนล่าสัตว์แม่ลูกอ่อนเพราะเป็นการทำให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์เร็วขึ้นแต่อาของทวนเป็นผู้ล่าสัตว์และมีลูกอ่อนคือ อี เห็นซึ่งเป็นสัตว์ที่หายากและอาจสูญพันธุ์ในที่สุด อาของทวนยังอึ้งเห็นแม่ลูกอ่อนตาย พ่อของทวนได้สอนทวนถึงเหตุการณ์นี้ไว้เป็นบทเรียนไว้ว่า

ระยะหลัง ๆ พ่อมักจะห้ามเสมอเรื่องยิงสัตว์โดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะที่เป็นสัตว์แม่ลูกอ่อนที่น่าจะมีโอกาสได้เลี้ยงลูกของมันให้โตและมีโอกาสตลอด หากินเองในป่าได้ต่อไป พ่อบอกทวนเสมอว่าพ่อเห็นป่ามานานแล้ว ป่าเดี๋ยวนี้ไม่เหมือนก่อน สัตว์ป่าไม่มีซุกซุ่มพอจะเลือกยิงเอาง่าย ๆ ตามใจชอบพ่อว่าเราดูเหมือนจะหาประโยชน์จากป่ามากเกินไปน่าจะถึงเวลาที่เราจะให้เวลาป่าได้ฟื้นคืนสภาพเสียที แม่พ่อก็คิดได้แล้ว แต่ยังหลายคนที่ยังคิดไม่ถึงซึ่งก็คงต้องใช้เวลายู้งาน อย่างกรณีอาตึงยังอึ้งเห็นแม่ลูกอ่อนคราวนี้ก็เหมือนกัน (อโศก ศรีสุวรรณ. 2535 : 20)

เรื่องเด็กบ้านป่า พรานป่ายิงลิงแม่ลูกอ่อนตายทำให้ลูกของมันต้องตายด้วยเพราะยังไม่อดนมแสดงให้เห็นถึงความโหดร้ายของผู้ที่หาสัตว์ไม่คิดถึงผลกระทบที่ลูกของมันจะต้องตายด้วย ผู้แต่งได้เล่าเหตุการณ์ที่ตนเห็นพรานป่าได้ยิงลิงแม่ลูกอ่อนและนำลูกของมันมาให้เขาล้าง แต่ผลสุดท้ายลูกของมันก็ต้องตายเพราะอดนม ดังข้อความว่า

...ภาพที่ผมเห็นครั้งนั้น ไม่ใช่ซากสัตว์ที่ค้างคาบไม่อยู่เหมือนเมื่อครั้งก่อน ผมเห็นแม่ลิงไม่ตายมันรัดใบไม้มาอุดแผลเป็นพัลวัน ท้องของมันมีลูกน้อยเกาะติดอยู่ ลุงคลั่งยังเข้าไปอีกนิด มันร่วงลงมาพร้อมกับลูกน้อยที่อก แต่เมื่อถึงพื้นยังตายไม่สนิท เอามืออุดแผลไว้แน่นมันพลิกหน้าขายตามองผมสายตาไร้แววดูร้ายอย่างตัวอื่น ๆ ที่ผมเคยเห็น มือของมันอีกข้างดึงลูกออกจากอกแล้วทำเหมือนจะยื่นให้ผม แต่ผมไม่เข้าใจ จึงไม่ได้รับใบ จึงได้แต่ยืนมองอยู่อย่างนั้น แม่ลิงจ้องตามผมจนสิ้นใจ ลูกน้อยของมันดิ้นหลุดจากมือผมวิ่งกลับไปสู่คนของแม่ต่อ ผมยืนตะลึงนั่งอยู่กับที่ เหมือนโดนมนต์สะกด...

(ฉลอง เจยาคม. 2532 : 66)

6. การล่าสัตว์ป่าประเภทสัตว์ที่ได้รับการคุ้มครอง

รัฐบาลได้ออกกฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่า โดยมุ่งหวังให้ประชาชนช่วยกันอนุรักษ์สัตว์ป่าบางประเภทไว้เพราะปัจจุบันเหลือน้อยลงแต่ก็มีผู้ละเมิดกฎหมายโดยไปล่าสัตว์ที่ได้รับการคุ้มครอง ทำให้สัตว์บางชนิดต้องสูญพันธุ์ บางชนิดก็ใกล้สูญพันธุ์ วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหาการล่าสัตว์ป่าประเภทที่ได้รับการคุ้มครองได้แก่เรื่อง ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ของ วัฒนา บุญยัง ชีวิตบ้านป่าของประสิทธิ์ มุสิกเกษม เด็กบ้านป่าของฉลอง เจยาคมและบ้านเล็กริมฝั่งของอโศก ศรีสุวรรณ

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ลุงหนูซึ่งมีอาชีพหาของป่ามาขายและล่าสัตว์ การล่าสัตว์ของลุงหนูในบางครั้งก็ไปล่าสัตว์ป่าที่เป็นสัตว์ที่ห้ามล่าได้แก่กระทิง ซึ่งถือว่าเป็นสัตว์ป่าที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2525) ดังข้อความที่ว่า

กระทิงตัวใหญ่ตัวนั้น ทำให้ฝูงหมู่นี้ เนื้อเก็บไว้กินได้อีกหลายเดือน ส่วนเขาซึ่งมี พาลถึงสิบสองบั้ง ก็คงขายได้ราคาอยู่ ตอนเช้ามีคของอีกหลายวัน ลุงหนูเตรียม ข้าวของอันมีหนังและเขี้ยวพร้อมทั้งกระโหลกเสือ หัวกระทิงพร้อมเนื้อเค็มอีกก้อนใหญ่ ใส่กระชุงสองใบเอาเชือกมัดกระชุงทั้งสองผูกติดกับหลังของไอ้กุด

(วิธนา บุญยัง. 2531 : 76)

เรื่องเด็กบ้านป่า พรานป่ามีวิธีการล่าสัตว์ป่าหลายวิธีและเป็นวิธีการที่ล่าสัตว์ ครั้งหนึ่งอาจได้สัตว์เป็นจำนวนมาก การล่ากระเจงมีสองวิธีคือการล่าด้วยการดักครุบและการตบ พรานป่านิยมล่าแบบดักครุบมากกว่า แสดงให้เห็นว่ามนุษย์พยายามคิดค้นวิธีการที่จะล่าสัตว์ป่า ให้ได้ผลมากที่สุด ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์เร็วมากขึ้น โดยเฉพาะการล่ากระเจงเป็น สัตว์ป่าคุ้มครองที่เหลือน้อย ถ้ามนุษย์ยังหาวิธีการล่ามากขึ้น ก็ยิ่งทำให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์เร็วขึ้น โดยเฉพาะสัตว์ป่าที่ได้รับการคุ้มครอง ดังข้อความที่ผู้แต่งกล่าวถึงการล่ากระเจงว่า

กระเจงที่จับได้ด้วยการดักครุบมีสภาพที่สมบูรณ์ที่สุดและสามารถนำไปขายได้ทั้งที่ยัง เป็น ๗ ซึ่งจะไ้ราคาดีกว่าที่ตายแล้ว แต่ถ้ามันตายแล้วเรานำไปทำเนื่ออย่างขายได้ เหมือนกัน เนื้อกระเจงย่างเอามาแกงเผ็ด แกงส้ม แกงกระทิได้ทั้งนั้น โดยเฉพาะ แกงส้มอร่อยมาก

(ฉลอง เจยาคม. 2532 : 94)

เรื่องชีวิตบ้านป่า พ่อของกลายมีอาชีพพรานป่าไปล่าอีเก้งและฆ่าแก้งได้หลายตัว อีเก้งเป็นสัตว์ป่าสงวนที่ได้รับการคุ้มครองจัดเป็นสัตว์ที่หายากในปัจจุบันและเป็นสัตว์ที่กฎ กระทรวงฉบับที่ 15 (2525) ระบุให้เป็นสัตว์ป่าที่ได้รับการคุ้มครอง ในเรื่องกล่าวถึงการล่า อีเก้งซึ่งมี หลายวิธีเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้แก้งใกล้จะสูญพันธุ์และมนุษย์บางกลุ่มยังนิยมบริโภค เนื้อแก้งเป็นอาหาร ดังข้อความที่กล่าวถึงการล่าแก้งของมนุษย์ว่า

ไปรยผลไม้ (บางครั้งไม่มีผลไม้หายอดไม้อ่อน ๆ ที่สัตว์ชอบกินก็ได้) "อ้อยเหยื่อ"
อยู่สามสี่วัน สัตว์มากินอย่างปกติ ก็ค่อยไปดักยิงเอาได้ ซึ่งการดักยิงอีเก้งโดยใช้วิธีการ
อ้อยเหยื่อดังกล่าวนี้กลายเคยเห็นพ่อยิงอีเก้งร้องโดยใช้ไม้ไผ่กลวงขนาดยาวคืบเศษ
เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณหนึ่งนิ้ว ตรงกลางปล้องเจาะเป็นรูแบบเล็ก ๆ สอดใบไม้บาง ๆ
เข้าไปเป็นลั่น ให้สั่นสะเทือนเวลาเป่า พรานเป่าเป่าเสียงอีเก้งให้สั่นให้เข้าใจว่าเป็น
เสียงคู่ของตนเอง จึงร้องเสียงทำมาพรานก็ทราบที่อยู่และเป่าพลงเดินเข้าหาเรื่อย ๆ
จนเห็นตัวให้ง เมื่อสองสามปีก่อนพ่อได้แก้งมาหลายตัวแต่มาปีนี้แก้งไม่โผล่มาให้เห็น
อีกเลย

(ประสิทธิ์ มุสิกเกษม. 2521 : 136 - 137)

เรื่องบ้านเล็กริมบึง อาดีไปยิงอีเห็นตาย ทวน อาดีและพ่อไปตามหาว่าที่หายไป
จากฝูงแต่หาไม่พบอาของทวน ไปพบอีเห็นจึงยิงอีเห็นตาย อีเห็นเป็นสัตว์ป่าที่ได้รับการคุ้มครอง
การล่าอีเห็นซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวนให้สูญพันธุ์เร็วขึ้น ในตอนนั้นพ่อและทวนไม่เห็นด้วยกับการกระทำ
ของอาเพราะนอกจากจะเป็นสัตว์ที่ได้รับการคุ้มครองที่หายากแล้วยังเป็นสัตว์ที่มีลูกอ่อนด้วย
ตอนที่ทั้งสามคนไปตามหาว่า อาของทวนไปพบอีเห็นและยิงอีเห็นตาย ดังข้อความที่ว่า

แสงไฟแก๊สทั้งสองด้วยกวัดแกว่งไปมาแต่ก็ไร้แววของลูกว้าว ทันใดนั้น อาดีก็จู่ปาก
เป็นสัญญาณให้เงียบ เมื่อส่องไฟไปบนคาคบมะเดื่อที่ป่าริมห้วย บนกิ่งใหญ่มีเสียงเคลื่อนไหว
ไวอะไรบางอย่าง

แล้วดวงตาสีแดงคู่หนึ่งก็สะท้อนกลับอาดียกปืนขึ้นประทับแล้วเตรียมยิงพ่อกวาด
ไฟแก๊สไปตามกิ่งไม้อื่น ๆ อยู่ไปมา ก่อนที่อาดีจะเหยี่ยวไกนั้น พ่อก็ตะโกนขึ้นสุดเสียง
"อย่ายิง เห็นแม่ลูกอ่อน" "ปัง" ข้าเกินใบสำหรับพ่ออาดีเหยี่ยวไกอย่างรวดเร็ว
สุดท้ายจะยิงมือเสียงอะไรอย่างหนึ่งหล่นกระทบพื้นหนัก ๆ เมื่อเข้าไปส่องไฟจึงรู้ว่า
เป็นอีเห็นขนาดใหญ่ตัวหนึ่ง มันพาลูกน้อยอีกสามสี่ตัวหาลูกมะเดื่อกิน ลูกทั้งสี่ของมันวิ่ง
ขึ้นไปอยู่โคนกิ่งสูง เพราะตกใจเสียงปืน

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2535 : 22 - 23)

7. การล่าสัตว์ป่าที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

สัตว์บางชนิดทำให้ธรรมชาติเกิดความสมดุล เมื่อมนุษย์ไปล่าสัตว์ป่าจะทำให้ธรรมชาติเสียสมดุลและส่งผลกระทบบ้างถึงมนุษย์ เช่นนกเค้าแมวช่วยขาวนาจับหนูที่เป็นศัตรูของพืชไร่ นกยังช่วยผสมเกสรดอกไม้ ถ้าสัตว์ที่มีประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมถูกฆ่าตายมากก็จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหานี้ได้แก่ เรื่องบ้านไร่ชายป่า ของท่าน อ้นประเสริฐ ในสวนปู่ของอโศก ศรีสุวรรณ

เรื่องบ้านไร่ชายป่า ชาวบ้านที่มีความเชื่อผิดที่คิดว่าเค้าแมว นกฮูก นกแสกเป็นนกผีเพราะหากินเวลากลางคืน นกประเภทนี้ชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นนกที่ร้องเรียกเอาวิญญาณของมนุษย์ที่เจ็บป่วย ให้ตายจึงมักถูกขับไล่จากพวกเด็ก ๆ ในหมู่บ้านชายป่า ถ้าพบนกพวกนี้ก็จะยิงให้ตายทั้งที่นกเค้าแมวเป็นนกที่มีประโยชน์ต่อชาวไร่ ช่วยกำจัดหนูที่ทำลายพืชไร่ถ้าหากพวกนี้ถูกทำลายลงมากจะเป็นผลเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้พืชผลถูกทำลาย ถ้ามีนกพวกนี้มากก็ทำให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติ ในเรื่องบ้านไร่ชายป่ากล่าวถึงเด็กที่ชอบล่านกเค้าแมวซึ่งถูกพ่อของการเกิดสั่งสอนว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ดังข้อความที่กล่าวว่า

เจ้าแป๊ะโยนต่อไปให้เจ้าอีกที่หนึ่ง คราวนี้เจ้าสี่ห้าคนเถียงกันใหญ่ขัดกันไปขัดกันมาเพื่อแก้ตัวว่าไม่ได้เป็นต้นคิดในการล่านกเค้าแมว พ่อจึงต้องทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้ยุติ หลังจากนั้นพ่อก็ขอร้องว่าอย่ายิงนกเค้าแมวในเขตไร่ของพ่อเลยเพราะพ่ออยากปล่อยมันไว้กำจัดหนูและตุ่น พวกเด็กผู้ชายรับคำอย่างว่าง่ายแล้วพากันวิ่งกลับอย่างรวดเร็ว

(ท่าน อ้นประเสริฐ, 2531 : 17)

เรื่องในสวนปู่ สัตว์ในสวนปู่ที่มีมากมายเป็นสัตว์ที่มีประโยชน์ต่อธรรมชาติ คือ กิ้งก่า จิ้งเหลน โดยปู่เป็นผู้เล่าสืบทอดมายังผู้แต่ง แสดงให้เห็นว่าสัตว์ทั้งสองมีประโยชน์ต่อธรรมชาติ คือกิ้งก่าช่วยกินแมลงที่เป็นศัตรูพืช ส่วนจิ้งเหลนเป็นสัตว์ที่ช่วยกินแมลงที่เป็นศัตรูพืชและช่วยทำลายสัตว์ที่เป็นพิษแก่มนุษย์คือ ตะขาบและแมลงป่อง เรื่องที่ปู่เล่าให้ผู้แต่งฟังแล้วนำมาเล่าสู่ผู้อ่านเพื่อที่จะให้เยาวชนได้เห็นประโยชน์ของสัตว์เหล่านี้ เพราะสัตว์พวกนี้มีมากในอดีตแต่ที่ลดน้อยลง เพราะถูกมนุษย์ฆ่าตาย ดังข้อความที่กล่าวไว้ในตอนเจ้าหัวเขียว เพื่อนรัก

บอกว่าไม่ควรทำร้ายมันเพราะมันไม่เคยทำร้ายใคร นอกจากแมลงซึ่งเป็น
อาหารโปรดของมันและนั่นเท่ากับว่ามันได้ช่วยกำจัดแมลงไม่ให้รบกวนพืชผลของ
เราอีกด้วย จึงนับว่าเป็นสัตว์ที่มีประโยชน์แก่เราทางหนึ่งเหมือนกัน

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2530 : 16)

ในตอนนักล่าลงหนูปู่ได้เล่าถึงประโยชน์ของเจ้าจิ้งเหลนที่ช่วยกินแมลงที่เป็น
ศัตรูพืชและสัตว์ที่มีพิษ ซึ่งในตอนท้ายของเรื่องนี้กล่าวไว้ว่า

จิ้งเหลนนักล่าลงหนตายแล้ว ในยามที่มีชีวิตอยู่มันช่วยกินแมลงและศัตรูพืชช่วยปราบ
แมลงที่มีพิษ พอมันตายซากของมันก็ยังมีคนแย่งเอาไปใช้ประโยชน์อีก ผิดกับคนบางพวก
ที่เกิดมาแล้วไม่เคยทำประโยชน์ให้แก่ผู้ใด ข้ำสร้างความสะดวกร้อนให้กับคนอื่น เมื่อตาย
ไปก็ไม่มีใครแข่งค่า ผมคิดอยู่ในใจ

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2535 : 39)

ปัญหาสัตว์น้ำถูกทำลาย

สัตว์น้ำแบ่งเป็นสองประเภทได้แก่สัตว์น้ำจืดและสัตว์ทะเล สัตว์น้ำถือว่าเป็น
ทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่ง ปัจจุบันเหลือจำนวนน้อยลงเพราะมีการจับกันมากเกินไป
สิ่งแวดล้อมเป็นพิษส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำทำให้สัตว์น้ำต้องตายทั้งสัตว์เล็กสัตว์ใหญ่ ซึ่งมีมนุษย์
ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำเหล่านี้ได้ ปัญหาสัตว์น้ำในวรรณกรรมเยาวชนแบ่งได้
สองประเภทดังนี้

1. ปัญหาสัตว์น้ำจืด

สัตว์น้ำจืดได้แก่ หอย กุ้ง บูลาที่อาศัยในน้ำจืด ปัจจุบันสัตว์น้ำจืด
หลายชนิดได้สูญพันธุ์ที่เหลืออยู่ก็มีจำนวนน้อยมาก วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหาสัตว์น้ำจืด
ถูกทำลายได้แก่ เรื่องชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง ของ ส. พุ่มสุวรรณ

เหตุการณ์ในเรื่องสัตว์น้ำถูกทำลายเป็นจำนวนมากมีสาเหตุมาจากการจับสัตว์น้ำมากเกินไปจึงทำให้สัตว์น้ำจืดเหลือจำนวนน้อยและบางชนิดได้สูญพันธุ์ไปแล้ว ในเรื่องตอนหนึ่งกล่าวถึงกึ่งกำกรามที่ในอดีตมีให้เห็นมากมาย แต่ปัจจุบันไม่มีหลงเหลือเพราะการจับมากเกินไปเด็กชายรุ่งได้สนทนากับปัญหาดังกล่าวไว้

"พ่อ เมื่อถึงผมได้ยิน ลุงอาบกับพวกที่ร้านขายของว่าสมัยก่อนกังบ้านเราชุกชุมมากชนิดตกกับสวิงหรือคาลงไป งมกันมาได้เลย ถ้าอย่างนั้นแล้วทำไมกังถึงได้หายไปเร็วจังเลยพ่อเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยเห็นมันอีกเลย"

"ก็คนจับกังกันมาก มันโตไม่ทัน จึงเหลือน้อย สมัยก่อนมีมากก็จริงตามที่เขาพูดกันนั่นแหละลูก"

(ส.พุ่มสุวรรณ. 2531 : 90)

การจับสัตว์น้ำที่ไม่ถูกวิธีอีกอย่างหนึ่งก็คือการยิงปลาทำให้สัตว์ที่อยู่ใกล้ถูกแรงอัดต้องตายตามไปด้วย จากเรื่องทีกล่าวถึงตอนที่เด็ก ๆ ไปยิงปลาช่อนแล้วส่งผลกระทบให้ปลาที่อยู่ข้างเคียงต้องตายตาม การยิงปลา ทั่วไปด้วยความคิดคะนอง มากกว่านำไปเป็นอาหาร ดังข้อความว่า

เสียงปืนดังก้องหนองสะแก กระสุนพลาดเป้าเพียงเจ็ดปลาช่อนไปนิดเดียว แต่ก็ยังได้ปลาเกินคาด ปลาช่อนถูกแรงอัดกลาตัว แลบลงในน้ำแล้วตัวแข็งที่อรวกับปลาตาย

(ส.พุ่มสุวรรณ. 2531 : 79)

2. ปัญหาสัตว์ทะเล

สัตว์ทะเลได้แก่สัตว์และสิ่งที่มีชีวิตอยู่ในทะเล ปัจจุบันสัตว์ทะเลในประเทศไทยเหลือจำนวนน้อยลงจนชาวประมงต้องไปหาสัตว์ทะเลนอกเขตพื้นที่ของประเทศไทยสาเหตุที่ทำให้สัตว์ทะเลมีจำนวนน้อยลงเพราะมีการจับมากเกินไปจนสัตว์ทะเลไม่สามารถขยายพันธุ์

*ปืนที่ใช้ยิงปลาคือปืนลม

คัตัน ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษในทะเล มีส่วนสำคัญทำให้สัตว์ทะเลต้องตายเป็นจำนวนมาก วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหาสัตว์ทะเลได้แก่ เรื่อง เด็กชายชาวเลของพนมนันทพฤษ์และโลกสีน้ำเงินของอัศศิริ ธรรมโชติ

เรื่อง เด็กชายชาวเล ชาวเลไปจับหอยปะจากทะเลมาเป็นจำนวนมากโดย รอฮีม เป็นผู้สังเกตเหตุการณ์ในเรื่อง เขามีความหวังใว้ว่าสักวันหนึ่งสัตว์ทะเลจะสูญพันธุ์ เพราะการจับมากเกินไปโดยไม่คำนึงว่าสัตว์เล็กที่กินไม่ได้ก็ติดมาด้วย แทนที่จะเติบโตเป็นอาหารในวันข้างหน้าจากการเผื่อนั้นรอฮีมไปดูเขาต้มหอยปะซึ่งเป็นหอยชนิดหนึ่งลักษณะคล้ายหอยแครง เขามีความหวังใว้ว่าสักวันหนึ่งหอยชนิดนี้คงจะต้องหมดจากทะเล ถ้ายังจับกันไม่หยุดยั้ง ดังข้อความว่า

เขาตั้งกระทะใบใหญ่มากไว้บนเตาไฟ จนน้ำเดือดพล่านแล้วก็เทหอยที่ยังเป็น ๆ ลงไปจากนั้นก็ใช้พายขนาดใหญ่ววนลักพักเนื้อของมันก็พลุดล่งจากเปลือก ต้มกันครึ่งหนึ่ง ๆ หลายหมื่นตัวที่เคียวมากเสียจนรอฮีมต้องแอบคิดเสมอว่าอีกไม่นานหอยปะคงจะหมดทะเล

(พนม นันทพฤษ์. 2524 : 47)

เรื่อง โลกสีน้ำเงิน ผู้แต่งกล่าวถึงปัญหาสัตว์ทะเลถูกทำลายจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของมนุษย์ซึ่งทำให้สัตว์ทะเลสูญพันธุ์ได้ ผู้แต่งกล่าวถึงสัตว์ทะเลไว้หลายชนิด สัตว์ที่ถูกมนุษย์ฆ่าตายได้แก่เต่ากระ ซึ่งเป็นสัตว์ที่หายากในปัจจุบัน เพราะเต่ากระวางไข่ใว้ในร้อยฟอง ในหลุมทรายซึ่งไข่ของเต่ากระเป็นยาบำรุงกำลังมีราคาแพงและหายาก เนื้อของเต่ากระไม่สามารถนำไปบริโภคได้เพราะเป็นพิษ ในเรื่องกล่าวถึงคนที่ไปฆ่าเต่ากระเพื่อหวังกินเนื้อ ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้อาจทำให้สัตว์ที่มีจำนวนน้อยสูญพันธุ์ได้ ในตอนหนึ่งของเรื่องผู้เขียนกล่าวถึงผู้ที่ไปตัดขายของเต่ากระหวังเอามากินเป็นอาหาร

เมื่อกลางดึกที่แล้มีคนเยื้องมาที่บ่อ ใช้ของมีคมเฉือนขาหน้าเจ้าเต่ากระหายไปข้างหนึ่งพวกเรารู้ถึงความเจ็บปวด อย่างบอกไม่ถูก เจ้ากระเอ๋ยแกล้งทรมานเหลือเกิน

คนกินขากระพวกเรารู้ว่าเป็นใคร เขาร้องโอดโอยดิ่งไปหลายบ้านด้วยเนื้ออันเป็นพิษ
แต่พวกเราไม่สนใจ

(อัศศิริ ธรรมโชติ. 2528 : 54)

ปัญหาเรื่องน้ำเสีย

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์มาก เมื่อประชาชนมากขึ้นความ
จำเป็นในการใช้น้ำก็มีมากขึ้น การใช้น้ำอย่างขาดความระมัดระวัง มีการทิ้งสิ่งปฏิกูลลง
ในน้ำ ตลอดจนสารพิษชนิดต่าง ๆ ทำให้เกิดภาวะน้ำเสียขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อกลับมาถึง
มนุษย์ ทำให้ไม่สามารถใช้น้ำในการบริโภคได้ จึงจำเป็นต้องหาแหล่งน้ำใหม่เพื่อนำมาใช้บริโภค
และทำให้เสี่ยงประมาณของชาติมากขึ้น วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหาน้ำเสียได้แก่เรื่อง
เด็กน้อยกับต้นไม้มอง ส. พุ่มสุวรรณ ลมหายใจในไพรพฤกษ์ของวารี คำโปเต ป่าเขียวของ
สุภา ลือศิริ และชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่งของ ส. พุ่มสุวรรณ

เรื่องเด็กน้อยกับต้นไม้มอง น้ำในแม่น้ำเน่าเสียแล้วส่งผลกระทบต่อต้นไม้มองที่อยู่ริมน้ำ
โดยเฉพาะต้นยางนาเป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ที่มีอายุยืนยาวหลายปี ผู้คนในหมู่บ้านได้เห็นต้นยางนา
มาหลายปี เมื่อคนเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านริมน้ำมากขึ้น ได้ทิ้งสิ่งปฏิกูลลงไปในน้ำเป็นจำนวนมาก
จนทำให้แม่น้ำเน่าเสียและส่งผลกระทบต่อต้นยางนาที่รากดูดน้ำจากแม่น้ำไปหล่อเลี้ยงลำต้น
ผลทำให้ต้นยางนาตาย ดังข้อความที่ว่า

"ภัยสำหรับต้นยางนาอย่างกรายเข้ามา มีผู้คนในหมู่บ้านมากขึ้น ต้นยางถูกถูกล้ำ
สภาพเหมาะสมเริ่มหายไป น้ำในแม่น้ำเริ่มสกปรก บางครั้งมีคราบน้ำมันหรือสิ่งสกปรกอื่น ๆ
กระจายเต็มแม่น้ำแล้วมาเกาะเป็นคราบอยู่ที่โคนต้นยาง" (ส. พุ่มสุวรรณ. 2533 : 5)

เรื่องลมหายใจในไพรพฤกษ์ ในตอนวังน้ำเขียว ผู้แต่งบรรยายถึงแหล่งน้ำที่สะอาด
ชาวบ้านได้นำมาใช้ประโยชน์ในการบริโภคและเด็ก ๆ ชอบไปเล่นกันในสถานที่แห่งนี้ต่อมา
ได้มีโรงงานปลากระป๋องเข้ามาตั้งในหมู่บ้านได้ทิ้งสารพิษลงในแหล่งน้ำที่ชาวบ้านไว้ใช้
คือวังน้ำเขียวจึงทำให้น้ำเสีย เด็ก ๆ ที่ไปเล่นน้ำได้รับสารพิษทำให้เกิดอาการผื่นคันจาก
เหตุการณ์ตอนหนึ่งของเรื่องที่กล่าวว่า

เมื่อฤดูน้ำหลากอีกสองปีต่อมา พวกเพื่อน ๆ ได้ไปเล่นน้ำและน้ำรอยผื่นคันกลับมาผื่นจึง
รีบก่อไฟให้เคียนฟังกันท่าไร ก็ไม่หาย ทำไมพวกเขาจึงไม่หายคันล่ะครับแม่

จะหายได้อย่างไรกัน ก็นั่นมันไม่ใช่พิษเตาร้างแต่เป็นพิษน้ำเสียจากโรงงาน
 ปลากะป๋องที่หลงมา อย่างไปอาบน้ำที่นั่นละลูกไม่สะอาดพอ
 ผมแหงนหน้ามองอาคารตึกสูงใหญ่ ที่มาสร้างไว้ใกล้ทำน้ำ เมื่อก่อนแล้วจึง
 รู้สึกสลดใจเสียขวัญน้ำเขียวของพวกเรา

(วาปี คำโปลา. 2533 : 97)

ปัญหาอากาศเป็นพิษ

อากาศเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ ในปัจจุบันเขตเมืองหลวงหรือเขต
 อุตสาหกรรมสภาพอากาศเป็นมลพิษมากขึ้นซึ่งมีสาเหตุมาจากการจราจร โรงงานอุตสาหกรรม
 ขาดการควบคุมจึงส่งผลให้อากาศเป็นพิษและมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้น วรรณกรรม
 เยียวชนที่สะท้อน ปัญหาอากาศเป็นพิษได้แก่เรื่อง เด็กชายชาวเล ของพนม นันทฤกษ์
 เด็กน้อยกับต้นไม้ของ ส.พุ่มสุวรรณและผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์ของเจตนาพร

เรื่องเด็กชายชาวเล อากาศเป็นพิษมีสาเหตุมาจากการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม
 ปัญหาของเรื่องเมื่อมีการตั้งโรงงานในหมู่บ้านชาวเลเป็นโรงงานปลาป่น ทำให้อากาศใน
 บริเวณหมู่บ้านที่เคยสดชื่นเพราะอยู่ใกล้ทะเลมีกลิ่นเหม็นเน่าของปลา รือฮิมได้สังเกต
 เหตุการณ์อากาศเป็นพิษในหมู่บ้านของเขา สิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านเริ่มเปลี่ยนไปเมื่อโรงงาน
 เข้ามาตั้งที่นี่ ชาวบ้านไม่มีใครกล้าร้องเรียน เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ทำงานที่โรงงานแห่งนี้
 ซึ่งรือฮิมไม่เห็นด้วยกับการกระทำของเจ้าของโรงงานที่เห็นแก่ตัว จากเหตุการณ์ในเรื่องตอนที่
 รือฮิมสังเกตถึงอากาศเป็นพิษในหมู่บ้านของเขา

รือฮิมยืนอยู่ตรงหน้าสุเหร่า บนเนินสูงที่สุดของหมู่บ้าน... ทอดตามองไกลเห็น
 ปล่องสูงลิบของโรงงานปลาป่นที่เดินเครื่องไปแล้วหลายวันกำลังพ่นควันดำละละคลุ้งขึ้น
 อากาศเป็นสายยาวกลิ่นเหม็นอับแฉะ ๆ เหมือนลอยมากับการพ่นควันของปล่องสูงนั้น
 หมู่บ้านของเขาอยู่ตรงกับทางลมที่พัดมาปล่องโรงงานพอดี ตั้งแต่โรงงานปลาป่นเริ่ม
 เข้ามาตั้ง ใครต่อใครหลายบ้าน หลายครัวเรือนบ่นกันงมแงแล้วว่ากลิ่นปลาเน่า
 และปลาแห้งที่ลอยมาตามลมผ่านหมู่บ้านนั้น เหม็นจนชวนคลื่นเหียน

(พนม นันทฤกษ์. 2524 : 146)

เรื่องเด็กน้อยกับต้นไม้ ผู้แต่งชี้ให้เห็นผลเสียของอากาศเป็นพิษนอกจากจะส่งผลกระทบต่อมนุษย์แล้วยังส่งผลต่อต้นไม้ด้วย ต้นยางนาเป็นต้นไม้ใหญ่ที่มีอายุหลายสิบปีเป็นต้นไม้ใหญ่ในหมู่บ้าน เมื่อโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งในหมู่บ้านได้ปล่อยควันพิษจากโรงงานทำให้อากาศรอบหมู่บ้านเกิดมลพิษ ต้นยางนาได้รับผลกระทบจากควันพิษทำให้มีลักษณะลำต้นผิดปกติไปจากเดิม ผู้แต่งใช้วิธีให้เด็กในหมู่บ้านคนหนึ่งเป็นผู้เล่าเหตุการณ์ถึงความเปลี่ยนแปลงของต้นยางนา ซึ่งต้นยางนาเป็นเหมือนตัวแทนสิ่งมีชีวิตที่ได้รับผลกระทบจากอากาศเป็นพิษ แสดงให้เห็นว่าต้นไม้ยังได้รับผลกระทบที่รุนแรงถ้ามนุษย์ได้รับผลกระทบย่อมรุนแรงกว่า ดังข้อความที่ว่า "บนท้องฟ้ามีหมอกควันเพิ่มมากขึ้น ควันพิษจากโรงงาน ริมแม่น้ำ ทำให้ใบไม้หายใจไม่สะดวก ยางนาต้นนี้กำลังถูกรบกวนอย่างมาก ใบของมันเริ่มจะร่วง เปลือกไม้ที่ห่อหุ้มลำต้นแตกเป็นรอยมองดูน่าเกลียด" (อโศก ศรีสุวรรณ. 2533 : 7)

เรื่องผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์ ครอบครัวของแดงไปที่วัดที่ภูกระดึงสภาพธรรมชาติของที่แห่งนี้ยังสมบูรณ์ไปด้วยธรรมชาติทั้งดงามไปด้วยพรรณไม้นานาชนิดอากาศบริสุทธิ์ซึ่งแดงได้เปรียบเทียบกับสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพฯ ที่ต่างกันอย่าง เพราะกรุงเทพฯ มีการสร้างวัตถุมากขึ้น ได้แก่ ตึก ถนน บ้านเรือนมากมาย ต้นไม้ถูกตัดไปจำนวนมากและสภาพจราจรในเมืองหลวงติดขัดมาก ทำให้อากาศเป็นพิษและเสียงรบกวนดังหนวกหู ซึ่งต่างกับภูกระดึงที่บรรยากาศสดชื่น เงียบสงบ จึงเปรียบภูกระดึงเป็นดินแดนมหัศจรรย์ ดังที่แดงกล่าวไว้ตอนหนึ่งเมื่อเขาเดินทางมาถึงภูกระดึงพร้อมครอบครัวเป็นครั้งแรกว่า

เด็กวัยรุ่นจากกรุงเทพฯ หมุนไปรอบ ๆ ด้วยความตื่นเต้น คั่นใจ การที่แดงซึ่งเคยอาศัยอยู่ในนครหลวงที่แออัดไปด้วยผู้คน ด้วยอาคารคอนกรีตที่สูงระฟ้าด้วยยานพาหนะที่ส่งเสียงอึกทึกครึกโครมอยู่ตลอดเวลา มาพบเห็นธรรมชาติที่สวยงาม บริสุทธิ์ และสงบเช่นนี้ทำให้เขารู้สึกหายใจหายเหนื่อย รวบรวมพลังทั้ง ธรรมชาติรอบกายช่างแตกต่างไปจากสิ่งแวดล้อมที่เขาเคยเห็นอยู่ทุกเมื่อเช้าวาน จากหน้ามือเป็นหลังมือ

(เจตนาพร. 2528 : 54)

ปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมโดยใช้สารพิษ

ในปัจจุบันสิ่งแวดล้อมถูกทำลายมากมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการขาดความรับผิดชอบของมนุษย์ต่อสังคมการมุ่งผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ การควบคุมสิ่งแวดล้อมไม่ดีพอกฎหมายไม่สามารถนำมาใช้ต่อผู้กระทำผิดอย่างเคร่งครัด ทำให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงอย่างต่อเนื่อง การทำลายสิ่งแวดล้อมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือการใช้สารพิษซึ่งมนุษย์นำมาใช้ในการเกษตรและอุตสาหกรรม ตลอดจนชีวิตประจำวัน การใช้สารพิษถ้าขาดการควบคุมที่อาจส่งผลให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษด้วย วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหานี้ได้แก่ เรื่องชีวิตบ้านนาของ ท่านุ อ้นประเสริฐ โลกสีน้ำเงินของอัศศิริ ธรรมโชติ

เรื่องชีวิตบ้านนา ผู้แต่งกล่าวถึงปัญหาการใช้สารพิษตอนที่ชวานาซึ่งท่านาต้องประสบกับปัญหาศัตรูพืชจึงใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืชซึ่งสารเคมีเป็นสารพิษที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมบ้างเคียง เหตุการณ์ในเรื่องกล่าวถึงการท่านาต้องใช้สารเคมีในการฆ่าปูนา เพราะเป็นศัตรูพืชที่กัดกินต้นข้าวให้ได้รับความเสียหาย เมื่อฉีดสารเคมีฆ่าปูก็ส่งผลกระทบต่อสัตว์ในนาประเภทอื่นด้วยเช่นปลา หอย เป็นต้น ชวานาไปจับปลามากินเป็นอาหารก็ได้รับสารเคมีเข้าไปด้วย ถ้าสะสมเข้าไปในร่างกายมาก ๆ อาจทำให้เป็นอันตรายต่อร่างกายได้ ผู้แต่งได้แสดงให้เห็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จากบทสนทนาของชวานาที่ว่า

"ถ้าเอายามาฉีดฆ่าปู พวกปลาที่อยู่ในน้ำ มันพลอยตายตามไปหมดหรือ" แม่พูดอย่างสงสัย พ่อได้ยินก็พูดเบา ๆ อย่างหนักใจว่า

"ฉันว่าตายนะ มันต้องพากันตายหมดแน่เพราะไม่รู้ว่ายูหรือปลามันก็อยู่ในน้ำเดียวกัน เอ ท้ายังไงดีละ ยาฆ่าปูนี้หรือเห็นท่าจะไม่ดีเสียแล้ว เดี่ยวปลาเล็กปลาน้อยก็จะพากันตายหมดเท่านั้นเอง"

(ท่านุ อ้นประเสริฐ. 2529 : 49)

เรื่องโลกสีน้ำเงิน เหตุการณ์ในเรื่องมีการวางยาเบื่อสุนัขเพื่อลดจำนวนสุนัขที่มีมาก แต่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในทางอ้อมเพราะถ้าไม่มีการฝังสุนัขปล่อยทิ้งไว้เมื่อสัตว์อื่นมาแทะซากสุนัขที่ถูกวางยาก็จะตายไปด้วย ผู้แต่งกล่าวถึงอีแร้งเป็นสัตว์ที่เหลือน้อยในปัจจุบัน เพราะมากินยาเบื่อสุนัขที่ถูกวางยาจึงทำให้อีแร้งตายไปด้วย ซึ่งเป็นการทำลายทรัพยากร

ธรรมชาติในทางอ้อม ตอนที่พ่อสอนลูกเกี่ยวกับสัตว์ประเภทนกที่หากินในทะเลซึ่งนับวันจะเหลือน้อยลง เช่น อีแร้ง นกนางนวล เพราะได้รับผลกระทบจากการไม่ควบคุมเรื่องการใช้ยาฆ่าสัตว์ ดังข้อความที่ว่า

"ปีต่อมาหรือไม่ปีไหน พวกเราไม่ได้เห็นฝูงอีแร้งอีกเลย เขาซุบซิบกันว่าปีนั้นรัฐบาลท่านปราบหมาทั่วประเทศ ใช้ยาเบื่อหมาตายและอีแร้ง ไปกินหมามันก็พลอยตายไปด้วย ไม่รู้ว่าสุนัขพันธุ์ไปหมดหรือเปล่า"

(อัศศิริ ธรรมโชติ. 2528 : 25)

ปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมโดยทิ้งขยะลงในที่สาธารณะ

ปัจจุบันปัญหาขยะ เป็นปัญหาที่มีส่วนทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นมลพิษได้ โดยเฉพาะการทิ้งขยะลงในที่สาธารณะ เป็นความมั่งง่ายของคนที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและการการจัดระบบการรักษาความสะอาดในที่สาธารณะยังไม่ดีพอ ทำให้ขยะบางส่วนไม่สามารถกำจัดได้ ส่งผลให้อากาศเสีย น้ำเสียและทำลายทัศนียภาพที่ดี ทั้งยังเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคไปสู่มนุษย์

วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหาการทิ้งขยะในที่สาธารณะ ได้แก่ เรื่อง แมวหลง ของคำพูน บุญทวี ในสวนปทุมของอโศก ศรีสุวรรณ และป่าเขียวของสุภา ลือศิริ

เรื่องแมวหลง แมวตัวผู้ชื่อสองสีเป็นผู้สังเกตเหตุการณ์และได้เล่าเรื่องในสวนลุมพินีที่กรุงเทพฯ ผู้คนไปเที่ยวในที่แห่งนี้แล้วไม่ช่วยกันรักษาความสะอาด ทิ้งขยะเกลื่อนเกลื่อน ทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมมาก เหตุการณ์ที่แมวสองสีได้เล่าถึงสภาพสวนลุมพินี ที่สิ่งแวดล้อมถูกทำลายว่า

ฉันเล่าให้ฟังโดยไม่เกรงกลัวใครจะด่าว่าช่วงสองปีก่อนโน้น สวนลุมพินีสกปรกมากที่สุด ต้นไม้ปลูกไว้เล็ก ๆ ที่เข้าไปทำลายทุกวัน น้ำในสระหรือบึงใหญ่ก็มีน้ำมันลอยอยู่เป็นแพ เพราะมีรถยนต์และแท็กซี่ไปล้างรถทุกวัน ถูใส่ข้าวของทิ้งเกลื่อนตามใจชอบ ร่มไม้ใบหนาแน่นพอบังแดดได้มีคนเอาเสื่อไปปูจับจองไว้หมด พวกคนกินเนอร์ ทั้งขี้เกียจก็มีอยู่เป็นกลุ่ม ๆ แก้วและโต๊ะในเกาะลอยนั้นก็มีพวกอำมา อำแปะไปจับจองเป็นเจ้าของตั้งแต่เช้าจรดเย็น ขี้ฉี่ฉี่หน้าเอาเตาแก๊สไปหงัดกันอีก

(คำพูน บุญทวี. 2534 : 11)

เรื่องในสวนปู่ ครูสอนนักเรียนถึงสาเหตุการทำลายสิ่งแวดล้อม สาเหตุสำคัญมาจากมนุษย์ที่ไม่เข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมและขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลายมากขึ้น เช่น การฉีดยาฆ่าแมลงแล้วตกค้างไหลสู่แม่น้ำ ลำคลองส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำหรือการที่มนุษย์ทิ้งขยะและสิ่งโสโครกลงสู่แม่น้ำลำคลอง ทำให้น้ำเสียไม่สามารถนำน้ำมาใช้ได้เพราะเกิดการเน่าเสีย ดังเหตุการณ์ที่ครูสอนนักเรียนว่า

ครูยิ้มก่อนอธิบายว่า "คนเรานี้แหละที่เป็นตัวทำลายความสมดุลทางธรรมชาติลง

"คนเราทำลายโดยวิธีไหนละครับ สมนึกไม่ออกเลย" ใครคนหนึ่งว่า

"อย่างเช่นนกก็ดี กิ้งก่าก็ดี เขามีหน้าที่กินแมลงก็เลยขาดตัวทำลาย คนเลย

หันมาใช้สารเคมีฉีดพ่นฆ่าแมลงเสียเอง ปัญหาหนักก็เลยตามมาสารเคมีจากยาฆ่าแมลงไหลลงน้ำพวกปู ปลา ก็เดือดร้อนเป็นลูกโซ่ วันเย็นไม่รู้สิ้น...

ครูหยุดพักคิดหนึ่ง "และอีกอย่างพวกที่ชอบทิ้งขยะของเสียต่าง ๆ ลงในแม่น้ำ ลำคลอง เน่าเสีย สัตว์น้ำถูกทำลายทางอ้อม ครูว่าคนไม่ต้องบราบอะไร เพียงแต่คอยควบคุมตนเองและคนด้วยกันเองไม่ให้ทำลายสิ่งแวดล้อม มากไปกว่านี้ให้ได้ก็พอ หากทำได้ โลกคงน่าอยู่ขึ้น ปัญหาต่าง ๆ อาจลดน้อยลงบ้าง

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2535 : 106 - 107)

เรื่องป่าเขียว สัตว์แต่ละตัวมีนิสัยต่างกัน บางตัวเคารพกฎเกณฑ์ของส่วนรวมบางตัวมีนิสัยมักง่าย ทั้งเศษขยะ เศษใบไม้ไม่เป็นที่ ทำให้สิ่งแวดล้อมในป่าเขียวสกปรก ซึ่งเรื่องนี้ผู้แต่งใช้สัตว์เป็นตัวดำเนินเรื่องให้มีชีวิตเหมือนกับคน ช้างสี่ขามพูและกระรอกน้อยเป็นสัตว์ที่รักสิ่งแวดล้อมอยากเห็นสิ่งแวดล้อมในป่าเขียวเป็นระเบียบเรียบร้อยจึงพยายามรณรงค์ให้สัตว์ในป่าทุกตัวช่วยกันรักษาความสะอาดของป่าเพราะการไม่รักษาความสะอาดส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม เช่นทิ้งขยะลงไปในน้ำ ทำให้น้ำเน่าเสียและทำให้สภาพป่าดูทรุดโทรม เรื่องนี้ได้สะท้อนให้เห็นการที่สัตว์ทิ้งขยะลงไปในแหล่งน้ำซึ่งเป็นสมบัติของส่วนรวมทำให้น้ำเน่าเสียและสัตว์ป่าต้องอาศัยน้ำกินต้องเดือดร้อน เพราะไม่มีน้ำสะอาดไว้บริโภค

จากการวิจัยปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมเยาวชนพบว่าผู้แต่งได้สะท้อนปัญหาป่าไม้ซึ่งมีสาเหตุมาจากการบุกรุกป่า 3 เรื่อง การเผาป่า 2 เรื่อง

การฝ่าฝืนพระราชบัญญัติคุ้มครองป่า 3 เรื่อง การละเมิดสัมปทานป่าไม้ 3 เรื่อง การสร้าง
 เขื่อน 1 เรื่อง ความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ 2 เรื่อง ผลกระทบจาก
 การทำลายป่า 6 เรื่อง ปัญหาสัตว์ป่าถูกทำลายมีสาเหตุจากการล่าสัตว์ป่าเพื่อนำมาขาย
 3 เรื่อง การล่าสัตว์ป่าเพื่อการกีฬา 3 เรื่อง การทำลายป่าทางอ้อม 3 เรื่อง การจับสัตว์ป่า
 มากักขัง 2 เรื่อง การล่าสัตว์แม่ลูกอ่อน 4 เรื่อง การล่าสัตว์ประเภทคุ้มครอง 4 เรื่อง
 การล่าสัตว์ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 2 เรื่อง ปัญหาสัตว์น้ำจืดถูกทำลาย 1 เรื่อง
 ปัญหาสัตว์ทะเลถูกทำลาย 2 เรื่อง ปัญหาอากาศเป็นพิษ 3 เรื่อง การทำลายสิ่งแวดล้อม
 โดยใช้สารพิษ 2 เรื่อง ปัญหาการทิ้งขยะในที่สาธารณะ 3 เรื่อง

บทที่ 3

วิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นวรรณกรรมที่มุ่งเสนอสารบันเทิงและข้อคิดที่ดีแก่เยาวชนสะท้อนให้เห็นความสำคัญของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้แต่งใช้กลวิธีการประพันธ์ในการชักจูงให้เยาวชนสนใจ อ่านวรรณกรรมประเภทนี้โดยใช้วิธีการวางโครงเรื่อง กลวิธีการสร้างฉากและกลวิธีการสร้าง ตัวละครซึ่งทำให้วรรณกรรมเยาวชนน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

ในการวิจัยผู้วิจัยจะวิเคราะห์กลวิธีการสร้างโครงเรื่อง เพื่อพิจารณาองค์ประกอบของ โครงเรื่อง ได้แก่ การเปิดเรื่อง การผูกพันของเรื่อง จุดสุดยอดของเรื่อง การคลี่คลายปัญหา และการปิดเรื่อง โครงเรื่องเป็นส่วนสำคัญของเรื่องที่จะทำให้เยาวชนสนใจอ่านเรื่องตั้งแต่ต้น จนจบเรื่องและทำให้เยาวชนตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

กลวิธีการสร้างฉากจะวิเคราะห์ถึง เวลา สถานที่ เหตุการณ์ของเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะฉากเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงปัญหาได้ชัดเจน มากยิ่งขึ้น

กลวิธีการสร้างตัวละคร จะวิเคราะห์ถึงการสร้างตัวละครในแต่ละเรื่องในด้าน พฤติกรรมของตัวละคร ความเป็นแบบอย่างและบทบาทของตัวละครที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในการวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ในส่วนของกลวิธีการประพันธ์จากวรรณกรรม 26 เรื่อง ดังหัวข้อต่อไปนี้

กลวิธีการสร้างโครงเรื่อง

โครงเรื่องเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะต้องใช้กลวิธีตั้งแต่เริ่มเรื่องจนจบเรื่อง
กุหลาบ มลลิกะมาส (2534 : 19) ได้กล่าวถึงวิธีการวิเคราะห์โครงเรื่องดังนี้

1. การอธิบายถึงสถานการณ์ตอนเปิดเรื่อง (Exposition) ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องในลำดับต่อไป

2. ปัญหาเริ่มปรากฏ (Inciting moment) เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหา
3. การขยายตัว คลี่คลายปัญหาเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการดำเนินเรื่องหรือการพัฒนาเรื่อง (Development) เป็นการเพิ่มพูนปัญหาให้เข้มข้นมากยิ่งขึ้น
4. จุดสุดยอดของเรื่อง (Climax) คือตอนปัญหาที่ได้รับการแก้ไขและเป็นระยะที่เรื่องเปลี่ยนแปลงไปในทางใดทางหนึ่ง
5. การคลี่คลายปัญหาเข้าสู่จุดจบ ช่วงเวลาของการแก้ปัญหานั้น (Denouement and final suspense)
6. จุดจบของปัญหา (Conclusion)

ในการศึกษากลวิธีการประพันธ์จากโครงเรื่องในวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษัทรพยาการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะวิเคราะห์ในส่วนของการเปิดเรื่อง ผูกพันปัญหาของเรื่อง จุดสุดยอดของเรื่อง คลายปม และปิดเรื่อง โดยศึกษาจากกลวิธีการสร้างโครงเรื่องของบันเทิงคดีที่มีแนวเรื่องดังต่อไปนี้

1. กลวิธีสร้างโครงเรื่องของบันเทิงคดีที่มีแนวเรื่องด้านป่าไม้

วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีที่มีแนวเรื่องด้านป่าไม้หมายถึงเรื่องที่มีโครงเรื่องกล่าวถึงปัญหาป่าไม้ถูกทำลายจากการบุกรุกป่า การเผาป่า การฝ่าฝืนพระราชบัญญัติป่าไม้ การสร้างเขื่อน ความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง โดยแบ่งได้ดังนี้

1.1 แนวเรื่องด้านการบุกรุกป่า เป็นแนวเรื่องที่แสดงปัญหาในการทำลายป่าไม้จากการบุกรุกป่า ซึ่งแนวเรื่องมีลักษณะเช่นนี้ได้แก่เรื่อง ป่านี้เป็นของเรา ของ คมสร คุณดิลก โรงเรียนปาล้อม ของ วงเดือน ทองเจียว เด็กบ้านป่า ของ จลอง เจยาคม และหมู่บ้านกลางดง ของ คมสร คุณดิลก

เรื่องป่านี้เป็นของเรา

การเปิดเรื่อง ผู้แต่งใช้สรรพนามว่า "ผม" เป็นตัวละครในการเล่าเรื่องโดยเล่าย้อนเหตุการณ์ในอดีต ที่หมู่บ้านของเรามีป่าที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยไม้มีค่าชนิด เมื่อเขาโตขึ้นได้ไปศึกษาต่อในเมือง

ปมปัญหาของเรื่อง เขาจะกลับบ้านในช่วงปิดเทอมได้พบสภาพป่าในหมู่บ้านของเขาเริ่มเปลี่ยนไปจากเดิมเพราะต้นไม้เหลือน้อยลง เนื่องจากคนบุกรุกเข้าไปในป่ามากขึ้นได้ตัดต้นไม้และเข้าครอบครองที่ดินไว้เป็นที่ทำกิน

การดำเนินเรื่อง ผู้แต่งผูกเรื่องโดยการใช้วิธีการเล่าเรื่องสามวิธี วิธีแรกผู้แต่งเป็นผู้เล่าปัญหา วิธีที่สองบรรพบุรุษเป็นผู้เล่าปัญหา วิธีที่สามภักใหญ่เป็นผู้สังเกตเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงของป่า

จุดสุดยอดของเรื่อง ป่าถูกทำลายมากขึ้น ครอบครัวของผู้เล่าเรื่องมีความเป็นห่วงป่าจะถูกทำลายหมด ถ้าไม่หาวิธีการป้องกัน

การคลี่คลายปัญหา ครอบครัวของผู้เล่าเรื่องมีความห่วงใยเรื่องป่าถูกทำลายจึงหาวิธีการป้องกันโดยปลูกฝังให้คนในครอบครัวมีความรักป่า ด้วยการเล่าสืบทอดประโยชน์ของป่าจากบรรพบุรุษ โดยผู้เล่าให้พ่อฟัง พ่อเล่าให้พี่ชายเขาฟัง พี่ชายเล่าให้ผม ผม" ฟัง ส่วน "ผม" เล่าให้น้องคนเล็กที่ชื่อจุกจุกฟัง ทำให้ทุกคนในครอบครัวของเขาตระหนักในความสำคัญของป่าไม้ และจะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนในหมู่บ้านที่คิดจะทำลายป่า

การปิดเรื่อง "ผม" ได้แสดงความเห็นในตอนจบว่าป่าที่มีสภาพสมบูรณ์ในอดีตจะมีสภาพที่ดีเหมือนเดิมถ้าทุกคนช่วยอนุรักษ์ป่าไว้

เรื่องโรงเรียนป่าล้อม

การเปิดเรื่อง ครูเทียนทองเป็นครูที่มีอุดมการณ์ที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จึงของย้ายจากโรงเรียนในเมืองมาประจำที่โรงเรียนป่าล้อมที่หมู่บ้านนี้หมาจอก ซึ่งสภาพของโรงเรียนล้อมรอบไปด้วยป่าไม้ ครูเทียนทองได้ปลูกฝังให้นักเรียนรักธรรมชาติด้วยการใช้สื่อการสอนรอบโรงเรียนที่ล้อมรอบไปด้วยป่าไม้ การสอนของครูมีหลายวิธี เช่นสอนให้เด็กรู้จักกับเห็ดชนิดต่าง ๆ สมุนไพรหลายชนิดที่อยู่รอบโรงเรียนเป็นทรัพยากรที่สามารถหาเลี้ยงชีพได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ครูเทียนทองยังมีเพื่อนร่วมงานที่มีอุดมการณ์เดียวกันคือครูสายฝน ซึ่งเป็นนิสิตที่ต้องการออกมาพัฒนาชนบทได้มีส่วนร่วมในการสอนให้เด็กได้รู้คุณค่าของป่า

ปมปัญหาของเรื่อง ครูเทียนทองพยายามรณรงค์ให้เยาวชนเห็นคุณค่าของป่า แต่กลับถูกชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ปกครองของนักเรียนมีส่วนในการทำลายป่าด้วยการบุกรุกเข้าไปในป่าเพื่อจับจองที่ดินโดยตัดไม้ในป่ารอบโรงเรียนเป็นจำนวนมาก

การดำเนินเรื่อง ครูเทียนทองและเพื่อนครูได้ช่วยกันสอนให้เยาวชนเห็นคุณค่าของป่ารอบโรงเรียนเพื่อนักเรียนจะได้นำไปถ่ายทอดให้ผู้ปกครองเข้าใจคุณค่าของป่าจะได้มีส่วนช่วยอนุรักษ์ป่าแห่งนี้ไว้

จุดสุดยอดของเรื่อง ครูเทียนทองไม่สามารถอนุรักษ์ป่ารอบโรงเรียนไว้ได้เพราะอิทธิพลของนายทุนและความเห็นแก่ตัวของชาวบ้านรอบโรงเรียนที่มุ่งจะครอบครองที่ดิน จึงทำให้ป่าถูกบุกรุกไปเป็นจำนวนมาก

การคลี่คลายปัญหา ผู้แต่งไม่ได้แสดงการแก้ปัญหาของเรื่องแต่ชี้ให้เห็นผู้ที่มุ่งจะอนุรักษ์ป่า ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนก็ไม่สามารถจะอนุรักษ์ป่าไว้ได้

การปิดเรื่อง ครูเทียนทองผิดหวังและเศร้าใจที่ไม่สามารถรักษาป่าไว้ได้เพราะครูต้องการให้ป่าแห่งนี้เป็นที่ปลูกฝังเยาวชนให้รู้จักคุณค่าของป่า ลูกศิษย์ของครูเปลี่ยนความคิดที่จะเรียนรู้อรรถาธิบายจากโรงเรียนป่าล้อมไปศึกษาต่อในเมือง ซึ่งเป็นการมุ่งหาวัตถุมากกว่าธรรมชาติ ผิดกับครูเทียนทองที่มุ่งหาธรรมชาติโดยหันไปหาวัตถุนิยม ผู้แต่งได้ทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านได้คิดต่อไปว่าเมื่อชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญของป่าไม้ นักเรียนที่ครูมุ่งหวังให้ช่วยอนุรักษ์ป่ากลับไม่เห็นความสำคัญของป่าโดยมุ่งที่จะไปเรียนต่อในเมืองมากกว่า ในอนาคตสภาพป่าไม้ในเมืองไทยที่จะให้เยาวชนได้เรียนรู้จากของจริงคงไม่มีให้เห็นอีกต่อไป

เรื่องเด็กบ้านป่า

การเปิดเรื่อง เป็นการเล่าเรื่องของ "ผม" ที่กล่าวถึงครอบครัวของเขา ที่ต้องกินข้าวพอตั้งแต่ยังเล็ก แม่แยกไปอยู่กับพี่สาว ส่วนตนเองอาศัยอยู่กับพี่ชายมีอาชีพพรานป่า ซึ่งเขาต้องเข้าไปอยู่ในป่าตั้งแต่ยังเด็ก เมื่อเริ่มแรกป่ายังมีสภาพที่สมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้และสัตว์ป่า การทำมาหากินในป่าสุขสบายเนื่องจากทรัพยากรต่าง ๆ ยังมีอยู่มากมาย

บทปัญหาของเรื่อง ตอนที่ชาวบ้านบุกรุกเข้าไปในป่ามากขึ้น ได้เข้าไปทำลายป่าไม้เพื่อจับจองที่ดินเป็นของตนเอง ทำให้ป่าไม้เหลือน้อยลง ผลผลิตจากป่าก็ลดน้อยลงและส่งผลให้สัตว์ป่ามีจำนวนลดน้อยลงด้วย สภาพป่าที่เคยรกทึบมีสัตว์ร้ายนานาชนิดก็เริ่มเปลี่ยนสภาพเป็นหมู่บ้านมากขึ้น มีถนน ไฟฟ้า เข้าไปถึงหมู่บ้าน ในอนาคตสภาพป่าแห่งนี้จะกลายเป็นหมู่บ้าน ที่ไม่มีป่าอีกต่อไป

การดำเนินเรื่อง ผู้แต่งเป็นผู้เล่าเหตุการณ์ในเรื่องตั้งแต่เข้ามาอยู่ในป่าที่มีสภาพอุดมสมบูรณ์จนกระทั่งสภาพป่าเปลี่ยนไปเพราะมีคนเข้ามาอยู่ในป่ามากขึ้น ผู้แต่งถ่ายทอดประสบการณ์ในวัยเด็กที่ได้พบเห็นสัตว์ป่า ทรัพยากรป่าไม้ที่ยังมีสภาพที่อุดมสมบูรณ์แต่ปัจจุบันเหลือน้อยลง ซึ่งโอกาสที่เยาวชนในปัจจุบันจะพบเห็น เช่นผู้แต่งนั้นมีโอกาสน้อย

จุดสุดยอดของเรื่อง ผู้คนที่เข้ามาอยู่ในป่ามีส่วนทำลายป่ามากขึ้น เพราะทุกคนใช้ทรัพยากรในป่าอย่างไม่มีข้อจำกัด ซึ่งแนวโน้มนี้น่าเสียดายที่ไม่มีสภาพป่าที่หลงเหลืออยู่

การคลี่คลายปัญหา ผู้แต่งต้องการชี้ให้เยาวชนเห็นความสำคัญของป่าไม้ที่มีประโยชน์ในอดีต เมื่อทุกคนมุ่งเน้นที่จะสร้างความเจริญทางด้านวัตถุจึงทำให้ป่าถูกทำลาย ซึ่งผู้แต่งเป็นห่วงว่าในอนาคต ถ้าทุกคนยังไม่ตระหนักในความสำคัญของป่า ป่าไม้ก็จะหมดไปจากประเทศไทย

การปิดเรื่อง บ้านป่าเริ่มเปลี่ยนไปเพราะมีคนอยู่มากขึ้น ส่วน "ผม" พี่ชายส่งมาเรียนกรุงเทพฯ เมื่อกลับมาเยี่ยมบ้านเห็นสภาพป่าเปลี่ยนไปในทางวัตถุมากขึ้น ทรัพยากรจากป่าถูกทำลายมากขึ้นในตอนท้ายเรื่องพี่ชายเขาถูกฆ่าตายในข้อหาคอมมิวนิสต์ ทั้งปัญหาให้ผู้อ่านคิดต่อไป เหตุใดพี่ชายเขาต้องตายทั้งที่ไม่เคยฝักใฝ่ในลัทธินี้แต่อาจมีสาเหตุมาจากการขัดผลประโยชน์ในเรื่องที่ดิน

เรื่องหมู่บ้านกลางดง

การเปิดเรื่อง กล่าวถึงสภาพป่าบนดอยในภาคเหนือ มีป่าทั้งดงและสมบูรณ์ไปด้วยพรรณไม้นานาชนิดมีต้นไม้ใหญ่มากมาย ชีวิตของชาวเขาเผ่าม้งมีอาชีพทำไร่เป็นหลัก มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตน สิ่งแวดล้อมปราศจากมลพิษ

ปมปัญหาของเรื่อง ตอนที่ป่าไม้บนดอยถูกทำลายลงเป็นจำนวนมากเพราะอาชีพของชาวเขาคือการทำไร่เลื่อนลอย มีการหักร้างถางพง และมีการปลูกฝิ่นเป็นจำนวนมาก

การดำเนินเรื่อง ปมขัดแย้งของเรื่องคือนาเยี่ยและเลาปอเป็นคู่รักกันแต่มีความขัดแย้งในด้านความคิดเพราะนาเยี่ยได้รับการศึกษาในเมืองมีความคิดที่จะอนุรักษ์ ส่วนเลาปอสืบทอดอาชีพจากบรรพบุรุษในการปลูกฝิ่นและบุกเบิกป่าและขาดความรู้ในการอนุรักษ์ป่าแต่ด้วยความรักเลาปอจึงเลิกปลูกฝิ่นและชักชวนให้ชาวบ้านเลิกปลูกฝิ่น มาทำไร่กาแฟเพราะไม่ต้องบุกเบิกป่าทำให้สภาพป่าบนดอยคงสภาพความสวยงามไว้ได้และมีทรัพยากรป่าไม้ที่มีประโยชน์อีกมาก

จุดสุดยอดของเรื่อง ชาวเขาขาดความรู้ในการอนุรักษ์ป่าทำให้ป่าถูกทำลายอย่างต่อเนื่องและการปลูกฝิ่นเป็นอันตรายต่อมนุษย์เพราะจะเป็นแหล่งยาเสพติดที่ส่งไปขายทั่วโลก นาเยี่ยพยายามชักชวนชาวบ้านให้เลิกทำลายป่า แต่ไม่ได้ผล จึงเริ่มชักชวนให้เลาปอเลิกปลูกฝิ่น

การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง นาเยี่ยสามารถแก้ปัญหาป่าถูกทำลายได้เพราะเลาปอเลิกปลูกฝิ่น แล้วทดลองปลูกพืชเมืองหนาวแทนซึ่งไม่ต้องทำลายป่าและได้ประโยชน์มากกว่า ชาวบ้านจึงมาทำตามเลาปอจนชาวบ้านเลิกปลูกฝิ่นและเลิกทำลายป่า

การปิดเรื่อง หมู่บ้านกลางดงเจริญมากขึ้นเพราะรัฐบาลตัดถนนเข้าสู่หมู่บ้าน ทำให้
การคมนาคม การค้าขายการเดินทางสะดวกสบายขึ้น นาเยียเมื่อเรียนสำเร็จด้วยทุนรัฐบาลเขาก็กลับมาสร้างโรงเรียนในหมู่บ้านกลางดงและเป็นครูสอนเด็กชาวเขาให้ได้รับการศึกษาโดยมี
เลาปอเป็นผู้ช่วยเหลือในการสร้างโรงเรียน ในตอนสุดท้ายแม้ว่าเลาปอจะไปแต่งงานกับหญิงอื่น
เนื่องจากคำนึงถึงความเหมาะสมแต่ทั้งสองก็ยังเป็นเพื่อนที่ดีต่อกันเพราะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน
ในอันที่จะสร้างสรรค์หมู่บ้านกลางดงให้เจริญขึ้นและช่วยอนุรักษ์ป่าไม้ไว้แก่ชนรุ่นหลังได้ใช้
ประโยชน์อีกต่อไป ด้วยความดีของเลาปอทำให้เขาได้รับเลือกเป็นผู้นำหมู่บ้านของหมู่บ้านกลางดง

1.2 แนวเรื่องการเผาป่า เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้
จากการเผาป่า แนวเรื่องประเภทนี้ได้แก่ เรื่อง ไม้ค่อมแคะ

การเปิดเรื่อง กล่าวถึงป่าไม้ที่มีไม้น้อยใหญ่เป็นจำนวนมาก ผู้แต่งใช้กลวิธี
บุคลาธิษฐานให้ไม้ไม้มมีชีวิตและความรู้สึกเช่นเดียวกับมนุษย์ ตอนเริ่มเรื่องกล่าวถึงแม่ไผ่รวกมีลูก
เป็นต้นไผ่เป็นจำนวนมากมีอยู่ต้นหนึ่งเป็นไผ่ที่มีลักษณะพิการเรียกว่า ไม้ค่อมแคะ

ปมปัญหาของเรื่อง ตอนที่มนุษย์บุกรุกเข้าไปในป่าโดยตัดไม้ไผ่เป็น
จำนวนมากเพื่อนำไปเป็นสินค้าทำให้ป่าไม้ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก

การดำเนินเรื่อง ผู้แต่งผูกเรื่องให้แม่ไผ่รวกเป็นผู้สอนประสบการณ์ต่าง ๆ
แก่ไม้ค่อมแคะ โดยสาระที่สอนเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่เข้ามาตัดไม้ไผ่เป็นสินค้า
ซึ่งไม้ที่ถูกตัดมีความรู้สึกเช่นเดียวกับมนุษย์ มีความรู้สึกเจ็บปวด ไม้ค่อมแคะเป็นตัวละครที่
สังเกตพฤติกรรมของมนุษย์ในการทำลายป่า ไม้ ส่วนไม้ค่อมแคะ มนุษย์ไม่สนใจที่จะตัดเพราะ
เป็นไม้พิการ นาไปใช้ประโยชน์ไม่ได้ ไม้ค่อมแคะ จึงเป็นตัวละครที่ถ่ายทอดความรู้สึกของ
ต้นไม้ที่ถูกทำลาย

จุดสุดยอด ตอนที่มนุษย์เผาป่าแม่ไผ่รวกถูกไฟเผาตายรวมทั้งพี่น้องของ ไม้
ค่อมแคะส่วนไม้ค่อมแคะรอดตาย

การคลี่คลายปัญหา ไม้ค่อมแคะต้องทำหน้าที่แทนแม่ไผ่รวกในการอบรมไม้
รุ่นน้องให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติเป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ของแม่ไผ่รวกซึ่งเป็น
การนำเสนอของผู้แต่งในการอนุรักษ์ป่าไม้แก่ผู้อ่าน

การปิดเรื่อง ไม้ค่อมแคะสอนให้ทุกคนเห็นคุณค่าของป่า ไม้

1.3 แนวเรื่องการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติคุ้มครองป่า เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็น การทำลายทรัพยากรป่าไม้เพราะสาเหตุจากการฝ่าฝืนกฎหมาย เรื่องที่มีลักษณะเช่นนี้ได้แก่ เรื่องบ้านเล็กริมบึง ของ อ.โสภณ ศรีสุวรรณ์

การเปิดเรื่อง ทวนและครอบครัวเดินทางเข้าไปในป่าเพื่อนำงูวัวไป เลี้ยงในป่า ซึ่งเป็นงูของพ่อเลี้ยงชุ่ม ที่ซื้อมาให้พ่อของทวนเป็นคุณดูแล สาเหตุที่ต้องนำงู ไปเลี้ยงในป่าก็เพราะอุทยานไม่มีหญ้าให้วัวกิน จึงต้องนำงูวัวไปเลี้ยงในป่าจนกว่าจะพันธุ์ เกือบเกี้ยว

ปมปัญหาของเรื่อง ทวนได้เรียนรู้ธรรมชาติของสัตว์ป่าและต้นไม้ในป่าที่มี มากมาย ซึ่งได้พบกับกองคาราวานที่เข้าไปลักลอบตัดต้นไม้ในป่าซึ่งเป็นไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่ง กฎหมายห้ามตัดไม้ในป่าแห่งนี้

การดำเนินเรื่อง ผู้แต่งผูกเรื่องให้ทวนเป็นผู้ที่แสดงบทบาทในความห่วงใย สัตว์ป่าและป่าไม้จะถูกทำลายจากพวกลักลอบตัดต้นไม้ในป่า เพราะถ้าป่าถูกทำลายสัตว์ป่าจะไม่มี ที่อาศัยและจะเกิดน้ำท่วม ซึ่งทวนได้แสดงความคิดไม่เห็นด้วยต่อพวกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

จุดสุดยอดของเรื่อง ทวนหาวิธีการที่จะหยุดยั้งพฤติกรรมของพวกตัดไม้ ทำลายป่า โดยปรึกษากับพ่อของตนเอง เพราะถ้าไม่มีผู้ขัดขวาง ป่าจะถูกทำลายจนหมด

การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง พ่อของทวนเขียนจดหมายแจ้งทางอำเภอ ถึงพวกที่ลักลอบตัดต้นไม้ในป่า ทางอำเภอจึงส่งทหารพรานเข้ามาตรวจจับ ทำให้พวกลักลอบ ตัดไม้ไม่กล้ามาตัดไม้

การปิดเรื่อง ทวนไม่ทราบสาเหตุใดทหารพรานจึงรู้ว่าพวกลักลอบตัดไม้ มาที่นี่ ซึ่งพ่อของทวนก็เปิดเผยความจริงว่าพ่อได้ตัดสินใจเขียนจดหมายไปบอกทางอำเภอถึง ขบวนการทำลายป่า เขาจึงส่งเจ้าหน้าที่มาปราบปราม การที่พ่อตัดสินใจเขียนจดหมายไปบอก ทางอำเภอผู้มีบทบาทสำคัญที่พ่อกระทำเช่นนี้ก็คือทวน ซึ่งทำให้ทวนรู้สึกภูมิใจที่มีส่วนร่วมใน การอนุรักษ์ป่าไม้ไว้ได้

1.4 แนวเรื่องการสร้างเขื่อน เป็นเรื่องที่เน้นปัญหาทรัพยากรป่า ไม้ถูกทำลาย ซึ่งเป็นผลมาจากการสร้างเขื่อนได้แก่เรื่องบ้านไร่ชายป่า ของ ทานุ อ้นประเสริฐ

การเปิดเรื่อง ผู้แต่งบรรยายถึงธรรมชาติที่งดงามของบ้านป่าที่มีทรัพยากร ป่าไม้และสัตว์ป่ามากมาย

บมปัญหาของเรื่อง ในตอนป่าใหญ่มีคนเข้าไปตัดไม้ในป่ามากมาย ทำให้ต้นไม้ใหญ่ เหลือน้อยลงซึ่งส่งผลกระทบทำให้สัตว์ป่าไม่มีที่อยู่ จำนวนสัตว์ป่าจึงลดน้อยลงไปด้วย

การดำเนินเรื่อง ผู้แต่งแบ่งเรื่องนี้เป็นตอน ๆ ซึ่งมีเนื้อหาเน้นในด้านทรัพยากรป่า ไม้และสัตว์ป่าที่มีให้เห็นอยู่มากมายแต่ในอนาคตอาจมีแนวโน้มลดน้อยลงเพราะการที่มนุษย์เข้ามาตัดไม้มากเกินไป

จุดสุดยอดของเรื่อง ในตอนข่าวร้ายทางรัฐบาลจะสร้างเขื่อนในบ้านไร่ ชายป่า ซึ่งชาวบ้านในหมู่บ้านไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลเพราะป่าจะถูกทำลายลงมาก การเกิดได้แสดงบทบาทของเยาวชนที่ห่วงใยป่าจะถูกทำลาย เขาไม่เห็นด้วยกับการสร้างเขื่อนถึงแม้จะมีประโยชน์ต่อมนุษย์แต่เป็นการทำลายทั้งทรัพยากรป่า ไม้และสัตว์ป่าในคราวเดียวกัน

การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง คณะสำรวจสร้างเขื่อนได้มาบอกกับชาวบ้านจะไม่มาสร้างเขื่อน ณ ที่แห่งนั้นซึ่งสร้างความยินดีต่อชาวบ้าน ถึงชาวบ้านจะรู้ถึงประโยชน์ของเขื่อน แต่ก็ยังอยากอยู่กับธรรมชาติมากกว่า

ปิดเรื่อง การเกิดศรัทธาใจที่รัฐบาลไม่สร้างเขื่อนเพราะเขาจะได้เห็นธรรมชาติทั้งความและสัตว์ป่าที่น่ารักอยู่กับบ้านไร่ชายป่าตลอดไป

1.5 แนวเรื่องความบกพร่องของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง เป็นแนวเรื่องที่กล่าวถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ในการดูแลและรับผิดชอบในด้านป่า ไม้ ได้ละเลยหน้าที่ส่งผลให้ป่า ไม้ถูกทำลายลงอย่างมากมาย ได้แก่เรื่อง ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ของ วัฒนา บุญยัง

การเปิดเรื่อง ลุงหนูที่อาศัยป่าเป็นที่หากิน โดยมีอาชีพเก็บผลผลิตจากป่าไปขาย เช่น น้ำมันยาง ลูกแร้ว น้ำผึ้ง เป็นต้น สภาพป่าที่ลุงหนูเห็นในอดีตมีความสมบูรณ์ไปด้วยต้นไม้ใหญ่นานาชนิดและมีสัตว์ป่ามากมาย ลุงหนูเป็นผู้ที่มีจิตใจรักธรรมชาติจึงไม่ทำลายป่าและสัตว์ป่า เพราะเห็นว่าป่ามีประโยชน์ต่อมนุษย์มากมาย

บมปัญหาของเรื่อง ตอนที่ลุงหนูเห็นพวกนายทุนเข้าไปในป่าเพราะการสัมปทานป่า ไม้ได้ทำลายป่าลงอย่างมากมายและเจ้าหน้าที่ป่า ไม้ก็มีส่วนร่วมในการทำลายป่า เพราะได้รับผลประโยชน์จากพวกนายทุน ลุงหนูเป็นผู้ที่สังเกตเหตุการณ์และอยู่ในเหตุการณ์ นายทุนเกลี้ยกล่อมให้ลุงหนูเป็นลูกจ้างในการช่วยตัดไม้ลุงหนูไม่ยอมเป็นพวกและต่อต้านนายทุนและเจ้าหน้าที่ทุจริต

การดำเนินเรื่อง ผู้แต่งดำเนินเรื่องโดยให้ตัวละครเป็นทั้งผู้สังเกตถึงความเปลี่ยนแปลงของป่าและเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ด้วยคือลุงหนู เรื่อง ไข่มขี้มเมื่อลุงหนูไม่เห็นด้วยและหาวิธีการต่อต้านพวกทำลายป่า

จุดสุดยอดของเรื่อง ตอนที่ลุงหนูและนายแฉล้มที่อาศัยอยู่ในป่าได้ส่งข่าวไปลงหนังสือพิมพ์โดยเปิดเผยพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ทุจริต จนถูกตั้งกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง

การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง เรื่องนี้ผู้แต่งไม่ได้แสดงวิธีการแก้ปัญหา แต่ทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านไปคิดถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ถ้าไม่ได้รับการแก้ไขในปัญหานี้ ทรัพยากรธรรมชาติย่อมถูกทำลายมากขึ้น

การปิดเรื่อง พฤติกรรมของลุงหนูที่ต่อต้านพวกทำลายป่า สร้างความโกรธแค้นแก่ผู้สูญเสียผลประโยชน์ ลุงหนูจึงถูกลูกน้องของหัวหน้าป่าไม้ฆ่าตาย ก่อนตายลุงหนูได้พูดเป็นข้อคิดให้ทุกคนเห็นความสำคัญของการต่อสู้เพื่อรักษาป่า เพื่อให้ผู้ที่รักป่าจะร่วมมือกันรักษาป่าไว้โดยไม่เกรงกลัวอิทธิพลเพราะถ้าเกรงกลัวต่อไป ป่าไม้ในเมืองไทยจะถูกทำลายจนหมดสิ้น

2. กลวิธีการสร้างโครงเรื่องของบันเทิงคดีที่มีแนวเรื่องด้านสัตว์ป่า

วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีที่มีแนวเรื่องด้านสัตว์ป่า หมายถึง เรื่องที่กล่าวถึงปัญหาสัตว์ป่าถูกทำลายเพราะการล่าจากมนุษย์ เพื่อการกีฬา เพื่อการประกอบอาชีพ

2.1 แนวเรื่องการล่าสัตว์เพื่อการกีฬา เป็นแนวเรื่องที่แสดงปัญหาการล่าสัตว์เพื่อความสนุกความคะนองโดยไม่คำนึงการทำลายทรัพยากรสัตว์ป่า แนวเรื่องที่มีลักษณะประเภทนี้ได้แก่เรื่องเหยี่ยวขาดวน ของ ส. พุ่มสุวรรณ เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง ของ มานพ แก้วสนิท เพื่อนแท้ ของ ทานู อันประเสริฐ ในส่วนปู ของ อโศก ศรีสุวรรณ

เรื่องเหยี่ยวขาดวน

การเปิดเรื่อง ไข่มขี้มเป็นเด็กที่รักนกไปพบเหยี่ยวตัวหนึ่งที่ได้รับบาดเจ็บจากการถูกยิง จึงเกิดความสงสารอยากจะเลี้ยงไว้ แต่ตนเองไม่สามารถรักษาได้ พ่อของไข่มขี้มจึงแนะนำให้ไปหาเผ่าคงซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการรักษานก

พบปัญหาของเรื่อง เผ่าคงรักษานกเหยี่ยวจนหายโดยตัดขาทั้ง ข้างหนึ่งและ ไข่มขี้มได้นำเหยี่ยวไปเลี้ยงจนกระทั่ง เชื่อง สามารถปล่อยออกไปหากินเองได้

จุดสุดยอด เพี้ยวขาด่วนไปกินลูกไก่ที่บ้านของเจ้าคร้ามรักเงงประจำหมู่บ้าน ทำให้เจ้าคร้ามตามล่าเพี้ยวขาด่วนด้วยความแค้น

การดำเนินเรื่อง ผู้แต่งแสดงบทบาทของนักอนุรักษ์นก ช่วยรักษานกที่เจ็บป่วยและต่อต้านพวกที่ชอบล่านกในป่า ไ้หนุ่เป็นเด็กที่รักนกเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนในความเมตตาต่อสัตว์ เพี้ยวขาด่วนเป็นสัตว์ที่ฉลาดซื่อสัตย์ต่อเจ้าของ ผู้แต่งใช้ตัวละครทั้งสามดำเนินเรื่องให้เห็นคุณค่าของนกซึ่งเป็นสัตว์ที่มีประโยชน์ไม่ควรที่ไปทำลาย

การคลี่คลายปัญหา พวกเจ้าคร้ามชอบล่านกจนเหลือน้อยลง ผู้แต่งต่อต้านบุคคลกลุ่มนี้จนไม่กล้าทำลายนก

การปิดเรื่อง เพี้ยวขาด่วนหายไปจากบ้านไ้หนุ่ซึ่งตามหาไม่พบแต่ผู้แต่งรู้ว่าเพี้ยวได้ถูกฆ่าตายด้วยฝีมือเจ้าคร้ามเพราะสังเกตจากขาที่ด่วนไปข้างหนึ่งเมื่อพบศพนกถูกฆ่า

เรื่องเด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง

การเปิดเรื่อง เจ้าจุกและเพื่อนในวัยเดียวกันเปรียบเสมือนตัวแทนเด็กน้อยแห่งท้องทุ่งทางภาคใต้ของไทยที่มีความรัก ความผูกพันกับธรรมชาติในท้องทุ่ง

มปัญหาของเรื่อง บาวไขตุคเป็นตัวละครที่มีนิสัยชอบล่าสัตว์เป็นเกมกีฬา สัตว์ที่ถูกล่าในเรื่องได้แก่ ไก่ฟ้า อีกา นกเป็ดน้ำ ซึ่งสัตว์เหล่านี้ในปัจจุบันเหลือน้อยลง

การดำเนินเรื่อง เรื่องนี้เขียนเป็นเรื่องสั้นสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านทางภาคใต้ วัฒนธรรม ขนบประเพณี ความเชื่อและการเล่นในภาคใต้ และต้องการชี้ให้เห็นถึงปัญหาสัตว์ในท้องทุ่งที่มีอยู่มากในอดีตแต่ปัจจุบันกลับเหลือน้อยลง

จุดสุดยอดของเรื่อง บาวไขตุคจับนกไปขังไว้ที่บ้านเป็นจำนวนมาก จากผลกรรมที่ได้กระทำทำให้ไฟไหม้บ้านบาวไขตุค เขาจึงสำนึกผิดที่ได้กระทำความผิดเพราะจับนกและฆ่าตายไปเป็นจำนวนมากเพื่อความสนุก

การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง พ่อของแสงได้สอนเด็กในท้องทุ่งให้เห็นผลกรรมจากการล่าสัตว์ ชี้แนะให้เยาวชนเห็นความสำคัญของสัตว์ในท้องทุ่งที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ ทำให้พวกเด็ก ๆ เลิกฆ่าสัตว์ในท้องทุ่ง

การปิดเรื่อง เด็กในท้องทุ่งเลิกฆ่าสัตว์ รวมทั้งบาวไขตุคก็เลิกทรมานสัตว์ ไม่จับนกมากักขังอีก เพราะกลัวเรื่องกฎแห่งกรรม

เรื่องเพื่อนแท้

การเปิดเรื่อง นิ้ม (กระต่าย) ต้องกาฬาร้าแม่เพราะแม่ถูกหมาป่าฆ่าตายจึงต้องหนีเอาตัวรอดจนมาพบกับแก่นซึ่งเป็นลิง แก่นเป็นสัตว์ที่มีน้ำใจคอยช่วยเหลือนิ้มให้พ้นจากอันตรายทั้งจากมนุษย์และสัตว์ป่า ต่อมาก็พบกับเพื่อนชื่อลี้ลม (นกกระตู่) สัตว์ทั้งสามมีความรักใคร่ต่อกันเป็นเพื่อนที่มีความรักและความจริงใจต่อกัน

ปมปัญหาสำคัญของเรื่อง มนุษย์เข้ามาล่าสัตว์ในป่าเพราะเห็นว่าการล่าสัตว์เป็นเกมกีฬาชนิดหนึ่ง มนุษย์ได้วางกับดักในป่า นิ้มเข้าไปติดกับดักของพวกมนุษย์

การดำเนินเรื่อง ผู้แต่งใช้วิธีอุปมาอุปไมยโดยสมมติให้สัตว์มีกิริยาอาการความรู้สึกเช่นเดียวกับมนุษย์ โดยสัตว์ทั้งสามมีความรัก ความกลัวภัยเช่นเดียวกับมนุษย์ สัตว์ทั้งสามต้องหนีภัยจากการตามล่าของสัตว์ใหญ่และมนุษย์ตลอดทั้งเรื่อง

จุดสุดยอดของเรื่อง แก่นได้หาวิธีที่จะช่วยให้นิ้มปลอดภัย ผลสุดท้ายแก่นสามารถช่วยนิ้มได้อย่างปลอดภัยโดยมีลี้ลมคอยช่วยเหลือ เมื่อนิ้มหลุดจากกับดัก พวกพรานป่าตื้นตันใจมาเห็นแก่นจึงยิงแก่นตาย

การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง ผู้แต่งไม่ได้แก้ปัญหาก็เกิดขึ้นแต่ทั้งปัญหาให้ผู้อ่านไปคิดถึงการล่าสัตว์ป่าซึ่งเป็นผลมาจากการทำลายของมนุษย์จึงควรสร้างคุณธรรมเรื่องความเมตตาต่อมนุษย์ให้มากขึ้น

การปิดเรื่อง นิ้มและลี้ลมต้องหนีภัยจากมนุษย์ต่อไปซึ่งทำให้ผู้อ่านตระหนักในความสำเร็จของสัตว์ป่ามากขึ้นถ้ามนุษย์ยังล่าสัตว์ป่าต่อไป อนาคตสัตว์ป่าคงหมดไปจากป่า

เรื่องในสวนปู่

การเปิดเรื่อง เรื่องนี้เป็นเรื่องสั้น ผู้แต่งใช้วิธีการเล่าเรื่องโดยย่ออดีตในวัยเด็ก เขาเข้าไปเที่ยวในสวนปู่ พบสัตว์เล็ก ๆ ในสวนปู่หลายชนิด เช่น กระรอกบิน งูสิง แมงมุม นกกระจิบ มิม กิ้งก่า จิ้งเหลน ซึ่งสัตว์เหล่านี้เป็นสัตว์ที่หาได้ยากในปัจจุบัน เพราะมีจำนวนน้อยลง

ปมปัญหาของเรื่อง ปัญหาที่สำคัญในแต่ละเรื่อง ได้กล่าวถึงสัตว์ในสวนปู่แต่ละชนิดถูกทำลายลงเพราะพวกเด็ก ๆ ทำร้ายมันด้วยความสนุกและคึกคะนอง ความเจริญของบ้านเมืองที่นำวัตถุมาแทนธรรมชาติ สัตว์จึงไม่มีที่อยู่อาศัย สัตว์จึงหายไปจากสวนปู่ เช่น กระรอกบินหายไปจากสวนปู่เพราะต้นไม้ถูกตัด มันจึงต้องหนีไปอยู่ในที่แห่งใหม่

การดำเนินเรื่อง บู่ได้เล่าเหตุการณ์ในอดีตให้หลานฟังถึงคุณประโยชน์ของสัตว์ในส่วนปู่ที่เด็กชอบล่า เป็นสัตว์ที่มีประโยชน์ต่อธรรมชาติและมนุษย์ เช่น จิ้งเหลนช่วยป้องกันสัตว์ที่มีพิษพวกตะขาบ แมงป่อง แมงมุม มีประโยชน์โดยชักใยแมงมุมดักแมลงในบ้าน

จุดสุดยอดของเรื่อง สัตว์ในส่วนปู่ถูกรุกรานจากมนุษย์และความเจริญทางวัตถุ ซึ่งมีแนวโน้มจะหมดไปจากส่วนปู่ในไม่ช้า ถ้ามนุษย์ยังไม่เห็นคุณค่าของสัตว์ที่อยู่ในส่วนปู่

การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง ผู้แต่งแสดงการแก้ปัญหา โดยเน้นเรื่องกฎแห่งกรรม ผู้ที่ขบทำลายสัตว์ย่อมได้รับผลกระทบ

การปิดเรื่อง ผู้แต่งกล่าวถึงผลเสียที่สัตว์ในส่วนปู่ถูกทำลายเท่ากับเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมเพราะสัตว์แต่ละชนิดมีคุณค่าต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลจากการที่สัตว์ในเรื่องนี้ถูกทำลายทั้งทางตรงและทางอ้อมก็ส่งผลกระทบกลับมาถึงมนุษย์ ทำให้มนุษย์ต้องประสบกับภาวะแวดล้อมเป็นพิษมากขึ้นเพราะธรรมชาติขาดความสมดุล

2.2 แนวเรื่องการล่าสัตว์ของพรานป่า เป็นเรื่องที่แสดงถึงสัตว์ป่าถูกทำลาย เพราะพวกพรานป่าล่าสัตว์ เพื่อนำมากินหรือนำไปขายสินค้า เรื่องที่มีลักษณะเช่นนี้ได้แก่เรื่องชีวิตบ้านป่า ของ ประสิทธิ์ มุสิกเกษม ลงเผยแพร่ในไพรพญักษ์ ของ วาปี คำใบดา

เรื่องชีวิตบ้านป่า

การเปิดเรื่อง กลายเป็นตัวละครเยาวชนอยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่อาชีพพรานป่า เขาเห็นการล่าสัตว์ตั้งแต่เล็กจนโต เขาถูกฝึกให้ล่าสัตว์เพื่อหวังจะได้ยี่คออาชีพพรานป่าแทนพ่อในอนาคต

บมปัญหาของเรื่อง กลายเป็นอาชีพพรานป่าเพราะส่งสารสัตว์ป่าที่ถูกฆ่าอย่างทารุณ เขาจึงไม่ชอบล่าสัตว์และพยายามชักชวนพ่อให้เลิกอาชีพพรานป่า

การดำเนินเรื่อง กลายเป็นตัวละครที่สังเกตเหตุการณ์ในเรื่อง เขาได้ถ่ายทอดความรู้สึกที่ไม่เห็นด้วยกับการล่าสัตว์ทั้งของพ่อเขาและผู้ที่มาล่าสัตว์ในป่าทุกคน เขาจะห้ามผู้ที่ชอบล่าสัตว์ป่าและขอร้องพ่อให้เลิกอาชีพพรานป่าแต่ด้วยความจำเป็นทางครอบครัวพ่อยังไม่มีความเห็นใจจึงเลิกอาชีพพรานป่าไม่ได้ กลายเป็นตัวละครที่เข้าไปสัมผัสเหตุการณ์ในเรื่องด้วย เช่นตอนที่พ่อสอนวิธีการจับสัตว์ป่าให้แก่เขา

จุดสุดยอดของเรื่อง ตอนที่กลายพบเหตุการณ์สะเทือนใจ ที่พบอิเห็นถูกบ่วงนายพรานรัดคอตายและอิเห็นตัวนั้นเป็นสัตว์แม่ลูกอ่อน ซึ่งกลายคิดว่าการฆ่าสัตว์แม่ลูกอ่อนเป็นการทำลายสัตว์ป่าด้วยวิธีที่โหดร้าย ซึ่งนอกจากแม่จะตายแล้วลูกของมันจะต้องตายตามไปด้วย ซึ่งเป็นวิธีการทำลายสัตว์ป่าให้สูญพันธุ์เร็วขึ้น

การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง กลายขอร้องให้พ่อเลิกอาชีพพรานป่าก่อนที่จะสัตว์จะหมดป่า เพราะจากอดีตถึงปัจจุบันสัตว์ป่าถูกทำลายลงมากแล้ว

การปิดเรื่อง พ่อของกลายเลิกอาชีพพรานป่าเพราะเห็นว่าสัตว์ป่าเหลือน้อยลง เมื่อพ่อมีเงินจึงไปประกอบอาชีพอื่นและเข้าใจในความรู้สึกของกลายที่เป็นคนมีจิตเมตตาสัตว์ ไม่เหมาะที่จะประกอบอาชีพพรานป่าอีกต่อไป

เรื่องลมหายใจในไพรพดกซ์

การเปิดเรื่อง ผู้แต่งใช้สรรพนามว่า "ผม" เป็นผู้เล่าเรื่องกล่าวถึงฉากในเรื่องอยู่ในป่าทางภาคใต้ของไทย ชาวบ้านในหมู่บ้านที่กล่าวถึงมีชีวิตความผูกพันอยู่กับป่าเพราะต้องอาศัยทรัพยากรในป่าเป็นสิ่งที่ดำรงชีวิตทั้งในด้านอาหารและสินค้า ตัวละคร "ผม" เป็นผู้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ตลอดทั้งเรื่อง

ปมปัญหาของเรื่อง ตอนที่ "ผม" ได้เล่าถึงการไปพบสัตว์พวกนก ตะกวด เวียดแมลงปอ ซึ่งสัตว์เหล่านี้เป็นสัตว์ที่มีประโยชน์ต่อธรรมชาติแต่ถูกมนุษย์บางกลุ่มล่าสัตว์พวกนี้ทำให้สัตว์ป่าเหลือน้อยลง

การดำเนินเรื่อง เรื่องนี้เป็นเรื่องสั้น 16 ตอน โดยเล่าย้อนไปในอดีตสมัยที่เขาและครอบครัวอาศัยอยู่ในป่า ซึ่งตัวละครที่เกี่ยวข้องในเรื่องสั้นแต่ละตอนเป็นสมาชิก ในครอบครัวของผู้แต่ง ซึ่งในแต่ละเรื่องมีความสัมพันธ์กันโดยเน้นให้เห็นผลผลิตจากป่าและสัตว์ป่าที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์

จุดสุดยอดของเรื่อง ตอนที่กล่าวถึงจุดสำคัญของเรื่องสั้นที่มีปัญหาในเรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมควรจะหาวิธีแก้ไขอย่างไร

การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง ผู้ที่ทำร้ายสัตว์ย่อมได้รับผลกระทบจากการกระทำของตน ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาสัตว์ป่าถูกทำลายเพราะผู้ที่คิดจะฆ่าสัตว์ย่อมเกรงกลัวต่อบาป

การปิดเรื่อง ผู้แต่งชี้ให้เห็นว่าป่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อมนุษย์เพราะทุกคนในหมู่บ้านได้อาศัยป่า เป็นที่อยู่อาศัย เป็นแหล่งที่ทำมาหากิน ป่าจึงเปรียบเหมือนลมหายใจที่จะขาดป่าไม่

สัตว์ป่าและผลผลิตจากป่าไม่ได้ ถ้าขาดสิ่งเหล่านี้ก็เหมือนป่าหมดลมหายใจ ดังนั้นป่าจึงเปรียบเหมือนลมหายใจของมนุษย์ มนุษย์จึงควรช่วยกันอนุรักษ์ป่าไว้ใช้ประโยชน์ให้นาน ในตอนสุดท้ายผู้แต่ง ไคซึนโปเรียนต์ในเมืองไทเป ซึ่งเขายังคิดถึงอดีตที่มีธรรมชาติงดงามในบ้านป่าของเขา ถึงแม้ว่าเขาจะกลับมาเยี่ยมบ้านในบางครั้ง สภาพป่าเปลี่ยนไปแต่เมื่อเปรียบเทียบกับเมืองหลวงแล้วบ้านป่ายังมีความสุขมากกว่า เพราะอย่างน้อยก็ยังมียังมีสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่า เพราะยังมีทรัพยากรธรรมชาติให้ชนรุ่นหลังได้ชื่นชม

3. กลวิธีการสร้างโครงเรื่องของบันเทิงคดีที่มีแนวเรื่องด้านสัตว์น้ำ

วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีที่มีแนวเรื่องในการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ซึ่งแบ่งเป็นสัตว์ทะเลได้แก่ เรื่องโลกสีน้ำเงิน ของ อัคริธี ธรรมโชติ และสัตว์น้ำจืด ได้แก่ เรื่องชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง ของ ส. พุ่มสุวรรณ

เรื่องโลกสีน้ำเงิน

การเปิดเรื่อง ผู้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องกล่าวถึงสภาพทะเลที่มีธรรมชาติทั้งงดงามของโลกของทะเลเป็นโลกที่บริสุทธิ์ชีวิตสัตว์ในทะเลเหมือนนิยาย บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในทะเลปราศจากมลพิษ

ปมปัญหาของเรื่อง เป็นการเสนอปัญหาสัตว์ทะเลถูกทำลายทั้งด้วยความตั้งใจและความไม่ตั้งใจของมนุษย์ เช่นการล่าเต่ากระ ทำให้มนุษย์ไม่ได้ไข่ของเต่ากระด้วย และยังได้เสนอปัญหาปลาโลมาถูกมนุษย์ล่ามากเกินไปเพราะชอบเนื้อปลามีรสหวาน ซึ่งทำให้ปลาโลมาในทะเลเหลือน้อยลง หรือการใช้สารพิษในการเบ็ดสับเมื่ออึ้งแรงมากก็ต้องตายไปด้วย ซึ่งผู้แต่งได้เสนอปัญหาเกี่ยวกับทะเลที่สัตว์ถูกทำลายเพราะมนุษย์มากกว่าอย่างอื่น นอกจากนั้นการดำเนินเรื่องผู้แต่งยังใช้วิธีพ้อเล่าให้ลูกฟังถึงธรรมชาติของสัตว์ทะเล เช่น แมงดาทะเล ปลาหมึก ปลาโลมา เต่ากระ เป็นต้น โดยสอดแทรกความคิดในการอนุรักษ์สัตว์ทะเลลงไปในเนื้อเรื่องด้วย การเล่าเรื่องผู้แต่งได้เปรียบเทียบสัตว์ทะเลที่ใช้ชีวิตเหมือนกับคนมีลักษณะการดำเนินชีวิตที่ไม่ต่างกัน

การดำเนินเรื่อง ผู้แต่งใช้สรรพนาม "ผม" เป็นผู้เล่าเรื่อง โดยย้อนเหตุการณ์ในวัยเด็กแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของเด็กที่มองโลกด้วยความบริสุทธิ์ทั้งงาม เรื่องโลกสีน้ำเงิน

ผู้แต่ง เขียนถึงชีวิตสัตว์ทะเลเป็นตอน ๆ โดยแสดงให้เห็นธรรมชาติของสัตว์ทะเลชนิดต่าง ๆ ที่อยู่ในทะเลอย่างมีความสุข

จุดสุดยอดของเรื่อง เมื่อมนุษย์ไปทำลายสัตว์ทะเลมากขึ้นในอนาคตสัตว์ทะเลบางชนิดจะไม่มีให้เห็นในทะเลอีก

การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง ในแต่ละตอนผู้แต่งกล่าวถึงชีวิตสัตว์ทะเลเปรียบเหมือนกับชีวิตคนถ้าคนไปทำลายสัตว์ทะเลเท่ากับเป็นการสร้างกรรมให้กับตนเอง เช่น การจับปลาหมึก เขาจะใช้ตะเกียงไว้ออปลาหมึก เรือต่าง ๆ จะประดับไฟไว้มากมายเมื่อปลาหมึกมาเล่นไฟก็ถูกจับ ผู้แต่งเปรียบเทียบกับหนุ่มสาวชาวทะเลที่จากหมู่บ้านมาทำงานในกรุงเทพ แล้วไม่กลับบ้านอาจเป็นเพราะหลงแสงสีในกรุงจนลืมบ้าน บุคคลเหล่านี้อาจถูกหลอกลวงเป็นเหยื่อของคนกรุงของพวกมิฉฉ่าซีฟ

การปิดเรื่อง ผู้แต่งทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านคิดต่อไปว่าการทำบาปด้วยการฆ่าสัตว์ทะเลนอกจากจะเป็นการทำลายทรัพยากรให้หมดไปแล้วยังสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและส่วนรวมด้วย

เรื่องชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง

การเปิดเรื่อง เด็กชายรุ่งมีบ้านอยู่ริมคลองซึ่งในอดีตน้ำในคลองยังสะอาด มีปลาน้ำจืด กุ้ง หอย ปู อยู่มากมาย ซึ่งสัตว์น้ำเหล่านี้เป็นอาหารของชาวบ้านที่อยู่ริมคลองและยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ถึงชีวิตของปลาน้ำจืด

ปมปัญหาของเรื่อง ปลาน้ำจืดถูกจับมากเกินไป ปลาน้ำจืดจึงเหลือจำนวนน้อยลงบางชนิดไม่มีให้เห็น มีเพียงคำบอกเล่าจากผู้ใหญ่ เรื่องนี้ผู้แต่งต้องการเสนอปัญหาปลาน้ำจืดที่ใกล้จะสูญพันธุ์ เช่น ปลาชะโด ปลาราคู ปลาเสือพ่นน้ำ ปลาไหล เป็นต้น

การดำเนินเรื่อง เด็กชายรุ่งเป็นผู้สังเกตเหตุการณ์ของเรื่องถึงการเปลี่ยนแปลงของปลาน้ำจืดที่หมู่บ้านริมคลอง ในบางตอนก็เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ของเรื่องด้วย เด็กชายรุ่งได้ศึกษาชีวิตของสัตว์น้ำและมีบทบาทในการอนุรักษ์สัตว์น้ำด้วย

จุดสุดยอดของเรื่อง เด็กชายรุ่งได้เห็นคนทำลายปลาน้ำจืดด้วยวิธีการที่ต่างกันซึ่งการทำลายปลาจากลุ่มวัยรุ่นเป็นการทำลายด้วยความสนุกคึกคะนองมากกว่าที่จะนำไปใช้ประโยชน์ เขาจึงหาวิธีแก้ปัญหา

การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง รุ่งคิดวิธีอนุรักษ์สัตว์น้ำจืดในหมู่บ้านริมคลองโดยเริ่มที่ตนเองก่อน เช่น ไม่กินปลาน้ำจืดในวันพระ กินปลาน้ำจืดวันเว้นวัน ปล่อยปลาในวันสงกรานต์ และไม่จับปลาหน้าวัด ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนในการอนุรักษ์สัตว์น้ำจืด

การปิดเรื่อง ทุกคนช่วยกันอนุรักษ์สัตว์น้ำจืด พ่อแม่ของเด็กชายรุ่ง เห็นด้วยกับการอนุรักษ์สัตว์น้ำจืด ครูสอนให้นักเรียนช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หลวงพ่อซึ่งเป็นสมภารได้ตั้งเขตภัยพาลและบอกร้องไม่ให้ชาวบ้านมาจับปลาหน้าวัดเพราะจะช่วยอนุรักษ์ปลาน้ำจืดไว้ เรื่องนี้ต้องการให้ทุกคนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ปลาน้ำจืด ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ปลาได้มีโอกาสรขยายพันธุ์มากขึ้นและให้ชนรุ่นหลังได้ รู้จักปลาน้ำจืดจากของจริง

ผู้แต่งมุ่งให้เยาวชนเห็นคุณค่าของสัตว์น้ำจืดซึ่งในปัจจุบันเหลือจำนวนน้อยลงในส่วนปัญหาของเรื่อง ต้องการให้เห็นคุณค่าของสัตว์น้ำในอดีตรับประโยชน์แก่มนุษย์ในด้านอาหาร แต่ปัจจุบันเหลือน้อยลงเพราะการจับมากเกินไป ผู้แต่งต้องการให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำจืดโดยการ ไม่จับและบริโภคให้น้อยลงควรไปรับประทานอาหารประเภทอื่นแทน

4. กลวิธีการสร้างโครงเรื่องของบันเทิงคดีด้านสิ่งแวดล้อม

วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีที่มีเนื้อหาในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แบ่งแนวเรื่องในด้านสิ่งแวดล้อมได้คือแนวเรื่องด้านน้ำเสีย ด้านอากาศเป็นพิษ แนวเรื่องการทำลายสิ่งแวดล้อมในที่สาธารณะ แนวเรื่องการทำลายป่าที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและแนวเรื่องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4.1 แนวเรื่องด้านน้ำเสีย เป็นเรื่องที่ผู้แต่งได้สร้างกลวิธีในการเสนอปัญหาและแก้ปัญหาน้ำเสียซึ่งได้แก่เรื่องเด็กน้อยกับต้นไม้ของ ส. พุ่มสุวรรณ ป่าเขียว ของ สุภา ลือศิริ และชีวิตบ้านนาของ ทานู อันประเสริฐ

เรื่องเด็กน้อยกับต้นไม้

การเปิดเรื่อง กล่าวถึงบริเวณที่ราบลุ่มมีแม่น้ำสายใหญ่ไหลผ่าน ซึ่งแม่น้ำสายนี้เป็นแม่น้ำที่ให้ประโยชน์แก่ผู้สัญจร ผู้ที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำได้ใช้แม่น้ำเป็นที่อาบกิน ต้นไม้ที่อยู่ริมแม่น้ำอาศัยน้ำในแม่น้ำเป็นที่หล่อเลี้ยงลำต้น แม่น้ำจึงมีประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิตที่อยู่ริมน้ำ

ปมปัญหาของเรื่อง ตอนที่ผู้คนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำได้ทิ้งสิ่งปฏิกูลลงไปในน้ำด้วยความมั่งง่ายจึงทำให้แม่น้ำเน่าเสีย ประกอบกับเรือยนต์ปล่อยคราบน้ำมันกระจายไปทั้งแม่น้ำ

และเรือที่วิ่งกันทั้งวันจนทำให้ตลิ่งพัง รากต้นยางนาไหลลอยเหนือพื้นดิน ในหมู่บ้านมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาตั้ง ได้ปล่อยควันพิษทำให้อากาศในหมู่บ้านเป็นพิษ ต้นยางนาถูกรบกวนจากสิ่งแวดล้อมทั้งน้ำและอากาศ เปลือกไม้แตกเป็นรอย ใบไม้ร่วงหมด ต้นยางนาเหลือเพียงกิ่งก้าน แสดงให้เห็นว่าต้นยางนาตายเพราะสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ

การดำเนินเรื่อง ผู้ก่เรื่องให้เห็นปัญหาตอนที่มีลูกยางนาปลัดตกมาบริเวณริมแม่น้ำและต้นยางนาต้นนี้เจริญเติบโตจนเป็นต้นยางนาต้นใหญ่ซึ่งเป็นต้นไม้ที่ชาวบ้านเห็นกันมา เป็นเวลาหลายสิบปีต่อมา ต้นยางนาเปลี่ยนสภาพไป เด็กน้อยในหมู่บ้านคนหนึ่งสงสัยในความเปลี่ยนแปลงของต้นยางนา

จุดสุดยอดของเรื่อง หมู่บ้านแห่งนี้ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมทั้งน้ำเสียและอากาศเป็นพิษ สัญญาณอันตรายของมนุษย์เริ่มปรากฏเมื่อต้นไม้ใหญ่ในหมู่บ้านตายเพราะได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ

การคลี่คลายปัญหา เด็กน้อยในหมู่บ้านได้สังเกตความเปลี่ยนแปลงของต้นยางนา เหตุใดจึงมีสภาพเช่นนี้ เขาได้สังเกตว่าต้นยางนาต้นนี้ถึงจะมีแต่ต้นปราศจากใบแต่ยังมีนกหลายชนิดมาเกาะที่ต้นยางนาต้นนี้ ทำให้เด็กน้อยเข้าใจว่าต้นยางนาต้นนี้ยังมีประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิตมากมายโดยเฉพาะนกใช้เป็นที่พักพิง เด็กน้อยได้สังเกตถึงลักษณะของนกหลายชนิดที่มาเกาะต้นยางนาต้นนี้ เช่น นกเขา เทียบว อีกา นกโพระดก ซึ่งเป็นการศึกษาธรรมชาติของนกไปด้วย เด็กน้อยสามารถตอบคำถามพ่อได้ว่าแม้ต้นยางนาจะตายแล้วยังมีประโยชน์ ถ้าต้นยางนายังมีชีวิตอยู่คงจะมีประโยชน์มากกว่านี้

การปิดเรื่อง พ่อได้เล่าให้ลูกฟังถึงประโยชน์ของต้นไม้ว่ามีคุณค่าต่อสิ่งแวดล้อม ชีวิตมนุษย์และสัตว์ ดังนั้นทุกคนจึงควรช่วยกันอนุรักษ์ต้นไม้ไว้ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดี ผู้แต่งใช้ต้นยางนาเป็นสัญลักษณ์แทนมนุษย์โดยแสดงให้เห็นผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม ทำให้ต้นไม้ใหญ่แข็งแรงตายได้ ถ้ามนุษย์ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมเช่นต้นของยางนา ย่อมได้รับผลกระทบที่รุนแรงกว่าหลายเท่า

เรื่องป่าเขียว

การเปิดเรื่อง ผู้แต่งแต่งเรื่องนี้โดยบอกจุดประสงค์ในตอนต้นเรื่องว่าเพื่อนรักๆ สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเน่าเสียของแม่น้ำแม่กลองซึ่งส่งผลกระทบต่อเกษตรกรรม

บทปัญหาของเรื่อง ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายจากมนุษย์ สัตว์ป่าร่วมมือกันขับไล่มนุษย์ออกจากป่าและปัญหาสำคัญอีกอย่างหนึ่งของป่าเขี้ยวคือสิ่งแวดล้อมเป็นพิษได้แก่ เรื่องน้ำเสีย ซึ่งมีสาเหตุมาจาก สัตว์ในป่าเขี้ยวบางตัวเกิดความมึนง่าย ทั้งสิ่งปฏิกูลลงในน้ำซึ่งเป็นแหล่งน้ำของสัตว์ป่าทั้งหลาย นอกจากสัตว์ป่าจะเดือดร้อนแล้วยังทำให้ต้นไม้ในป่าต้องตายเพราะอาศัยน้ำจากลำธารนี้

การดำเนินเรื่อง ผู้แต่งใช้วิธีการแต่งแบบคลาสสิค สัตว์เป็นตัวละครดำเนินเรื่องโดยตลอด ผู้แต่งสมมติอาณาจักรป่าเขี้ยวเป็นดินแดนที่มีความสวยงามเต็มไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ มีลำธารใสเป็นทีหล่อเลี้ยงชีวิตสัตว์ป่า มีอาณาเขตด้านตะวันออกและทิศใต้ติดทะเล มีสัตว์ป่าเป็นพลเมืองในป่าเขี้ยว มีช้างเป็นพ่อเมืองปกครองป่าเขี้ยว โดยปกครองแบบประชาธิปไตย มีการคัดเลือกสัตว์แต่ละชนิดมาเป็นตัวแทนในสภา การประชุมต้องมีการลงมติตามเสียงส่วนใหญ่ อาณาจักรป่าเขี้ยวเปรียบเทียบกับประเทศไทย

จุดสุดยอดของเรื่อง สัตว์ที่รักป่าต้องการอนุรักษ์ป่าให้สิ่งแวดล้อมที่ดี คือกระรอกน้อย ช้างสีชมพู และนกแก้ว สัตว์ทั้งสามรณรงค์ให้สัตว์ป่าเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าต่อสัตว์ป่าทุกตัว ซึ่งในตอนแรกไม่มีใครเห็นด้วยเพราะไม่เห็นความสำคัญ ผู้นำป่าเขี้ยวไม่ยอมรับความคิดของช้างสีชมพูในการอนุรักษ์ป่าเพราะเห็นว่า เป็นสัตว์เพศเมียไม่ควรมาเกี่ยวข้องกับ การปกครองอาณาจักรป่าเขี้ยวแต่เมื่อป่าถูกทำลายมากขึ้นทุกคนต้องยอมรับความคิดของช้างสีชมพู

การคลี่คลายปัญหา สัตว์ทั้งสามได้แสดงบทบาท สำคัญในการวางแผนขับไล่มนุษย์ออกจากป่าจึงทำให้ผู้นำในป่าเขี้ยวเห็นความสำคัญของสัตว์เพศเมีย และสัตว์เล็ก สัตว์ทั้งสามพยายามรณรงค์ให้สัตว์ในป่าเขี้ยวช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการ ไม่ทิ้งสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำโดยชี้ให้เห็นคุณค่าของน้ำซึ่งเป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงสัตว์ป่าและต้นไม้ ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากสัตว์ในป่าเขี้ยว

การปิดเรื่อง ช้างสีชมพูและนกแก้วตาม ก่อนตายได้ฝากข้อคิดให้แก่ชาวป่าเขี้ยวให้ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ต่อชนรุ่นหลังและสัตว์ทุกตัวควรมีบทบาทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ชนรุ่นหลัง ส่วนกระรอกน้อยกล่าวปิดเรื่องโดยชี้ให้เห็นคุณค่าทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทุกคนจะช่วยกันอนุรักษ์ได้จะต้องมีความสามัคคี มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันจึงจะสามารถรักษาสิ่งแวดล้อมไว้ได้

กระรอกน้อย เชิญชวนให้ชาวป่าเขี้ยวทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ของชาวป่าเขี้ยวทั้งในปัจจุบันและอนาคต

เรื่องชีวิตบ้านนา

การเปิดเรื่อง กล่าวถึงชีวิตของเด็กชายสามคนคือ ขวัญ น้อยและก้าน ที่ใช้ชีวิตอยู่ในท้องนา มีความผูกพันกับธรรมชาติในท้องนามีพืชและสัตว์มากมายผู้แต่งกล่าวถึงขั้นตอนการทำงานตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นสุดท้าย

ปมปัญหาของเรื่อง ขาวนาใช้ยาฆ่าแมลงเพื่อฆ่าปูนาที่เป็นศัตรูพืช สารพิษจากยาฆ่าแมลงส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำชนิดอื่นด้วย เมื่อคนจับสัตว์น้ำมากินก็ได้รับสารพิษซึ่งเป็นโทษต่อร่างกาย

การดำเนินเรื่อง ผู้แต่งเน้นให้เห็นคุณค่าของอาชีพชาวนาเป็นอาชีพที่มีประโยชน์ต่อสังคมควรที่จะยกย่องไม่ควรดูหมิ่น ชี้ให้เห็นคุณค่าและความงดงามของธรรมชาติเป็นสิ่งที่ล้ำค่าสามารถสร้างความสุขและร่มเย็นให้เกิดขึ้นได้ บรรยายให้เห็นชีวิตในท้องนาเป็นชีวิตที่ผูกพันกับความบริสุทธิ์ของธรรมชาติ

จุดสุดยอดของเรื่อง ผู้แต่งเน้นให้เห็นธรรมชาติในท้องนาที่มีทรัพยากรธรรมชาติอยู่มากมายสภาพแวดล้อมมีมลพิษน้อยมาก ทุกคนควรช่วยรักษาสีเขียวในท้องนาให้มีสภาพที่ดีตลอดไป

การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง ขวัญเสนอให้พ่อแม่เลิกใช้ยาฆ่าแมลง ควรไปหาข้าวต้นใหม่มาปลูกแทน นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นศาลเจ้าปู่ซึ่งเป็นความเชื่อของชาวนาที่มีความเชื่อคร่อนมักจะไปบนบานขอความช่วยเหลือ การถ่ายทอดเรื่องราวในอดีต พ่อกับแม่จะเป็นผู้เล่าให้ขวัญฟังถึงเรื่องสัตว์และต้นไม้ในท้องนา ตลอดจนวิถีชีวิต ความเชื่อของชาวนา ตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้ขวัญเห็นความสำคัญของธรรมชาติในท้องนาเพื่อจะได้มีส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

การปิดเรื่อง ชาวนาดีใจที่ทำงานได้ผลผลิตมาและสามารถขายข้าวได้มากซึ่งจะเป็นทุนให้ลูกได้เรียนหนังสือและมีเงินไว้ใช้จ่ายอย่างพอเพียงตลอดทั้งปี

4.2 แนวเรื่องด้านอากาศเป็นพิษ วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหาสิ่งแวดล้อมจากอากาศเป็นพิษได้แก่ เรื่องผจญดินแดนมหัศจรรย์ของเจตนาพร และเรื่องเด็กชายชาวเลของ พนม นันทพฤกษ์

การดำเนินเรื่อง รอมึ่มสังเกตดูการทำงานของคนงานในโรงงานแห่งนี้ต้องอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษที่มีกลิ่นปลาเหม็นเน่าแต่ทุกคนก็ต้องทนทำงานที่นี่เพราะคิดว่าเป็นทางที่หารายได้มากกว่าอาชีพประมง เขารู้สึกผิดหวังต่อโรงงานแห่งนี้เพราะเจ้าของโรงงานมุ่งผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติลงอย่างมากได้แก่การจับปลาในทะเลวันละหลายแสนกิโลกรัม ซึ่งอาจทำให้ปลาสูญพันธุ์ และยังบุกรุกป่าชายเลนเพื่อตัดไม้มาเป็นเชื้อเพลิงในโรงงาน นอกจากนี้ยังได้ทำลายสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านชาวเลที่เดิมเคยมีอากาศสดชื่น อากาศรอบหมู่บ้านเป็นมลพิษเพราะมีแต่กลิ่นปลาเน่า รอมึ่มมีความคิดขัดแย้งกับชาวบ้านและเจ้าของโรงงานเพราะเขาไม่เห็นด้วยกับการที่ชาวบ้านเข้ามาทำงานแห่งนี้และไม่เห็นด้วยกับการกระทำของเจ้าของโรงงานที่เห็นแก่ตัว

จุดสุดยอดของเรื่อง รอมึ่มตัดสินใจที่จะลาออกจากโรงงานแห่งนี้เพราะทนเห็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายต่อไปไม่ได้

คลี่คลายปัญหาของเรื่อง ผู้แต่งไม่ได้แสดงวิธีการแก้ปัญหาแต่แสดงความคิดเห็นผ่านตัวละครคือรอมึ่ม ตรงที่เมื่อเห็นผู้ที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ควรไปสนับสนุน ไม่ควรคำนึงผลประโยชน์ส่วนตนที่ได้รับมากกว่าผลเสียหายต่อส่วนรวม ถ้าไม่มีคนงานในโรงงานปลาป่นโรงงานไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้

การปิดเรื่อง ผู้แต่งทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านคิดต่อไปว่าถ้าทุกคนเห็นแก่ตัวไม่คำนึงถึงส่วนรวมสิ่งแวดล้อมจะถูกทำลายมากขึ้นและชี้ให้เห็นว่าสังคมเกษตรกรรมดีกว่าสังคมอุตสาหกรรมเพราะเกษตรกรรมไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

4.3 แนวเรื่องการทำลายสิ่งแวดล้อมในที่สาธารณะ

สาธารณะสมบัติของส่วนรวมเป็นสถานที่ทุกคนใช้ร่วมกัน สิ่งแวดล้อมในที่สาธารณะมักจะถูกทำลายจากผู้เห็นแก่ตัว แนวเรื่องประเภทนี้ได้แก่ เรื่องแมวหลง ของคำพูน บุญทวี

การเปิดเรื่องผู้แต่งใช้วิธีการเสนอเรื่องแบบบุคคลาธิฐาน แมวตัวผู้ชื่อสองสีหลงเข้าไปในส่วนถมพิณซึ่งเป็นสถานที่พักผ่อนของชาวกรุงเทพฯ แมวสองสีสังเกตความเปลี่ยนแปลงของส่วนถมพิณที่มีปัญหา เรื่องสิ่งแวดล้อม

ปมปัญหาของเรื่องแมวสองสีได้ไปพบผู้ที่เข้ามาในสวนลุมแล้วทำลาย
สิ่งแวดล้อมในสวนลุมด้วยการทิ้งขยะเกลื่อนกลาด เด็กเล่นฟุตบอลไปถูกกิ่งไม้หัก คนขับรถ
รับจ้างนำรถไปล้างในสระทำให้คราบน้ำมันลอยเต็มสระ โต๊ะเก้าอี้ถูกคนบางกลุ่มจับจองเป็น
เจ้าของทั้งที่เป็นของส่วนรวม พวกที่ไปออกกำลังเล่นมวยจีนก็เปิดเครื่องขยายส่งเสียงดังเป็น
ที่รบกวนผู้มาพักผ่อนซึ่งเป็นปัญหาในการทำลายสิ่งแวดล้อมในสวนสาธารณะ

การดำเนินเรื่อง แมวสองสีเป็นเหมือนตัวแทนของผู้แต่งที่แสดงความคิด
ไม่เห็นด้วยกับการกระทำของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม ชี้ให้เห็นว่าสัตว์ยังห่วงสิ่งแวดล้อม มนุษย์
ควรมีจิตสำนึกมากกว่าสัตว์ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จุดสุดยอดของเรื่อง สิ่งแวดล้อมในสวนลุมพื้ถูกทำลาย แมวสองสีคิดว่า
ใครคือผู้จะมาแก้ปัญหานี้เพราะถ้าสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงมากกว่านี้สวนลุมพื้คงไม่เหมาะที่จะ
เป็นสวนสาธารณะอีกต่อไป

การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง แมวสองสีสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของ
สวนลุมพื้ไปในทางที่ดีเพราะได้รับการปรับปรุงจากหน่วยงานของรัฐโดยมีการออกกฎระเบียบ
ในการใช้ที่สาธารณะ มีการปักป้ายเตือนตามจุดต่าง ๆ มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ จับกุมผู้
ฝ่าฝืนกฎระเบียบ ทำให้ผู้ที่เข้าใช้สวนลุมพื้มีระเบียบมากขึ้น แมวสองสีถูกผู้ใจบุญจับไปเลี้ยง
ลูกของเจ้าของบ้านเป็นผู้รักสัตว์จึงคิดจะผสมแมวสองสีเพื่อขยายพันธุ์แมวไทยให้แพร่หลาย

การปิดเรื่องผู้แต่งยกย่องถึงความฉลาด ความซื่อสัตย์และความสวยงาม
ของแมวไทยที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก เน้นให้เห็นบทบาทของแมวไทยจากแมวสองสีว่าเป็นแมวที่
ฉลาดช่างสังเกตและให้แง่คิดในการรักษาสิ่งแวดล้อม ให้พรผู้ที่รักเมตตาสัตว์ซึ่งแมวสองสีได้
อวยพรให้ครอบครัวผู้ที่เคยเมตตาตนเองได้แก่ครอบครัวของป้ารำพึง ครอบครัวลุงละออและคร
อบครัวมาลี จึงมีความสุขเพราะครอบครัวเหล่านี้เป็นครอบครัวที่เป็นตัวอย่างแก่ผู้รักสัตว์

4.4 แนวเรื่องการทำลายป่าที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ป่าไม้ที่ถูกทำลายเป็นจำนวนมากย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทำให้
ฝนแล้ง อากาศแปรปรวนเกิดสภาวะแห้งแล้ง วรรณกรรมเยาวชนที่มีแนวเรื่องประเภทนี้ได้แก่
เรื่องน้ำหาบเดียว ของโชติ ศรีสุวรรณ แม่ได้ผู้มาแล้ว ของกาฏนา นาคันนันทน์

เรื่องน้ำหาบเดียว

การเปิดเรื่อง จากในภาคอีสานเกิดความแห้งแล้งเพราะมนุษย์ตัดไม้ทำลายป่ากันมาก จึงทำให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ฤดูร้อนเกิดความแห้งแล้ง น้ำที่จะใช้ในการทำเกษตรกรรม ไม่มีชาวบ้านขาดแคลนน้ำที่จะดื่มกิน

ปมปัญหาของเรื่อง ชาวบ้านขาดแคลนน้ำอย่างหนัก เด็กเลี้ยงควายต้องขุดหาน้ำให้ควายกิน ชาวบ้านต้องไปหาน้ำในถิ่นที่ห่างไกลจากหมู่บ้าน บางคนต้องไปตักน้ำในเวลา กลางคืนเพื่อให้ได้น้ำใส

การดำเนินเรื่อง ผู้แต่งแสดงให้เห็นภาพความแห้งแล้งในภาคอีสานที่ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนจากการขาดแคลนน้ำ พ่อของกาสีเป็นตัวละครที่สำคัญที่มีบทบาทในการแก้ปัญหา น้ำขาดแคลน

จุดสุดยอด ปัญหาขาดแคลนน้ำ ทวีความรุนแรงมากขึ้น ผู้นำชาวบ้านและชาวบ้านต้องช่วยกันหาวิธีแก้ไข

การคลี่คลายปมปัญหาของเรื่อง ชาวบ้านร่วมใจขุดหาแหล่งน้ำในหมู่บ้านจากสถานที่ของผู้ใจบุญ พวกเขาได้ช่วยกันขุดลอกสระในวัดเพื่อไว้กักเก็บน้ำในฤดูแล้ง จนทางอำเภอทยอยขอให้ เป็นหมู่บ้านตัวอย่าง ผู้ที่อยู่เบื้องหลังการพัฒนาคือพ่อของกาสี ซึ่งได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนันสำนักผิดที่ได้กระทำไว้กับชาวบ้านเพราะ หมู่บ้านมีชื่อเสียงจนตนเองได้รับรางวัล กำนันเหน็บทอง ซึ่งเป็นผลงานที่ชาวบ้านร่วมมือกัน จึงเปิดบ่อน้ำให้ชาวบ้านใช้โดยไม่หวังอีกต่อไป

การปิดเรื่อง ผู้แต่งสะท้อนให้ผู้อ่านคิดถึงการขาดแคลนน้ำกับการขาดแคลนน้ำใจ ถ้าทุกคนมีน้ำใจต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมีความสามัคคีย่อมสามารถเอาชนะอุปสรรคได้ การขาดแคลนน้ำยังไม่เท่ากับการขาดแคลนน้ำใจในการช่วยเหลือกัน

เรื่องแม่ได้ฝนมาแล้ว

การเปิดเรื่อง ผู้แต่งกล่าวถึงการรายงานข่าวของกรมอุตุนิยมวิทยาที่มีฝนตกและพายุรุนแรงที่จังหวัดชุมพร ครอบครัวแม่แพ่งเป็นตัวอย่างที่ดีในการเตรียมการป้องกันภัยและคอยติดตามข่าวสารจากทางราชการ

ปมปัญหาของเรื่อง แดงเป็นลูกคนหนึ่งของแม่แพ่งที่มีความรู้เรียนสูงกว่าทุกคนในครอบครัว ได้กล่าวเตือนให้แม่และน้องระวังเกี่ยวกับพายุเกย์ที่กำลังพัดเข้าสู่จังหวัดชุมพร

การดำเนินเรื่อง ผู้แต่งใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเมื่อปี พ.ศ. 2532 ที่พายุเกย์พัดเข้าสู่จังหวัดชุมพรเกิดความเสียหายอย่างมากมายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งสาเหตุที่ได้รับความเสียหายมาก เพราะขาดการป้องกัน ไม่สนใจฟังข่าวสารจากทางราชการ ส่วนครอบครัวแม่แพงเตรียมการป้องกันอย่างดีและติดตามการรายงานอากาศจากทางราชการจึงได้รับผลกระทบน้อยกว่าคนอื่น

จุดสุดยอดของเรื่อง ตอนที่ชาวบ้านไม่สนใจข่าวรายงานอากาศเพราะคิดว่าไม่เป็นความจริงชาวประมงยังออกหากินกันตามปกติลูกของแม่แพงคือผิงและพัทออกทะเลหาปลา ทั้งที่รายงานอากาศกล่าวเตือนจะมีพายุพัดเข้าหาผิง แม่แพงเตรียมการป้องกันพายุไว้ล่วงหน้าเก็บสัมภาระไว้ในที่ปลอดภัยจากพายุ เมื่อพายุเกย์พัดเข้าสู่จังหวัดชุมพร ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมากทรัพย์สินเสียหายมากมาย

การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง ครอบครัวแม่แพงได้รับผลกระทบน้อยกว่าครอบครัวอื่น เพราะมีการติดตามข่าวสารและป้องกันภัยเป็นอย่างดี ส่วนชาวบ้านที่ไม่เตรียมการก็ได้รับความเสียหายมาก ซึ่งผู้แต่งต้องการเปรียบเทียบให้เห็นถึงความสนใจฟังข่าวอากาศและการเตรียมตัวป้องกันภัยกับผู้ประมาทที่ไม่สนใจข่าวสารทางราชการย่อมได้รับผลกระทบที่ต่างกัน

การปิดเรื่อง ผิงและพัทรอดตายจากการออกทะเล แม่แพงหายป่วยและดีใจที่บ้านของตนได้รับความเสียหายน้อยกว่าคนอื่นเพราะมีการเตรียมป้องกันภัยล่วงหน้า แต่งเรียนสำเร็จได้รับราชการเป็นครูและแต่งงานกับคนรัก

4.5 แนวเรื่องอนุรักษสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องที่ผู้แต่งมุ่งให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความค่าต่อมนุษย์ แนวเรื่องนี้ได้แก่ เรื่องบึงหญ้าในป่าใหญ่ ของ เทพศิริ สุขโสภา และมหกรรมในท้องทุ่ง ของ อัครศิริ ธรรมโชติ

เรื่องบึงหญ้าในป่าใหญ่

การเปิดเรื่อง แสดงให้เห็นบรรยากาศของหมู่บ้านที่ล้อมรอบไปด้วยธรรมชาติต้นไม้มากมาย สิ่งแวดล้อมปราศจากมลพิษ เด็กในหมู่บ้านเข้าโรงเรียนเมื่อถึงเกณฑ์ เด็กเริ่มมีเพื่อนใหม่ ต่อมาพวกเขามีความรัก ความผูกพันเป็นเพื่อนสนิทกัน

บทปัญหาของเรื่อง เรื่องนี้ไม่ได้แสดงปัญหาในเรื่องสิ่งแวดล้อมแต่แสดงให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ ธรรมชาติเป็นสิ่งที่กลมกลืนให้เยาวชนมีจิตใจ

อ่อนโยน การที่ชาวบ้านไม่ทำลายบึงหญ้าใหญ่ แสดงให้เห็นว่าทุกคนมีความตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงช่วยกันรักษาไว้

การดำเนินเรื่อง ผู้แต่งใช้วิธีการดำเนินเรื่องให้ตัวละครชื่อ "ผม" เป็นผู้เล่าเรื่อง และอยู่ในเหตุการณ์ตลอดทั้งเรื่องเป็นผู้สังเกตความเปลี่ยนแปลงตั้งแต่วัยเด็กจนโตเป็นผู้ใหญ่ การผูกเรื่องเด็กที่เป็นเพื่อนกันหนีโรงเรียนไปเที่ยวเล่นที่บึงหญ้าใหญ่ ซึ่งเป็นสถานที่มีความงดงามทางธรรมชาติ มีบึงขนาดใหญ่ให้เด็กลงไปเล่นน้ำ มีต้นไม้และสัตว์มากมาย ซึ่งสร้างความสดชื่นให้เด็กมีความประทับใจและผูกพันกับบึงหญ้าแห่งนี้มาก "ผม" ได้เล่าถึงเพื่อนที่ประทับใจมากที่สุด คือ โทน เพราะเป็นคนเก่งที่สุดในพวกเพื่อน ๆ เพื่อนชอบเขาในความมีน้ำใจ ผู้แต่งได้บรรยายถึงความงดงามของบึงหญ้าใหญ่ที่เด็กมีความผูกพันมาก ซึ่งจะต้องแวะไปเที่ยวที่แห่งนี้เมื่อมีเวลาว่าง ทำให้ "ผม" มีความผูกพันต่อบึงหญ้าแห่งนี้มาก

จุดสุดยอดของเรื่อง เมื่อเด็กในหมู่บ้านโตขึ้น พวกเขาเรียนจบชั้นประถมศึกษา บางคนไปศึกษาต่อในเมืองบางคนต้องไปช่วยครอบครัวหาเลี้ยงชีพ "ผม" ต้องไปศึกษาต่อในเมือง ระหว่างที่เขาเรียนอยู่ในกรุงเทพฯ เขาคิดถึงความเปลี่ยนแปลงของบึงหญ้าใหญ่และพวกเพื่อนที่จากกันมาหลายปี

การปิดเรื่อง "ผม" กลับมาเยี่ยมบ้านซึ่งเวลาผ่านไปหลายปี เขาเริ่มเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น พบความเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน หมู่บ้านมีคนอยู่มากขึ้น พวกเพื่อนคลายความสนิทสนมลง แต่สิ่งที่ทำให้เขาประทับใจเพราะไม่มีการเปลี่ยนแปลง ถึงเวลาจะผ่านไปนาน คือบึงหญ้าใหญ่ที่ยังอยู่ในสภาพเดิม เช่น เมื่อตอนเขาอยู่ในวัยเด็กต้นไม้ยังมีมาก สิ่งแวดล้อมปราศจากมลพิษ เพราะชาวบ้านได้ช่วยรักษาไว้

เรื่องมหกรรมในท้องทุ่ง

การเปิดเรื่อง กล่าวถึงธรรมชาติของท้องทุ่งที่งดงาม โดยผู้แต่งแต่งเป็นเรื่องสั้น ในแต่ละเรื่องมีความสัมพันธ์กับชีวิตคนในท้องทุ่ง โดยเฉพาะพวกเด็ก ๆ ซึ่งได้สัมผัสกับชีวิตคนในท้องทุ่ง ได้สัมผัสกลิ่นไอของธรรมชาติ ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีการเล่นต่าง ๆ ของภาคกลาง ทำให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ เด็กได้เรียนรู้ถึงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทที่ปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตใจอ่อนโยนและรักท้องถิ่นของตนเอง

บทปัญหาของเรื่อง เรื่องนี้ผู้แต่งไม่ได้แสดงปัญหาของเรื่องเพราะผู้แต่งมุ่งเน้นในด้านคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เยาวชนตระหนักในคุณค่ามากกว่าการนำเสนอปัญหา

การดำเนินเรื่อง เพชรและเพื่อนเป็นตัวละครเยาวชนที่ไปสัมผัสเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องทุ่ง ผู้แต่งได้บรรยายสิ่งแวดล้อมในท้องทุ่งที่มีความงดงามในด้านธรรมชาติจากพืชและสัตว์ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องทุ่ง ซึ่งในแต่ละเรื่องผู้แต่งได้สอดแทรกความคิดในการรักษาสีเขียวโดยไม่ให้ทำลายธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นภาพความงดงามของธรรมชาติในท้องทุ่ง ต้นไม้ ดอกไม้และสัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่อยู่กันอย่างมีความสุขในท้องทุ่งแห่งนี้

จุดสุดยอดของเรื่อง ในเรื่องสั้นแต่ละเรื่องสะท้อนให้เห็นความผูกพันของเยาวชนกับธรรมชาติที่บริสุทธิ์ ทำให้เยาวชนเกิดความรักในธรรมชาติ ซึ่งให้เห็นธรรมชาติเป็นสิ่งที่ไม่มีพิกัดต่อเยาวชน

การปิดเรื่อง ในตอนลาก่อนบ้านไร่เด็ก ๆ ได้สนุกกันเพราะเป็นฤดูร้อน โรงเรียนปิดภาคเรียน การเก็บเกี่ยวเสร็จสิ้น ชาวนาได้มีเวลาพักผ่อน เด็ก ๆ ได้สนุกสนานกันอย่างเต็มที่ เมื่อฤดูร้อนผ่านไป ฤดูฝนย่างเข้ามา เด็ก ๆ ต้องไปโรงเรียน ผู้ใหญ่เริ่มทำนา พืชพันธุ์สัตว์ต่าง ๆ ในท้องทุ่งเริ่มมีความสดชื่นเพราะฝนตกลงมาให้ความชุ่มฉ่ำอีกครั้งหนึ่ง

วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีกลวิธีการสร้างโครงเรื่องตามแนวปัญหาของเรื่องดังนี้

แนวโครงเรื่องด้านป่าไม้ 8 เรื่อง แนวโครงเรื่องด้านสัตว์ป่า 6 เรื่อง

แนวโครงเรื่องด้านสัตว์น้ำ 2 เรื่อง แนวโครงเรื่องด้านสิ่งแวดล้อม 10 เรื่อง

กลวิธีการสร้างตัวละคร

ตัวละคร หมายถึง ผู้ที่มีบทบาทในเรื่องเรื่องที่มีส่วนดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ตัวละครต้องเหมือนมนุษย์แต่จะต้องไม่ใช่มนุษย์จริงคนใดคนหนึ่ง ต้องมีชีวิตอย่างแท้จริงจนผู้อ่านเกิดความรู้สึกรัก ชัง สงสารและเห็นใจ

วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตัวละครมีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่องผู้แต่งมีกลวิธีการสร้างตัวละครที่แตกต่างกันออกไปจากการวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชน ผู้วิจัยวิเคราะห์กลวิธีการสร้างตัวละครได้ 3 ลักษณะดังนี้

1. การสร้างตัวละครแบบสมจริง
2. การสร้างตัวละครลักษณะอุดมคติ
3. การสร้างตัวละครแบบคลาสสิคฐาน

การสร้างตัวละครทั้งสามลักษณะ ทำให้ทราบถึงลักษณะนิสัยของตัวละคร ที่มีบทบาทในการชักจูงให้เยาวชนเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บทบาทของตัวละครส่วนใหญ่เป็นตัวละครเยาวชนซึ่งผู้แต่งสร้างให้มีลักษณะของผู้ที่เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน ตัวละครที่ไม่ใช่มนุษย์ ผู้แต่งต้องการมีส่วนชักจูงให้เยาวชนสนใจอ่านเรื่องประเภทนี้ ตัวละครที่มีลักษณะคาดหวังผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านยึดเป็นแบบอย่าง ถ้าเยาวชนมีพฤติกรรมที่ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะมีส่วนทำให้สังคมดีขึ้น

กลวิธีการสร้างตัวละครจะพิจารณาถึงวิธีการสร้างตัวละครของผู้แต่งในแต่ละประเภทที่ต้องการใช้ตัวละครเป็นสื่อผ่านไปยังผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้ตระหนักในความสำคัญของคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยผู้แต่งสอดแทรกแนวคิดผ่านวรรณกรรมเยาวชน กลวิธีการสร้างตัวละครมีดังนี้

1. การสร้างตัวละครแบบสมจริง

ตัวละครแบบสมจริง เป็นตัวละครที่ผู้แต่งสร้างให้มีลักษณะตรงกับสภาพความเป็นจริงของสังคมชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมของตัวละครมีอยู่จริงในสังคม

วิภา กงกะนันท (2533 : 89) ได้กล่าวถึงการสร้างตัวละครให้สมจริงว่า "ตัวละครไม่ว่าจะเป็นคนจริงหรือคนสมมติ เราจะต้องแลเห็นลักษณะและธรรมชาติของตัวละครว่ามีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางกาย อารมณ์และปัญญาเมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป นอกจากนั้นตัวละครที่เป็นคนจะดูสมจริงก็ต่อเมื่อแสดงธรรมชาติของบุคลิคน..."

การสร้างตัวละครให้สมจริง เป็นการสร้างตัวละครที่ต้องการให้เยาวชนเห็นถึงพฤติกรรมของตัวละครที่มีอยู่จริงในสังคมซึ่งเป็นพฤติกรรมในการอนุรักษ์และพฤติกรรมในการทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ที่ควรยึดถือและนำไปปฏิบัติและไม่ควรเอาเยี่ยงอย่างในพฤติกรรมที่แสดงออกในทางทำลาย การสร้างตัวละครให้สมจริงต้องการสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงในสังคมที่เยาวชนมีส่วนในการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วรรณกรรมเยาวชนที่สร้างตัวละครแบบสมจริงได้แก่ เรื่องมหกรรมในท้องทุ่ง ของอัศศิริ ธรรมโชติ เด็กน้อยกับต้นไม้ของ ส. พุ่มสุวรรณ โลกสีน้ำเงินของอัศศิริ ธรรมโชติ เด็กน้อยแห่งท้องทุ่งของมานพ แก้วสนิท ชีวิตบ้านนาของท่าน อันประเสริฐ ในสวนปู่ของอโศก ศรีสุวรรณ พงกฤษ์ดินแดนมหัศจรรย์ของเจตนาพร แม่ได้ผ่านมาแล้วของกาญจนา นาคันทน์ บึงหญ้าในป่าใหญ่ของเทพศิริ สุขโสภา เด็กบ้านป่า ของฉลอง เจยาคม และลมหายใจในไพรพฤษ์ ของวาปี คำใบดา

เรื่องมหกรรมในท้องทุ่ง ตัวละครที่สำคัญของเรื่องคือเพชรและหย่องคู่ ตัวละครทั้งสองผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นถึงเด็กที่ใช้ชีวิตในชนบท ที่มีความรัก ความผูกพันกับธรรมชาติของท้องทุ่งซึ่งมีสิ่งให้เขาได้เรียนรู้มากมาย ตัวละครทั้งสองมีความซุกซนตามธรรมชาติของเด็ก มีความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งการกระทำของเขามิทั้งสิ่งดีและไม่ดี เขาถูกพ่อแม่ปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่มีความหมายจึงไม่ควรทำลายทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องทุ่ง เพชรและหย่องคู่เข้าใจธรรมชาติมากขึ้นจากการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ เด็กทั้งสองคือภาพสะท้อนชีวิตจริงของเด็กไทยในชนบทที่ยังมีโอกาสสัมผัสกับธรรมชาติที่บริสุทธิ์ เด็กมีความรักธรรมชาติเพราะการปลูกฝังสิ่งที่สั่งมาจากผู้ใหญ่ เด็กมักจะเชื่อฟังผู้ใหญ่ที่ให้เหตุผลแก่เขาอย่างถูกต้อง

เรื่องเด็กบ้านป่า ตัวละครในเรื่องใช้สรรพนามว่า "ผม" เป็นผู้เล่าเรื่อง ผมคือชีวิตในวัยเยาว์ของผู้แต่งซึ่งมีปัญหาคอรัยยากจน เขาต้องติดตามพี่ชายไปหาเลี้ยงชีพในป่า ได้เห็นทรัพยากรธรรมชาติในป่าที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์มากมาย เขาอยู่ในป่าหลายปีได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของป่าเพราะมีคนเข้าไปอยู่ในป่ามากขึ้น ทรัพยากรในป่าเริ่มลดน้อยลง ผู้แต่งได้ถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านตัวละครถึงคุณค่าของป่าไม้และสัตว์ป่าที่มีประโยชน์ สะท้อนให้เห็นว่าถ้าทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ป่าไม้ มนุษย์จะได้ใช้ประโยชน์จากป่าไปอีกนาน ตัวละครในเรื่องนี้ผู้แต่งต้องการถ่ายทอดให้เห็นถึงเด็กบ้านป่าคนหนึ่งที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนต่อความยากลำบากเมื่อเข้ามาอยู่ในป่าแต่เขาก็มีความภูมิใจที่ครั้งหนึ่งได้ประสบการณ์จากป่าด้วยประสบการณ์ตรงของเขา ตัวละครในเรื่องนี้ผู้แต่งสร้างขึ้นด้วยความสมจริงเพราะสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ได้ชัดเจนถูกต้องแสดงให้เห็นถึงเด็กบ้านป่าที่มีจิตใจรักป่าเห็นคุณค่าของป่าเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านการอนุรักษ์ป่าแก่เยาวชนได้

เรื่องลมหายใจในไพรพฤษ ตัวละครในเรื่องนี้ใช้สรรพนามว่า "ผม" คือผู้แต่งในวัยเยาว์ได้เล่าประสบการณ์ในวัยเด็กเมื่อตนเองอาศัยอยู่ในป่าทางภาคใต้ของไทยเป็นเวลาหลายปี เขาได้ถ่ายทอดประสบการณ์ในเรื่องโดยเล่าถึงชีวิตของชาวบ้านป่าที่ยังสัมผัสกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสภาพที่ดีตลอดจนสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรม ประเพณีการเล่นกีฬาพื้นบ้านของภาคใต้ ตัวละครที่ผู้แต่งสร้างขึ้นได้สมจริงกับชีวิตจริงของชาวภาคใต้ของไทย สะท้อนให้เห็นตัวละครที่เป็นเยาวชนได้รับการปลูกฝังให้รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะสิ่งเหล่านี้มีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์

เรื่องเด็กน้อยกับต้นไม้ ผู้แต่งสร้างตัวละครให้สมจริงกับธรรมชาติของเด็กคือเด็กน้อยคนหนึ่งหมู่บ้านที่เผ่าสังเกตถึงความเปลี่ยนแปลงของต้นยางนาต้นหนึ่งที่เหี่ยวแห้งมีแค่ลำต้นปราศจากใบ เขาได้ถามพ่อของเขาด้วยความสงสัยถึงต้นยางนาที่เหี่ยวแห้งว่ามีประโยชน์อย่างไร ซึ่งพ่อให้เขาได้สังเกตถึงประโยชน์ของต้นไม้ต้นนี้โดยไม่ให้คำตอบ เด็กน้อยเผ่าสังเกตอยู่หลายวันเขาได้พบเห็นนกหลายตัวบินมาเกาะที่ต้นยางนี้ ทำให้เขาสามารถตอบคำถามตนเองได้ว่า ต้นไม้ต้นนี้ถึงแม้จะเหี่ยวแห้งแต่ก็ยังมีความประโยชน์ให้นักได้ฟังฟังและได้เรียนรู้ถึงธรรมชาติของนกชนิดต่าง ๆ มากมาย พ่อให้เขาคิดต่อไปว่าถ้าต้นไม้สมบูรณ์จะมีประโยชน์มากกว่านี้อีกหรือไม่ เด็กน้อยสามารถตอบได้ว่าถ้าต้นไม้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ก็จะมีประโยชน์ต่อมนุษย์และสัตว์อีกมากมาย สาเหตุที่ต้นไม้ตายเพราะมลพิษจากสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเด็กน้อยจึงได้คำตอบที่แท้จริงว่าถ้าทุกคนช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดี ย่อมสามารถรักษาสสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือต้นไม้ไว้ได้ ผู้แต่งสร้างตัวละครได้สมจริงตามธรรมชาติของเด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็น สามารถเรียนรู้โดยหาคำตอบได้ด้วยตนเอง ให้เห็นถึงธรรมชาติของเด็กถ้าได้รับการปลูกฝังในสิ่งที่ดีงามย่อมทำให้เขาเป็นคนดี มีจิตสำนึกธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพราะได้รับการสั่งสอนที่ดีจากผู้ใหญ่

เรื่องโลกสีน้ำเงิน ตัวละครที่ดำเนินเรื่องคือเด็กที่เผ่าสังเกตเหตุการณ์ในเรื่องถึงชีวิตสัตว์ทะเลที่ถูกฆ่าและทำร้ายจากมนุษย์อย่างไรเหตุผล เช่น ปลาโลมา แมงกระพรุน ปลาฉลาม ซึ่งเด็กในเรื่องมองสัตว์ทะเลด้วยความรักที่บริสุทธิ์ เรื่องนี้เป็นเรื่องสั้นในตอนจบของแต่ละเรื่อง ชี้ให้เห็นกฎแห่งกรรมของผู้ที่ชอบทำร้ายสัตว์ทะเลย่อมได้รับผลกระทบจากการกระทำของตน ตัวละครในแต่ละตอน ผู้แต่งสร้างขึ้นมาให้เห็นถึงธรรมชาติของเด็ก ที่มองธรรมชาติและ

สัตว์เป็นสิ่งที่บริสุทธิ์แต่บางครั้งผู้ใหญ่เป็นตัวอย่างไม่ดี ทำให้เด็กเลียนแบบในสิ่งที่ไม่ถูกต้องไปด้วย เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีถูกปลูกฝังจากผู้ใหญ่ให้รักธรรมชาติ ไม่ทำลายสัตว์ทะเลเช่นตัวละครในเรื่องนี้ เขาจะมีส่วนที่อนุรักษ์สัตว์ทะเลไว้ได้ ตัวละครในเรื่องนี้จึงสร้างได้สมจริงกับธรรมชาติของเด็ก

เรื่องเด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง เจ้าจุกและเพื่อนเป็นตัวละครเยาวชนที่ผู้แต่งมุ่งหวังจะให้เป็นตัวแทนของเยาวชนในชนบทที่อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติในท้องทุ่งนาในภาคใต้ของไทย เจ้าจุกและเพื่อน ๆ เป็นเด็กที่มีธรรมชาติเหมือนกับเด็กทั่วไป อยากรู้ อยากเห็น ชอบยิงนกตกปลาตามผู้ใหญ่แต่เจ้าจุกถูกพ่อแม่สั่งสอนให้เป็นคนที่มีเมตตาต่อสัตว์ทำให้พฤติกรรมของเขาเปลี่ยนไป เขากลับมารักสงสารสัตว์ในท้องทุ่งที่ถูกทำลาย เขาคิดว่าสัตว์ควรอยู่คู่กับท้องทุ่งและห้ามเพื่อน ๆ เมื่อจะทำร้ายสัตว์ในท้องทุ่ง ผู้แต่งชี้ให้เห็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการทำร้ายสัตว์หรือนำสัตว์มาหักขังคือชาวไร่นาที่ปลูกข้าวโพดที่เขาเสียโอกาสในการชมสัตว์ในคอนท้ายของเรื่อง เด็กในท้องทุ่งทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องทุ่งโดยไม่รังแกสัตว์ สัตว์อีกต่อไป ผู้แต่งสร้างตัวละครคือเจ้าจุก ได้สมจริงแสดงให้เห็นถึงการปลูกฝังสิ่งที่ดีงามจากผู้ใหญ่ให้แก่เยาวชนทำให้เขามีส่วนช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้ได้และยังมีส่วนชักนำพวกเพื่อน ๆ เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนคนอื่นให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นแนวทางให้ทุกคนรักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เรื่องชีวิตบ้านนา บัวญ เป็นตัวละครเยาวชนที่พ่อแม่มีอาชีพเป็นชาวนา การดำเนินชีวิตของเขาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ธรรมชาติของท้องทุ่งนามีต้นไม้และสัตว์มากมาย ชีวิตบ้านนาของเขาอยู่อย่างมีความสุขเพราะเป็นชีวิตที่อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติทำให้บัวญเป็นเยาวชนที่มีจิตใจอ่อนโยนรักธรรมชาติ พ่อแม่ของบัวญสอนให้เขาเห็นประโยชน์ของธรรมชาติของท้องนามีส่วนช่วยให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เช่น การใช้ท้องนาเป็นที่ปลูกข้าว พืชในท้องนามาเป็นอาหารและยังมีดอกไม้ประดับธรรมชาติในท้องนาให้มีความงดงามสัตว์ในท้องนาบางชนิดสามารถนำมาประกอบอาหารได้ การที่บัวญได้รับการปลูกฝังให้รักธรรมชาติจึงส่งผลให้เขารักและหวงแหนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การที่ผู้แต่งสร้างตัวละครตัวนี้ เพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญ of สิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้ใหญ่มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังให้รักธรรมชาติตั้งแต่วัยเยาว์เป็นส่วนหนึ่งที่

ทำให้เยาวชนเห็นคุณค่าของธรรมชาติ ในอนาคตเขาจะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ซึ่งจะมีส่วนช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชาติไว้ได้

เรื่องในสวนปู่ ผู้แต่งสร้างตัวละครเยาวชนโดยใช้สรรพนามว่า "ผม" ได้เล่าประสบการณ์เมื่อครั้งอยู่กับปู่ในสวนนอกเมืองหลวง โดยได้เล่าถึงสัตว์ในสวนปู่ซึ่งอดีตมีมากมาย แต่ปัจจุบันสัตว์หลายชนิดหายไปจากสวนปู่ เช่น กระรอกบิน งูสิง จิ้งเหลน เป็นต้น เพราะสภาพโดยรอบของสวนปู่มีบ้านเรือนมากขึ้น ธรรมชาติรอบสวนปู่จึงถูกทำลายเหลือสภาพที่เป็นธรรมชาติน้อยลง ตัวละครเยาวชนผู้แต่งสะท้อนให้เห็นความรักสัตว์ รักธรรมชาติ สัตว์ในสวนปู่มีประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม เมื่อสัตว์ในสวนปู่หายไปทำให้ธรรมชาติถูกทำลายไปด้วย ตัวละครที่ผู้แต่งสร้างได้สมจริงกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพราะเด็กในปัจจุบันที่อยู่ในเมืองหลวงโอกาสที่จะได้สัมผัสกับธรรมชาติและสัตว์ เช่นในสวนปู่มีน้อยมาก เมื่อเขาได้พบเห็นจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษา สัตว์บางชนิดเด็กในปัจจุบันไม่มีโอกาสได้พบเห็น ต้องฟังจากผู้ใหญ่ที่เคยพบเห็นเป็นผู้เล่าให้ฟัง เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงในปัจจุบันเด็กอาจจะเรียนรู้ถึงสัตว์ในอดีตจากรูปภาพหรือคำบอกเล่ามากกว่าของจริง "ผม" ในเรื่องจึงเป็นเหมือนตัวแทนเยาวชนที่ช่างสังเกต มีความรักธรรมชาติ เพราะการถูกปลูกฝังจากผู้ใหญ่ให้รักสัตว์ทุกชนิดถึงแม้ว่าสัตว์บางชนิดจะมีภัยต่อมนุษย์ แต่ก็มีประโยชน์ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงไม่ควรไปเบียดเบียนสัตว์ ถ้าทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติก็จะทำให้เยาวชนได้รู้จักสัตว์จากประสบการณ์ตรงของเขาทั้งในปัจจุบันและอนาคต เยาวชนถ้าได้รับการปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมตั้งแต่วัยเยาว์ ในอนาคตเขาจะมีส่วนสำคัญในการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมของชาติไว้ได้

เรื่องผจญภัยดินแดนพิศขรรย์ แดง แหม แก่น เป็นตัวละครเยาวชนที่มีลักษณะเหมือนและแตกต่างกัน ส่วนที่เหมือนกันแดงกับแหมเป็นเด็กกรุงเทพฯที่มีฐานะร่ำรวย แก่นและแดงมีนิสัยรักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในส่วนที่ต่างกันมีฐานะยากจนรับจ้างแบกสัมภาระผู้มาเที่ยวภูกระดึงส่วนแหมมีนิสัยที่แตกต่างจากแดงและแก่นตรงที่เป็นคนที่ชอบดูถูกคนจน ชอบแกล้ง มีนิสัยก้าวร้าวไม่เห็นคุณค่าของธรรมชาติ ตัวละครทั้งสามจึงสร้างจากความเป็นจริงเพราะความเป็นจริงในสังคมยังมีทั้งคนดี คนเลวปะปนกัน บทบาทของแก่นเป็นเด็กที่อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความรักหวงแหนธรรมชาติคอยปกป้องค้ำเตือนผู้มาทำลายต้นไม้ในอุทยานแห่งชาติ

ภูกระดัง ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชน เขมเป็นเด็กที่ไม่เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมเพราะความเคยชินกับสภาพแวดล้อมที่เป็นมลพิษในกรุงเทพฯ ไม่มีธรรมชาติทั้งดงคามเช่นภูกระดังแดงถึงแม้จะเป็นชาวกรุงเทพฯ แต่ก็มีจิตสำนึกที่ดีเห็นคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภูกระดัง ซึ่งเขาอยากให้กรุงเทพฯ มีสภาพ เช่น ภูกระดังที่ปราศจากมลพิษจากสิ่งแวดล้อม

แดงและแก่นเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนที่รักหวงแหนธรรมชาติมีจิตสำนึกที่ดีที่ต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนเขมในตอนท้ายของเรื่องก็เปลี่ยนพฤติกรรมเป็นคนดีเพราะเขาซาบซึ้งในความดีของแก่นที่ช่วยชีวิตเขา ตัวละครในเรื่องผู้แต่งสร้างได้สมจริงเพื่อให้เห็นลักษณะนิสัยของเด็กที่ต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับกรอบสั่งสอน สิ่งแวดล้อม และจิตสำนึกในตัวของตัวเอง ตัวละครในเรื่องผู้แต่งสร้างได้สมจริงเพราะต้องการให้เยาวชนเป็นตัวอย่างที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เยาวชนที่อ่านเกิดจิตสำนึกที่ดีในการรักษาสีงแวดล้อม

เรื่องแม่ได้ฝนมาแล้ว แม่แพงเป็นตัวละครที่ผู้แต่งสร้างได้สมจริงตรงที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของแม่ที่มีความห่วงใยลูก เพราะลูกของเขามีอาชีพประมงต้องออกไปหาปลาในทะเล ซึ่งบางครั้งต้องประสบกับพายุ แม่แพงได้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่เป็นคนรอบคอบสนใจฟังข่าวจากทางราชการโดยเฉพาะข่าวรายงานอากาศ ซึ่งชาวประมงทั่วไปไม่ให้ความสนใจ เมื่อเกิดพายุเกย์ที่จังหวัดชุมพร แม่แพงได้ฟังข่าวเป็นระยะจึงได้จัดเตรียมวิธีการป้องกันพายุทำให้ครอบครัวเขาได้รับผลกระทบน้อยกว่าครอบครัวอื่น แม่แพงแสดงให้เห็นถึงการที่ได้รับการศึกษาน้อยแต่มีความสนใจข่าวสารทางราชการ ย่อมสามารถที่จะช่วยเหลือตนเองได้เมื่อมีภัยผู้แต่งต้องการให้ความรู้ด้านภูมิศาสตร์แก่เยาวชน ต้องการให้ทุกคนรู้จักผลจากภัยธรรมชาติให้เห็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใหญ่ที่มีความรอบคอบในการป้องกันภัยธรรมชาติ ซึ่งให้เห็นถึงการรักษาสีงแวดล้อมจะทำให้ธรรมชาติเกิดความสมดุล

เรื่องบึงหญ้าในป่าใหญ่ ผู้แต่งสร้างตัวละครโดยใช้สรรพนาม "ผม" เป็นตัวดำเนินเรื่องชีวิตในวัยเด็กของเขาผูกพันอยู่กับธรรมชาติทั้งดงคามของบึงหญ้า มีพวกเพื่อน าวัยเดียวกันได้ไปเที่ยวบึงหญ้าหลังเรียนและไปเที่ยวกันในวันหยุด เมื่อเขาโตขึ้นจบชั้นประถมศึกษา ได้ไปศึกษาต่อในเมือง เมื่อเขาไปศึกษาต่อในเมืองหลวงก็ยังคิดถึงธรรมชาติ

ทั้งงดงามของบึงหญ้าและความผูกพันกับเพื่อนอยู่เสมอ เขาไม่พบบรรยากาศเช่นในอดีต ทำให้เขามีความผูกพันกับบึงหญ้ามายิ่งขึ้น เมื่อโตขึ้น เขากลับไปที่บึงหญ้า เขาได้พบเพื่อน ๆ เปลี่ยนไปแต่สิ่งที่ยังไม่เปลี่ยนแปลงและสร้างความประทับใจไม่เสื่อมคลายคือบึงหญ้าที่ยังคงไว้ด้วยธรรมชาติที่งดงามและสิ่งแวดล้อมที่ปราศจากมลพิษ ตัวละครตัวนี้ได้แสดงบทบาทได้สมจริง ตั้งแต่เด็กจนโต เป็นผู้ใหญ่สิ่งแวดล้อมในวัยเด็กมีส่วนหล่อหลอมเกลานิสัยให้เป็นคนรักธรรมชาติ ดังนั้นตัวละครตัวนี้จึงสร้างได้สมจริงเพราะการที่เยาวชนถูกปลูกฝังให้รักธรรมชาติและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีแต่ธรรมชาติทั้งงดงามมีส่วนทำให้เกิดจิตสำนึกที่จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. การสร้างตัวละครตามอุดมคติ

วิภา กงกะนันทน์ (2533 : 91) กล่าวว่า "ผู้ประพันธ์ที่สร้างตัวละครตามอุดมคติจะให้ความสำคัญ ความปรารถนาและระบบค่านิยมส่วนตัวในเรื่องของความคิด ความงาม ความถูกต้องและความยุติธรรม เป็นเกณฑ์การสร้างตัวละคร"

ตัวละครตามอุดมคติในวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้แต่งมุ่งหวังให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน เป็นตัวละครที่คาดหวังว่าในอนาคตเยาวชนจะเป็นผู้มีคุณธรรม มีจิตสำนึกในการรักษาในสิ่งแวดล้อม ตัวละครประเภทนี้มีลักษณะที่เป็นแบบอย่าง ถ้าเยาวชนยึดถือเป็นแบบอย่างจะสามารถป้องกันปัญหาการทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้ ในการวิเคราะห์จะพิจารณาถึงบทบาทของตัวละครในการอนุรักษ์ความเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งเป็นความคาดหวังของผู้แต่ง วรรณกรรมเยาวชนที่สร้างตัวละครตามอุดมคติได้แก่ เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ของวรัณา บุญยัง เพี้ยยวชาวัฒน์ของ ส. พุ่มสุวรรณ์ ชีวิตบ้านป่าของประสิทธิ์ มุสิกเกษม หมู่บ้านกลางดงของอโศก ศรีสุวรรณ์ บ้านเล็กริมบึงของอโศก ศรีสุวรรณ์ โรงเรียนป่าล้อมของวรัณา บุญยัง บ้านไร่ชายป่าของ ทานู อันประเสริฐ ชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่งของ ส. พุ่มสุวรรณ์ น้ำหาบเตี๋ยวของโชติ ศรีสุวรรณ์ และเด็กชายชาวเลของพนม นันทฤกษ์

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ลุงหนู เป็นตัวละครที่ผู้แต่งต้องการสะท้อนให้เห็นถึงบุคคลที่เป็นนักอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งมั่นจะรักษาป่าไม้ซึ่งเป็นป่าที่สมบูรณ์ไปด้วยพรรณไม้สัตว์ป่านานาชนิดให้อยู่ในสภาพคงเดิม เพื่อเป็นสมบัติให้แก่ชนรุ่นหลัง ลุงหนู เป็นตัวละคร

ในอุดมคติตรงที่แสดงให้เห็นถึงนักอนุรักษ์ป่าที่ไม่ย่อท้อต่อความลำบากและอันตรายจากผู้มีอิทธิพลที่ตนเองไปขัดขวางลงทุนได้ต่อสู้ขัดขวางการบุกรุกป่าของผู้มีอิทธิพลทั้งพวกนายทุนและข้าราชการป่าไม้ที่ทุจริต จนกระทั่งตนเองต้องตายแต่ด้วยความเป็นคนที่มีอุดมการณ์มั่นคง ลงทุนจึงต่อสู้อย่างไม่ย่อท้อ ซึ่งในสภาพความเป็นจริงในสังคม คนเช่นลงทุนมีน้อยมากเพราะคนส่วนใหญ่มุ่งที่ผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญและรักชีวิตของตนมากกว่าที่จะเสียสละหรือปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวม ลงทุนจึงเป็นตัวละครที่ผู้แต่งต้องการให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนในการอนุรักษ์ป่าสังคมไทยมีคนเช่นลงทุนหลายคนจะมีส่วนช่วยในการรักษาป่าซึ่งเป็นสมบัติของชาติไว้ได้

เรื่องเหยี่ยวเขี้ยว เค้าคงเป็นตัวละครที่ผู้แต่งต้องการสะท้อนให้เห็นผู้ที่มึนจิตใจ รักนกเขาได้นานชนิดต่าง ๆ มาเลี้ยงไว้มากมายโดยเฉพาะนกที่ถูกทำร้ายจนพิการ เขาได้รักษานกจนชานาญจนกรอดตายเป็นจำนวนมาก เค้าคงได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในการรักษานกแต่เขาไม่ชอบสมาคมกับชาวบ้าน นอกจากนี้เค้าคงยังแสดงบทบาทในการต่อต้านพวกที่ชอบล่านกจนทำให้พวกเหล่านั้นไม่ชอบแก เค้าคงเป็นตัวละครที่สร้างจากอุดมคติให้เป็นตัวละครที่มีความมุ่งมั่นจะอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ประเภทนกไว้เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้รู้จักนกประเภทต่าง ๆ ที่ปัจจุบันถูกทำลายจากมนุษย์จนใกล้จะสูญพันธุ์

เจ้าหนูเป็นตัวละครเยาวชนซึ่งผู้แต่งได้สร้างจากอุดมคติให้เห็นถึงพฤติกรรมของเด็กที่มีจิตใจเมตตาต่อสัตว์ เขามีความรักความผูกพันอยู่กับเค้าคงถึงแม้จะต่างวัยกันแต่ก็มีความคิดที่เหมือนกันตรงที่ทั้งสองมีความรักนก ไอ้หนูเลี้ยงเหยี่ยวเขี้ยวด้วยความรัก ความเมตตา โดยมีเค้าคงเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือ ไอ้หนูเป็นตัวละครที่เป็นแบบอย่างแก่เยาวชนในด้านความเมตตาต่อนกเป็นผู้ที่ชอบอนุรักษ์นกเช่นเดียวกับเค้าคง

เรื่องชีวิตบ้านป่า กลายเป็นตัวละครที่สร้างตามอุดมคติ ผู้แต่งต้องการแสดงให้เห็นว่ากลายเป็นตัวละครที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมไม่ค้ำพบเห็นการล่าสัตว์ป่าตั้งแต่เล็กจนโตเพราะพ่อแม่อาชีพพรานป่า พ่อได้พยายามถ่ายทอดวิชาพรานป่าให้แก่กลายเป็นอาชีพ เมื่อโตขึ้นแต่กลายเป็นไม่ชอบการล่าสัตว์ป่ามาตั้งแต่เด็กเมื่อเขาเห็นสัตว์ป่าถูกฆ่าตาย เขารู้สึกสลดใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะความมีจิตเมตตาต่อสัตว์กลายเป็นสัตว์ถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมากทั้งจากการล่าของพ่อเขาและคนอื่น ๆ เขาพยายามเรียกร้องให้พ่อเลิกอาชีพพรานป่าหลาย

ครั้ง ซึ่งในตอนท้ายของเรื่องพ่อกลายได้เลิกอาชีพพรานป่า กลายเป็นตัวละครที่มีลักษณะเป็น
อุดมคติตรงที่เขาไม่คล้อยตามในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ถึงแม้ว่ากลายจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เห็นสัตว์ถูก
ฆ่าตายมากแต่สิ่งแวดล้อมไม่มีส่วนที่ทำให้นิสัยที่ดีของเขาเปลี่ยนไป กลายเป็นตัวละครที่สร้างตาม
อุดมคติที่ผู้แต่งมุ่งให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนในการที่จะช่วยอนุรักษ์สัตว์ป่าไว้

เรื่องหมู่บ้านกลางดง นาเยียเป็นตัวละครที่ผู้แต่งสร้างในลักษณะอุดมคติเพราะ
นาเยียเป็นชาวเขาคณเดียวที่มีโอกาสได้ทุนไปศึกษาต่อที่ในเมือง เขาได้นำความรู้ที่เรียนมาถ่ายทอด
ให้ชาวเขาทุกคนเลิกปลูกฝิ่น เลิกทำลายป่าด้วยการหักร้างถางพงเพราะเป็นภัยต่อชาติอย่าง
ร้ายแรง นาเยียต้องต่อสู้กับอุปสรรคมากมายแต่ด้วยความมุ่งมั่นในอุดมการณ์เธอไม่ย่อท้อผล
สุดท้ายความพยายามจึงสามารถชักจูงให้ชาวบ้านเลิกปลูกฝิ่นมาปลูกไม้เมืองหนาวแทนและ
ชาวบ้านก็เลิกบุกรุกป่า นาเยียเป็นตัวละครที่ผู้แต่งสร้างให้มีลักษณะอุดมคติ ที่ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค
มีอุดมการณ์แน่วแน่สร้างสรรค์ประโยชน์ให้ชาวบ้าน สามารถเปลี่ยนทัศนคติของชาวเขาที่ยังถูก
ครอบงำด้วยความเชื่อและขาดการศึกษาให้มาช่วยสร้างหมู่บ้านกลางดงให้เจริญและส่งผลให้
ทรัพยากรป่าไม้ไม่ถูกทำลายอีกต่อไป ผู้แต่งมุ่งเน้นตัวละครคือนาเยียให้เห็นว่าการศึกษามีส่วน
ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคน การศึกษามีส่วนที่จะพัฒนาท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญให้มีความ
เจริญได้และสามารถเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ถูกต้องให้ไปในทางที่ถูกต้องได้

เรื่องบ้านเล็กริมบึง ทวนเป็นตัวละครสร้างตามลักษณะอุดมคติที่ต้องการสะท้อน
ให้เห็นถึงเด็กคนหนึ่งที่เขาเข้าไปในป่ากับครอบครัวเพื่อนำวัวไปเลี้ยงระหว่างที่เดินทางไปในป่าพบ
กับพวกที่ลักลอบตัดไม้และพวกที่ขบถล่าสัตว์ป่า ซึ่งเขาไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมดังกล่าวจึงได้
ปรึกษากับพ่อเพื่อจะแก้ปัญหานี้ พ่อของทวนแจ้งข่าวให้ทางราชการทราบ ทางกรมจึงส่งเจ้าหน้าที่
เข้ามาดูแลทำให้พวกลักลอบตัดไม้ไม่กล้าเข้ามาตัดไม้ ส่วนการล่าสัตว์ชี้ให้เห็นว่าสัตว์ป่ามีคุณค่า
ไม่ควรทำลายเพราะสัตว์ป่าเหลือน้อยในปัจจุบัน ทวนเป็นตัวละครที่มีความดีในด้านความเมตตา
ต่อสัตว์ทวนเข้าไปในทรัพยากรธรรมชาติถึงแม้เขาจะไม่ได้แสดงบทบาทในการต่อต้านผู้กระทำผิด
แต่ก็เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนในด้านจิตสำนึกที่ดีตั้งแต่ต้นจนจบ เรื่องในอันที่จะช่วยอนุรักษ์ป่าไม้
และสัตว์ป่าไว้

เรื่องโรงเรียนป่าล้อม ครูเทียนทอง เป็นตัวละครที่ผู้แต่งสร้างตามอุดมคติโดยมุ่งหวังให้เห็นถึงตัวละครที่มีความมุ่งมั่นในการรักษาป่าไม้ของชาติที่เหลือน้อยให้คงสภาพเดิมอยู่ต่อไป ครูเทียนทอง เป็นครูในอุดมคติที่มีความเป็นครูอย่างแท้จริง ตรงที่เห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ มีความตระหนักในการที่จะอนุรักษ์ป่าไม้ เขาต้องการรักษาป่าไม้รอบโรงเรียนที่เขาสอนให้เป็นสถานที่ศึกษาด้านธรรมชาติวิทยา เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเห็นคุณค่าของป่าไม้ซึ่งมีความสำคัญต่อประเทศชาติ ครูเทียนทองถึงแม้จะไม่สามารถรักษาป่ารอบโรงเรียนไว้ได้แต่เขาก็เป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ที่มั่นคง เป็นผู้เสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่เห็นแก่ความสุขส่วนตน ถึงแม้เขาเป็นครูที่ได้บรรจุอยู่ในเมืองที่สุขสบาย เขาก็ขอย้ายไปอยู่ในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ ด้วยจุดประสงค์ที่จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผู้แต่งต้องการให้ครูเทียนทอง เป็นแบบอย่างของผู้ใหญ่ที่มีจิตสำนึกในสังคมไทย ถ้าผู้ใหญ่ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ป่าปลูกฝังเยาวชนให้รักป่า เช่น ครูเทียนทอง ป่าไม้ทรัพยากรของชาติจะไม่ถูกทำลายเช่นทุกวันนี้

เรื่องบ้านไร่ชายาป่า การเกิดเป็นตัวละครเยาวชนที่ผู้แต่งสร้างให้เป็นตัวละครในอุดมคติ เพราะการเกิดเป็นเยาวชนที่มีจิตสำนึกในการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้สัตว์ป่า เขาเป็นเด็กที่มีเหตุผล อารมณ์เยือกเย็น มั่นคง มีความห่วงใยในทรัพยากรธรรมชาติ จะถูกทำลาย เขาไม่เห็นด้วยกับการกระทำของผู้ที่ชอบทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เขาแสดงความคิดเห็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่าด้วยความบริสุทธิ์ใจ ผู้แต่งสร้างตัวละครตัวนี้เพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักในสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การเกิดเป็นตัวดำเนินเรื่องโดยตลอดทำให้เห็นบทบาทที่เด่นในการรักษาป่าไม้และสัตว์ป่า ผู้ที่มีบทบาทสำคัญทำให้การเกิดเป็นเด็กดีคือพ่อแม่ของเขาที่ได้มีส่วนอบรม สั่งสอน ให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ การเกิดเป็นตัวละครที่ผู้แต่งคาดหวังให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนในการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า

เรื่องชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง เด็กชายรุ่ง เป็นตัวละครที่ผู้แต่งสร้างตามอุดมคติ ซึ่งผู้แต่งต้องการให้เห็นเยาวชนไทยมีจิตใจรักสัตว์น้ำจืดเพราะปลาน้ำจืด เป็นสัตว์น้ำที่เหลือน้อยในปัจจุบัน เด็กชายรุ่ง เป็นผู้ที่ชอบศึกษาชีวิตของสัตว์น้ำจืด บ้านของเขายู่ริมคลอง ชาวบ้านส่วนใหญ่จะนำปลาน้ำจืดมาเป็นอาหาร แต่เด็กชายรุ่งพยายามหาวิธีการที่จะอนุรักษ์ปลาน้ำจืดที่หมู่บ้านริมคลองของเขา เขาได้พบวิธีการอนุรักษ์ปลาน้ำจืดด้วยการนำมาเป็นอาหาร

ในบางมือ นายลาไปตากแห้ง ไม่จับปลาหน้าวัด ปล่อยปลาในวันสงกรานต์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนไทยที่ควรเอาแบบอย่างจากเด็กชายรุ่ง ในการอนุรักษ์สัตว์น้ำจิตพฤติกรรมของเด็กชายรุ่งแสดงให้เห็นความมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ส่วนตัวละครตัวอื่นที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ปลาน้ำจืดได้แก่ ครูของเด็กชายรุ่งที่สอนให้นักเรียนรู้จักอนุรักษ์สัตว์น้ำและเจ้าอาวาสที่ห้ามชาวบ้านไปจับปลา ผู้แต่งคาดหวังให้รุ่ง เป็นตัวอย่างแก่เยาวชนในด้านการอนุรักษ์ปลาน้ำจืดเพราะถ้าเยาวชนยึดเป็นแบบอย่างปลาน้ำจืดจะไม่สูญพันธุ์

เรื่องน้ำหาบเดียว พ่อของกาสีเป็นตัวละครที่สร้างตามลักษณะอุดมคติ เขามีบทบาทในการใช้ความพยายาม ความอดทนในการต่อสู้อุปสรรคจนสามารถเอาชนะภัยธรรมชาติได้ หมู่บ้านในภาคอีสานเกิดความแห้งแล้งไม่มีน้ำกิน น้ำใช้ ชาวบ้านต้องไปหาน้ำในถิ่นที่ห่างไกล พ่อของกาสีได้หาวิธีขุดบ่อน้ำ ขุดลอกสระน้ำในวัดเพื่อใช้เป็นที่พักเก็บน้ำในฤดูฝน ทำให้มีน้ำใช้อย่างเพียงพอในฤดูแล้ง พ่อของกาสีได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านได้รับเลือกเป็นหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง ซึ่งพ่อของกาสีได้หาวิธีให้หมู่บ้านของตนพ้นจากปัญหาภัยแล้ง เขาเป็นตัวอย่างที่ดีเมื่อได้รับผลกระทบจากภัยแล้งก็พึ่งตนเองก่อน ไม่หวังพึ่งทางการหรืออพยพไปอยู่ในที่อื่น ทุกคนควรช่วยพัฒนาหมู่บ้านของตนแก้ปัญหาด้วยตนเองมีความสามัคคีกันในหมู่บ้านก็จะสามารถเอาชนะอุปสรรคทั้งปวงได้ พ่อของกาสีจึงเป็นตัวละครที่มีลักษณะอุดมคติที่สังคมต้องการเห็นคนในหมู่บ้านช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เจริญ

เรื่องเด็กชายชาวเล รอมื้มเป็นตัวละครเยาวชนที่มีลักษณะอุดมคติ เพราะรอมื้มเป็นเด็กชาวเลที่อยู่ในหมู่บ้านชาวประมง เขาใฝ่ฝันอยากจะเป็นชาวประมงเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ในหมู่บ้านของเขา เพราะเขาคิดว่าอาชีพประมงเป็นอาชีพอิสระ ได้สัมผัสกับธรรมชาติที่บริสุทธิ์ปราศจากมลพิษ แต่รอมื้มจำเป็นต้องไปทำงานในโรงงานปลาป่นที่เพิ่งเข้ามาตั้งในหมู่บ้าน ซึ่งโรงงานแห่งนี้ได้ทำลายสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน ทำให้อากาศเป็นพิษ ทำลายทรัพยากรป่าชายเลนด้วยความเห็นแก่ตัวจากพวกนายทุนเจ้าของโรงงานปลาป่น รอมื้มไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมดังกล่าวเขาได้แสดงความคิดเห็นต่อต้านผ่านตัวละครที่เป็นชาวบ้านตัวอื่น ในตอนท้ายของเรื่องเขาได้ลาออกจากโรงงาน เพื่อยึดอาชีพประมงเพราะเขาคิดว่าอาชีพประมงไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรป่าไม้ มีความอิสระมากกว่าอยู่ในโรงงานเพื่อเป็นคนรับใช้ของนายทุน

ที่มุ่งผลประโยชน์ของตนมากกว่าคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม ลักษณะที่เป็นอุดมคติตรงที่มีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ต้องการเห็นชาวบ้านตกเป็นทาสของนายทุนที่มุ่งหวังเอาทรัพยากรของชาติเพื่อประโยชน์ของตนเอง และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนในด้านคุณธรรม

3. การสร้างตัวละครแบบบุคลาธิษฐาน

วิภา กงกะนันทน์ (2533 : 92) ได้กล่าวถึงการสร้างตัวละครแบบบุคลาธิษฐานว่า "ตัวละครแบบนี้จะเป็นสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์แต่ผู้เขียนกำหนดบทบาทและพฤติกรรมไว้ราวกับมนุษย์" วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้แต่งบางคนใช้วิธีการสร้างตัวละครแบบบุคลาธิษฐาน ให้ตัวละครที่เป็นสัตว์หรือพืชเป็นสิ่งที่มีการีการเหมือนกับมนุษย์เป็นตัวละครที่ดำเนินเรื่องเพื่อให้เยาวชนสนใจอ่านเรื่องประเภทนี้ เพราะเยาวชนได้ใช้จินตนาการในเรื่องได้สนุกตื่นเต้น วรรณกรรมเยาวชนยังมีส่วนชักจูงให้เยาวชนตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมเป็นแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติไว้ได้

วรรณกรรมเยาวชนที่สร้างตัวละครในลักษณะนี้ได้แก่เรื่อง ป่าเขียวของสุภา ลือศิริ เพื่อนแท้ของท่าน อันประเสริฐ แมวหลงของคำพูน บุญทวี ป่านี้นี้เป็นของเราของคมศร คณดิลก และไฟคอมพิวเตอร์ของ ส. พุ่มสุวรรณ

เรื่องป่าเขียว ตัวละครในเรื่องนี้ผู้แต่งสร้างในแนวบุคลาธิษฐาน โดยใช้ตัวละครเป็นสัตว์ดำเนินเรื่องทั้งหมด กล่าวถึงอาณาจักรป่าเขียวมีช้างเป็นผู้นำ มีสัตว์เล็กใหญ่เป็นสมาชิก ป่าเขียวเปรียบเหมือนประเทศหนึ่งที่มีสัตว์ชนิดต่าง ๆ เป็นพลเมืองของชาวป่าเขียว สัตว์ที่มีบทบาทเด่นก็คือช้างสีชมพู กระรอกน้อย นกแก้ว สัตว์ทั้งสามได้เห็นปัญหาของชาวป่าเขียวในด้านสิ่งแวดล้อมถูกทำลายจากพลเมืองของชาวป่าเขียว จึงพยายามรณรงค์ให้ชาวป่าเขียวทุกตัวช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและเรียกร้องให้ผู้นำของชาวป่าเขียวได้ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อชาวป่าเขียวตั้งแต่ระดับผู้นำและพลเมืองให้ความสำคัญก็สามารถพัฒนาป่าเขียวให้มีสิ่งแวดล้อมที่ดีได้ เรื่องนี้ผู้แต่งสมมติประเทศไทยให้เป็นป่าเขียวโดยสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยกำลังประสบกับปัญหาทรัพยากร

ธรรมชาติถูกทำลายและสิ่งแวดล้อมเป็นพิษซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้แก่พลเมือง ทุกคนในชาติ
ต้องให้ความร่วมมือกัน จึงจะแก้ปัญหาได้ผู้แต่งแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ผ่านตัวละครที่เป็นสัตว์
ให้เห็นว่าสัตว์นั้นทั้งผู้ที่เสียสละและผู้ที่เห็นแก่ตัว ถ้าทุกคนให้ความร่วมมือ ดังเช่นสัตว์ใน
ป่าเขี้ยวก็สามารถรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมไว้ได้

เรื่องเพื่อนแท้ ผู้แต่งใช้ตัวละครที่เป็นสัตว์เป็นตัวแทนเรื่องโดยใช้วิธีบุคลา
ธิฐานให้สัตว์มีอารมณ์ความรู้สึกเช่นเดียวกับมนุษย์และสามารถสื่อสารได้ เช่นมนุษย์ ตัวละครที่
สำคัญ คือ แก่น (ลิง) นิ่ม (กระต่าย) ลีวลม (นกกระตู่) สัตว์ทั้งสามเป็นเพื่อนรักกันคอย
ช่วยเหลือกันเมื่อมีภัยและแสดงอารมณ์หวาดกลัวภัยเช่นเดียวกับมนุษย์ สัตว์ทั้งสามต้องหนีภัย
จากการล่าของพวกพรานป่าที่แสดงความโหดร้ายต่อสัตว์ในป่า ผู้แต่งต้องการเปรียบเทียบให้เห็น
ความแตกต่างระหว่างสัตว์กับมนุษย์ สัตว์ยังรู้จักช่วยเหลือกันเช่นแก่นช่วยนิ่มให้รอดพ้นจากภัย
หมาป่าและมนุษย์ แต่มนุษย์กลับมีแต่การเบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน มีความเห็นแก่ตัวมากกว่า
ความเสียสละ ผู้แต่งต้องการเน้นความรู้สึกที่หวาดกลัวภัยของสัตว์ป่า ที่ถ่ายทอดมาเป็นคำพูด
เหมือนมนุษย์ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจในความรู้สึกของสัตว์ป่าจะได้เกิดความเมตตาไม่เบียดเบียน
สัตว์ป่าให้เดือดร้อน

เรื่องแมวหลวง ผู้แต่งใช้กลวิธีการสร้างตัวละครแบบบุคลาธิฐานโดยใช้สัตว์คือ
แมวสองสีเป็นตัวละครที่มีชีวิตจิตใจเช่นเดียวกับมนุษย์ แมวสองสีได้หลงเข้าไปในส่วนลุ่มพิน
สวนสาธารณะในกรุงเทพฯ แมวสองสีได้สังเกตเหตุการณ์ทำลายสิ่งแวดล้อมของผู้ที่เข้าไปพักผ่อน
ผู้แต่งได้แสดงทัศนะของตนผ่านตัวละคร คือแมวสองสี ที่พลัดหลงเข้าไปเป็นเวลานาน ทำให้เห็น
ถึงการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างมากมาจากการความมั่งคั่งและเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ต่อมาทาง
ราชการปรับปรุงสวนลุมได้ดีขึ้นและออกระเบียบบังคับ จึงทำให้คนที่มาเที่ยวไม่กล้าทำลาย
สิ่งแวดล้อมแมวหลวง ไม่ได้แสดงคำพูดโต้ตอบมนุษย์หรือสัตว์แต่การดำเนินเรื่องของแมวเป็นลักษณะ
การแสดงทัศนะจากการที่เห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง มนุษย์เป็นผู้แสดงพฤติกรรมและดำเนิน
เหตุการณ์ แมวเป็นผู้สังเกตและแสดงทัศนะต่อการกระทำของมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ แมวสองสี
มีความคิดไม่เห็นด้วยกับการทำลายสิ่งแวดล้อมของมนุษย์แต่เห็นด้วยกับมนุษย์ผู้มีจิตเมตตาต่อสัตว์
โดยเฉพาะผู้ใจบุญที่ชอบเลี้ยงแมว ตัวละครมีผลต่อเหตุการณ์ในเรื่องตรงที่เป็นการเปรียบเทียบ

ให้เห็นว่าสัตว์ยังมีความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อม มนุษย์จึงควรให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าสัตว์

เรื่องบ้านของเรา ผู้แต่งใช้ตัวละครที่เป็นมนุษย์เป็นตัวดำเนินเรื่องและสอดแทรกตัวละครที่สำคัญคือนกใหญ่ ซึ่งเป็นนกที่ผู้แต่งสร้างขึ้นให้มีลักษณะบุคลาธิษฐาน โดยมีความรู้สึกห่วงใยป่าที่ถูกทำลาย นกใหญ่จะบินสำรวจป่าว่ามีสภาพอย่างไร ในอดีตนกใหญ่บินสำรวจบทท้องฟ้ามองลงมายังพื้นดินจะไม่พบรูโหว่จากพื้นดิน เพราะมีต้นไม้ปกคลุมอยู่มากแต่เมื่อคนบุกรุกป่ามากขึ้นก็พบรูโหว่จากพื้นดินค่อยขยายกว้างขึ้นเรื่อย ๆ ผู้แต่งได้แสดงให้เห็นว่าถ้า นกใหญ่มีอายุหลายสิบปีอาจจะไม่เห็นต้นไม้อีกต่อไป ภูเขาที่มีต้นไม้จะกลายเป็นเขาหัวโล้น ผู้แต่งสะท้อนให้เห็นว่านกใหญ่มีความห่วงใย ป่าไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าต่อมนุษย์แต่มนุษย์กลับไม่เห็นคุณค่าของป่าไม้ นกใหญ่เป็นตัวละครที่ผู้แต่งต้องการให้เห็นถึงความห่วงใยป่าไม้ในเมืองไทยที่มีแนวโน้มจะถูกทำลายลงเรื่อย ๆ ถ้าทุกคนไม่ตระหนักในความสำคัญเช่นนกใหญ่ในอนาคตเมืองไทยจะไม่มีป่าไม้อีกต่อไป

เรื่อง ไม้ค่อมแคะ ผู้แต่งใช้วิธีการสร้างตัวละครแบบบุคลาธิษฐาน โดยมีตัวละครที่สำคัญ สองตัวคือแม่ไผ่รวกและไม้ค่อมแคะ แม่ไผ่รวกมีลูกเป็นไผ่รวกหลายต้นและมีลูกเป็นไผ่พิการ คือไม้ค่อมแคะ แม่ไผ่รวกได้สอนให้ไม้ค่อมแคะให้รู้ถึงภัยจากมนุษย์ในการทำลายป่า สอนให้รู้คุณค่าของไม้ไผ่เป็นไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ผู้แต่งให้ไม้ค่อมแคะเป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์จากแม่ไผ่รวกเพราะเป็นไผ่พิการที่มนุษย์ไม่สนใจที่จะตัดไปใช้ประโยชน์เช่นไผ่ต้นอื่น ไม้ค่อมแคะมีประสบการณ์มากกว่าไผ่ต้นอื่นตรงที่ได้เห็นเหตุการณ์ที่ผ่านมามากกว่าไผ่ต้นอื่น ไม้ค่อมแคะจึงเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนที่ผู้แต่งต้องการสะท้อนให้เห็นความมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ไม้ค่อมแคะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ เป็นแบบอย่างที่ดีในการสืบทอดเจตนารมณ์ต่อเยาวชนรุ่นหลังให้ตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ

วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถวิเคราะห์กลวิธีการสร้างตัวละครดังนี้ กลวิธีการสร้างตัวละครแบบสมจริง 11 เรื่อง กลวิธีการสร้างตัวละครในลักษณะอุดมคติ 10 เรื่อง กลวิธีการสร้างตัวละครแบบบุคลาธิษฐาน 5 เรื่อง

กลวิธีการสร้างฉาก

ฉาก คือ เวลา สถานที่หรือเหตุการณ์ในเรื่องที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ดีขึ้น และช่วยสร้างบรรยากาศของเรื่องให้สมจริงมากยิ่งขึ้น

ซูทีย์ นาฏ (2520 : 41) กล่าวถึงจากว่ามีความสำคัญในการบอกให้ผู้อ่านรู้ว่าเรื่องนั้นเกิดขึ้นที่ใด เมื่อใด จากไม่ได้หมายถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้นแต่หมายถึงรายละเอียดอื่น ๆ ที่จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ดียิ่งขึ้นได้แก่การสร้างอารมณ์ บรรยากาศ การเปลี่ยนแปลงหรือการแนะนำตัวละครซึ่งพัวพันไปถึงเนื้อเรื่องและแก่นของเรื่อง นักประพันธ์ที่มีความสามารถย่อมทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามและเกิดความนึกคิดหลังจากที่อ่านเรื่องจบแล้ว

การวิเคราะห์การสร้างฉากในวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถวิเคราะห์จากได้ 3 ลักษณะคือ

1. จากฉากสถานที่จริง
2. จากที่สมมติขึ้น
3. จากตามอุดมคติ

การสร้างฉากดังกล่าวผู้แต่งสร้างจากสถานที่จริงเพื่อให้เยาวชนเห็นถึงสภาพของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริงซึ่งในอดีตมีความอุดมสมบูรณ์ปราศจากมลพิษแต่ในปัจจุบันสภาพฉากเปลี่ยนไป เพราะการทำลายของมนุษย์ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิต จากที่ ผู้แต่งสมมติขึ้นเป็นฉากที่ผู้แต่งสมมติสถานที่และเหตุการณ์ขึ้น ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมเป็นฉากที่ต้องการให้เยาวชนตระหนักในสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากตามอุดมคติเป็นฉากที่ผู้แต่งคาดหวังให้เห็นฉากที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติและมีสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นฉากที่ผู้แต่งคาดหวังให้มีจริงในสังคม เมื่อเยาวชนอ่านจะเกิดความรัก ความห่วงใยและมีส่วนร่วมสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การวิเคราะห์กลวิธีการสร้างฉากผู้แต่งต้องการชี้ให้เห็นฉากของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ยังไม่ถูกทำลาย เพื่อให้เยาวชนได้ชื่นชมกับธรรมชาติและตระหนักในคุณค่าจะได้อนุรักษ์ไว้และต้องการชี้ให้เห็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลาย เพื่อให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกที่จะช่วยป้องกันไม่ให้ถูกทำลาย ในการวิเคราะห์การสร้างฉาก แบ่งลักษณะของฉากได้ดังนี้

1. การสร้างฉากจากสถานที่จริง

ฉากจากสถานที่จริงหมายถึงฉากที่ผู้แต่งได้จำลองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงจากสถานที่จริง และจากประสบการณ์ของตนที่ได้ประสบมา นำมาถ่ายทอดเป็นเรื่องราวให้ผู้อ่านได้เห็นถึงสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีความสมบูรณ์ได้เปลี่ยนสภาพไปเพราะการทำลายของมนุษย์ โดยเสนอสถานการณ์จากสถานที่จริงที่อยู่ในประเทศไทย เพื่อให้เยาวชนได้เห็นตัวอย่างจากสถานการณ์จริงเพื่อเยาวชนจะตระหนักในคุณค่าและมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม วรรณกรรมเยาวชนที่ปรากฏจากฉากจากสถานที่จริงได้แก่เรื่อง ผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์ของเจตนาพร เด็กน้อยแห่งท้องทุ่งของมานพ แก้วสนิท น้ำหีบเดียวของโชติ ศรีสุวรรณ แมวหลงของคำพูน บุญทวี แม่ได้ผ่านมาแล้วของกาญจนา นาคินทร์ สมหายใจในไพรพญักษ์ของวาปี คำใบดา เด็กบ้านป่าของฉลอง เจยาคม หมู่บ้านกลางดงของอโศก ศรีสุวรรณ ในสวนป่าของอโศก ศรีสุวรรณ และเด็กชายชาวเลของพนม นันทพญักษ์

เรื่องผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์ ฉากของเรื่องใช้สถานที่จริงคือภูกระดึงจังหวัดเลย ผู้แต่งได้บรรยายให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างบรรยากาศที่ภูกระดึงกับกรุงเทพฯ ที่มีความแตกต่างกันในด้านสิ่งแวดล้อม ครอบครัวของแดงและแซมเป็นชาวกรุงเทพฯ ที่ไปเที่ยวภูกระดึงได้สัมผัสบรรยากาศของภูกระดึงซึ่งผู้แต่งได้บรรยายจากที่บังตมามของภูกระดึงไว้ตอนหนึ่งว่า

ความสวยงามของธรรมชาติก็แปลกกับความแปลกหูแปลกตาทำให้แดงตื่นเตนอยู่ตลอดเวลาที่ท่องเที่ยวไปในไพรกว้าง พันธุ์ไม้แต่ละชนิดล้วนแต่เป็นพันธุ์ไม้ที่ไม่มีในพื้นที่ยาเขาล่างแต่ถึงจะมีก็ไม่เหมือนกัน ต้นสนสามใบล้วนขึ้นเรียงรายอยู่ห่อหุ้มกิ่งหลายสิบต้นนั้นล้วนแต่มีลำต้นใหญ่และสูงลิบ แต่ละต้นมีอายุหลายร้อยปี รูปทรงของมันไม่เหมือนกันเลย บ้างต้นคดงอประหนึ่งไม้คด มีลักษณะที่แตกต่างกันไป ขณะที่เดินในป่าสน แแดงรู้สึกคล้ายกับว่ากำลังเดินอยู่ในป่าของเทพนิยายพื้นที่เขาเหยียบเท้าลงไปในนั้นอ่อนนุ่มเพราะบุปผาด้วยใบสนเป็นชั้นหนาปก

(เจตนาพร. 2528 : 108)

ส่วนฉากรุงเทพฯ ได้แสดงให้เห็นความแตกต่างจากภูกระดึงตรงที่กรุงเทพฯ มีแต่มลพิษจากอากาศพื้นที่เต็มไปด้วยตึก บ้านมากมาย ต้นไม้มีน้อย สภาพอากาศเป็นพิษ ดังที่บรรยายในฉากตอนหนึ่งว่า

การที่แดงซึ่งซึ่งเคยอาศัยอยู่ในนครหลวงที่แออัดไปด้วยผู้คน ด้วยอาคารคอนกรีต ที่สูงระฟ้าด้วยยานพาหนะที่ส่งเสียงอึกทึกครึกโครมอยู่ตลอดเวลา มาพบเห็น ธรรมชาติที่สวยงามบริสุทธิ์และสงบเงียบเช่นนี้ทำให้เขารู้สึกหายใจน้อยราวปลดทั้ง ธรรมชาติรอบกายช่างแตกต่างไปจากสิ่งแวดล้อมที่เขาเคยเห็นอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน จากหน้ามือเป็นหลังมือ

(เจตนาพร. 2528 : 54)

ผู้แต่งใช้ฉากของสถานที่ทั้งสองเพื่อต้องการเปรียบเทียบให้เห็นสถานที่ที่เป็น ธรรมชาติที่ควรอนุรักษ์ไว้คือภูกระดึง ส่วนฉากในกรุงเทพฯ แสดงให้เห็นสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เป็นสิ่งที่ทุกคนควรระมัดระวังในการป้องกันแก้ไขสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพฯ ให้ดีขึ้น

เรื่องเด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง ผู้แต่งสร้างฉากจากสถานที่จริงทางภาคใต้ของไทย โดยผู้แต่งได้กล่าวถึงท้องทุ่งทางภาคใต้ที่มีธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีโดยมีเจ้าจุกและเพื่อน ๆ เป็นเด็กที่เที่ยวเล่นในท้องทุ่งได้สัมผัสกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่บริสุทธิ์ ในตอนคำนำของ เรื่องได้กล่าวถึงเรื่องนี้ที่บรรยายทางภาคใต้ว่า

เจ้าจุกและเพื่อนในวัยเดียวกันในเรื่องนี้ เป็นเสมือนตัวแทนของเด็กน้อยแห่ง ท้องทุ่งภาคใต้ของประเทศไทย จุกและเพื่อน ๆ จะพาให้ผู้อ่านเพลิดเพลินไปกับ การเล่นของเด็ก ธรรมชาติชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทและขนบธรรมเนียม ประเพณีบางอย่างของภาคใต้

(มานพ แก้วสนิท. 2522 : คำนำ)

จากในเรื่องแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของท้องทุ่งไทยที่มีทรัพยากรธรรมชาติมากมายและสิ่งแวดล้อมยังไม่ถูกทำลายทำให้เห็นถึงบรรยากาศที่มีผลต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งทุกสิ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนไทยมีความรักในแผ่นดินไทย

เรื่องน้ำหาบเดียว ผู้แต่งใช้ฉากจากสถานที่จริงคือภาคอีสานของไทยที่มีพื้นที่แห้งแล้งในฤดูร้อน จากในเรื่องแสดงให้เห็นถึงความยากลำบากของคนภาคอีสานที่ต้องประสบกับภัยแล้งอย่างรุนแรง โดยเฉพาะปัญหาการขาดแคลนน้ำซึ่งเป็นผลมาจากการตัดไม้ทำลายป่า ผู้แต่งได้บรรยายถึงฉากของความแห้งแล้งไว้ในคำนำว่า

ธรรมชาติโอบอุ้มสรรพสิ่งมีชีวิตทุกยุค

น้ำ...คือส่วนหนึ่งของธรรมชาติที่สำคัญ

น้ำ...หล่อเลี้ยงชีวิตให้ได้รับความชุ่มฉ่ำตลอดมา ปัจจุบันสภาวะแวดล้อม

เปลี่ยนไป

มนุษย์...เชื่อว่าทำลายสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ภัยแล้งจึงมิใช่เพียงแผ่นดินอีสานเท่านั้นที่จะพบบ...

"น้ำหาบเดียว" จึงเป็นเรื่องราวอีกเรื่องหนึ่งบนภาคอีสานที่ผู้เขียนหยิบยื่นเสนอเพื่อผู้อ่านให้ได้รับอรรถรสทางภาษาวรรณกรรม ดังเช่นเรื่องราวดัง ๗ ที่เคยเกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ ยามแห้งผากแผ่นดินแยกเป็นรอยร้าว ท่ามกลางพวงดอกคูณเหลืองระย้าย้อยแค้นแดงสีสนั่น แผ่นดินแห่งนี้ "น้ำหาบเดียวกับน้ำใจคน" จะแทนคำถามว่า เราพร้อมหรือยังที่จะช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง (โชติ ศรีสุวรรณ. 2533 : คำนำ)

เหตุการณ์ในเรื่อง ผู้แต่งสร้างฉากให้เห็นถึงความแห้งแล้งในภาคอีสานซึ่งเป็นผลมาจากการทำลายป่า ทำให้เกิดภาวะแห้งแล้งน้ำขาดแคลน ดังข้อความที่ว่า

น้ำสระวัดแห่งจนขอติดกันสระตรงแอ่งกลางสระที่เคยลึกกว่าส่วนอื่นยังพอน้ำ :

ยังอยู่บ้าง ทว่าก็ขุ่นจนมองเห็นเป็นสีขาวคล้ายน้ำมะพร้าวแม้สระจะมองดูค่อนข้างกว้าง

แต่เนื่องจากฝนที่ตกลงมาช่วงฤดูฝนมีปริมาณน้อย จึงทำให้น้ำไหลเข้าไม่เต็มสระหลังจาก

ถูกผู้คนตักเข้าเย็น น้ำค่อยขอลงจนเหลือติดกันสระตรงกลางที่เคยลึกกว่าส่วนอื่นเท่านั้น

ทั่วพื้นสระที่แห่งนี้จะมองเห็นสาหร่าย กอบัว ที่เคยชื้อยามน้ำเปี่ยมสระสงบแนบกับพื้นโคลนเลน

(โชติ ศรีสวรรณ. 2533 : 9 - 10)

นอกจากนี้ผู้แต่งยังบรรยายให้เห็นฉากที่แสดงถึงความยากลำบากของชาวอีสานที่ต้องไปหาน้ำในแหล่งที่ห่างไกลจากหมู่บ้าน กว่าจะได้น้ำมาก็ได้ด้วยความยากลำบากต้องใช้ความพยายาม อดทนอย่างมาก ในตอนหนึ่งที่กล่าวว่า

"หลุมทรายกลางบ่อรอยเด็กเลี้ยงควายขุดหาน้ำกินมีน้ำค่อยซึมขังเป็นแอ่งเล็ก ๆ หากใช้ขังคักใส่คักคงได้พอเต็มหาบ"

"ทำไมดีเราไม่ได้เอาจอบขุด ถ้าเปิดหน้าดินถึงรูน้ำใต้ดินน้ำจะไหลซึมแรงกว่านี้" คำพันเปรยขึ้นอย่างนึกเสียดายที่ตนจะได้จอบหรือเสียมติดมือมาด้วย

เราช่วยกันเอามือคุ้ยทรายแล้วกัน น้ำจะซึมเร็วกว่านี้ ผอ่ยทองออกความเห็นทุกคนเห็นดีด้วย พอดีคำพันมอง เห็นไม้เสียมแหลม จึงใช้ไม้แหลมนั้นขุดดินเทนจอบมุมบ่อที่ทุกคนช่วยกันขุดคุ้ยหน้าดินค่อยถูกเปิดกว้างออก ทรายชุ่มน้ำทำให้ขุดง่ายกว่าตอนเปิดหน้าดิน ทุกคนทำงานเงี้ยวเหงื่อซึมจนไหลเต็มหน้า ตะวันบ่ายคล้อยมากแล้วท้องทุ่งเงี้ยวมีเพียงเสียงลม พัดดอกหญ้าแห้งบนคันนาใหญ่ดังหวีดหวิว พวกเด็กเลี้ยงควายไล่ต้อนฝูงความหื่นเพ เข้าหมู่บ้าน น้ำใต้ดินขี้ทรายหั่งลงมาเพราะต่างหวังอีกไม่นานคงผ่านตาน้ำ...

(โชติ ศรีสวรรณ. 2533 : 42)

การใช้ฉากจากสถานที่จริงในภาคอีสานเพื่อต้องการให้เยาวชนเห็นถึงความยากลำบากความแห้งแล้งซึ่งมีผลมาจากการตัดไม้ทำลายป่า ถ้าทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ป่าไว้ สภาพของภาคอีสานจะไม่แห้งแล้งเช่นทุกวันนี้ จึงให้ข้อคิดแก่เยาวชนในการแก้ปัญหาภัยแล้งได้ด้วยการช่วยกันปลูกต้นไม้ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาภัยแล้งในอนาคตได้

เรื่องแมวหลง จากในเรื่องผู้แต่งใช้จากจากสถานที่จริงคือสวนลุมพินีซึ่งเป็นสวนสาธารณะในกรุงเทพฯ ผู้แต่งใช้กลวิธีให้ตัวละครที่เป็นแมวเป็นผู้ไปสังเกตเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมในสวนลุมซึ่งในอดีตมีสภาพสิ่งแวดล้อมเป็นพิษเพราะความมั่งคั่งของผู้ที่เข้ามาพักผ่อน ซึ่งต่อมาทางราชการได้ปรับปรุงให้มีสภาพที่ดีขึ้น ผู้แต่งต้องการเน้นให้เห็นถึงจากในสวนลุม เพื่อให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญในการช่วยกันรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมในที่สาธารณะ จากหนึ่งในเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงการช่วยกันรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม

"สวนลุมพินียุคใหม่ มีการพัฒนาขึ้นมากคนมักง่ายทำลายต้นไม้ก็หายไป เพราะมีการปักป้ายเตือน ประกาศเตือน ปักไว้ที่มุมสวนว่า "ทั้งขยะไม่เป็นที่จะถูกจับและปรับ" นอกจากนี้ยังมีคำเตือนให้คนมาเที่ยว รักษาความสะอาดผ่านไมโครโฟนวันละสามท่อน"

(คำพูด บุณยวี. 234 : 20)

จากในเรื่องให้ข้อคิดแก่เยาวชนในการใช้สาธารณสมบัติของส่วนรวมที่ทุกคนจะต้องช่วยกันรักษาเพราะถ้าทุกคนเห็นแก่ตัวไม่ช่วยกันรักษา ในอนาคตเราจะไม่มียุคสถานที่พักผ่อนที่มีประโยชน์ต่อคนกรุงเทพฯ อีกต่อไป และหน่วยราชการจะต้องจัดระเบียบและวางมาตรการรักษาสภาพแวดล้อมอย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่รักษาสภาพแวดล้อมไว้ได้

เรื่องได้ผู้เฒ่าแล้ว จากในเรื่องกล่าวถึงสถานที่จริงและเหตุการณ์จริง ที่จังหวัดชุมพร เมื่อปี พ.ศ. 2532 เกิดมเหศวรภัยพายุเกย์พัดเข้าสู่ชุมพรทำให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินมากมาย แม่แพงเป็นตัวละครเอกที่มีบ้านอยู่ที่จังหวัดชุมพร บ้านของเขาได้รับผลกระทบจากพายุเกย์น้อยกว่าเพื่อนบ้านคนอื่นเพราะแม่แพงได้เตรียมการป้องกันพายุเป็นอย่างดี เขาได้ติดตามข่าวเป็นระยะ ผู้แต่งได้บรรยายเหตุการณ์ถึงภัยจากพายุ ทำให้เห็นธรรมชาติที่แปรปรวนอันเป็นผลมาจากการทำลายสิ่งแวดล้อม จากในเรื่องผู้แต่งได้บรรยายถึงสถานที่จริงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงไว้ตอนหนึ่งว่า

พายุระลอกหลังเป็นลมเข้ามาจากทะเลเป็นลมตะวันตกมาพร้อมกับคลื่นยักษ์สาดเข้ากวาดบ้านเรือนและผู้คนแถบฝั่งทะเลอย่างไม่ปราณี ปราศรัย แล้วมันค่อย ๆ หมุนตัวเคลื่อนไปในอัตราชั่วโมงละ 10 กิโลเมตร ขอบเขตของพายุคราวนี้กว้าง 100 กิโลเมตร มันทำลายสรรพสิ่งทุกอย่างบนแผ่นดินเป็นเวลาประมาณ 10 ชั่วโมง ทำเอา

และปะทิว โคนหักเพราะอยู่ที่ใจกลางของพายุหรือตาของมัน ส่วนอำเภอเมืองอยู่ห่างไป
หน่อยโดยแตรัมมี เหมือนที่ประจวบคีรีขันธ์ที่บางสะพานน้อยแค่หลังคาเบ้ง ต้นไม้บางต้นล้ม
เรียบ ความเสียหายขึ้นอยู่กับใครอยู่ใกล้หรือไกลในรัศมี 50 กิโลเมตรมันไปหลายระลอก
ด้วยแรงน้อยลงแล้ว ไปก่อตัวใหม่ในทะเลอันดามัน เข้าหลายฝั่งอินเดียผู้คนตายนับร้อยและ
สิ้นฤทธิ์ที่นั่น มันเป็นได้ผ่านกระแแต่เผ็ดร้อนที่สุด

(กาญจนา นาคินทร์. 2533 : 87)

เรื่องนี้ใช้ฉากจากสถานที่จริงเพื่อต้องการให้เยาวชนเห็นถึงภัยจากพายุซึ่งมี
สาเหตุประการหนึ่งมาจากการทำลายสิ่งแวดล้อม ผู้แต่งต้องการให้เยาวชนเห็นคุณค่าของ
สิ่งแวดล้อมและการเตรียมการป้องกันภัยจากธรรมชาติ

เรื่องลมหายใจในไพรพฤกษ์ ผู้แต่งใช้ฉากจากสถานที่จริงคือเกาะสมุยทางภาค
ใต้ของไทย สภาพฉากกล่าวถึงป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใน
สภาพที่ดี เป็นแหล่งอาหารของชาวบ้านเป็นที่อาศัยของสัตว์ป่า ใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อน
ได้ป่าแห่งนี้ผู้แต่งสะท้อนให้เห็นถึงทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อมนุษย์ ทุกคนได้ประโยชน์จากป่าจึงควร
ที่จะช่วยอนุรักษ์ป่าไว้ ลมหายใจของป่าคือทรัพยากรที่มีค่าต่อมนุษย์ ถ้าป่าหมดลมหายใจก็เหมือน
กับทรัพยากรของป่าถูกทำลายจนหมดสิ้น การใช้ฉากจากสถานที่จริง ต้องการให้เห็นว่าป่าไม้ใน
เมืองไทย ถ้าอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงต้องการ
ให้เยาวชนรู้จักการอนุรักษ์ป่าโดยการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและมีการปลูกต้นไม้ทดแทนซึ่งป่า
ก็จะมีประโยชน์ได้อีกนาน

เรื่องเด็กบ้านป่า ผู้แต่งสร้างฉากจากสถานที่จริงเป็นฉากในภาคใต้ของไทย
เหตุการณ์ที่กล่าวถึงฉากในภาคใต้คือตอนที่พี่ชายของผู้เล่าเรื่องได้ไปหาภักในป่าภาคใต้และ
ส่งข่าวมาให้ทางครอบครัวทราบ ดังที่กล่าวว่า

พี่ชายจากไปได้เกือบเดือนก็ส่งข่าวคราวมาว่า แม่และพี่สาวไม่ต้องเป็นห่วง
แกอยู่สบายดี พอยู่กับลุงคลั่งพ่อผัวของพี่สาวและป้าจะทำไรด้วยกัน พี่ชายได้ฝาก
กระຈังย่างและสารสละคือเม็ดสละที่แกะออกจากฝักแล้วมาให้ด้วย อยู่ต่อมาไม่นาน
พี่เขยกับคนใกล้ ๆ บ้านก็เดินทางไปบุกเบิกจับจองที่ทำมาหากินบนเขานั่นอีกหลายคน
ผมขอไปด้วย แต่แม่กับพี่สาวไม่อนุญาต บอกว่าผมยังเล็กมาก กลัวจะเดินทางไกลไม่ไหว
อีกอย่างบนเขานั่นมีสัตว์ป่าดุร้ายมากมายกลัวว่าผมจะเป็นภาระแก่คนอื่น ผมจึงอดไป
พี่เขยคงจะนำเรื่องของผมไปเล่าให้พี่ชายฟังเพราะหลังจากนั้นไม่ถึงเดือน พี่ชายก็ส่ง
กับคนที่ขึ้นไปหาไรด้วยกันมาว่า ถ้าผมเดินไหวก็ขอให้แม่อนุญาตเถอะ จะได้ไปช่วยกัน
ทำไร

(ฉลอง เจยาคม. 2533 : คานา)

เมื่อผู้แต่งเข้าไปอยู่กับพี่ชายในป่าเขาพบสภาพป่าไม้ทางภาคใต้เป็นป่าที่อุดม
สมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ สามารถเก็บผลผลิตจากป่าไปขาย สัตว์ป่านามาเป็นอาหาร
เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในป่าอย่างมีความสุข ผู้แต่งบรรยายจากที่มีทรัพยากรมากไว้ตอนหนึ่งว่า
"บริเวณที่แวดล้อมไร่ของพวกเราขุดขุมไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด ไม่ว่าจะเป็น
หมูป่า อีเก้ง ซึ่งพวกเราเรียกว่ากวาง กวางป่า กระຈัง ชะมด ตัวกินมด เป็นต้น สัตว์พวกนี้
แหละคือสินค้าออกอย่างหนึ่งที่ทำเงิน แลกเปลี่ยนของยังชีพให้แก่พวกเราได้"

(ฉลอง เจยาคม. 2533 : 71)

ผู้แต่งเปรียบเทียบให้เห็นจากในตอนท้ายของเรื่องที่เปลี่ยนไปป่าที่เคยมีทรัพยากร
ธรรมชาติมากมายกลับมีบ้านเรือนถนนหนทางเข้ามาแทนที่สัตว์ป่าเหลือน้อยลง ทรัพยากร
ธรรมชาติผลผลิตจากป่าเหลือน้อยลงเพราะชาวบ้านเข้ามาบุกรุกในป่ามากขึ้น สภาพป่าเริ่ม
เปลี่ยนเป็นสังคมเมือง ผู้แต่งได้บรรยายจากถึงความเป็นจริงของป่าแห่งนี้ว่า

บ้านป่าในยุคหลัง ๆ เป็นยุคที่สัตว์ร้าย ถูกไล่ไปหมดจากป่าและเป็นยุคที่ป่าถูกถาง
โค่นเป็นพื้นที่เคียนมากขึ้น ก็เริ่มมีการปลูกข้าวกันได้บ้างแล้ว แต่เราทำกันแบบข้าวไร่

ศัตรูของข้าวไร่ถูกล่าหมดไป หมูป่าที่ชอบเข้ามาเคี้ยวรวงข้าวและตีแปลงนอนปลัก ทำให้ต้นข้าวเสียหายก็ถูกล่าลดจำนวนลงที่เหลือก็หนีเตลิดเข้าป่าลึกเข้าไปอีก"

(ฉลอง เจยาคม. 2533 : 130)

การใช้จากสถานที่จริงต้องการให้ผู้อ่านเห็นถึงทรัพยากรป่าไม้ของไทยที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์และสัตว์อย่างมาก ถ้าทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ป่าไว้ได้ ป่าจะเป็นสมบัติของชาติที่มีประโยชน์ไปอีกนาน

เรื่องหมู่บ้านกลางดง ผู้แต่งสร้างมาจากสถานที่จริงคือบนดอยในภาคเหนือของไทยซึ่งกล่าวถึงชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณีของชาวเขาเผ่าม้ง ดังตอนหนึ่งของคำนำที่กล่าวไว้ว่า

ม้ง หรือ แม้ว นั้น เป็นชาวเขาเผ่าหนึ่งในจำนวน 9 เผ่า ที่อาศัยกระจัดกระจายอยู่ตามภูเขาสูงทางภาคเหนือของประเทศไทย ค้นเคยกับชีวิตอพยพเร่ร่อน เผ่าป่าเพื่อหาไร่เลื่อนลอยกันมาช้านาน พืชเศรษฐกิจสำคัญในอดีต คือฝิ่นซึ่งเป็นที่รู้จักทั่วไปว่าเป็นพืชที่มีสารเสพติดเป็นอันตรายร้ายแรงต่อชีวิตมนุษย์

การปลูกฝิ่นกลายเป็นเรื่องของอดีตไป หลังจากที่ชาวเขาได้เล็งเห็นโทษภัยของพืชชนิดนี้กันมากขึ้น ปัจจุบันเราจึงมีชาวไทยภูเขาที่ให้ความสำคัญกับการรักษาป่า รักษาต้นน้ำลำธารโดยการปลูกพืช ผัก และผลไม้เมืองหนาว แบบตัดที่แทนการถากถาง หรือเผาป่าเพื่อปลูกฝิ่นพอคนเสื่อมก๊อพพหาที่ดินใหม่เรื่อยไป พวกเขารู้แล้วว่าวิธีเช่นนี้ไม่ใช่อนาคตที่ดีของเผ่าพันธุ์อีกต่อไป (อโศก ศรีสุวรรณ. 2534 : คำนำ)

จากในเรื่องแสดงถึงสภาพความเป็นจริงในอดีตที่ชาวเขาเผ่าม้งได้บุกรุกป่าทำให้ป่าไม้ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก เพื่อนำพื้นที่ไปปลูกฝิ่นบนดอยทางภาคเหนือจึงเป็นแหล่งยาเสพติดที่ใหญ่แห่งหนึ่งต่อมาทางราชการได้ให้ความรู้แก่เกษตรกรซึ่งเป็นชาวเขา อำนวยความสะดวกในด้านการคมนาคมทำให้ความเป็นอยู่ของชาวเขาเปลี่ยนไป ผู้แต่งบรรยายจากหมู่บ้านกลางดงไว้ว่า

หมู่บ้านกลางดงพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่ทางการก็เข้ามามีบทบาทมากขึ้นเช่น
ตัดถนนเข้าสู่หมู่บ้านทำให้การค้าขายระหว่างชาวเขากับคนพื้นราบสะดวกขึ้นกว่าเดิม
มาก เล่าปอเป็นรุ่นใหม่ เขากลายเป็นตัวชักนำให้เลิกทำลายป่าไม้บนเขาสูงป่า
กว้าง เลิกปลูกยาเสพติดทั้งหลายและหันมาเอาดีทางด้านการปลูกพืชเศรษฐกิจที่ทาง
การแนะนำ

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2534 : 37)

การใช้จากจากสถานที่จริง ในเรื่องนี้ต้องการให้เยาวชนเห็นคุณค่าของป่าไม้ใน
ภาคเหนือโดยเฉพาะบนดอยที่ยังมีสภาพป่าที่สมบูรณ์แต่ถูกทำลายลงเพราะการขาดการศึกษาจึง
ทำให้ไม่เห็นคุณค่าของป่า ผู้แต่งต้องการสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษามีบทบาทสำคัญในการ
อนุรักษ์ป่า

เรื่องในสวนปู่ ผู้แต่งสร้างฉากจากสถานที่จริงจากสวนที่อยู่ชายเมืองหลวงซึ่ง
ในอดีตเมื่อหลายปีก่อนยังมีสภาพที่เป็นธรรมชาติ ต้นไม้และมีสัตว์เล็ก ๆ มากมาย ในสวนปู่เป็น
ฉากที่สะท้อนให้เห็นในอดีตในสวนยังมีต้นไม้ขนาดใหญ่ทั้งดงและยังมีสัตว์เล็ก ๆ เช่น แมลง
กิ้งก่า ผีเสื้อ และสัตว์เหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ต่อธรรมชาติทำให้ธรรมชาติเกิดความสมดุล
ซึ่งเป็นฉากที่มีความสมจริง ในตอนหนึ่งของเรื่องได้บรรยายให้เห็นฉากในสวนปู่ที่ยังมีสภาพเป็น
สวนดั่งกล่าวไว้ว่า

ผมถือว่าในสวนปู่คือป่า เป็นโลกกลับส่วนตัวที่ผมจะต้องเข้าไปค้นหาเรื่องสนุก
ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของต้นไม้ใบหญ้า เมล็ดพืชล้มลุกทุกไม้มันที่เคยคุ้นเคยและแปลกตา
ต้นไม้สูงรูปร่างแปลก ๆ ที่มีให้ปีนเล่นและเก็บกินผล ตลอดจนไว้อวดแนวความเคลื่อนไหว
ไหวในสวนจากเบื้องบนต้นไม้ตนเอง อาจเป็นชีวิตเล็ก ๆ อย่างแมลงหรือนก หนู กระรอก
กระแต ซึ่งล้วนเป็นสัตว์ที่น่ารัก ส่วนที่น่ากลัวก็คงจะเป็นจำพวกงู แมลงมีพิษและนกเค้าแมว
ตาโตที่ชอบส่งเสียงร้องน่าขนลุก

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2535 : 14)

แต่สภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน สภาพสวนเปลี่ยนไปเพราะชาวสวนขายที่ให้แก่พวกนายทุนที่เข้ามาสร้างตึกแถว ทำให้บรรยากาศในส่วนที่เคยร่มรื่นด้วยต้นไม้ดอกไม้และสัตว์เล็ก ๆ หลายนิดหายไปจากสวน เด็กรุ่นหลังจึงไม่มีโอกาสได้เห็นสภาพสวนไปอีก ผู้แต่งเน้นให้เห็นถึงฉากในส่วนที่มีธรรมชาติงดงามปราศจากมลภาวะที่ทุกคนควรช่วยกันอนุรักษ์ ให้เห็นความสำคัญของธรรมชาติมากกว่าวัตถุ ในสวนปู้จึงเป็นเพียงเรื่องเล่าที่ถ่ายทอดให้หลานฟังมากกว่าที่จะให้หลานได้ประสบการณ์ตรง ซึ่งฉากจึงสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงในย่านชานเมืองที่มีความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าความงดงามจากธรรมชาติ

การใช้ฉากจากสถานที่จริงผู้แต่งต้องการให้เยาวชนเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสถานที่ที่เคยมีความงดงามด้วยธรรมชาติแต่ต้องเปลี่ยนไปเพราะความเจริญทางด้านวัตถุ ซึ่งเป็นข้อคิดแก่เยาวชนให้เห็นความเป็นธรรมชาติมีความสำคัญมากกว่าความเจริญทางด้านวัตถุ เพราะธรรมชาติเมื่อถูกทำลายก็ยากที่จะกลับคืนสู่สภาพเดิม ถ้าทุกคนไม่ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรไว้เราก็จะอยู่กับสิ่งที่เป็นวัตถุมากกว่าธรรมชาติซึ่งในอนาคตอาจทำให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสียสมดุล ดังนั้นจึงควรตระหนักในสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มาก

เรื่อง เด็กชายเล ผู้แต่งสร้างฉากจากสถานที่จริงคือชายฝั่งทะเลตะวันออกทางภาคใต้ของประเทศไทย ดังตอนหนึ่งในคำนำของเรื่องและผู้แต่งกล่าวว่า

ตามแถบชายฝั่งทะเลตะวันตกทางภาคใต้ของประเทศไทย มีเว้าทะเลยาวกว้าง มีหมู่บ้านน้อยใหญ่ตั้งเรียงรายอยู่ตามหมู่เกาะ และตามอ่าวแหลมอันห่างไกล ที่นั่นมีชีวิตของเด็ก ๆ ดำรงอยู่เหมือนกับที่อื่น ๆ ชีวิตของพวกเขาดำรงอยู่ด้วยรูปแบบที่แน่นอนอย่างหนึ่ง เต็มเปี่ยมไปด้วยพลังแห่งการเรียนรู้ชีวิต เรียนรู้โลกธรรมชาติรอบตัวด้วยเงื่อนไขที่แน่นอนหนึ่ง ผู้คนส่วนใหญ่ของชาวพื้นถิ่นทะเลแถบนี้ได้รับมรดกการนับถือศาสนาอิสลามไว้เป็นข้อยึดถือ เด็ก ๆ ที่ดำรงชีวิตอยู่ในถิ่นแถบนี้ เมื่อเข้ามาในเขตเมืองใหญ่จึงมักถูกเรียกขานว่าเป็น "แขกเล"

(พนม นันทพฤษภ์, 2524 : คำนำ)

รอฮัมได้เล่าถึงฉากทะเลในภาคใต้ โดยต้องการสะท้อนให้เห็นคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอดีตที่มีประโยชน์ต่อชาวเล เมื่อโรงงานปลาป่นเข้ามาตั้งในหมู่บ้านชาวเลทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นมลพิษ อากาศเสียมีกลิ่นปลาเน่า บ่าโกงกาง ถูกทำลายเพื่อเป็นเชื้อเพลิงในโรงงาน วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านเลิกอาชีพประมง มายึดอาชีพปลูกจำลงในโรงงานปลาป่นเพราะมีรายได้ดีกว่าการทำประมง ชาวบ้านจึงต้องทนต่อสภาพมลพิษจากการกระทำของโรงงานแห่งนี้ ซึ่งผู้แต่งกล่าวถึงฉากที่เปลี่ยนไปตอนหนึ่งว่า

เหม็นกลิ่นอับเหง ๆ เหมือนจะลอยมาพร้อมกับภัยการปนควันของปล่องสูงนั้น
หมู่บ้านของเขายู่ตรงกับทางลมที่พัดมาจากปล่องโรงงานพอดี ตั้งแต่โรงงานปลาป่น
เริ่มเข้ามาตั้งแล้วใครต่อใครหลายบ้านหลายครัวก็บ่นมึงกันแล้วว่ากลิ่นปลาเน่าและ
ปลาแห้งที่ลอยมาตามลมผ่านหมู่บ้านนั้นเหม็นจนคลื่นเหียน

(พนม นันทพฤกษ์. 2524 : 145)

จากในเรื่องนี้ผู้แต่งต้องการสะท้อนให้เห็นฉากที่เป็นธรรมชาติเปรียบเทียบกับฉากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ซึ่งมีความแตกต่างกับทุกคนชอบสิ่งแวดล้อมเหมือนเดิมแต่ผลประโยชน์ของตนสำคัญกว่าจึงเป็นผลให้สิ่งแวดล้อมที่ดีถูกทำลาย ถ้าทุกคนให้ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมมากกว่าผลประโยชน์ก็จะสามารถรักษาสิ่งแวดล้อมไว้ได้

การใช้ฉากจากสถานที่จริง ผู้แต่งมุ่งหวังให้เยาวชนตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสมบัติที่มีคุณค่าของชาติ ถ้าทุกคนช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสมบัติของส่วนรวมไว้ได้ เราก็จะได้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอีกมาก

2. การสร้างฉากที่สมมติขึ้น

การสร้างฉากที่สมมติขึ้น คือ เหตุการณ์ สถานที่ ที่ผู้แต่งสมมติขึ้นโดยใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทยซึ่งกล่าวถึงปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย จากในลักษณะนี้ผู้แต่งต้องการให้เยาวชนเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจริงจำเป็นต้องช่วยกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นเพื่อเยาวชนจะได้ตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย วรรณกรรม

เขาวนที่ใช้จากที่สมมติขึ้นได้แก่เรื่อง ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ของวิธนา บุญยัง ชีวิตบ้านป่าของ ประสิทธิ์ มุสิกเกษม เด็กน้อยกับต้นไม้ของ ส.พุ่มสุวรรณ เขี้ยวขวาค้อนของ ส.พุ่มสุวรรณ บ้านเล็กริมบึงของอโศก ศรีสุวรรณ ไม้ค่อมแคะของ ส.พุ่มสุวรรณ เพื่อนแท้ของท่าน อันประเสริฐ ชีวิตบ้านนาของท่าน อันประเสริฐ ชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง ของ ส.พุ่มสุวรรณ และ ป่านี่เป็นของเรา ของ คมศรี คุณดิลก

ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ผู้แต่งจาก โดยสมมติให้เห็นถึงป่าของเมืองไทยในอดีตที่มีความอุดมสมบูรณ์มีพรรณไม้นานาชนิดและสัตว์ป่ามากมายซึ่งใช้เป็นสินค้าได้ นอกจากนี้ยังเป็น ที่อาศัยของชาวป่า ผู้แต่ต้องการสะท้อนให้เห็นป่าไม้เมืองไทย มีทรัพยากรที่เป็นประโยชน์มากมาย ในตอนหนึ่งจากฉากของเรื่องผู้แต่งบรรยายว่า

ในดงใหญ่แห่งนี้เป็นที่พักพิงอันสงบร่มเย็นของสัตว์ป่าน้อยใหญ่ทั้งหลายมาช้านาน สัตว์ป่าอันตั้งแต่เสือ ข้าง กระตัง วัวแดง กวาง หมูป่า เก้งและนกสารพัดชนิดรวมทั้ง สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลายต่างหากินสืบกันมา เรื่องตั้งแต่เข้าตรู่จนพลบดึก ใก้ป่าจะเริ่มขึ้น เรียกพวกลงจากคอนนอนเตรียมหากิน ตั้งแต่ตะวันยังไม่ขึ้น นกเงือกใหญ่หากินเป็นคู่ กางปีกอันใหญ่โตบินอย่างเชื่องช้ามากจากรังนอนบนยอดอย่างที่สูงลิบ กาเหว่าและนกเขา เป็ดล่าส่งเสียงรือยเจื้อยแจ้ว จิกกินลูกไฟที่สุกอยู่เต็มต้น ลิงชะนีที่มีอยู่เป็นฝูงต่างกู่ร้อง โหยหวานก้องไปทั่วป่าใหญ่

(วิธนา บุญยัง. 2531 : 12)

เหตุการณ์ในเรื่องทำให้ฉากป่าที่อุดมสมบูรณ์เปลี่ยนไปเพราะการได้รับสัมปทาน ป่าไม้โดยนายทุนได้เก็บผลผลิตจากป่าไปหมดสิ้น ทำให้ป่าไม่มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์ นอกจากที่รกร้างให้ชาวบ้านบุกรุกเข้าไปจับจองที่ดิน ซึ่งเป็นฉากที่ผู้แต่ต้องการสะท้อนให้เห็น สภาพป่าไม้ สัตว์ป่า ในเมืองไทย มีสภาพเช่นนี้จริง ดังตอนหนึ่งที่กล่าวว่า

"รถขูงหลายคันเล่นตะบึงมาบนเส้นทางตะกั่วเอาฝุ่นสีแดงขึ้นมาฟุ้งคลอบอวล ต้นไม้ที่หลงเหลือยืนต้นอยู่สองข้างทางอย่างหงอยเหงาม ใบที่เหี่ยวเฉาหนาเตอะไปด้วยฝุ่นสีแดง จนมองไม่เห็นใบเขียว ที่ราบราวดอกเห็ด" (วิธนา บุญยัง. 2531 : 132)

ผู้แต่งสร้างจากที่สมมติขึ้น ในเรื่องนี้ต้องการสะท้อนให้เห็นจากที่เหมือนจริงของป่าที่ถูกทำลายจากนายทุนที่ได้รับสัมปทานป่าไม้และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทุจริตในหน้าที่ เขาวนอ่านเรื่องนี้จะเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อมนุษย์และสัตว์ป่า

เรื่องชีวิตบ้านป่า ผู้แต่งสร้างจากโดยสมมติขึ้นตรงกับสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงบรรยายให้เห็นจากป่าในอดีตที่มีสัตว์ป่ามากมาย แต่ในปัจจุบันป่าเหลือน้อยลงมาและบางชนิดก็สูญพันธุ์ไปแล้ว สภาพป่าในเมืองไทยที่มีลักษณะเช่นนี้เพราะมีผู้ที่ตัดอาชีพรานป่ากันมาก การล่าสัตว์จึงมีมากทำให้สัตว์ป่าลดน้อยลงเรื่อย ๆ และมีแนวโน้มในอนาคตสัตว์ป่าจะสูญพันธุ์จนหมดสิ้น ถ้ามนุษย์ยังไม่หยุดยั้งล่าสัตว์ป่า ผู้แต่งได้บรรยายจากให้เห็นถึงป่าที่ยังมีสภาพสัตว์ป่าที่สมบูรณ์ไว้ว่า

ขุนเขาสูงทะมึนโอบล้อมบริเวณที่ราบริมลำธารสายเล็ก ๆ ซึ่งไหลเอื่อยเชาะแก่งหินดูเป็นสายคดเคี้ยวตึงงูเลื้อย ความสดชื่นยังคงพอมิเหลือนอยู่ แม้จะเป็นฤดูร้อนที่แสงอาทิตย์ร้อนแรงก็ตาม ต้นไม้บางต้นเริ่มผล็อยใบเขียวชะอุ่มและให้ความร่มรื่น กิ่งใบไหวเอนไปตามแรงลมที่กระพือพัดอยู่ตลอดเวลา กระรอกเป็นฝูงโลดโล่กันบนกิ่งไม้และมันยังกระโดดจากด้านหนึ่งไปยังอีกด้านหนึ่งจนน่ากลัวจนพลัดตกลงมาแต่มันเปรี้ยวและไม่เคยพลาดพลั้ง ทว่าก็ยังมีความที่เฉลียวฉลาดกับซึ่งพรวนดักไว้ในบริเวณใกล้ ๆ นกป่าเร่ร่ำร้องแซ่ซี้ก ๆ จิบ ๆ เจียง ๆ ประสานเสียงกันดังระงมไปทั้งป่า ขณะนี้ก็เรียกคู่เสียงก้องอยู่บนภูเขาส่ง กลายนึ่งฟังเสียงธรรมชาติรายรอบตัวเหล่านั้นด้วยความรู้สึกเป็นสุข

(ประสิทธิ์ มุสิกเกษม. 2521 : 9)

นอกจากนี้ผู้แต่งยังได้เปรียบเทียบให้เห็นจากในป่าใหญ่ที่มีสัตว์เหลือน้อยลง ซึ่งมีสาเหตุมาจากการล่าสัตว์ป่ามากเกินไป ซึ่งเป็นจากที่เหมือนกับสภาพความเป็นจริงของป่าไม้เมืองไทยในปัจจุบันดังที่บรรยายจากตอนหนึ่งว่า

ชีวิตสัตว์ที่ถูกกับขังจึงต้องขาดความสุขส่วนนั้นไป อย่างน่าสงสารแด่มนุษย์เรามากก็ยิ่งยินดีที่จะขังเดี่ยวสัตว์ไว้ดูเล่น เพื่อพักผ่อนและสุขใจอยู่บนความทุกข์ทรมานของสัตว์ร่วมโลกน่ารักเหล่านั้น สัตว์ป่าค่อยหมดจากป่าอันร่มเย็นไปตัวแล้วตัวเล่า แม้จะพยายามหลบหลีกรักษาชีวิตแต่ก็ไม่อาจพ้นจากการตามล่าเข่นฆ่าของมนุษย์ซึ่งฉลาดกว่าไปได้

(ประสิทธิ์ มุลิกเกษม. 2521 : 45)

ผู้แต่งต้องการให้เยาวชนตระหนักในปัญหาสัตว์ป่าถูกทำลาย เพื่อจะได้มีบทบาทในการอนุรักษ์สัตว์ป่าทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อจะได้มีสัตว์ป่าไว้ศึกษาอีกนาน

เรื่อง โลกสีน้ำเงิน ผู้แต่งสร้างจากโดยสมมติตามธรรมชาติของท้องทะเลที่เปรียบเหมือนโลกกว้างของสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายในทะเลที่มีความงดงาม ความบริสุทธิ์และเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ ผู้แต่งต้องการเน้นให้เห็นถึงความงดงามของท้องทะเล เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของทะเลที่มีประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิต ดังที่กล่าวจากการบรรยายจากไว้ออนหนึ่งว่า

ครูบอกว่าแผ่นดินสีน้ำเงินที่แผ่จรดขอบฟ้า นั้นยังมีสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ที่เรามองไม่เห็นด้วยตาเปล่าอยู่อีกมากมาย มันล่องลอยเล่นน้ำอยู่นับพันนับหมื่นชีวิต มากจนนับดูเม็ดทรายบนหาดและต่างแต่มีสีส้มให้ทะเลสวยงามคล้ายกับดวงดาวแวววาวร้อยอยู่บนท้องฟ้าจะนั้นและมันค่อยเคลื่อนเยื้องกรายไปตามกระแสลมคลื่นกระแสน้ำเป็นสำคัญ

(อัศศิริ ธรรมโชติ. 2528 : 27 - 28)

เมื่อพระอาทิตย์โผล่มาทะเลก็จะเป็นสีแดง พอดกสายอีกหน่อยก็จะทอแสงสีทอง มองระยับไปทั่ว แล้วเป็นสีฟ้ายามเที่ยง เป็นสีครามเมื่อเวลาบ่ายและกลับกลายเป็นสีน้ำเงินอีกครั้ง เมื่อพระอาทิตย์เริ่มคล้อยลงหลังภูเขาจะจมลงในความมืด กลายเป็นโลกสีดำลึกลับของกลางคืนโลกของผมหที่เห็นเปลี่ยนแปลงไปได้เป็นร้อยสีพันอย่างแต่ไม่เคย

ขาดสิ้นน้ำเงินเพียวแต่มองเข้มนในบางแห่ง อ่อนจางในบางที่และมีสีขาวสลับเป็นพอง
วิ่งเข้าหาฝั่ง

(อัศศิริ ธรรมโชติ. 2528 : 9)

เรื่องนี้ผู้แต่งต้องการให้เยาวชนตระหนักในคุณค่าของทะเลที่มีสิ่งมีชีวิตเป็น
ประโยชน์ต่อมนุษย์เยาวชนจึงควรช่วยกันอนุรักษ์ทะเลให้มีความบริสุทธิ์งดงาม เช่นจากในเรื่อง
ไม่ควรไปทำลายสัตว์ทะเลเพื่อความสนุกเพราะสัตว์ทะเลนอกจากจะเป็นอาหารแก่มนุษย์แล้ว
บางชนิดก็ให้ความสวยงามต่อธรรมชาติด้วย

เด็กน้อยกับต้นไม้ ผู้แต่งสร้างฉากโดยสมมติขึ้น กล่าวถึงหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมน้ำ
ได้รับผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อมจากเรือที่วิ่งในแม่น้ำ ทำให้แม่น้ำเซาะตลิ่งและส่งผลกระทบต่อ
ต้นไม้ที่อยู่ริมน้ำ ทำให้ต้นไม้ไม่มีรากยึดเกาะพื้นดินและทำให้ต้นไม้ตายในที่สุด นอกจากฉาก
ในเรื่องอีกฉากหนึ่งที่แสดงให้เห็นโรงงานที่มาตั้งในหมู่บ้านปล่อยควันพิษจากโรงงานทำให้คนใน
หมู่บ้านต้องรับมลพิษและส่งผลให้ต้นไม้ตายเพราะมลพิษด้วย การสร้างฉากผู้แต่งสร้างได้
เหมือนจริงแสดงให้เห็นต้นตอที่รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ดังที่บรรยายไว้ในฉาก
ตอนหนึ่งว่า

ต้นยางพลั่วใบรับเหมือนจะรู้ในคำชมแต่มันคงไม่รู้ว่าจะขึ้นอยู่ในที่ปลอดภัยจาก
การถูกตัดโค่น แต่ภัยร้ายอื่น ๆ ยังมีอยู่เหมือนกัน ต่อมาไม่นานภัยร้ายสำหรับต้นยางนา
ก็ย่างกรายเข้ามา มีผู้คนเข้ามาตั้งบ้านเรือนมากมาย ต้นยางถูกรุกล้ำ สภาพเหมาะสม
เริ่มสูญหายไป น้ำในแม่น้ำเริ่มสกปรก บางครั้งมีคราบน้ำมันหรือสิ่งสกปรกอื่น ๆ
กระจายเต็มแม่น้ำแล้วมาเกาะเป็นคราบที่โคนต้นยางนา เรือยนต์ เรือหางยาว แล่น
ด้วยความเร็วสูง บังเกิดคลื่นแรงทยอยเข้ามาเซาะตลิ่ง รากของต้นยางนาที่สูงใหญ่ถูก
เซาะตัดจนโผล่พื้นดินขึ้นมา ความมั่นคงก็ลดลงบนท้องฟ้ามีหมอกควันเพิ่มมากขึ้น ควันพิษ
จากโรงงานริมแม่น้ำทำให้ใบไม้หายใจไม่สะดวก ยางนาต้นนี้กำลังถูกรบกวนอย่างมาก
ใบของมันเริ่มร่วง เปลือกไม้ที่ห่อหุ้มลำต้น แตกเป็นรอยคุดาเกลียด

(ส. พุ่มสุวรรณ. 2533 : 4 - 5)

จากในเรื่องนี้ผู้แต่งต้องการเปรียบเทียบให้เยาวชนเห็นความแตกต่างระหว่าง
ฉากที่สมมติให้เห็นถึงสิ่งแวดล้อมที่ดีกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษส่งผลกระทบต่อมนุษย์ต่างกัน เพื่อให้
เยาวชนตระหนักในสำคัญของสิ่งแวดล้อม

เรื่องเหี้ยวขาด่วน ผู้แต่งบรรยายฉากโดยสมมติขึ้น กล่าวถึงธรรมชาติของนก
ที่อยู่กันอย่างอิสระแต่ถูกมนุษย์ขบจับมาขังหรือฆ่าทิ้งทำให้มีจำนวนน้อยลง ในเรื่องเน้นถึงชีวิต
เหี้ยวขาด่วนตัวหนึ่งที่มนุษย์จับมาเลี้ยงจน เชื่องแต่ผลสุดท้ายก็ต้องถูกฆ่าตายเพราะพวกที่ชอบ
ฆ่านก ผู้แต่งได้บรรยายฉากถึงธรรมชาติของนกไว้ตอนหนึ่งว่า

ท้องฟ้ากว้างไพศาลสีครามอ่อน บุษเมฆทอดคลี่ยาย กระจายเป็นคลื่นและเกร็ด
สวยงามแสงแดดสาดส่องเป็นสีทองเพิ่มความงดงามให้กับท้องฟ้าเหนือแผ่นน้ำกว้าง
แห่งนี้ บริเวณที่แม่น้ำสองสายไหลมาบรรจบกันแล้วกลายเป็นแม่น้ำสายใหญ่ราบเรียบ
สุดสายตา นกเล็กบินดำโฉบเฉียบห่างจากผิวน้ำเคลือบค้างกลาบินด้วยความรวดเร็ว
บ้างก็หุบปีกพุ่งตัววูบวาบ มองตามไม่ทัน นกน้อยชีวิตเสรีกลาเล่นลมเหนือลำน้ำอย่าง
สนุกสนาน บางตัวพุ่มกระพือผิวน้ำจนกระเซ็นเป็นฝอย ปลาผิวน้ำตัวหนึ่งหลบไม่ทัน ก็ถูก
คาบติดจอยปากขึ้นมาด้วย การโจมตีของนกเล็กเหี้ยวนี้ไม่เสียเปล่า อาหารมื้อเที่ยง
คือผลพลอยได้ที่น่าพอใจ สูงขึ้นไปมาก เหี้ยวใหญ่ปีกกว้างกำลังบินวนเป็นวงกลม
ปีกน้ำตาลของมันขยายเต็มเหยียดปะทะลมเพื่อร่อนตัวไปทางซ้ายแล้วตีวงกลับมาทาง
ขวา ทำทางเชื่องช้า เนิบนาบประคองนางรำผู้อ่อนช้อย

(ส. พุ่มสุวรรณ. 2524 : 1 - 2)

จากในเรื่องเหี้ยวขาด่วนผู้แต่งต้องการแสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่นกถูกฆ่าตาย
เพราะมนุษย์ที่มีจิตใจโหดร้ายชอบฆ่านกทำให้ถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมากกับฉากที่มีผู้ที่อนุรักษ์นก
โดยน่านกที่บาดเจ็บมารักษาทำให้กรอดตายซึ่งเป็นฉากที่ผู้แต่งต้องการเปรียบเทียบให้เยาวชน
ตระหนักในสำคัญของสัตว์ประเภทนกถ้าทุกคนมุ่งทำลาย นกจะสูญพันธุ์ ถ้าทุกคนช่วยกัน
อนุรักษ์นก นกจะเป็นประโยชน์ต่อโลกอีกมาก

เรื่องบ้านเล็กริมบึง ฉากในเรื่องบ้านเล็กริมบึง ผู้แต่งสร้างฉากโดยสมมติขึ้นให้เห็นสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้และสัตว์ป่า ผู้แต่งแสดงให้เห็นเหตุการณ์ที่ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายด้วยมนุษย์จากการล่าสัตว์และลักลอบตัดต้นไม้ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เพราะป่าไม้ในเมืองไทยถูกทำลายลงไปอย่างมากมาย ตอนที่หนึ่งของเรื่องทวนได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่มีผู้ลักลอบตัดต้นไม้ ดังที่กล่าวว่า

นอกจากการล่าสัตว์แล้วยังพบกับขบวนการที่บรรทุกซุงอีกหลายคัน ขนกันออกมาจากป่าตลอดระยะทางนี่คือการเอาเปรียบ คือความโลภของคนคือการกระทำผิดกฎหมายอย่างแน่อนบ้านเมืองไม่ต้องการคนทำผิดกฎหมายพวกนี้ เจ้าหน้าที่ที่จะต้องไม่ปล่อยให้พวกโลภมากพวกนี้รอดพ้นจากเงื้อมมือกฎหมายอย่างแน่อน ถ้าเขารู้

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2535 : 42)

เหตุการณ์ที่มีผู้มาล่าสัตว์ป่าส่งผลให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์เป็นฉากที่สมมติได้สมจริงกับสภาพป่าในเมืองไทยที่มีผู้เข้าไปล่าสัตว์ ทำให้สัตว์ป่ามีจำนวนน้อยลง สัตว์บางชนิดสูญพันธุ์ไปจากเมืองไทย พ่อของทวนเล่าถึงสภาพป่าไม้ที่ดีที่มีสัตว์ป่าอยู่มากแต่ปัจจุบันสัตว์ป่าเหลือจำนวนน้อยลง

พ่อเคยเล่าให้ทวนฟังว่า เมื่อก่อนที่ป่าของเรานี้มีสัตว์ใหญ่อาศัยอยู่มากมายทั้ง ช้าง หมี กระทิง แรด รวมทั้งเสือก็มีให้เห็นบ่อยไป ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์กว่านี้เยอะ ตอนนี้สูญหายไปหมด ที่ยังพอมืออยู่บ้างก็มีแต่สัตว์เล็ก ๆ กับสัตว์บางจำพวกเท่านั้น ทวนคิดในใจว่า มันก็หายไปเพราะคนตามล่ามัน ไม่รู้จักพอละสิ

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2535 : 36 - 37)

ฉากในเรื่องนี้ผู้แต่งต้องการสะท้อนภาพของป่าที่มีสัตว์ป่าอยู่มาก ถ้าทุกคนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สัตว์ป่า สัตว์ป่าจะไม่หมดไปจากป่าของเมืองไทย เยาวชนจะได้เรียนรู้ชีวิตสัตว์ป่าจากของจริงมากกว่าคำบอกเล่า

เรื่องไผ่ค่อมแคะ ผู้แต่งสร้างจากโดยสมมติขึ้น คือกล่าวถึงป่าไผ่ที่มีไผ่เป็นจำนวนมาก ไผ่ในเรื่องเป็นไผ่รวกที่ใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ตั้งแต่เข้ามาเป็นอาหาร นำไปเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ได้หลายชนิด ผู้แต่งบรรยายให้เห็นเหตุการณ์ในเรื่องซึ่งจัดเป็นฉากที่เป็นจริงเกี่ยวกับประโยชน์ของไม้ไผ่ตอนหนึ่งที่กล่าวถึงจากว่า

ทิวเขาบ้านถ้ำเป็นทิวเขาค่อนข้างสูงใหญ่ ทอดตัวยาวขนานไปกับแม่น้ำกว้าง สายหนึ่งแม่น้ำสายนี้ช่วยให้พวกเราและพันธุ์ไม้ใหญ่น้อยอื่น ๆ บนภูมเขาสดชื่นมากขึ้น แต่ว่าไปแล้วเราต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ภูเขาไม้พันธุ์ไม้มากชุ่มชื้น ทำให้ฝนตกบ่อย แม่น้ำก็เหือดแห้งไป ได้แต่หมุนเวียนแก้อูกลอยอยู่แถวนี้เอง แต่จะว่าฉันไร้ประโยชน์เสียทีเดียวไม่ เพราะถึงแม้ไม้ไผ่รวกอย่างพวกเราจะเป็นไม้ขนาดเล็กแต่ก็มีความแข็งแรง และทนทานมากแถมมีลักษณะที่สวยงามเหมาะที่จะใช้ในงานประเภทอย่างน้อย ๆ ก็ทำรั้วบ้าน เล้าเป็ด เล้าไก่ ค้างพิชผักหลังคาร่มราไร วัสดุเครื่องใช้บางอย่างและสิ่งอื่น ๆ อีกไม่น้อยทีเดียว"

(ส.พุ่มสุวรรณ. 2524 : 1 - 2)

ในเรื่องนี้ผู้แต่งต้องการแสดงให้เห็นจากของป่าไผ่ ที่ทุกคนเองว่ามีความสำคัญน้อยกว่าป่าไม้โดยทั่วไป จึงเข้าไปทำลายอย่างไม่เห็นคุณค่า เจ้าหน้าที่ของรัฐให้ความสำคัญน้อยเกินไปทั้งที่จริงป่าไผ่ก็เป็นป่าที่มีความสำคัญมากอย่างหนึ่งเพราะเป็นป่าที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจของไทย

เรื่องเพื่อนแท้ ผู้แต่งจากโดยสมมติขึ้น แสดงให้เห็นว่าป่ามีความสำคัญต่อสัตว์ป่าทุกชนิด ป่าเป็นทั้งที่อาศัย แหล่งอาหารและเป็นที่หลบภัยของสัตว์ป่า ผู้แต่งได้บรรยายจากให้เห็นถึงประโยชน์ของป่าดังที่กล่าวไว้ว่า

เสียง ไม้ป่านั่นเจื้อยแจ้วดังแว่วมาจากที่ใดที่หนึ่งในป่าใหญ่ หยาดน้ำค้างหยดใสเกาะพราวอยู่ตามใบไม้ ต้นไม้ดูแพรพราวอยู่ตามใบไม้ ต้นไม้ ดูแพรพราว วิบ ๆ วิบ ๆ เมื่อสะท้อนกับแสงของดวงอาทิตย์ที่ส่องมาราไร นกแก้วสีเขียวผ่องใหญ่ บินพริ้วออกจากต้น

ตะเคียน เที้ยวหาผลไม้สุกเป็นอาหาร นกกระทาดังร้องจ๊อกรือ ๆ อยู่ตามพื้นดินและ
พุ่มไม้เตี้ย ๆ

(ท่าน อันประเสริฐ. 2526 : 32)

ผู้แต่งต้องการสะท้อนให้เห็นฉากในป่าที่มีสัตว์ป่ามากมายหลายชนิดซึ่งมีประโยชน์
ต่อมนุษย์ในการศึกษาเพราะได้เล่าถึงสัตว์หลายชนิดทำให้เยาวชนได้รับรู้ธรรมชาติของสัตว์ป่า
ถ้าเยาวชนตระหนักในความสำคัญของสัตว์ป่ามีส่วนช่วยอนุรักษ์สัตว์ป่า สัตว์ป่าก็จะไม่สูญพันธุ์
ไปจากเมืองไทย

เรื่องชีวิตบ้านนา ผู้แต่งสร้างจากสมมติขึ้นโดย กล่าวถึงสภาพท้องถิ่นที่มี
ธรรมชาติที่งดงาม มีสิ่งแวดล้อมที่ปราศจากมลพิษ สะท้อนให้เห็นธรรมชาติจากท้องทุ่งนามีคุณค่า
ต่อประชาชนทั้งในการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม เป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารของชาวนา
ฉากในเรื่องต้องการเน้นให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่ทุกคนควรจะช่วยอนุรักษ์ไว้เพราะ
ชาวนาคือเกษตรกรที่สำคัญของประเทศผู้แต่งได้กล่าวถึงฉากของเรื่องไว้ตอนหนึ่งว่า

ตอนเย็น ๆ ลมทุ่งพัดมารวยริน ทำให้ยอดข้าวสีเขียวเอนพลิ้ว ๆ ตามกันไป รวากับ
ลูกคลื่นในท้องทะเลกว้าง ขวัญคิดว่าทุ่งข้าวของและชาวนาคนอื่น ๆ ในยามเย็นข้างดงงาม
จับตาเหลือเกิน เพราะ ไม่ว่าจะมองไปทางไหนก็ล้วนเห็นแต่ข้าวซึ่งกำลังเติบโตขึ้นเขียว
เต็มไปหมด

ฉากในเรื่องนี้ต้องการให้เยาวชนได้เห็นสภาพของธรรมชาติที่สมบูรณ์ปราศจาก
มลพิษซึ่งเป็นสิ่งที่หายากในปัจจุบัน ถ้าเยาวชนเห็นคุณค่าทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมก็จะส่งผลให้
สิ่งแวดล้อมไม่ถูกทำลาย

เรื่องชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง เรื่องนี้ผู้แต่งสร้างจากโดยสมมติขึ้น บรรยาย
ให้เห็นบ้านที่อยู่ริมคลองในอดีตที่มีน้ำที่ใสสะอาดไม่เป็นมลพิษดังเช่นปัจจุบันนี้ มีปลาน้ำจืดมากมาย
ปลาในอดีตที่คนรุ่นปัจจุบันไม่รู้จักได้บรรยายไว้ในฉากของเรื่องนี้ ซึ่งผู้แต่งมุ่งจะให้เยาวชนได้

ความรู้ด้านธรรมชาติวิทยา เปรียบเทียบให้เห็นฉากในอดีตกับปัจจุบันที่ต่างกัน ปลาหลายชนิดในสมัยก่อนไม่มีให้เห็นในสมัยนี้ ผู้แต่งได้บรรยายฉากได้เหมือนจริงในอดีตไว้ตอนหนึ่งที่มีปลาน้ำจืดให้เห็นมากมาย

ใต้ถุนบ้านของรุ่ง น้าท้วมสูงขึ้นประมาณหนึ่งศอก วันหยุดเสาร์อาทิตย์รุ่งไม่รู้ว่าจะไปไหน จึงนอนแนบตากับรอยแตกของพื้นบ้าน มองดูเหล่าฝูงปลาที่ว่ายมากับसान้ำที่กำลังไหล ปลาหัวตะกั่ว ปลาชิวและกระดี่ เข้ามาก่อนตามด้วยปลาหมอนาคเบื่องหลายสิบตัว ฝูงปลาเมื่อได้ว่ายน้ำมายังที่ใหม่ตัวหนอนและแมลงที่หนีน้ำไม่ทันเห็นมากมาย จึงพากันสับกินอาหารด้วยความเพลิดเพลิน รุ่งมองเห็นปลาช่อน 2 - 3 ตัว ช่อนตัวเจียวอ้วนมุมหนึ่ง ปลาช่อนคงคิดจะกินทุกอย่างทั้งแมลง ปลาตัวเล็ก ๆ ที่เข้ามาใกล้มัน

(ส.พุ่มสุวรรณ. 2531 : 24)

ฉากในเรื่องนี้ต้องการให้เยาวชนตระหนักในคุณค่าทรัพยากรสัตว์น้ำจืดซึ่งเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์แต่ที่เหลือน้อยลงเพราะขาดการอนุรักษ์ ถ้าทุกคนมีจิตสำนึกในการช่วยกันอนุรักษ์ชนรุ่นหลังจะได้รู้จักสัตว์น้ำจืดอีกมากมาย

เรื่องป่านี้เป็นของเรา ผู้แต่งสร้างฉากสมมติขึ้นให้เห็นฉากของป่าไม้ในเมืองไทยที่ในอดีตสมบูรณ์ไปด้วยไม้แก่นานชนิด ป่ามีประโยชน์ทำให้สภาพแวดล้อมเกิดความสมดุล ทำให้ฝนตกตามฤดูกาล ป้องกันน้ำท่วม มีประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ เมื่อมนุษย์เข้าไปบุกรุกป่ามากขึ้นสภาพป่าก็เปลี่ยนไป ซึ่งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ฉากของเรื่องผู้แต่งใช้วิธีการเล่าจากบรรพบุรุษสืบทอดมายังรุ่นลูก รุ่นหลานโดยชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของป่าที่มีต่อมนุษย์ ทำให้รุ่นลูกหลานเกิดความตระหนักในความสำคัญของป่าไม้เพราะรุ่นเขาต้องประสบกับปัญหาป่าถูกทำลายและสิ่งแวดล้อมเริ่มเปลี่ยนไปถ้าในปัจจุบันยังไม่เห็นคุณค่าของป่า อีกไม่นานป่าก็จะหมดจากเมืองไทยเมื่อนั้นทุกคนจะต้องได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ผู้แต่งต้องการเน้นให้เยาวชนเห็นคุณค่าของป่าที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมและมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ป่าคือเยาวชนในปัจจุบันจะต้องสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าตั้งแต่บัดนี้

3. การสร้างจากตามอุดมคติ

การสร้างจากตามอุดมคติคือ จากที่ผู้แต่งคาดหวังให้ในปัจจุบันหรืออนาคต มีทรัพยากรที่สมบูรณ์และมีสิ่งแวดล้อมที่ปราศจากมลพิษ จากตามอุดมคติเน้นให้เห็นความงดงามของธรรมชาติที่ยังไม่ถูกทำลาย เพื่อให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในการวิเคราะห์จากตามอุดมคติจะพิจารณาถึงคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีประโยชน์แก่มนุษย วรรณกรรมเยาวชนที่สร้างจากตามอุดมคติได้แก่เรื่อง บ้านไร่ชายาป่าของทานุ อัมประเสริฐ มหกรรมในท้องทุ่ง ของอัศศิริ ธรรมโชติ ป่าเขียวของ สุภา ลือศิริ โรงเรียนป่าล้อม ของ วงเดือน ทองเจียว และบึงหญ้าในป่าใหญ่ของเทพศิริ สุปโสภา

เรื่องบ้านไร่ชายาป่า จากเรื่องนี้เป็นกรสร้างจากในลักษณะอุดมคติเป็นจากที่ผู้แต่งอยากให้สภาพป่าไม้ในเมืองไทยเป็นจริงอย่างใน เรื่อง ซึ่งผู้แต่งได้บรรยายถึงจากของป่าไม้ที่มีคุณค่าต่อมนุษย์และทำให้ธรรมชาติเกิดความสมดุล ดังที่ผู้แต่งได้กล่าวถึงจากในตอนป่าใหญ่ ซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติ

การะเกดรักป่าใหญ่และขุนเขาแห่งนี้เหลือเกิน พ่อแม่ของการะเกดและชาวไร่อื่น ๆ อีกหลายคนก็รักป่าและขุนเขาเช่นเดียวกันเพราะต่างรู้ว่าป่าใหญ่มีคุณค่าต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ป่าใหญ่ทำให้อากาศร่มเย็นชุ่มชื้นทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ไม่แห้งแล้ง ช่วยดูดซับน้ำที่ไหลบ่าลงมาไว้ได้ดิน ทำให้เกิดแม่น้ำลำธาร รักษาดินบนภูเขาไม่ให้ถูกสายน้ำเซาะพังทลายป่าใหญ่ด้านทานก้าลังลมพายุซึ่งจะเป็นอันตรายต่อทรัพย์สินของมนุษย์

(ทานุ อัมประเสริฐ. 2531 : 81 - 82)

การสร้างจากในเรื่องนี้ผู้แต่งต้องการเน้นให้เห็นถึงจากที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ถ้าทุกคนช่วยกันรักษาป่าไว้ ป่าก็จะเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์อีกมากมาย

เรื่องมหรหรรพ์ท้องทุ่ง ผู้แต่งสร้างจากตามอุดมคติ บรรยายให้เป็นความงดงามของท้องทุ่ง ที่มีต้นไม้นานาชนิด สร้างสีสันให้ธรรมชาติมีความสวยงาม ตลอดจนสัตว์เล็ก ๆ ที่มีความผูกพันกับเด็กในท้องทุ่ง ผู้แต่งบรรยายจากด้านภาพที่สละสลวยทำให้ฉากของเรื่องสวยงาม ดังตอนหนึ่ง ที่กล่าวว่า

เมื่อฝนซาฟ้าสว่างเพรียงลงจากเรือนไม้ ออกวิ่งสู่ท้องทุ่ง เขาขับไถดินอันหอมหวานอยู่พักใหญ่ ขณะมองหาเพื่อนยังมองเห็นเงาเจ้มนองไปด้วยน้ำ ระงมด้วยเสียงกบเขียด ได้ยินเมฆล่องลอย ทิวตาลตระหง่านสูงกว่าที่เคยเห็น ภูเขาขม่อม คล้ายอุ่มน้ำเอาไว้มวกไม้ไผ่ด้วยลมล่อง ลมเย็นต้องผิวกาย

(อัศศิริ ธรรมโชติ. 2530 : 9)

ผู้แต่งบรรยายสภาพของท้องทุ่งให้มีสีสันทั้งงดงามด้วยดอกไม้้นานาชนิด สัตว์เล็ก ๆ ที่ช่วยประดับธรรมชาติให้งดงาม ผู้แต่งมุ่งหวังให้เยาวชนเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ ถ้าทุกคนต้องการให้เมืองไทยมีสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่นใน เรื่องนี้ ต้องช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม

เรื่องป่าเขียว จากของเรื่องนี้ผู้แต่งต้องการสร้างฉากให้ลักษณะเป็นจากอุดมคติเป็นฉากของสัตว์ป่าที่มีการปกครอง เช่นเดียวกับมนุษย์ซึ่งมีปัญหาในเรื่องสิ่งแวดล้อม จากการที่สัตว์ในป่าเขียวทั้งขยะ ไม่ช่วยกันรักษาความสะอาด ทำให้สิ่งแวดล้อมในป่าเป็นมลพิษ ข้างสีชมพูได้แรงบันดาลใจสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น จากของป่าเขียวผู้แต่งสร้างให้เป็นจากอุดมคติที่ต้องการเปรียบเทียบให้เห็นว่าป่าเขียวก็คือ จากของเมืองไทยที่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษแต่ก็สามารถช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษให้กลับคืนสภาพดีเหมือนเดิมได้ จากในป่าเขียวที่ผู้แต่งบรรยายว่า

ป่าเขียวเป็นดินแดนที่สวยงามสงบสุข ทิศเหนือจรดภูเขาสูงชื่อ เนินสน บนเขานั้นเต็มไปด้วยสนสูงเสียดฟ้าและต้นไม้ใหญ่อื่น ๆ อีกมากมาย เป็นต้นน้ำลำธารสายเดียวในป่าเขียวชื่อธารใส ธารใสไหลผ่านกลางป่าเขียวไปลงทะเลทางทิศตะวันออก อีกด้านหนึ่งของเนินสนไม่เคยสมาชิกใจของป่าเขียวไปเยือนมาก่อนแม้จะมีช่องทาง

เดินแคบ ๆ ระหว่างเทือกเขาชื่อว่าเขาแลหน้าเป็นทางเดินผ่านได้สะดวก ทิศตะวันตก
ของป่าเขียวเป็นหมู่บ้านมีตลาดการค้ารุ่งเรืองชาวป่าเขียวจะนำพืชผลของตนไปจำหน่าย
ที่นั่น ชาวป่าเขียวเพาะปลูกส้มเขียวหวานเป็นหลักแต่ก็ปลูกข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ถั่ว
และพืชผลอื่นด้วย ชาวป่าเขียวล้วนกินพืช ไม่มีสัตว์กินเนื้ออยู่ด้วยเลย สัตว์ชนิดที่กินเนื้อ
และพืชก็เล็กน้ยกินเนื้อกินแต่พืชและอยู่ร่วมกันกับสัตว์อื่นอย่างสงบ

(สุภา ลือศิริ. 2524 : 9 - 10)

การสร้างจากผู้แต่งมุ่งหวังให้เยาวชนเห็นจากที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดีเพราะความ
ร่วมมือของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ถ้าเยาวชนทุกคนเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมต้องช่วยกัน
อนุรักษ์และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้

เรื่องโรงเรียนป่าล้อม ผู้แต่งสร้างจากมีลักษณะอุดมคติโดยมุ่งหวังให้โรงเรียน
ที่มีสภาพป่าล้อมรอบโรงเรียนซึ่งมีประโยชน์แก่นักเรียนในด้านธรรมชาติศึกษา ทำให้นักเรียนเห็น
คุณค่าของป่า สภาพโรงเรียนป่าล้อม เป็นโรงเรียนในอุดมคติที่มีสภาพป่ารอบโรงเรียนมีต้นไม้
นานาชนิดอยู่เป็นจำนวนมากซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีแก่โรงเรียน
ทั่วไป การที่ร่วมอนุรักษ์ป่ารอบโรงเรียนไว้เพื่อให้เยาวชนได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติมากขึ้นทำให้
เยาวชนตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้แต่งบรรยายจากรอบ
โรงเรียนไว้เพื่อให้เยาวชนได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติมากขึ้นทำให้เยาวชนตระหนักในคุณค่าของ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้แต่งบรรยายจากรอบโรงเรียนไว้ตอนหนึ่งว่า

"บริเวณรอบโรงเรียนเป็นป่าอันคดหน้าด้วยต้นไม้พื้นเมืองนานาชนิด ต้นงู ต้นชาด
ต้นจิก ต้นคั่วและเครือหัวควาย ห้อยระโยงระยางอยู่ตามต้นไม้ มันเป็นป่าเก่าแก่ที่อุดมสมบูรณ์
ด้วยเห็ดและดอกกระเจียวบานสะพรั่งในหน้าฝน" (วงเดือน ทองเจียว. 2530 : 6 - 7)

เรื่องบึงหญ้าในป่าใหญ่ บึงหญ้าผู้แต่งสร้างจากในลักษณะอุดมคติโดยกล่าวถึงจาก
บึงหญ้าใหญ่ เป็นจากที่แวดล้อมไปด้วยต้นไม้มากมายทำให้ดูสดชื่นมีสัตว์เล็ก ๆ มีบึงน้ำขนาดใหญ่
มีอากาศสดชื่นบริสุทธิ์ บึงหญ้าเป็นสถานที่ทำให้เด็ก ๆ มีความผูกพันเพราะได้มาเที่ยวเล่นที่สถาน

แห่งนี้ ถึงเวลาจะผ่านไปหลายปีเพื่อน ๆ ทุกคนต่างแยกย้ายกันไปแต่สิ่งที่ทำให้ทุกคนระลึกถึงกัน คือบึงใหญ่ จากบึงใหญ่เป็นฉากในอุดมคติที่สามารถรักษาระบบชาติไว้ได้เหมือนเดิมถึงแม้เวลาจะผ่านไปนานหลายปี ฉากในบึงใหญ่เป็นฉากที่ผู้แต่งคาดหวังจะให้ทุกคนรักษาระบบชาติและสิ่งแวดล้อมไว้เพราะสิ่งแวดล้อมนี้ย่อมเปลี่ยนแปลงเมื่อเวลาผ่านไป ความเจริญด้านวัตถุมีมากขึ้น สิ่งที่เป็นธรรมชาติก็จะเหลือน้อยลง ผู้แต่งได้บรรยายฉากตามอุดมคติไว้ว่า

บึงใหญ่ไร้ซึ่งความสูงแต่ก็มีความลึกไว้ได้น้ำ ไม่รู้ว่าลึกกี่ลาไม่หยั่งอยู่ตรงกลาง ถึงตรงกลางเว้ามีเกาะใหญ่ เกาะน้อยลอยข้ามไปมา เรามองเห็นแต่ผิวน้ำมีราบเรียบ ของบึงใหญ่เท่านั้น มันกว้างเสียจนลมร้อนที่พัดผ่านผิวน้ำไปแล้วจะเย็นฉ่ำ จนคนในหมู่บ้านห่างไปไกล ๆ ก็ยังได้กลิ่นสดชื่นของพืชน้ำโชยมาอ่อน ๆ เกิดสีเขียวแผ่กว้างออกไป จนชาวบ้านพูดกันติดปากว่าบึงใหญ่เลี้ยงบริเวณรอบ ๆ บึงไว้ให้สดใสอย่างชนิดไม่เคยเศร้า เมฆทั้งฟ้าที่เคยเดินทางมาไม่หยุดหย่อน ลอดมาถึงตรงนี้ก็เปลี่ยนเว้าน้ำใหญ่ให้เป็นกระเจกเงา ส่องดูว่านกขาวหรือดำ ไต่ขึ้นหรือเล็ดลง หลังจากลอยจากทะเลมา แรมเดือน พวกแมลงนานาชนิดที่ไม่อาจทนต่อความแรงกล้าของบึงใหญ่ ก็พากันบ้ายโฉมหน้ามาคาบคุดคาวัวและบินเวียนแพร่พันธุ์ หัดสร้างลูกที่นั่นก็ไม่กรือทัวบินมาจนฟ้าลาย

(เทพศิริ สุโขภา. 2524 : 318)

ฉากในเรื่องนี้ผู้แต่งต้องการให้เยาวชนเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่มีประโยชน์ ต่อมนุษย์ถ้าผู้ใหญ่ปลูกฝังให้เยาวชนเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมตั้งแต่วัยเยาว์จะส่งผลให้เยาวชนเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อม

กลวิธีการสร้างฉากในวรรณกรรมเยาวชนแบ่งเป็นฉากจากสถานที่จริง 10 เรื่อง การสร้างฉากที่สมมติขึ้น 11 เรื่อง การสร้างฉากตามอุดมคติ 5 เรื่อง

บทที่ 4

บทบาทการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากจะมุ่งหมายในด้านความบันเทิงแล้ว ผู้แต่งต้องการให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกที่ดี เห็นคุณค่า และตระหนักในสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีสามารถจำแนกบทบาทของวรรณกรรมได้สี่ด้านดังนี้

1. การปลูกฝังคุณธรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. การชี้ให้เห็นตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. การแสดงแบบอย่างของนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. การสั่งสอน แนะนำ ตักเตือน ให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การปลูกฝังคุณธรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้แสดงบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมที่สำคัญแก่เยาวชน เพื่อให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คุณธรรมสำคัญที่ปรากฏในเรื่องสามารถจำแนกตามปัญหาของเรื่องได้ดังนี้

1. คุณธรรมในการอนุรักษ์ป่าไม้

ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ ปัจจุบันป่าถูกทำลายเป็นจำนวนมาก คุณธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความไม่โลภ และความสามัคคี

1.1 ความซื่อสัตย์ เป็นคุณธรรมสำคัญที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ป่าไม้ไว้ได้เพราะถ้าประชาชนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่ออาชีพ ต่อสังคม ป่าไม้ก็จะไม่ถูกทำลาย นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลในเรื่องป่าไม้ต้องมีจิตสำนึกต่อหน้าที่ ต้องมีคุณธรรมความซื่อสัตย์ ไม่ใช้อำนาจในทางทุจริตซึ่งจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน ต้องมีคุณธรรมที่สะท้อน

คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ในการอนุรักษ์ป่าไม้ได้แก่เรื่อง หมู่บ้านกลางดงของอโศกศรีสุวรรณ และ ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ของ วัฒนา บุญยัง

เรื่องหมู่บ้านกลางดง เล่าบอเป็นชาวเขาเผ่าม้งที่มีอาชีพทำไร่เลื่อนลอย ปลูกฝิ่นและย้ายที่ทำไร่ใหม่ด้วยการตัดต้นไม้และเผาป่าซึ่งเป็นการทำลายทรัพยากรป่าไม้ ต่อมา พฤติกรรมของเล่าบอเปลี่ยนไปโดยเลิกเผาป่า เพราะได้รับคำแนะนำจากนาเยียซึ่งเป็นคนรักที่ได้ทุนไปเรียนต่อในเมือง โดยนาเยียขอร้องให้เล่าบอเลิกปลูกฝิ่นเพราะนอกจากจะทำลายป่าแล้วฝิ่นยังเป็นยาเสพติดที่เป็นภัยต่อมนุษย์ ซึ่งเล่าบอก็ได้เลิกทำลายป่าเลิกปลูกฝิ่น มาปลูกชา กาแฟ ซึ่งเป็นพืชเมืองหนาวแทนและเขาก็ประสบความสำเร็จเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชาวบ้านทำให้ชาวบ้านเลิกปลูกฝิ่นเลิกทำลายป่าได้สำเร็จ เล่าบอประกอบอาชีพด้วยความสุจริตเขาจึงมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ป่า ส่วนนาเยียเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญเพราะมีความซื่อสัตย์ต่อประเทศไทยไม่ยากเห็นป่าถูกทำลายจึงใช้วิชาชีพตนเองเล่าเรียนมาเผยแพร่แก่ชาวบ้านจนมีส่วนร่วมในการช่วยอนุรักษ์ป่าได้สำเร็จ ตอนที่แสดงให้เห็นถึงเล่าบอชักชวนให้ชาวบ้านเลิกปลูกฝิ่นและเผ่าป่าดังที่กล่าวได้ว่า

ด้วยคำนึงสัญญาที่เคยให้ไว้ต่อกัน เล่าบอยังยึดมั่นอย่างจริงจัง เพื่อเห็นแก่นาเยีย และคนอื่น ๆ เล่าบอเลิกปลูกฝิ่นในปีต่อมาและเล่าจิกก็เอาอย่าง ทั้งสองหันมาปลูกชา กาแฟ แม้เราอาจจะไม่ได้ทำปลูกฝิ่นแต่ปลูกครั้งเดียวก็เก็บผลผลิตได้ตลอดไป ไม่ต้องปลูกทุกปีเหมือนพืชอื่น

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2534 : 36)

เรื่องนี้ผู้แต่งได้แสดงบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์แก่เยาวชนโดยชี้ให้เห็นความซื่อสัตย์ของตัวละครที่มีส่วนในการอนุรักษ์ป่าไม้เพราะป่าไม้มีประโยชน์ต่อต้นน้ำลำธารแสดงให้เห็นการศึกษามีส่วนสำคัญที่จะให้ผู้ทำลายป่าได้เข้าใจในประโยชน์ของป่า เลิกทำลายป่าชี้ให้เห็นการปลูกฝิ่นเป็นการบ่อนทำลายชาติอย่างร้ายแรง ดังนั้นทุกคนต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและส่วนรวม

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ลุงหนูเป็นตัวละครเอกที่สำคัญของเรื่องที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติประเภทป่าไม้ และสัตว์ป่า ถึงแม้ว่าลุงหนูจะมีอาชีพเก็บของจากป่าไปขายและล่าสัตว์ป่ากินบ้างแต่ก็มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพคือจะไม่ล่าสัตว์แม่ลูกอ่อนเป็นอาหาร เพราะถือว่าเป็นการทำลายทรัพยากรประเภทสัตว์ป่าให้เหลือน้อยลง ซึ่งผู้แต่งต้องการให้ลุงหนูเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเยาวชนที่ควรจะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรด้วยความซื่อตรงถึงแม้จะมีโอกาสที่ทำลาย จะไม่ทำลายเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังข้อความที่ว่า "แกรู้ด้วยสามัญสำนึกว่า การทำลายสัตว์แม่ลูกอ่อนนั้นเป็นการทำลายวิญญูณแห่งป่าคงให้สิ้นไปตลอดชีวิตอันยาวนานป่าเป็นผู้ให้ทุกอย่างกับแกมาตลอด แกจึงถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องรักษาป่าไว้ให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้..." (วิธนา บุญยัง. 2531 : 74 - 75)

ในเรื่องนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ของหัวหน้าป่าไม้คนเก่าที่ทำงานด้วยความซื่อตรงไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ของพวกนายทุน ต่อต้านผู้ทำลายป่าไม้แต่ต้องถูกอิทธิพลของนายทุนย้ายหัวหน้าคนนี้ออกจากพื้นที่แล้วย้ายหัวหน้าป่าไม้คนใหม่ชื่อเยี่ยมที่รับผลประโยชน์จากพวกนายทุน จนป่าไม้ถูกทำลายลงไปเป็นจำนวนมาก ลุงหนูเป็นตัวละครที่มีความซื่อสัตย์ต่อประเทศต่อสู้ขัดขวางขบวนการทำลายป่าไม้จนกระทั่งตัวเองตาย ผู้แต่งต้องการชี้ให้เห็นแนวทางการแก้ปัญหาป่าถูกทำลายถ้าประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความซื่อสัตย์ก็จะรักษาป่าไว้ได้

1.2 ความไม่โลภ เป็นคุณธรรมสำคัญที่จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไว้ได้ เพราะทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลาย มีสาเหตุมาจากความโลภของมนุษย์ที่ต้องการผลประโยชน์จากทรัพยากรซึ่งเป็นสมบัติของส่วนรวมเพื่อประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายและผลกระทบต่อสังคม ถ้ามนุษย์ละความโลภได้ก็จะมีส่วนอนุรักษ์ป่าไม้ไว้ได้ วรรณกรรมที่สะท้อนคุณธรรม ด้านนี้ได้แก่เรื่อง เด็กชายชาวเล ของ พนม นันทพฤกษ์ ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ของ วิธนา บุญยัง

เรื่องเด็กชายชาวเล เรื่องนี้ต้องการส่งเสริมคุณธรรมคือความไม่โลภ เพราะความโลภมีผลต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เหตุการณ์ในเรื่องชาวบ้านหมู่บ้านชาวเลได้ลักลอบเข้าไปตัดไม้ในป่าขายเล่นเพื่อนำมาส่งเป็นเชื้อเพลิงให้แก่โรงงานปลาบ่น ทำให้ป่าไม้ขายเล่นถูกทำลายลงไปมากนอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ป่าไม้ก็ได้รับสินบนจากนายทุนโรงงานปลาบ่นจึงเพิกเฉยไม่จับกุมชาวบ้านที่ลักลอบตัดไม้ทั้งที่เป็นไม้ในเขต

หวังห้าม ซึ่งผู้แต่งต้องการสอนให้เห็นถึงความโลภของมนุษย์ถ้าสามารถละความโลภไว้ได้ ป่าไม้จะไม่ถูกทำลายอย่างเช่นทุกวันนี้ ผู้เขียนต้องการปลูกฝังให้เยาวชนเห็นความสำคัญของความไม่โลภจะเป็นคุณธรรมที่ทำให้ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนในการช่วยอนุรักษ์ป่าไม้ไว้ได้ ถ้าทุกคนมุ่งแต่ประโยชน์ของคนไม่คำนึงถึงส่วนรวมในอนาคตป่าไม้ก็จะถูกทำลายจนหมดสิ้น

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ กล่าวถึงสภาพป่าที่ยังอุดมสมบูรณ์ เมื่อมนุษย์บุกรุกเข้าไปตัดไม้ในป่าจำนวนมากด้วยความโลภ เพื่อเอาประโยชน์จากป่าเป็นสำคัญโดยไม่คำนึงถึงผลเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติ ลุงหนุคอยสังเกตความเปลี่ยนแปลงของป่าตั้งแต่เริ่มเข้ามาอยู่ป่า มีความอุดมสมบูรณ์ จนกระทั่งคนบุกรุกเข้าไปในป่าและทำลายป่าจนป่าไม้เหลือน้อยผู้แต่งต้องการปลูกฝังคุณธรรมความไม่โลภเพื่อให้ทุกคนที่เข้าป่าเห็นคุณค่าของป่าต่อส่วนรวมลุงหนุคอยปกป้องที่ถูกพวกนายทุนที่มีความโลภตัดไม้ทำลายป่าและเจ้าหน้าที่รัฐบางคนที่ไม่เห็นแก่สินบนปล่อยให้พวกนายทุนตัดไม่อย่างผิดกฎหมาย ถ้าทุกคนละความโลภเราจะสามารถรักษาป่าไว้ได้ ผู้แต่งกล่าวถึงป่าที่ถูกทำลายด้วยความโลภของมนุษย์ว่า

อากาศในยามบ่ายมันร้อนจัดเพราะไร้ร่มเงาไม้ใหญ่มาคลุมและกรองแสง เสียงนกกา หิ้งนกเขา เป้ล่า กระรอก กระวาง ลดน้อยลงจนแทบไม่ได้ยินอีกต่อไป ลุงหนุคอยเดินแบกปืนเก็บปลัดเลาะมาตามลำห้วย ซึ่งเหลือน้ำไม่มากนัก... ในวังน้ำปลาเล็กปลาน้อยก็แทบไม่เหลือแม้แต่จะเบ็ดที่ว่าร้ายยังมีมือดีล่าไปจนหมด แก่นึกภาพของวันเก่า ๆ แล้วก็เหมือนกับความฝัน ยามที่ป่าเตียนลง และคนเพิ่มขึ้น ...

(วิธนา บุญยัง. 2531 : 133)

1.3 ความสามัคคี เป็นคุณธรรม สำคัญที่จะช่วยอนุรักษ์ป่าไม้ไว้ได้เพราะถ้าทุกคนร่วมมือกันทุกฝ่ายทั้งเจ้าหน้าที่ประชาชนหน่วยงานของรัฐและเอกชน มีจุดมุ่งหมายเดียวกันในการอนุรักษ์ป่าก็จะสามารถรักษาป่าไม้ไว้ได้ วรรณกรรมที่สะท้อนคุณธรรมในด้านนี้ได้แก่เรื่องป่าเขียวของ สุกา ลือสิริ บึงหญ้าในป่าใหญ่ ของ เทพสิริ สุขโสภา และโรงเรียนป่าล้อมของ วงเดือน ทองเจียว

เรื่องป่าเขียว ในป่าเขียวเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยต้นไม้และสัตว์ป่า เมื่อนุชย์เข้ามาในป่าได้เข้ามาตัดต้นไม้ไปเป็นจำนวนมากและยังล่าสัตว์ป่า ตัวละครในเรื่องเป็น สัตว์จึงได้หาวิธีขับไล่มนุษย์ออกจากป่าโดยที่สัตว์เล็ก สัตว์ใหญ่ต่างร่วมกันวางแผนและร่วมมือกัน ขับไล่ตามแผนที่วางไว้จนมนุษย์ ต้องหนีออกจากป่า ทำให้ป่ากลับมีสภาพดังเดิมอีก ในตอนหนึ่งผู้นำ ของป่าเขียวได้กล่าวถึงการร่วมมือจนประสบความสำเร็จว่า "ถ้าพวกเราขาดความสามัคคี ต่อไป เมื่อนุชย์มารุกรานอีกสัตว์เล็กไม่ช่วยกันป้องกันป่าเขียว พวกเขาจะพากันหนีไปอยู่ที่อื่นแล้วป่า เขียวก็จะล่มลง" (สกา ลือศิริ. 2524 : 39)

ซึ่งตอนนี้จะสอนให้เห็นว่าทุกคนที่อยู่ในสังคมเดียวกันจะต้องร่วมมือกัน ไม่แบ่งพวกเขาพวกเราเช่นเดียวกับสัตว์ที่ไม่แบ่งเป็นสัตว์เล็กสัตว์ใหญ่ ถ้าทุกคนมีความสามัคคี ก็จะช่วยอนุรักษ์ป่าไม้ไว้ได้

เรื่องบึงหญ้าในป่าใหญ่ บึงหญ้าใหญ่เป็นสถานที่ที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติ มีต้นไม้มากมาย "ผม" ซึ่งเป็นตัวละครในการดำเนินเรื่องและพวกเพื่อน ๆ ของเขามีความผูกพัน กับบึงหญ้าแห่งนี้ตั้งแต่เด็กเมื่อเขาโตขึ้นไปเรียนต่อกรุงเทพ เขาก็ยังมีความผูกพัน เวลาผ่านไปนานหลายปีเมื่อเขากลับมาที่หมู่บ้านแห่งนี้เขาเห็นความเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านหลายอย่าง เช่นหมู่บ้านมีการพัฒนาด้านความเจริญมากขึ้น โรงเรียนที่เคยเรียนในวัยเด็กก็เปลี่ยนแปลงไป แต่สิ่งที่ยังคงสภาพเดิมคือบึงหญ้าใหญ่ถึงเวลาจะผ่านไปเป็นเวลานานเพราะชาวบ้านในหมู่บ้าน แห่งนี้เห็นความสำคัญของธรรมชาติในบึงหญ้าเขาจึงคงรักษาบึงหญ้าใหญ่นี้ไว้ต้นไม้และบรรยากาศที่ ผม ในวัยเด็กกับเมื่อเขาโตเป็นผู้ใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงดังตอนหนึ่งที่กล่าวว่า "ผมรีบไปที่ บึงหญ้าใหญ่ไปยังคงสูงท่วมหัวท่วมหู แต่มีทางเล็ก ๆ หลายสายให้เดินง่ายขึ้นวิ่งน้ำก็ขาววาว วับเป็นประกายดุจเดิมทุ่งกว้างริมบึงก็ยังเต็มไปด้วยหญ้าพุ่มกอใหญ่เขียวสดในไม่สร้างชา" (เทพศิริ สุขโสภา. 2524 : 266)

เรื่องนี้จะสอนให้เห็นชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งนี้ ตระหนักถึงความสำคัญของ บึงหญ้าใหญ่ซึ่งเป็นสถานที่ที่งดงามไปด้วยธรรมชาติทั้งพรรณไม้และสัตว์นานาชนิด ชาวบ้านเห็น ความสำคัญจึงร่วมมือสามัคคีไม่เข้าไปทำลายบึงหญ้าเพราะต้องการให้เป็นสาธารณสมบัติของชน รุ่นหลังและเพื่อใช้เป็นที่พักผ่อนของพวกเด็ก ๆ ทำให้ทุกคนในหมู่บ้านได้สัมผัสกับธรรมชาติและเห็น คุณค่าของธรรมชาติมากขึ้น

โรงเรียนป่าล้อม ครูเทียมทองมุ่งหวังที่จะรักษาป่าไม้รอบบริเวณโรงเรียนไว้เพื่อใช้เป็นสื่อการสอนแก่นักเรียนเพราะป่าไม้รอบโรงเรียนสามารถนำมาสอนวิชาธรรมชาติศึกษาได้และเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้และให้นักเรียนเห็นคุณค่าของป่าไม่ว่ามีประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างมากมาย ความหวังของครูเทียมทองต้องการให้นักเรียนรักป่าจะได้ช่วยรักษาป่าที่เหลืออยู่น้อยในปัจุบันให้ไม้ป่าไม้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา และให้ชาวบ้านรอบโรงเรียนได้มีส่วนช่วยอนุรักษ์ป่าไม้รอบโรงเรียนไว้เป็นสมบัติของลูกหลาน แต่ความหวังของครูเทียมทองไม่สำเร็จเพราะชาวบ้านไม่มีความสามัคคีในการรักษา ทุกคนต่างเห็นแก่ตัวโดยบุกรุกป่ารอบโรงเรียนด้วยการตัดไม้เพื่อจับจองเป็นที่ทำกิน ส่วนนักเรียนก็ไม่ให้ความร่วมมือโดยหนีไปเรียนโรงเรียนในเมืองจนหมดทำให้อุดมการณ์ของครูเทียมทองที่หวังจะให้ทุกคนเห็นความสำคัญของป่าและมีความสามัคคีช่วยกันรักษาป่าไว้ต้องหมดสิ้นลง เรื่องนี้ ผู้แต่งต้องการให้ทุกคนมีความสามัคคีที่จะช่วยกันรักษาป่าไว้เพราะป่าเป็นสมบัติของชาติที่ทุกคนควรจะช่วยกันอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นสมบัติของส่วนรวม

ดังในเรื่องที่ต้องการให้ชาวบ้านมีความสามัคคีในการรักษาป่าไว้เป็นสมบัติของอนุชนมิใช่การช่วยกันทำลาย ซึ่งถ้าทุกคนไม่มีความสามัคคี ไม่ช่วยกันรักษาป่า ป่าก็จะถูกทำลายมากขึ้นและในที่สุด จะไม่มีป่าอีกต่อไป

2. คุณธรรมในการอนุรักษ์สัตว์ป่า

สัตว์ป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เมื่อป่าถูกทำลายทำให้สัตว์ป่าไม่มีที่อยู่อาศัยต้องไปหาที่อยู่ในที่แห่งใหม่และสิ่งสำคัญที่ทำให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์เร็วขึ้นก็เพราะมนุษย์ขาดคุณธรรมและจิตสำนึก ในการอนุรักษ์สัตว์ป่า วรรณกรรมยาวประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้แสดงให้เห็นถึงคุณธรรม ที่จะอนุรักษ์สัตว์ป่าไว้ได้แก่ ความเมตตา ความไม่โลภ ความรับผิดชอบ

2.1 ความเมตตา

ความเมตตาเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะอนุรักษ์ป่าไว้ได้เพราะถ้ามนุษย์มีคุณธรรมความเมตตาอยู่ในตนเองแล้วย่อมที่จะไม่ทำลายสัตว์ป่า ซึ่งจะส่งผลให้สัตว์ป่าไม่สูญพันธุ์เพราะถูกมนุษย์ล่าและจับ

วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนคุณธรรมด้านความเมตตาได้แก่เรื่อง เพื่อนแท้ ของ ทานุ อันประเสริฐ เด็กน้อยแห่งท้องทุ่งของ มานพ แก้วสนิท เพี้ยยวชาตัวของ ส. พุ่มสุวรรณ แมวหลงของ คำพูน บุญทวี เด็กบ้านป่าของ จลอง เจยาคม ลมหายใจในไพร พฤษ์ของ วาปี คำใบดา มหกรรมในท้องทุ่งของ อัศศิริ ธรรมโชติ ชีวิตบ้านป่าของ ประสิทธิ์ มุสิกเกษม ในสวนป่าของ อโศก ศรีสุวรรณ และชีวิตบ้านนาของทานุ อันประเสริฐ

เรื่องเพื่อนแท้ ผู้แต่งต้องการเน้นให้เห็นถึงชีวิตของสัตว์ป่าที่อยู่อย่างมีความสุขในป่า มนุษย์ไม่ควรไปเบียดเบียน มนุษย์ควรมีจิตใจเมตตาต่อสัตว์ป่าเพราะสัตว์ป่าทุกชนิดรักชีวิตและตนเอง เช่นเดียวกับมนุษย์ในตอนทีลวลมสนทนากับแก่นผู้เป็นเพื่อนถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่ขบถล่าสัตว์ขาดความเมตตาต่อสัตว์ผู้แต่ได้บรรยายถึงความกลัวของสัตว์ ที่มีต่อมนุษย์ เพราะเห็นว่ามนุษย์บางพวกขาดความเมตตาต่อสัตว์ทำให้สัตว์ป่าถูกทำลายลงมาเพราะฝีมือของมนุษย์ ดังข้อความที่ว่า

"ฉันได้กลืนมนุษย์ มนุษย์ โอ... ไซ้แล้วลวลมพูดเหมือนใจจะขาด

"มนุษย์" ส่องสหายอุทยานพร้อมกัน

"ไซ้แน่ ๆ โอ๊ย ฉันกลัวเหลือเกิน มนุษย์ถึงป่าใหญ่ของเราแล้ว ป่าใหญ่จะต้อง
แหลกลาญ ภูเขาจะต้องโล่งเตียน สัตว์ทั้งหลายจะต้องเดือดร้อน" ลวลมครวญ

(ทานุ อันประเสริฐ. 2526 : 103)

เรื่องนี้ผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการอนุรักษ์สัตว์ป่า สัตว์ในเรื่องแฝงไว้ด้วยความรัก บริสุทธิ์สัตว์ทุกตัวรักชีวิต สัตว์ป่าในเรื่องมีวันแห่งสันติโดยไม่เบียดเบียนกัน สัตว์ใหญ่ไม่เบียดเบียนสัตว์เล็กแต่มนุษย์ไม่มีวันหยุดล่าสัตว์ป่า จึงทำให้สัตว์ป่าหลายชนิดสูญพันธุ์และอีกหลายชนิดใกล้สูญพันธุ์เรื่องนี้จึงเป็นการสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนในการอนุรักษ์สัตว์ป่า

เรื่องเด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง ผู้แต่งต้องการให้เยาวชนตระหนักถึงความเมตตาต่อสัตว์เพราะเด็กบางคนก็ชอบฆ่าสัตว์ตัดชีวิตหรือชอบกักขังสัตว์ โดยมุ่งในเรื่องความสนุกเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สัตว์บางชนิดสูญพันธุ์ ในเรื่องนี้กล่าวถึงตัวละครชื่อ บาวไบตุค เป็นคนที่ชอบฆ่าสัตว์ กักขังสัตว์ ผลสุดท้ายเมื่อบ้านของตนถูกไฟไหม้และนกที่กักขังไว้ใน

ทรงเป็นจำนวนมากถูกไฟเผาตาย เขาก็เกิดความสับสนในบาปกรรมที่ทําจึงเลิกกักขังและฆ่าสัตว์
อีกต่อไป ดังข้อความตอนท้ายเรื่องทีกล่าวว่า

พรุ่งนี้เราจะปล่อยให้หมดนกพวกนี้ ปล่อยเอาบุญนะ เลิกกันเสียที่เรื่องกักขังสัตว์
ทรมานสัตว์ถึงเราจะเลี้ยงมันดีหรือไม่อย่างไร เราก็คิดเอาเองตามประสาของเรา
ที่จริงสัตว์มันอาจจะไม่มีความสุขก็ได้ ถ้าเป็นอย่างนี้ การเลี้ยงก็เป็นบาปกรรมเปล่า ๆ
บาวไบตุคว่าอย่างคนคิดได้และหลังจากนั้นก็ไม่มีนกนาโชคอยู่ที่บ้านบาวไบตุอีกเลย
มันจะกลับไปมีความสุขอยู่ตามป่า ตามประสาของมัน

(มานพ แก้วสนิท. 2522 : 111).

เรื่องเหยี่ยวขาดัน ผู้แต่งต้องการปลูกฝังคุณธรรมให้เยาวชนมีจิตใจ
เมตตาต่อสัตว์เพราะเด็กบางครั้ง ฆ่าสัตว์อย่างไรเหตุผล มุ่งด้านความสนุกเป็นสำคัญ ตัวละครใน
เรื่องชื่อไอหนูเป็นเหมือนตัวแทนเยาวชนที่ผู้แต่งคาดหวังให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนในด้านความ
เมตตาต่อสัตว์ ไม่เบียดเบียนสัตว์ ไอหนูไปพบเหยี่ยวขาดันจึงได้นำเหยี่ยวมารักษาโดยให้เฒ่าคง
ซึ่งเป็นผู้มีจิตใจรักสัตว์และชอบรักษาสัตว์ที่เจ็บป่วยซึ่งเฒ่าคงรักษาจนหายและ ไอหนูก็นำเหยี่ยว
ขาดันมาเลี้ยงจนกระทั่งเชื่อง ซึ่งผู้แต่งได้บรรยายถึงความรักความผูกพันและความซื่อสัตย์ต่อเจ้า
ของในตอนท้ายเรื่อง เหยี่ยวขาดันก็ถูกพวกที่มีจิตใจโหดร้ายไร้ความเมตตายิงตายซึ่งเป็นการ
ขัดแย้งของ เรื่องระหว่างฝ่ายธรรมะและฝ่ายอธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการอนุรักษ์และการทำลาย
ได้อย่างชัดเจน

เรื่องแมวหลง ผู้แต่งได้กล่าวถึงแมวเป็นสัตว์ที่มีความซื่อสัตย์ต่อเจ้าของ
มีความน่ารัก ความฉลาด ถ้าเยาวชนมีความรัก สัตว์ก็จะทำให้สัตว์อยู่ในโลกอย่างมีความสุขจะ
ปราศจากการเบียดเบียนผู้แต่งต้องการให้เยาวชนอ่านเรื่องนี้มีจิตใจที่อ่อนโยน มีความรักต่อสัตว์
โลกทุกชนิด แมวสองสีได้หลงเข้าไปในสวนลุมพินีได้ไปเห็นพฤติกรรมของคนรักสัตว์คือลงละอ
เป็นเจ้าหน้าที่ในสวนลุมพินีเมื่อปลดเกษียณไปแล้วก็ยังมีความห่วงใยสัตว์ในสวนลุมพินีที่ถูกนำมา
ปล่อย โดยนำอาหารมาให้กินทุกวัน ดังที่กล่าวไว้ว่า

"ลุงละออ นามสกุลทรัพย์จางง คือคนที่เคยเป็นคนเฝ้าทำความสะอาด" สถาน
 ลีลาในส่วนลุมพินีวันซึ่งมีสถานวิฤตกระจายเสียงตั้งอยู่ทุกวันนี้ แก่เห็นแมวตัวใดพอม
 ไซไปแถวนั้น เป็นท้าวปลาให้กินทุกวัน เมื่อลุงละออปลดเกษียณแล้ว แก่ก็ยังเป็น
 ห่วงแมวยุ้ยตอนเช้า ๆ แก่จะหิ้วถุงเศษข้าวคลุกปลาทุเดินเข้าไป ทั้งแมวทั้งหมาวิ่งพุด
 ออกจากใต้ถุน ใกล้เคียงใดสถานี่กระจายเสียงแมวบางตัวหากินอยู่ไกล ก็วิ่งจนหางชี้
 จันเคยแอบดูแล้ว นึกอิจฉามันนัก"

(คำพูด บุญทวี. 2534 : 24)

เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเมตตาของผู้ที่รักสัตว์ถ้าทุกคนมีจิตเมตตาต่อ
 สัตว์ สัตว์จะอยู่ในสังคมมนุษย์ได้อย่างมีความสุขปัญหาที่สัตว์จะสูญพันธุ์ไม่มีอีกต่อไป ผู้แต่งต้องการ
 ปลุกฝังคุณธรรมต่อเยาวชนให้มีความเมตตาต่อสัตว์

เรื่องเด็กบ้านป่า ผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นว่าสัตว์ป่าถูกทำลาย เพราะการ
 ล่าของมนุษย์ซึ่งมนุษย์ควรมีคุณธรรมในด้านความเมตตาต่อสัตว์ ความเกรงกลัวต่อบาป การฆ่าสัตว์
 บางชนิดไม่เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์มากนัก ดังนั้นจึงไม่ควรไปฆ่าสัตว์อย่างไม่มีเหตุผล เหตุการณ์ใน
 เรื่องกล่าวถึงการฆ่าลิงเพื่อเอาสมองและเนื้อลิงมากิน ซึ่งมีค่านิยมว่าเมื่อบริโภคสมองลิงแล้วจะ
 ฉลาด ความเป็นจริงไม่เป็นเช่นนั้น ผู้แต่งได้แสดงทัศนะว่าไม่สมควรที่จะฆ่าลิง มนุษย์ควรมีจิตใจ
 เมตตาต่อสัตว์ดังที่ผู้แต่งได้เล่าว่า "ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ พี่ชายผมจะไม่ทำร้ายลิงเลย เพราะ
 คนแก่เล่าบอกว่าการฆ่าลิงเป็นบาปมากกว่าการฆ่าสัตว์ชนิดอื่น ๆ แต่เราก็ได้กินเนื้อลิงกัน
 บ่อย ๆ เพราะเพื่อนบ้านยังได้ก็มักจะแบ่งสูกันกินตามวิสัยชาวชนบท (จำลอง เจยาคม.
 2532 : 61)

เรื่องนี้ต้องการให้ทุกคนมีความเมตตาต่อสัตว์โดยลดค่านิยมในการบริโภค
 สัตว์ป่าเป็นอาหารเพราะค่านิยมที่คิดว่าสัตว์ป่ามีเนื้ออร่อยและช่วยเพิ่มพลังงานแก่มนุษย์เป็นค่านิยม
 ที่ผิด ถ้าทุกคนไม่กินสัตว์ป่าเป็นอาหารสัตว์ป่าจะไม่สูญพันธุ์

เรื่องลมหายใจในไพรพอกษ์ ผู้แต่งต้องการปลูกฝังคุณธรรมด้าน

ความเมตตาต่อสัตว์ กล่าวถึงการล่าสัตว์ถึงแม้จะเป็นสัตว์เล็ก ๆ แต่ก็เป็สัตว์ที่มีประโยชน์ต่อธรรมชาติเช่นการล่า ตึกแก กล้องแก่ง หรือกิ้งก่าโดยนำสัตว์เหล่านี้มาทำขังเป็นการทรมานสัตว์ ผู้แต่งได้เขียนเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำผิดนาไปขังคุกแต่สัตว์ที่ไม่ได้ทำความผิดกลับถูกนาไปขังอย่างไม่มีเหตุผล ซึ่งผู้แต่งมีจุดประสงค์ให้ความเมตตาต่อสัตว์ ซึ่งได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า "ผู้ร้ายถูกตำรวจจับ มัดมือไขหลังแล้วนาไปขังตะรางที่โรงพักเพราะเขาได้กระทำผิดฐานขโมยมะพร้าว แต่กิ้งก่า ตึกแกที่ถูกขังอยู่ในกรงบ้านยายเยื้องนั้นเล่า ถึงบัดนี้ผมก็ยังไม่ว่าใจว่ามันได้กระทำผิดอะไรกันแน่" (วาปี คำใบดา. 2533 : 94)

เรื่องมหรรมในท้องทุ่ง ผู้แต่งเขียนเรื่องนี้เพื่อให้เยาวชนผูกพันกับธรรม

ชาติจึงได้บรรยายถึงต้นไม้ สัตว์ในท้องทุ่งที่เด็ก ๆ ได้เข้าไปสัมผัสซึ่งเป็นธรรมชาติที่มี ความงดงามบริสุทธิ์ ต้องการให้เยาวชนได้เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และต้องการให้ผู้อ่านมีความเมตตาต่อสัตว์ทุกชนิด การจับสัตว์มากักขังยอมได้รับผลกระทบตอบแทน ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่จะไม่ให้คนทำบาป เหตุการณ์ในเรื่องตอนที่หย่องคู่ไปจับจิ้งหรีดที่ขายป่าจนถูกตะขาบตอย ซึ่งแม่ของเพชรได้สอนลูกให้มีความเมตตาต่อสัตว์โดยยกตัวอย่างหย่องคู่ให้เห็นถึงผลกระทบ ที่ผู้แต่งยกตัวอย่างถึงผลกระทบเพื่อให้เด็กมีความเมตตาต่อสัตว์และให้เห็นคุณค่าของสัตว์ทุกชนิด เท่ากับเป็นการปลูกฝังไม่ให้เยาวชนชอบทำลายสัตว์จะได้มีความรักสัตว์ชนิดอื่นด้วยดังข้อความที่ว่า "แม่บอกแล้ว เพชรเที่ยวไปจับสัตว์มากักขัง เอาไปกักกันนะ บาปมันเห็น หันตามัยไปคู่อ้อยองคูนอนอยู่สัปดาห์ ดินบวมหย่งกะดินข้างแน่" แม่เพชรเล่าให้ฟังว่าหย่องคู่ถูกตะขาบตอยเอาระหว่างแหวกกอหญ้าเดินหาจิ้งหรีดที่ขายป่าริมเขา พร้อมกับสัพทว่า "ไอ้ทองแดงของแกร็บเอาไปปล่อยซะ แม่ไม่อยากเห็นแก่ดินบวมเหมือนไอ้หย่องคูนั่นอีกคน"

(อัศศิริ ธรรมโชติ. 2530 : 19)

เรื่องชีวิตบ้านป่า ตัวละครที่กลายเป็นแบบอย่างของเยาวชนที่มีคุณธรรม

ในด้านความเมตตาต่อสัตว์เป็นผู้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สัตว์ป่า พ่อของกลายมีอาชีพพรานป่า เขาล่าสัตว์มาขายและบริโภคเป็นจำนวนมาก กลายพบกับสภาพเช่นนี้ตั้งแต่เล็กจนโตทำให้เขาารู้สึกสงสารสัตว์ป่า กลายมีความคิดขัดแย้งต่ออาชีพของพ่อเขา กลายพยายามเกลี้ยกล่อมให้พ่อเลิก

อาชีพรานป่า ในตอนจบของกลายได้เลิกอาชีพนี้เพราะเห็นสภาพสัตว์ป่า เหลือน้อยลงและสัตว์บางชนิดใกล้จะสูญพันธุ์ ผู้แต่งต้องการชี้ให้เห็นคุณธรรมด้านความเมตตาที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์สัตว์ป่าดังกล่าวลักษณะนิสัยของกลายในเรื่องนี้จากตอนหนึ่งของเรื่องที่แสดงถึงนิสัยของกลายว่า "เท่าที่พบและผ่านมาในบ้านป่าได้เห็นความทารุณและโหดร้ายที่คนกระทำต่อสัตว์ป่าวันแล้ววันเล่าและสิ่งที่พบเห็นนี้รู้สึกขัดแย้งกับลักษณะนิสัยของกลายที่รักและเมตตาสัตว์อยู่อย่างฝังใจ กลายจึงคิดอยากหลบลี้หนีเสียให้ไกลจากความทุกข์โหดนั้นเสียที (ประสิทธิ์ มณีเกษม. 2521 : 146)

เรื่องในสวนป่าน้ำ ได้สะท้อนให้เห็นถึงสัตว์ที่มีประโยชน์ต่อธรรมชาติเช่นนก กิ้งก่า ผีเสื้อ มด ฯลฯ ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนน้อยลงเพราะการล่าของมนุษย์ ทำให้ธรรมชาติเสียสมดุล ในตอนหนึ่งของเรื่องก็กล่าวถึงพวกเด็กไปตีรังมด แล้วเอามาอุดรูซึ่งถูกครุฑาหน้าว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควรทำเพราะถ้าเด็กไม่มีจิตเมตตาต่อสัตว์จะทำให้สัตว์ที่มีประโยชน์ต่อธรรมชาติต้องสูญพันธุ์ดังกล่าวกว่าไว้ในเรื่องว่า "โอ น่าสงสาร" ครูมีสีหน้าเปลี่ยนแปลงไป "...พวกเธอรู้ไหมว่าเจ้ามดที่เอามาใช้นั้นน่าสงสารพอ ๆ กับผีเสื้อแหละ พวกมันก็เป็นผีชนิดหนึ่งเหมือนกัน" "น่าสงสารยิ่งงึ๋ยครับครู" ผมถาม

พวกเธอลองคิดดูสิ ตลอดปีพวกมันชอบหาน้ำหวานจากเกสรดอกไม้ ต้องได้ไปที่ดอกกว่าจะได้ น้ำหวานมาแต่ละหยดเพื่อนำเอามาสะสมไว้เลี้ยงตัวอ่อน แล้วอยู่ดี ๆ พวกเราก็กินไปเล่นเอาน้ำหวาน เขามากิน แถมลูกอ่อนอีกหลาย ร้อยตัว ถ้าเราเจออย่างนั้นบ้างจะคิดยังไง ชีวิตพวกผีพวกมดนี่เหมือนต้องคำสาป เพราะพอคนเห็นปุ๊บ ก็จะหาทางเอารังลงมากินที่เดียว ครูอธิบายเสียยืดยาวพวกเราต่างมองหน้ากันล่อกล่อก รุ้สึกผิดขึ้นมาบ้างแล้ว "ครูครับถ้าเราเอาไปคืนไว้ที่เดิมมันจะกลับมาอยู่อีกไหมครับ" ผมถาม "ต้องลองดู" ครูมีสีหน้าพอใจ

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2535 : 102)

เรื่องนี้ต้องการสะท้อนให้เห็นความเมตตาต่อสัตว์โดยมุ่งหวังให้เยาวชนที่เห็นสัตว์เล็ก ๆ แล้วชอบจับมากักขังหรือฆ่าทิ้ง ซึ่งจะส่งผลให้สัตว์เหลือน้อยลงแล้วยังมีผลกระทบให้ธรรมชาติเสียสมดุล

เรื่องชีวิตบ้านนา ผู้แต่งต้องการปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนมีความรัก

ความเมตตาต่อสัตว์โดยแสดงให้เห็นว่าสัตว์มีคุณประโยชน์ทั้งทางตรงทางอ้อม โดยเฉพาะพวกนกที่เด็กชอบไปรังแกโดยจับมากักขังหรือฆ่ามันทั้งที่มีคุณประโยชน์ จึงต้องการให้เด็กมีความเมตตาต่อสัตว์ผู้แต่งได้กล่าวถึงประโยชน์ของนกผ่านตัวละครชื่อขวัญ ดังที่กล่าวไว้ในเรื่องว่า "นกเล็ก ๆ ในทุ่งกว้างพวกนั้นเริ่มร้องเพลงไพเราะเพราะพริ้งของมันแล้ว ขวัญเห็นเจ้านกน้อยตัวดกกลมร่อนขึ้นไปบนฟ้า แล้วร้องเพลงขึ้นก่อนที่แรกมันร้องวิด ๆ แล้วเพื่อน ๆ ของมันก็ร้องรับประสานเสียงกันดังตัววิด ๆ เชิงแซ่ไปในทุ่งกว้าง

(ทานุ อ้นประเสริฐ. 2529 : 72)

เรื่องนี้ต้องการให้เยาวชนตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติโดยเฉพาะสัตว์ที่มีคุณค่าต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถ้าเยาวชนไม่ทำลายสัตว์อย่างไร้เหตุผลจะมีส่วนช่วยอนุรักษ์สัตว์ไว้ได้

2.2 ความไม่โลภ

ความไม่โลภเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะช่วยอนุรักษ์สัตว์ป่าเพราะถ้ามนุษย์ละความโลภได้ก็จะทำให้มนุษย์ไม่เบียดเบียนสัตว์ป่า วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนคุณธรรมในเรื่องนี้ได้แก่เรื่องชีวิตบ้านป่า ของประสิทธิ์ มุสิกเกษม บ้านเล็กริมบึงของ อโศก ศรีสุวรรณ เพื่อนแท้ของทานุ อ้นประเสริฐ

เรื่องชีวิตบ้านป่า กลายเป็นตัวละครที่แสดงความห่วงใยสัตว์ป่าที่มีพรานป่าล่ากันมาก ซึ่งในอดีตพ่อของเขาเล่าให้ฟังถึงสัตว์ป่านั้นมีชุมชุมมากแต่ปัจจุบันสัตว์ป่าเหลือจำนวนน้อยลงมากสัตว์บางชนิดไม่มีให้เห็นมากกว่าสิบปีแล้ว กลายจึงห่วงใยสัตว์ป่าซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรของชาติที่ทุกคนควรจะช่วยกันรักษาไว้เพราะถ้าทุกคนยังมีความโลภล่าสัตว์กันไม่หยุดยั้งอาจจะไม่มีสัตว์ป่าให้ล่าต่อไป เหตุการณ์ตอนที่พ่อของกลายไม่ตริ้งผึ่งขนะมีตัวอ่อนทั้งที่รังใหญ่เพราะต้องการให้ผึ่งขยายพันธุ์ต่อไป ซึ่งแสดงให้เห็นบทบาทของผู้ที่ต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรไว้ และเป็นผู้ที่ไม่มีความโลภที่เห็นทรัพยากรเป็นของส่วนรวม

ผมไม่อยากจับเอาระยะนี้ ตัวอ่อนมีมาก ผมไม่อยากจับเอาช่วงนี้เลย เพราะจะเป็นการทำลายลูกอ่อนของผึ้งมากเกินไป บางคนชอบกินลูกผึ้งกันเหลือเกิน ผมก็อดนึกเสียดายและอดคิดกังวล ไม่ได้ว่า หากมนุษย์เราต่างรุมกันทำลายผึ้งเอาโดยไม่ยั้งมืออยู่อย่างนี้ อีกสักหน่อยก็จะมีผึ้งให้เห็นกันอีกหรือ

(ประสิทธิ์ มุสิกเกษม. 2521 : 27)

เหตุการณ์ในเรื่องชีวิตบ้านป่า นั้นให้ เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์สัตว์ป่า โดยแสดงให้เห็นบทบาทของกลายซึ่งเป็นเยาวชนที่มีจิตใจเมตตาต่อสัตว์ ไม่มีความโลภทั้งที่อยู่ในป่าพบเห็นสัตว์ป่ามากมายแต่เขาคิดว่าถ้าทุกคนมีความโลภมุ่งที่จะล่าสัตว์ป่า ในอนาคตป่าก็จะไม่มีสัตว์ป่าอีกต่อไป

เรื่องบ้านเล็กริมบึง ผู้แต่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่า ดังเช่นทวนซึ่งเป็นตัวละครที่เป็นเยาวชนที่มีจิตสำนึกที่ดีในการละความโลภ เขาพบสัตว์ป่ามากมายระหว่างที่เขาและครอบครัวพาไปเลี้ยงในป่า เขามีความเป็นห่วงสัตว์ป่าที่ถูกล่าเมื่อเห็นพรานป่าและอาของเขาล่าสัตว์ป่า ทวนไม่เห็นด้วยจากการกระทำดังกล่าว ทวนพบ อีเห็น แม่ลูกอ่อนถูกยิงตาย เขาคิดว่าทุกคนควรที่จะละความโลภโดยยกเว้นไม่ล่าสัตว์แม่ลูกอ่อนก็จะทำให้สัตว์ป่าได้มีโอกาสรักษาพันธุ์หรือมีจำนวนมากขึ้นแต่มนุษย์มักมีความโลภโดยไม่คำนึงถึงชีวิตของสัตว์ป่าที่จะเอาผลประโยชน์ของตน ซึ่งจะมีผลให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์ในอนาคต ผู้แต่งต้องการให้มนุษย์ละความโลภเพื่ออนุรักษ์สัตว์ป่าไว้

เรื่องเพื่อนแท้ ผู้แต่งสะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์นี้มีความโลภอยู่ตลอดเวลาเมื่อเห็นสัตว์ป่าจะฆ่าทันทีหรือจะตามล่าจนถึงที่สุดเพื่อนมาเป็นอาหารหรือนำไปขาย ผิดกับสัตว์ที่กล่าวถึงในเรื่องที่มีวันแห่งสันติที่สัตว์ป่าจะไม่ฆ่ากัน สัตว์ใหญ่จะไม่เบียดเบียนสัตว์เล็ก จะมีความเอื้ออาทรต่อกันแต่มนุษย์ไม่มีวันแห่งสันติ ล่าสัตว์ป่าไม่มีวันหยุด ผู้แต่งต้องการเน้นบทบาทให้มนุษย์เห็นความสำคัญของวันแห่งการอนุรักษ์สัตว์ป่า ซึ่งวันนั้นจะเป็นสิ่งที่เตือนใจให้ทุกคนได้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์สัตว์ป่าซึ่งจะได้ละความโลภ ไม่เห็นแก่ตัวไม่ฆ่าสัตว์ป่า เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าไม่ให้สูญพันธุ์

2.3 ความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะช่วยอนุรักษ์สัตว์ป่า ตัวละครในวรรณกรรมประเภทนี้ได้แสดงความรับผิดชอบในหน้าที่ของพลเมืองที่จะช่วยอนุรักษ์สัตว์ป่าไว้โดยไม่ทำลายสัตว์ป่ามีความห่วงใยสัตว์ป่าที่ถูกทำลายต้องการให้ทุกคนมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคมวรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนให้เห็นคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ ได้แก่ เรื่อง เด็กบ้านป่าของ ฉลอง เจยาคม บ้านไร่ชายป่า ของ ทานู อันประเสริฐ

เรื่องเด็กบ้านป่า กล่าวถึงการจัดการควาานออกล่าสัตว์ป่า ในกองคาราวานประกอบด้วยข้าราชการ ชาวบ้าน ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องเพราะเป็นการทำลายทรัพยากรประเภทสัตว์ป่าให้สูญพันธุ์เร็วขึ้น เจ้าหน้าที่ของรัฐควรมีความรับผิดชอบหรือความสำนึกในหน้าที่ ควรเป็นแบบอย่างที่ดีต่อประชาชนกลับละเลยหน้าที่และกระทำเสียเอง ซึ่งผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายให้ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และสังคมดังที่กล่าวไว้ว่า

"การล่าสัตว์จะกระทำเป็นล่าเป็นสันก็เมื่อขึ้นแห่งขึ้นแล้งและถึงตอนนั้นพวกเราก็จะออกล่าสัตว์กันเป็นกองคาราวานโดยมีสมาชิกคือพรานสมัครเล่นจากหมู่บ้านขึ้นมาสมทบ คนพวกนี้มีอาวุธที่ทันสมัยใช้กันทุกคนเพราะมีบางคนเป็นข้าราชการ เป็นทหาร ตำรวจ อ.ส. เอาปืนข้าราชการมาล่าสัตว์ชั่วคราวก็มี"

(ฉลอง เจยาคม. 2532 : 73)

เรื่องนี้ผู้แต่งต้องการให้ทุกคนที่เข้าไปในป่ามีความรับผิดชอบต่อสังคมไม่ควรไปทำลายสัตว์ป่าเพราะแนวใหม่ในอนาคตสัตว์ป่าจะถูกทำลายมากขึ้น ถ้าทุกคนมุ่งเอาประโยชน์จากสัตว์ป่าโดยไม่คำนึงถึงสัตว์ป่าจะสูญพันธุ์ เราอาจจะไม่ได้เห็นสัตว์ป่าอีกต่อไปดังนั้นจึงควรตระหนักในความสำคัญของสัตว์ป่า

เรื่องบ้านไร่ชายป่า การเกิดเป็นตัวละครเยาวชนที่มีความห่วงใยทรัพยากรสัตว์ป่าที่บ้านไร่ชายป่ามีสัตว์ป่าสวยงามหลายอย่างซึ่งสัตว์แต่ละชนิดช่วยประดับธรรมชาติให้มีความสวยงาม การเกิดพบเด็กในหมู่บ้านรังแกสัตว์ป่าก็จะเข้าไปดักเตือนอยู่เสมอ เช่นตอนที่ห้ามเด็กในหมู่บ้านไม่ให้ทำร้ายสัตว์ป่าคือไก่ฟ้า ดังข้อความที่ว่า

เจ้าอ่อนพูดแล้วกระโจนเข้าตะครุบไก่ฟ้าที่กำลังดิ้นอยู่ แต่ไก่ฟ้าตัวนั้นยังไม่ตายจึงกระพือปีกบินกระเสือกกระสนไปอย่างทรหุด

"พวกเธอยังมันทำไม ยิ่งมันทำไม" การเกิดตะโกนลั่นพวกนั้นได้ยินก็หันมามองดูแล้วย้อนว่า

"อย่ามายุ่งเรื่องของฉันนะ มันเป็นไก่ป่า ไม่ใช่ของใครสักหน่อย"

"แต่มันกำลังมีลูกเล็ก ๆ เธอยังแม่ของมันตายแล้วลูกของมันจะอยู่กับใคร?"

(ทานุ อันประเสริฐ. 2531 : 78)

ผู้แต่งแสดงทัศนะในเรื่องนี้ต้องการให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมดังเช่นการระแคะที่ความห่วงใยทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย โดยเฉพาะในด้านสัตว์ป่า ถ้าเยาวชนมีความรับผิดชอบย่อมจะมีส่วนช่วยอนุรักษ์สัตว์ป่าไว้ได้

3. คุณธรรมในการอนุรักษ์สัตว์น้ำ

สัตว์น้ำเป็นทรัพยากรที่สำคัญ ปัจจุบันสัตว์น้ำทั้งสัตว์ทะเลและสัตว์น้ำจืดเหลือจำนวนน้อยลงมากเพราะการถูกจับมากเกินไป คุณธรรมสำคัญในการปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สัตว์น้ำได้แก่ ความเมตตา ความไม่โลภ

3.1 ความเมตตา

ความเมตตาเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะช่วยอนุรักษ์สัตว์น้ำ เพราะถ้ามนุษย์มีความเมตตาต่อสัตว์น้ำ ย่อมจะมีส่วนอนุรักษ์สัตว์น้ำไว้ได้ วรรณกรรมที่แสดงคุณธรรมด้านความเมตตาได้แก่เรื่องโลกสีน้ำเงินของ อัคริธี ธรรมโชติ ชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง ของ ส. พุ่มสุวรรณ

เรื่องโลกสีน้ำเงิน ผู้แต่งแสดงข้อคิดแก่เยาวชนให้เป็นผู้มีคุณธรรมในด้านความเมตตาต่อสัตว์ทะเลเพราะปัจจุบันสัตว์ทะเลมีจำนวนน้อยลง เนื่องจากถูกจับมากเกินไป เหตุการณ์ที่กล่าวถึงในเรื่อง ปลาโลมาเป็นปลาที่ชาวบ้านนิยมมากกินเพราะเนื้อหวานเหมือนขนมซึ่งปลาโลมาเป็นปลาที่หายากเพราะมีจำนวนน้อย ชาวประมงได้ลากอวนติดปลาโลมา ได้ปล่อยไปด้วยความเมตตาสงสาร เพราะปลาโลมาเป็นสัตว์ที่เลี้ยงลูกด้วยนมเหมือนกับมนุษย์ ซึ่งผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านมีจิตใจเมตตาต่อปลาโลมาดังข้อความที่ว่า "ชาวเรือบางคนกลัวจะเป็นบาป

ไม่อยากทำร้ายโลมา ถ้าจับได้ยังไม่ตาย เค้าก็จะปล่อยมันไป นั่นแน่! ลูกเค้าว่าบางตัวมันร้อง
ให้น้ำตาไหลกลบลูกตาทำเสียงสะอึก สะอื้น เมื่อรู้ว่าจะตาย พวกชาวเรือเขาเรียกว่าไอ้โล
มากระซิก" (อัศศิริ ธรรมโชติ. 2528 : 30)

ตอนที่พระธุดงค์สอนเด็กชาวเลไม่ให้ฆ่าแมงกระพรุนเพราะเด็กชุกชนชอบฆ่า
สัตว์ทะเลเล่นเป็นเรื่องสนุกโดยเฉพาะพวกแมงกระพรุนที่จับมาเล่นหรือฆ่าให้ตายซึ่งทำให้สัตว์
ทะเลเหลือน้อยลง พระธุดงค์สอนให้เด็กมีจิตเมตตาต่อสัตว์ว่า "พ่อ แม่ ของเจ้ามีอาชีพเป็น
ชาวประมงก็ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตมากแล้ว เจ้ายังเป็นเด็ก เล็ก ก็ควรหัดสร้างเมตตา น่าจะปล่อยมัน
กลับทะเลไปเสีย กินก็ไม่ได้ไม่ใช้หรือ ..." พระธุดงค์ว่า

(อัศศิริ ธรรมโชติ. 2528 : 35)

เรื่องชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง ผู้แต่งต้องการปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตใจ
เมตตาต่อสัตว์ โดยเฉพาะปลาน้ำจืดซึ่งในสภาพการณปัจจุบันปลาน้ำจืดเหลือจำนวนน้อยลงมากและ
บางชนิดได้สูญพันธุ์ไปแล้ว สิ่งที่จะช่วยกันอนุรักษ์ปลาน้ำจืดไว้ได้ก็คือสร้างคุณธรรมด้านความเมตตา
ให้มีการลดละในการจับปลาบ้างในบางมือ จะช่วยยืดอายุปลาให้มีจำนวนมากในอนาคต ครอบครัว
ของเด็กชายรุ่งมีส่วนในการอนุรักษ์ปลาโดยดกินปลาในบางมือเพื่อช่วยอนุรักษ์ปลาน้ำจืดไม่ให้
สูญพันธุ์เร็ว ดังข้อความที่ว่า

"เย็นนี้บ้านเรากินไข่ทอดกับน้ำพริกผักจิ้มก็แล้วกันนะดี เหมือนกันไม่กินปลา
สักมือหนึ่ง พวกเราคนบ้านชายคลองนี้กินปลากันเหลือทุกวัน วันนี้อดปลาสักมือคงไม่ถึงกับตาย
หรอกนะ แม่เน" พ่อหันไปพูดกับแม่เพื่อให้คลายโมโหลูกชาย

(ส. พุ่มสุวรรณ. 2531 : 103)

3.2 ความไม่โลภ

ความไม่โลภเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะช่วยอนุรักษ์สัตว์น้ำไว้ได้ ถ้ามนุษย์ละ
ความโลภโดยจับปลากินเพื่อประทังชีวิต มิใช่จับมาเพื่อการค้าหรือจับมาเพื่อความคะนองคงไม่ทำ
ให้สัตว์น้ำสูญพันธุ์เร็วและจะมีสัตว์น้ำไว้เพื่อประโยชน์ของชนรุ่นหลังอีกนาน วรณกรรมที่สะท้อนให้
เห็นคุณธรรมในด้านนี้ได้แก่เรื่องเด็กชายชาวเลของ พนม นันทพฤกษ์ และชีวิตริมคลองของเด็ก
ชายรุ่งของ ส. พุ่มสุวรรณ

เรื่องเด็กขายชาวเล ผู้แต่งได้แสดงให้เห็นปัญหาด้านความโลภในเรื่องนี้ ตอนที่ชาวบ้านจับปลาในทะเลคราวละมาก ๆ เพื่อส่งโรงงานปลาป่น จนทำให้ปลาในทะเลเหลือจำนวนน้อยลง รอรีมได้สังเกตเหตุการณ์ตอนนี้ด้วยความห่วงใยปลาจะหมดจากทะเล ดังตอนหนึ่งที่กล่าวว่า "แล้วเขานึกภูมิใจขึ้นขึ้นมาว่า ถ้าโรงงานที่สามารถจับปลาได้สูงวันละแสนกิโล เช่น โรงงานที่เขาทำอยู่นี้ ถูกสร้างขึ้นมาก ๆ ปลาจะมีหมดทะเลหรือ" (พนม นันทพฤษฯ. 2524 : 54)

เหตุการณ์ตอนที่ชาวบ้านจับหอยปะมาต้มครั้งละจำนวนมากเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้หอยสูญพันธุ์ผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของสัตว์น้ำที่เหลือน้อยลง ถ้ามนุษย์ยังมีความโลภ แนวโน้มสัตว์น้ำจะถูกทำลายก็มีมากขึ้นแต่ถ้าทุกคนละความโลภจับมาเพื่อใช้เป็นอาหารในการดำรงชีวิตเพียงอย่างเดียว เราจะสามารถอนุรักษ์สัตว์น้ำไว้ได้

เรื่องชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง ผู้แต่งต้องการปลูกฝังให้เยาวชนได้ตระหนักถึงทรัพยากรธรรมชาติประเภทสัตว์น้ำคือปลาน้ำจืด ในปัจจุบันมีจำนวนน้อยและใกล้จะสูญพันธุ์ในอนาคตเยาวชนจะไม่มีโอกาสได้รู้จักปลาน้ำจืดบางชนิด จึงต้องการอนุรักษ์ปลาน้ำจืดไว้ในเรื่องได้กล่าวถึงปลาน้ำจืดไว้หลายชนิดในด้านธรรมชาติวิทยา การช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรปลาน้ำจืดไว้ได้คือการไม่โลภ ในเรื่องได้กล่าวถึงทิศฆมจับปลาราคาได้แล้วพ่อของรุ่งขอซื้อในราคาสูงแต่ทิศฆมไม่ขายเพราะเห็นว่าควรจะอนุรักษ์ปลาราคาไว้แสดงให้เห็นถึงความไม่โลภของทิศฆมถึงแม้จะได้ราคาสูงเพราะต้องการเก็บไว้ให้ชนรุ่นหลัง ได้ดูปลาชนิดนี้ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่น่ายกย่องดังข้อความที่ว่า

"พ่ฉันไม่ขายปลาตัวนี้แล้วละ ปล่อยมันไปเถอะ ปลาราคาแม่น้ำนี้คงไม่มีอีกแล้วตัวนี้คงเป็นตัวสุดท้ายถ้าเราขายมันไป โทณเลยมันจะมีคูนน้ำเราต่อไป"

"หือ" พ่อของรุ่งขมวดคิ้วพูดว่า "ฉันขอโทษทิศฆมเอ๋ยลืมนึกไปพูดไม่ดีกับเองว่าจะขอซื้อปลาบ้าง เรือโชคดี โชคร้ายบ้างไม่น่าเลย"

"เฮ้ ไม่เป็นไรหรอกพี่ ฉันเข้าใจพี่และไอ้หนู" ทิศฆมขึ้นมาทางรุ่งแล้วพูดว่า

"จับมันขึ้นมาได้ ฉันเองก็งั่งว่าจะทำอย่างไรดี ตัวใหญ่มาก ถ้าขายไปก็ได้เงินหรอก แต่ปลาฉันหาดยากทุกทีแล้วต่อไปจะเอาที่ไหนมาให้ลูกหลานดูล่ะใช้ไหมพี่"

4. คุณธรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ในปัจจุบันสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงมากทั้งในด้านน้ำ อากาศ เสียงและสิ่งรอบตัว มนุษย์คุณธรรมสำคัญที่ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ได้คือ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ และความสามัคคี

4.1 ความมีวินัย

ความมีวินัยเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ได้เพราะความมีวินัยเป็นสิ่งที่กำหนดให้มนุษย์อยู่ในกฎเกณฑ์ ปฏิบัติตามกฎหมายและประพฤติอยู่ในศีลธรรมอันดีวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นคุณธรรมความมีวินัยได้แก่เรื่อง เด็กน้อยกับต้นไม้ของ ส. พุ่มสุวรรณ แฉวงของ คำพูน บุญทวี และป่าเขียวของ สุภา ลือศิริ

เรื่องเด็กน้อยกับต้นไม้ ผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อมต้องเริ่มจากความมีวินัยของคนในสังคม ซึ่งผู้แต่งใช้ต้นยางนาเป็นตัวอย่างที่ถูกผลกระทบจากการทำลายสิ่งแวดล้อมโดยผู้คนที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านมากขึ้นขาดการควบคุมที่ดี ทำให้มีการปล่อยน้ำเสียลงไปในน้ำ ประกอบกับโรงงานอุตสาหกรรมได้ปล่อยควันพิษไปในอากาศจนทำให้ต้นยางนาต้องตายเพราะสิ่งแวดล้อมเป็นพิษแต่ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงที่แฝงไว้ในเรื่องก็คือมนุษย์ที่จะต้องได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษอีกหลายเท่า ผู้แต่งได้สอดแทรกคุณธรรมด้านความมีวินัยโดยให้ทุกคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ผู้แต่งกล่าวถึงคุณค่าของแม่น้ำเป็นสถานที่ที่ประชาชนใช้ร่วมกันนอกจากมีประโยชน์ต่อมนุษย์แล้วยังมีประโยชน์ต่อ พืช และสัตว์อีกด้วย เมื่อทุกคนใช้แม่น้ำก็ควรใช้อย่างมีวินัย ไม่ควรทิ้งสิ่งปฏิกูลลงไปในน้ำ โรงงานไม่ควรปล่อยน้ำเสียลงไปเพื่อให้แม่น้ำมีความสะอาดและสามารถใช้ประโยชน์ได้อีกนาน เหตุการณ์น้ำเสียในเรื่องมีสาเหตุจากในอดีตน้ำอยู่ในสภาพที่ใสสะอาดใช้ประโยชน์ได้ เมื่อมีคนมาอยู่มากขึ้นได้ทิ้งสิ่งปฏิกูลลงไปที่น้ำเน่าเสีย ชาวบ้านใช้ประโยชน์ไม่ได้ ทำให้พืชที่อยู่ริมน้ำต้องตาย ผู้แต่งต้องการให้ทุกคนมีวินัยในการรักษาสิ่งแวดล้อม

เรื่องแฉวง ผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นการทำลายสิ่งแวดล้อมโดยแฉวงสองสีสังเกตุเหตุการณ์ตอนที่ประชาชนเข้าไปใช้สาธารณสมบัติของส่วนรวมโดยขาดวินัยจึงมีส่วนทำลายสิ่งแวดล้อมในส่วนลุ่มพินซึ่งเป็นสถานที่พักผ่อนของชาวกรุงเทพฯ มีสภาพสกปรกไม่เหมาะสมที่เป็นสถานที่พักผ่อนเพราะสิ่งแวดล้อมภายในส่วนลุ่มพินถูกทำลายไปมาก ดังข้อความที่ว่า "คนที่ชอบยืน

จักรดก้าแพงรื้อก็ยังมีให้เห็นอยู่ แต่ฉันไม่เคยเห็นเขาถูกจับสักทีหรือก็มีคนเล่ากันว่าถ้าเป็นเมือง
สิ่งศปโรละก็จะถูกจับไปปรับเปรียบเทียบเงินไทย 4500 บาท เลยเชียว"

(คำพูน บุญทวี. 2534 : 4)

ต่อมาสวนลุมพินีถูกกำหนดกฎเกณฑ์จากการให้ทุกคนเข้ามาใช้โดยคำนึง
ถึงกฎ ระเบียบขอให้ทุกคนให้ความร่วมมือในการช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติ ซึ่งในส่วนนี้ผู้แต่ง
ต้องการสะท้อนให้เห็นว่าถ้าทุกคนให้ความร่วมมือ ไม่เห็นแก่ตัว จะมีส่วนช่วยรักษาสีงแวดล้อมของ
สวนลุมพินีให้มีสภาพดีขึ้น ในตอนท้ายได้แสดงให้เห็นถึงสวนลุมพินีในยุคปรับปรุงว่ามีสภาพที่ดีขึ้น
เพราะประชาชนมีระเบียบวินัยมากขึ้น

เรื่องป่าเขียว ผู้แต่งสะท้อนให้เห็นถึงการขาดวินัยจะมีส่วนทำลาย
ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมกล่าวถึงอาการของสัตว์ในป่าเขียวว่า เมื่ออยู่จำนวนมากถ้าทุกคนไม่มี
วินัยก็จะมีส่วนทำลายสิ่งแวดล้อมเพราะแต่ละคนมีนิสัยต่างกัน สัตว์ในเรื่องคือตัวแทนของมนุษย์ที่
ผู้เขียนใช้เป็นกลวิธีในการทำให้เยาวชนสนใจในการอ่าน กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมในป่าเขียวคือ
ธารใสซึ่งเป็นแหล่งน้ำใหญ่ของสัตว์ป่า ถูกพวกมันง่ายทั้งสิ่งสกปรกลงไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการ
ปลูกฝังความมีวินัยมีส่วนทำให้สิ่งแวดล้อมมีสภาพที่ดีดังที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งถึงความขาดวินัยไว้ว่า

"สัตว์ในป่าเขียว ไม่ได้สะอาดทุกตัวมีตั้งหลายชนิดที่สกปรกมันง่าย ชอบทิ้งเศษขยะ
เศษอาหาร หลังกินแล้วลงในธารใส ปล่อยให้ไหลลงทะเลที่อ่าวน้ำเงินถ้าไม่ไหลจะ
เกิดอะไรขึ้นจุกจิกเธอคิดดูสิ

"น้ำเน่า ตายแล้ว" จุกจิกอุทานเสียงหลง นัยน์ตาเบิกโพลง "น้ำเน่าก็ค้มกิน ใช้
อาบและรดต้นไม้ไม่ได้เหมือนกัน"

(สุภา ลือศิริ. 2524 : 46)

4.2 ความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้
ถ้าประชาชนมีจิตสำนึกที่ดีมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สิ่งแวดล้อมจะไม่ถูกทำลาย
วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนให้เห็นคุณธรรมด้านความรับผิดชอบได้แก่เรื่อง เด็กชายชาวเลขของ
พนม นันทพฤษ บำเพ็ญของ สุภา ลือศิริ

เรื่องเด็กชายชาวเล ผู้แต่งได้สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ถ้าทุกคนขาดความรับผิดชอบต่อสังคมย่อมสร้างความเดือดร้อน เหตุการณ์ในเรื่องกล่าวถึงโรงงานปลาป่นที่เข้ามาตั้งในหมู่บ้านชาวเลแล้วปล่อยควันพิษจากโรงงาน ทำให้ชาวบ้านต้องเดือดร้อนสุดควันพิษเข้าไปทำลายสิ่งแวดล้อมในอากาศเพราะแต่เดิมก่อนที่โรงงานมาตั้งสภาพอากาศในหมู่บ้านมีสภาพที่บริสุทธิ์ทั้งนี้เป็นเพราะการขาดความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานที่ไม่มีระบบการควบคุมที่ดี คำนึงผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ ซึ่งผู้แต่งต้องการสะท้อนให้เห็นว่าถ้าทุกคนมีความรับผิดชอบต่อสังคมสิ่งแวดล้อมจะไม่ถูกทำลาย

รอฮีมเป็นตัวละครเยาวชนซึ่งมีความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อมจะถูกทำลาย เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงเยาวชนมีบทบาทสำคัญในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ถ้าเยาวชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมจะส่งผลให้สามารถรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้

เรื่องป่าเขียว ผู้แต่งต้องการสะท้อนให้เห็นความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของผู้นำประเทศที่ไม่ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม อย่างเช่นช้างซึ่งเป็นผู้นำประเทศของป่าเขียว ไม่ได้สนใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมปล่อยให้ปัญหาลุกลามจนเกือบจะแก้ไขไม่ทัน เช่นตอนที่มนุษย์เข้ามาตัดไม้ทำลายป่าจนป่าไม้ถูกทำลายลงเป็นจำนวนมากจึงมาหาวิธีแก้ปัญหาล้อมรอบมนุษย์ออกจากป่าในภายหลัง เมื่อป่าถูกทำลายลงไปมากก็ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในป่าเช่นฝนไม่ตกทำให้สัตว์ป่าเดือดร้อน ไม่มีน้ำกินผู้แต่งจึงต้องการสะท้อนให้เห็นว่าผู้นำจำเป็นต้องให้ความสำคัญและมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมให้มาก ก่อนที่จะแก้ไขไม่ทันเวลา นอกจากนี้ประชาชนต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่และสังคมด้วยการช่วยกันรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งสัตว์ในป่าเขียวบางตัวไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่และสังคมเช่นทิ้งขยะลงไปในแหล่งน้ำทำให้น้ำเน่าเสียส่งผลเสียหายต่อส่วนรวม ผู้แต่งต้องการให้ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และต่อสังคมซึ่งจะส่งผลให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดีตลอดไป

4.3 ความสามัคคี

ความสามัคคีเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ได้เพราะถ้าประชาชนหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชนให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมให้ความร่วมมือในการรักษาสิ่งแวดล้อมถ้าทุกคนปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้อง มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมและมีความ

สามัคคีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะทำให้สิ่งแวดล้อมคงสภาพที่ดีได้เป็นเวลานาน นอกจากนี้
เมื่อมีปัญหาจะต้องช่วยกันป้องกันแก้ไขในทุกฝ่ายจึงจะสามารถรักษาสีเขียวไว้ได้ วรรณกรรม
เยาวชนที่สะท้อนให้เห็นคุณธรรมด้านความสามัคคีในการรักษาสีเขียวได้แก่เรื่อง ป่าเขียวของ
สุภา ลือศิริ แมวหลงของ คำพูน บุญทวี น้ำหาบเดียวของ โชติ ศรีสุวรรณ

เรื่องป่าเขียว อาณาจักรป่าเขียวเป็นที่อยู่ของสัตว์ป่าเป็นจำนวนมากผู้แต่ง
ใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องแบบบุคลาธิษฐาน โดยให้สัตว์มีการปกครองแบบประชาธิปไตยและมี
ความเป็นอยู่เช่นเดียวกับมนุษย์ป่าเขียวประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมจากน้ำเสียเพราะสัตว์บางตัวมัก
ง่าย ทั้งขยะลงไปในแหล่งน้ำใช้ทำให้ชาวป่าเขียวเดือดร้อน ช้างสีชมพูเป็นผู้ชอบอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมจึงได้แรงค์ของความร่วมมือจากชาวป่าเขียวให้ช่วยกันรักษาสีเขียวเพื่อประโยชน์
ของส่วนรวมและเสนอให้ผู้นำได้ออกกฎระเบียบในการรักษาสีเขียวเพื่อให้ชาวป่าเขียวมี
ระเบียบวินัยมากขึ้น ป่าเขียวได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายจึงทำให้ป่าเขียวมีสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น

เรื่องนี้ผู้แต่งต้องการเน้นคุณธรรมด้านความสามัคคีที่ต้องการให้ประชาชนมี
จิตสำนึกในการรักษาสีเขียว เรียกร้องให้ทุกฝ่ายช่วยกันรักษาสีเขียวก่อนที่สิ่งแวดล้อม
จะถูกทำลายอย่างหมดสิ้น โดยเฉพาะผู้นำต้องเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและมีบทบาทสำคัญใน
การรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

เรื่องแมวหลง แมวสองสีหลงเข้าไปในสวนลุมพินีซึ่งเป็นสวนสาธารณะ
สังเกตเห็นผู้คนที่เข้ามาเที่ยวในสวนลุมพินีได้ทำลายสิ่งแวดล้อมโดยไม่สนใจว่าเป็นสมบัติของ
ส่วนรวมเช่นทิ้งขยะอย่างเกลื่อนกลาดทิ้งของเสียลงไปในสระน้ำ ส่งเสียงรบกวนผู้เข้ามาเที่ยว
จากพวกขี้มอมยจีน เล่นฟุตบอลจนถึงไม่หักห้ามใจที่นั่นส่วนรวมเป็นของตน ซึ่งต่อมาทางราชการ
ได้ปรับปรุงออกกฎระเบียบเตือนผู้มาเที่ยวให้ช่วยกันรักษาสีเขียวผู้ฝ่าฝืนจะถูกปรับ ลงโทษ
สวนลุมพินีโดยุคใหม่ที่ผู้เข้าไปพักผ่อนให้ความร่วมมือในการรักษาระเบียบ มีความสามัคคีในการ
ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงมีสภาพที่สะอาด น่าเข้าไปพักผ่อนเพราะมีสิ่งแวดล้อมที่ดีซึ่งมีผลมาจาก
ความสามัคคีของผู้เข้ามาเที่ยวพักผ่อนที่เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

เรื่องนี้ผู้แต่งต้องการสะท้อนให้เห็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลมาจากการขาด
ความร่วมมือของประชาชน และขาดความเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบจึง

ทำให้ส่วนสาธารณะมีแต่มลพิษ แต่เมื่อเจ้าหน้าที่เอาใจใส่ดูแล ประชาชนให้ความร่วมมือปฏิบัติตามระเบียบในการใช้ที่สาธารณะ สิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายกลับมีสภาพที่ดีอีกครั้ง และเหมาะในการใช้เป็นที่พักผ่อนของประชาชน

เรื่องน้ำท่วมเคียว สะท้อนให้เห็นคุณธรรมด้านความสามัคคีของชาวบ้าน และการช่วยเหลือตนเองโดยไม่ได้หวังพึ่งหน่วยงานของรัฐ ซึ่งหมู่บ้านในภาคอีสานมีปัญหาการขาดแคลนน้ำซึ่งมีสาเหตุมาจากการตัดไม้ทำลายป่า จึงทำให้ประชาชนต้องเดือดร้อน ชาวบ้านต้องไปหาน้ำในแหล่งที่ห่างไกลจากหมู่บ้าน น้ำที่หามาได้ก็มีลักษณะขุ่น ไม่สามารถดื่มกินได้ ชาวบ้านจึงร่วมใจกันขุดลอกสระคลองในบริเวณวัด เพื่อไว้กักเก็บน้ำในยามขาดแคลน และขุดหาแหล่งน้ำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม จนทำให้แก้ปัญหาหน้าขาดแคลนได้ ผู้แต่งได้แสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของชาวบ้านที่มีความสามัคคีในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลมาจากการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ชาวบ้านดำรงชีวิตรอยู่ได้อย่างไม่เดือดร้อน

บทบาทของวรรณกรรมเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในด้านการปลูกฝังคุณธรรมให้อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ด้านความซื่อสัตย์ 2 เรื่อง ความไม่โลภ 2 เรื่อง ความสามัคคี 3 เรื่อง คุณธรรมให้อนุรักษ์สัตว์ป่า ด้านความเมตตา 10 เรื่อง ความไม่โลภ 3 เรื่อง ความรับผิดชอบ 2 เรื่อง คุณธรรมให้อนุรักษ์สัตว์น้ำ ด้านความเมตตา 2 เรื่อง ความไม่โลภ 2 เรื่อง คุณธรรมให้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านความมีวินัย 3 เรื่อง ความรับผิดชอบ 2 เรื่อง ความสามัคคี 3 เรื่อง

การชี้ให้ตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื้อหาต้องการให้เยาวชนมีความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบทบาทของวรรณกรรมประเภทนี้ต้องการปลูกฝังจิตสำนึกแก่เยาวชนในการอนุรักษ์ ผู้แต่งชี้ให้เห็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าต่อมนุษย์ในด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ช่วยทำให้ธรรมชาติเกิดความสมดุล คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแบ่งได้ดังนี้

1. คุณค่าของป่าไม้
2. คุณค่าของสัตว์ป่า

3. คุณค่าของสัตว์น้ำ
4. คุณค่าของสิ่งแวดล้อม

1. คุณค่าของป่าไม้

ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศมีประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงนำมาเป็นประโยชน์ในด้านอาหาร ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัยและเป็นสินค้าที่สำคัญในทาง เศรษฐกิจ ในทางอ้อม ป่าไม้ช่วยให้ฝนตกตามฤดูกาล ช่วยให้ธรรมชาติเกิดความสมดุล วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนคุณค่าของป่าไม้ได้แก่เรื่อง ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ของ วิกนา บุญยัง บ้านเล็กริมบึงของ อโศก ศรีสุวรรณ โรงเรียนป่าล้อมของ วงเดือน ทองเจียว ไม้ค่อมแคะ ของ ส. พุ่มสุวรรณ ป่านี้เป็นของเราของ คมศรี คุณคิลก บ้านไร่ชายป่าของ ทานู อันประเสริฐ บึงหญ้าในป่าใหญ่ของ เทพศิริ สุขโสภา ลมหายใจในไพรพฤกษ์ของ วาปี คำโปคา เพื่อนแท้ของ ทานู อันประเสริฐ และเด็กบ้านป่าของ จลอง เจยาคม

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ผู้แต่งกล่าวถึงสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ เมื่อครั้งที่ป่ายัง ไม่ถูกบุกรุกจากมนุษย์ซึ่งลงหนูป็นตัวละครที่ได้เล่าถึง สภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ว่า ป่าในอดีตนั้นมี สภาพที่สดชื่นงดงามควรแก่การรักษาไว้แต่เมื่อมนุษย์ได้เข้ามาตัดไม้ทำลายป่าสภาพป่าก็เปลี่ยนไป ซึ่งลงหนูปได้เปรียบเทียบสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีคุณค่าต่อมนุษย์และสัตว์ กับสภาพป่าที่เปลี่ยนไป เพราะถูกทำลายป่าย่อมมีคุณค่าถ้าทุกคนช่วยกันรักษา ไม่ทำลาย ในตอนที่กล่าวถึงป่าที่อุดมสมบูรณ์

หลังเขาใหญ่ บนนั้นเต็มไปด้วยไม้มีค่าขนาดใหญ่มากมาย สัตว์ป่าก็มีชุกชุมทั้งช้าง และกระทิงเป็นฝูง บนเขาจึงไม่ขาดแคลนน้ำมีหินใหญ่ มีน้ำตกสวยงาม ตกลงสู่เบื้องล่าง อยู่ตลอดทั้งปี ธรรมชาติอันงดงามเงียบสงบ ในความเขียวขจีของป่าที่รอบตัว ทำให้ลง หนูมีความสุขเมื่อสัมผัสหรืออยู่ใกล้ชิดมัน

(วิกนา บุญยัง. 2531 : 267)

ตอนที่ได้อ้างถึงป่าถูกทำลายส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชีวิตของสัตว์ป่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อป่าถูกทำลายความมีคุณค่า ความงดงามของธรรมชาติก็กลายเป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์อีกต่อไป

ลุงหนูได้อ้างถึงตอนที่สภาพป่าหลังจากถูกทำลายว่า

อากาศในยามบ่ายป่าร้อนจัด เพราะไร้ร่มเงาไม้ใหญ่มาดูดซับและกรองแสง เสียงนกกาทั้งนกเขา นกเป็ดน้ำ กระรอก กระวางลดน้อยลงจนไม่ได้ยินเสียงนี้อีกต่อไป ลุงหนูเดินแบกปืนเก็บปลัดเลาะตามลำห้วย ซึ่งเหลือไม้ไม่มากนัก ... ในวังน้ำนั้นปลาเล็กปลาน้อยก็แทบไม่มีเหลือ แม้แต่จระเข้ที่ว่าร้ายยังมีมือดีล่าไปจนหมด แก่นึกภาพของวันเก่า ๆ แล้วก็เหมือนกับความฝันวันนียามที่ป่าเตียนลงและผู้คนมากขึ้น ...

(วิธนา บุญยัง. 2531 : 133)

ผู้แต่งต้องการให้เยาวชนตระหนักในคุณค่าของป่าที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์และสัตว์มากมาย ถ้าป่าถูกทำลายย่อมส่งผลกระทบต่อสัตว์และมนุษย์เช่นกัน ถ้าเยาวชนช่วยกันอนุรักษ์ป่า ป่าก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้อีกนาน

เรื่องบ้านเล็กริมบึง ผู้แต่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าของป่าเป็นสิ่งมีประโยชน์ควรอนุรักษ์ไว้ ป่าที่มีสภาพสมบูรณ์จะให้ประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างมากมาย สิ่งสำคัญในเรื่องนี้คือ

การป้องกันน้ำท่วมป่าไม้ถูกตัดมากก็จะเกิดผลกระทบทำให้เกิดน้ำท่วมได้ ตอนที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้มาให้ความรู้แก่ชาวบ้านถึงประโยชน์ของป่าไม้เพราะสภาพป่าไม้ถูกทำลายจากพวกที่อาศัยอยู่ในป่าเป็นจำนวนมาก ซึ่งในตอนนั้นผู้แต่งมุ่งสั่งสอนให้เยาวชนได้เห็นคุณค่าของป่าไม้เป็นประการสำคัญ

- ในเรื่องความสำคัญของการรักษาป่าไม้ไว้โดยชาวบ้านถึงประโยชน์ของป่าทำให้ผดุงตามฤดูกาลช่วยปะทะน้ำป่ามิให้ไหลท่วมหมู่บ้านรุนแรงผิดธรรมชาติ ทั้งยังเป็นแหล่งอาหารและสมุนไพรที่สำคัญอีกมาก"

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2535 : 45)

เรื่องโรงเรียนป่าล้อม ครูเทียนทองเป็นตัวละครสำคัญของเรื่องที่มีความคิดจะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติประเภทป่าไม้ไว้ให้เยาวชนในปัจจุบันได้เห็นคุณค่าของป่าว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อมนุษย์ ครูเทียนทองทิ้งความสับสนจากการที่เป็นครูในตัวเมืองที่สุขสบาย ย้ายมาเป็นครูในโรงเรียนที่ล้อมรอบด้วยป่าไม้ ซึ่งครูพยายามที่จะให้ความรู้ในด้านคุณค่าของป่า แก่นักเรียนโดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีจิตสำนึกและตระหนักในคุณค่าของป่า เพื่อเป็นแนวทางที่จะอนุรักษ์ป่าให้มีสภาพที่สมบูรณ์ซึ่งเหลืออยู่น้อยให้คงสภาพที่สมบูรณ์อยู่ต่อไป เป็นการสอนให้เด็กได้เรียนรู้ถึงสภาพป่าจากประสบการณ์ตรงมากกว่าการสอนจากรูปภาพ ซึ่งครูเทียนทองพยายามที่จะอนุรักษ์ป่ารอบโรงเรียนเพื่อให้เป็นบทเรียนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการเรียนรู้ในด้านธรรมชาติศึกษาแก่นักเรียน ในตอนหนึ่งของเรื่องกล่าวถึงโรงเรียนป่าล้อมไว้ดังนี้

ในขณะที่นักเรียนกำลังก้มหน้าทำแบบฝึกหัด เทียนทองเดินไปที่หน้าต่างพร้อมกับมองไปที่ป่าซึ่งกำลังผลิใบอ่อนเขียวจี ธรรมชาติมักซ่อนความงามไว้อย่างน่าทึ่ง แม้จะเป็นป่าไม้หนานาพันธุ์ ไม่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจมากนักแต่ก็เป็นป่าสุดท้ายที่ยังหลงเหลืออยู่ ถ้าคนรุ่นนี้มองไม่เห็นคุณค่าของป่าอย่างจริงจังอย่างทุกวันนี้ ไม้หนานักป่าถาวรนี้ก็จะหายสาบสูญและกลายเป็นทุ่งโล่งโดยไม่ยากนัก

(วงเดือน ทองเจียว. 2530 : 46)

คุณค่าของป่าไม้ในเรื่องโรงเรียนป่าล้อมได้แสดงให้เห็นเยาวชนได้ตระหนักในคุณค่าของป่าที่มีประโยชน์อย่างมากมายและต้องการให้เยาวชนใกล้ชิดกับธรรมชาติเพื่อที่เยาวชนจะเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้

เรื่อง ไข่คอมพิวเตอร์ ผู้แต่งได้แสดงให้เห็นคุณค่าของป่าไม้ประเภทป่าไม้มีประโยชน์ต่อมนุษย์หลายอย่างเช่นลำต้นเป็นสินค้า หน่อไม้เป็นอาหาร นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ต่อสัตว์ป่าที่อาศัยหน่อไม้เป็นอาหาร เหตุการณ์ตอนที่ทำให้ป่าไม้เดือดร้อนก็คือการทำลายป่า ด้วยการเผาป่าของมนุษย์ซึ่งทำลายต้นไผ่เป็นจำนวนมาก เรื่องนี้ผู้แต่งต้องการให้เห็นคุณค่าของป่าไม้ในด้านเศรษฐกิจจากตอนหนึ่งของเรื่อง ดังข้อความที่ว่า "พิเศษไปกว่านั้นคือไม้ไผ่รวกที่มีลักษณะดีบางลำก็ได้รับเกียรติให้กลายเป็นสินค้าส่งออกไปต่างประเทศบ้างก็เป็นคันเบ็ดราคาแพง บ้างก็เป็นอุปกรณ์ประดับห้องรับแขกบ้างก็ถูกดัดแปลงของที่ระลึก (ส. พุ่มสุวรรณ. 2527 : 3)

บทบาทของเรื่องนี้ต้องการมุ่งเน้นในด้านคุณค่าของป่าไผ่ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนน้อยลง เพราะถูกตัดมาใช้ประโยชน์มากและมีการปลูกทดแทนน้อย ถ้าทุกคนเห็นคุณค่าของป่าไผ่ซึ่งเป็นไม้ที่มีคุณค่าของทางเศรษฐกิจด้วยการช่วยกันอนุรักษ์ป่าไผ่โดยนำมาใช้อย่างพอเหมาะมีการปลูกทดแทนสม่ำเสมอ มนุษย์ก็จะได้ใช้ไม้ไผ่ได้เป็นเวลานาน

เรื่องป่านี้เป็นของเรา ผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นคุณค่าของป่าไผ่ว่ามีประโยชน์ต่อมนุษย์ถ้าป่าไผ่มีสภาพที่สมบูรณ์ก็จะเกิดประโยชน์อย่างมหาศาลถ้าป่าไผ่ถูกทำลาย จะทำให้ความสมดุลของธรรมชาติถูกเปลี่ยนไป ซึ่งผู้แต่งได้กล่าวถึงคุณค่าของป่าไผ่ไว้เพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของป่าไผ่ไม่ให้มนุษย์ทำลายป่าผู้แต่งบรรยายว่า

"ครั้งนั้น...ที่นั่นคือผืนป่าที่เขียวขจี

ผืนป่าอันกว้าง...กว้างใหญ่ไพศาล

มีต้นไม้มากมายนับแสน นับล้านชูต้นสูงเสียดฟ้า

แล้วกวักมือเรียกลายผืนให้โปรยลงมา

ก่อให้เกิดฤดูฝน

แล้วป่าใหญ่จึงดูดซับน้ำฝนจากฟากฟ้า

แบ่งดูดซึมเก็บลงใต้ผืนดิน

ส่วนที่เหลือปล่อยให้เกิดเป็นลำห้วย ลำธาร

หลายลำห้วย หลายลำธารรวมกันเป็นแม่น้ำ

แม่น้ำไหลจากสูงลงที่ต่ำ

เซาะผ่านพันทราย บ่ายนํ้าสู่ทะเล

นำความชุ่มฉ่ำมาอบให้ผืนแผ่นดิน

ผู้คนล้วนขอบขอบคุณป่าใหญ่

ช่วยให้มึนน้ำกิน น้ำใช้ตลอดปี

(คมสร คุณดิลก. 2533 : 26 - 28)

เรื่องบ้านไร่ชาypá ผู้แต่งต้องการให้เยาวชนตระหนักในคุณค่าของป่าไม้จากเหตุการณ์ในเรื่องพอการะเกดสอนให้ลูกเห็นความสำคัญของป่าไม้ซึ่งเป็นที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์และสัตว์ป่า ดังนั้นถ้าทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ป่าไม้ไว้ ป่าก็จะมีประโยชน์ไปอีกนาน พอของการะเกดได้ให้ข้อคิดต่อการะเกดถึงผลเสียในการบุกรุกป่าอย่างมหาศาลทำให้ป่าถูกทำลายมากขึ้นและจะส่งผลกระทบต่อกลับมายังมนุษย์และสัตว์ จึงไม่ควรที่จะบุกรุกป่า ดังตอนหนึ่งที่กล่าวว่า

อย่าเลยลูกแม่ป่าใหญ่แห่งนี้จะสวยงามแต่พ่อคิดว่าเราอย่ามาอยู่ที่นี่เลยปล่อยให้มันเป็นที่อยู่ของต้นไม้และสัตว์ป่าอีกต่อไปเถอะ ป่านะหากมีมนุษย์บุกรุกเข้ามาเพ่นพ่านมาก ๆ มันก็จะไม่เป็นป่าอีกต่อไป คนจะทำให้ป่าอีกทีก็ไม้สงบสุข ไม่เป็นธรรมชาติ ผุงสัตว์ป่าที่เคยอาศัยอยู่แถวนี้ก็จะพากันวันวายเดือตร้อนเพราะถูกผู้คนบุกรุกรังแก

(ท่าน อ้นประเสริฐ. 2531 : 83)

อีกตอนหนึ่งในเรื่องที่แสดงคุณค่าของป่าไม้และให้ทุกคนมีความรักป่า ตอนที่การะเกดร้องเพลงถึงความสำคัญของป่า ซึ่งผู้แต่งคงต้องการใช้บทเพลงเป็นสื่อในการเรียกร้องให้ช่วยกันรักษาป่า

ฉันรักป่าใหญ่เหลือเกิน

เพราะป่าใหญ่ทำให้โลกของเราเป็นสุขอยู่ได้

ทำให้โลกร่มเย็น ชุ่มฉ่ำไปด้วยหยาดน้ำฝน

ทำให้มีแม่น้ำลำธารและสายลม

และยังให้ผองสัตว์ใหญ่น้อยได้อาศัยอยู่

ฉันรักป่าใหญ่เหลือเกิน

เพราะป่าใหญ่ทำให้โลกของเราเป็นสุขอยู่ได้

(ท่าน อ้นประเสริฐ. 2531 : 84)

เรื่องนี้ต้องการแสดงคุณค่าของป่าที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างมาก โดยมุ่งเน้นให้เยาวชนทุกคนตระหนักในคุณค่าของป่าและเห็นความสำคัญของป่า ส่งผลให้เยาวชนมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ป่าทั้งในปัจจุบันและอนาคต

เรื่องบึงหญ้าในป่าใหญ่ ผู้แต่งต้องการให้เยาวชนมีความใกล้ชิดและผูกพันกับธรรมชาติเช่น ต้นไม้ นานาพรรณ สัตว์ต่าง ๆ ซึ่งมีความสวยงาม ทำให้ชีวิตมีความสุข ทำให้จิตใจอ่อนโยนรักธรรมชาติ ผู้แต่งได้บรรยายเกี่ยวกับธรรมชาติของบึงหญ้าในป่าใหญ่ไว้อย่างงดงามซึ่งมุ่งหวังให้เยาวชนได้เห็นความสำคัญของต้นไม้และสัตว์ถ้ามีประโยชน์อย่างไร เยาวชนจะได้ตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติ ไม่คิดทำลายช่วยกันรักษาไว้ให้เป็นมรดกแก่ลูกหลานในอนาคต อย่างเช่นตัวละครในเรื่องที่เล่าถึงความงดงามของธรรมชาติในบึงหญ้าใหญ่ที่ประทับใจในวัยเด็ก แม้วันจะเปลี่ยนไปความผูกพันกับบึงหญ้าใหญ่ยังไม่เปลี่ยนแปลงเพราะทุกคนเห็นคุณค่าของบึงหญ้าใหญ่ ตัวละครเอกเล่าถึงบึงหญ้าใหญ่เมื่อเขากลับมาที่บ้านหลังจากที่ได้ไปเรียนต่อในกรุงเทพฯ หลายปีซึ่งเมื่อตอนเด็กมีสภาพอย่างไร เมื่อเขาโตขึ้นก็ไม่เปลี่ยนแปลงเพราะทุกคนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของธรรมชาติ ดังข้อความว่า "คนทั้งหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่ยากจนก็คงจะมองความหลังเพราะผมเป็นลูกหลานของเขาวงบ้านทุกคนก็ช่วยกันรักษาหมู่บ้านของเขาให้ร่มเย็นให้พวกเราเด็ก ๆ ทุกคนวิ่งเล่นกันอย่างเสรี ค่อย ๆ เติบโตขึ้นมาเป็นคนโต"

(เทพศิริ สุขโสภา. 2524 : 405.)

เรื่องลมหายใจในไพรพภักษ์ ผู้แต่งต้องการสะท้อนให้เห็นคุณค่าของป่าซึ่งเป็นที่ยอมรับของพันธุ์ไม้นานาชนิดที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ตลอดจนสัตว์ป่าที่เป็นอาหารของมนุษย์ สิ่งเหล่านี้เปรียบเหมือนลมหายใจของคนที่ย้ายป่าหาเลี้ยงชีพ ถ้าทุกคนรู้ถึงคุณค่าของป่าและช่วยกันอนุรักษ์ป่าจะมีประโยชน์ต่อมนุษย์ได้อีกนาน นอกจากผลผลิตจากป่าจะเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์แล้วยังให้ความสดชื่น งดงามแก่ผู้พบเห็น ซึ่งผู้แต่งได้บรรยายไว้ตอนหนึ่งว่า "หลังจากสายฝนโปรยปรายลงมาทั่วทั้งป่าก็แลดูสดใส ใบเขียวด้วยต้นไม้สารพัดชนิดต่างพากันแตกต่มผลิดอกกันใหญ่ อากาศดูจะหน้าใหม่แต่ใบก็คือแมลงตัวเล็ก ๆ จาพวกหิ่งห้อย เรไร มันจะพากันบินมาเป็นฝูงลงกีดกันใบไม้ที่ขึ้นเต็มป่าและส่งเสียงตะเบ็งเซ็งแซ่ระงม"

(วาปี คำใบดา. 2533 : 39)

เรื่องเพื่อนแท้ เรื่องนี้ผู้แต่งต้องการสะท้อนความรู้สึกของสัตว์ที่มีชีวิตความรู้สึก เช่นเดียวกับมนุษย์มันรักหวงแหนป่าไม่ยอมให้มนุษย์มาทำลายเพราะป่าเป็นที่อาศัยของสัตว์ป่า นอกจากสัตว์ป่าจะได้ประโยชน์แล้วมนุษย์ก็ได้ประโยชน์จากป่าเช่นกัน ในเรื่องตอนหนึ่งลวลม ซึ่งเป็นตัวละครสำคัญของเรื่องได้กล่าวถึงธรรมชาติในป่าที่หมั่นมาอาศัยอยู่อย่างอิสระได้สะท้อนให้ผู้อ่านเห็นคุณค่าของป่าว่ามีประโยชน์ต่อสัตว์ป่า ลวลมร้องเป็นเพลงว่า

ลมป่าพัดเย็น เยื่อยมา
ท้องฟ้าดูแอร่มแจ่มใส
พฤษชาติแกว่งพัดสะบัดใบ
ดอกไม้บานวาวพราวตา
ไปเกิดพวกเราชาวนก
เห็นทกลอยลมชมป่า
อิสระเสรีในชีวา
ไม่มีใครมาครอบครอง

(ทานุ อันประเสริฐ. 2526 : 99)

เรื่องนี้ผู้แต่งใช้สัตว์เป็นสื่อในการชักนำให้เยาวชนเห็นความสำคัญของป่าเพราะป่ามีคุณค่าต่อมนุษย์และสัตว์ เยาวชนได้อ่านจะมีความรู้สึกว่าคุณค่าที่รักป่าย่อมได้รับประโยชน์จากป่า ถ้าใครทำลายป่าก็จะได้รับความเดือดร้อนในอนาคต

เรื่องเด็กบ้านป่า ผู้แต่งชี้ให้เห็นคุณค่าของป่าเป็นสิ่งที่มนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้ที่อาศัยป่าเป็นสถานที่หากินได้ประโยชน์จากป่ามากมาย ผู้แต่งจึงต้องการแสดงให้เห็นคุณค่าของป่าเพื่อให้เยาวชนได้ทราบคุณค่าของป่ามากขึ้นและจะได้ตระหนักในความสำคัญในการอนุรักษ์ป่าตอนหนึ่งที่กล่าวถึงคุณค่าของป่าไว้ว่า

ป่ามีทรัพยากรอยู่มากมายที่พวกเราสามารถไปนำออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตได้ สิ่งที่ถูกนำออกมาอยู่เป็นประจำก็เห็นจะเป็นพวกสัตว์ป่านั่นแหละ เพราะพวกเราต้องการกินกันทุกวันและดูเหมือนว่าสัตว์พวกนี้ก็สามารถออกลูกออกหลานมาจนเพียงพอแก่ความต้องการของพวกเขา...ป่าคืออาหารที่สำคัญของป่า เราสามารถไปหาส่วนประกอบของอาหารได้จากที่นั่นทุกวัน

(ฉบับลง เลขาฯ. 2534 : 87)

2. คุณค่าของสัตว์ป่า

สัตว์ป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าต่อธรรมชาติและมนุษย์ ถ้าทุกคนเห็นคุณค่าของสัตว์ป่าช่วยกันอนุรักษ์ไว้ก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สัตว์ป่าไม่สูญพันธุ์และสัตว์ป่าจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น
วรรณกรรมเยาวชนที่กล่าวถึงคุณค่าของสัตว์ป่า ได้แก่ เรื่องชีวิตบ้านป่าของ ประสพธิ มุสิกเกษม
บ้านไร่ชายป่าของท่าน อันประเสริฐ

เรื่องชีวิตบ้านป่า เหตุการณ์ในเรื่อง ได้กล่าวถึงสัตว์ป่าหลายชนิด บางชนิดก็เป็นอาหารของมนุษย์ บางชนิดก็เป็นสินค้าและบางชนิดก็ช่วยระดับธรรมชาติให้เกิดความสวยงาม คนบางกลุ่มที่ไม่เห็นคุณค่าของสัตว์ป่า ได้จับ ไปกักขัง หรือฆ่ามัน ผู้แต่งต้องการชี้ให้เห็นคุณค่าของสัตว์ป่าทุกชนิดที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์และเป็นสมบัติของโลกที่ทุกคนต้องช่วยกันอนุรักษ์ไว้ โดยผู้แต่งมุ่งเน้นให้เยาวชนเห็นคุณค่าของสัตว์ป่า เช่นเดียวกับกลายซึ่งเป็นเยาวชนที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์สัตว์ป่า ตอนหนึ่งของเรื่องที่คุณแต่งบรรยายให้เห็นคุณค่าของสัตว์ป่าที่ระดับธรรมชาติได้อย่างงดงาม

ผีเสื้อตัวโตบินว่อนเวียนไปมาอยู่บริเวณนั้น ปีกเหมือนรอยแต้มเป็นลวดลายพราว
พร้อย น่ารักน่าชมมอง แสงแดดทะลุตามช่องรูเล็ก ๆ ระหว่างความทึบหนาแน่น
ใบไม้ลดลงกระทบผิวน้ำซึ่งใสจนเห็นเม็ดทรายได้นัดชัดเจน ผึ้งปลาคลี่ครีบกินทาง
เวียนว้ายเลี้ยวไปมาระหว่างก้อนหิน หลากหลายที่ขบหนึ่งอยู่ได้น้ำ ธรรมชาติช่างแผ่ผัง
เล่นที่รักตรึงใจให้เพลิดเพลินและเป็นสวสำหรับผพบเห็นได้อย่างประหลาดล้ำ

(ประสิทธิ์ มลิกเกษม. 2521 : 113 - 114)

เรื่องบ้านไร่ชายาป่า ผู้แต่งได้บรรยายจากบ้านไร่ชายาป่าซึ่งมีเด็กผู้หญิงชื่อการะเกด เป็นตัวละครที่สำคัญของเรื่อง กล่าวถึงสัตว์ป่าที่บริสุทธิ์ งดงาม มีคุณค่าต่อมนุษย์และธรรมชาติ มากมาย การะเกดเป็นผู้ที่ไปสัมผัสกับธรรมชาติและสัตว์ป่าแล้วบรรยายเป็นบทกลอนไว้หลายตอน เช่นนกเค้าแมวเป็นสัตว์ที่มีคุณค่าต่อธรรมชาติแต่มนุษย์ว่าเป็นนกผีจึงจ้องจะฆ่ามัน ทำให้นกเค้าแมว เหลือน้อย ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติ เพราะนกเค้าแมวจะคอยทำลายศัตรูพืช ดังที่กล่าวไว้ ตอนหนึ่งว่า

นกเอี้ยงนกเค้า	นั่งซุกเหงาอยู่ในโพรงนาสงสาร
คนเขายังคิดว่าผีมีวิญญาณ	จึงตามผลาญคอยทำลายให้ตายไป
ต้องซุกซ่อนหลบภัยด้วยใจเศร้า	กลางคืนเหงาคร่ำครวญใจทวนให้
นกเค้ามันแสนดีไม่มีภัย	ช่วยชาวไร่กำจัดหนูและงูเคย

(ทาน อินประเสริฐ. 2531 : 21)

เรื่องนี้เน้นให้เห็นคุณค่าของสัตว์ป่าที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม ถ้าทุกคนอนุรักษ์สัตว์ป่าไว้มีส่วนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย

3. คุณค่าของสัตว์น้ำ

สัตว์น้ำหมายถึง สัตว์ทะเล สัตว์น้ำจืด สัตว์เหล่านี้มีคุณค่าต่อมนุษย์เพราะนอกจาก จะใช้เป็นอาหารแล้วยังมีส่วนประดับธรรมชาติให้มีความสวยงาม เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่า ควรแก่การอนุรักษ์ วรรณกรรมที่กล่าวถึงคุณค่าของสัตว์น้ำได้แก่เรื่อง โลกสีน้ำเงิน ของอัศศิริ ธรรมโชติและชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง ของ ส. พุ่มสุวรรณ

เรื่องโลกสีน้ำเงิน ผู้แต่งเล่าเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติวิทยาทางทะเล โดยอาศัย วรรณกรรมเป็นสื่อไปสู่เยาวชน ผู้แต่งบรรยายถึงธรรมชาติทางทะเล ที่มีความงดงาม บริสุทธิ์ ทะเลเป็นแหล่งที่อาศัยของสิ่งมีชีวิตมากมายเหมือนเป็นโลกสีน้ำเงินใบใหญ่สำหรับชีวิตของสัตว์ ทะเลทั้งหลาย สัตว์ทะเลที่ผู้แต่งกล่าวถึงในเรื่องมีชีวิต ความเป็นอยู่และความรู้สึกเช่นเดียวกับ มนุษย์ที่ทำลายสัตว์ทะเลจะได้รับผลกระทบจากการกระทำของตนคุณค่าของสัตว์ทะเลผู้แต่งได้กล่าว ไว้หลายตอน ตอนหนึ่งได้กล่าวถึงคุณค่าของเต่ากระว่า

ผู้ใหญ่เล่าว่าเต่าทะเลเป็นนักเดินทางที่สามารถอย่างยิ่ง มันเดินทางไกลได้ทะเลอันกว้างขวางนับพันกิโลเมตรเที่ยวจับ สาหร่าย กุ้ง ปู หอยเป็นอาหาร เมื่อยามอยู่บนบก มันกลับลงทะเลได้โดยการจذفจากลื่นน้ำและการสังเกตแสงสะท้อนของทะเลจากท้องฟ้า กระก็เช่นเดียวกันกับเต่าทะเลอื่น ๆ ที่เมื่อถึงฤดูร้อนขนฤดูฝนจะขึ้นจากนั้นมาขายหาได้ในเวลาค่าคืนที่น้ำทะเลเปี่ยมฝั่งเพื่อขุดทรายให้เป็นหลุม แล้วไปวางไข่ทั้งวันนับเป็นร้อยฟอง ไข่เต่าเป็นยาบำรุงกำลังมีราคาแพงและหายาก" พ่ออธิบายกับเด็ก ๆ

(อัศศิริ ธรรมโชติ. 252 : 45 - 46)

ผู้แต่งนอกจากจะให้ความรู้ทางธรรมชาติวิทยาของสัตว์ทะเลแล้วยังเน้นให้เห็นคุณค่าของสัตว์ทะเลที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ และต้องการให้ทุกคนตระหนักในคุณค่าของสัตว์ทะเล

เรื่องชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง เรื่องนี้กล่าวถึงหมู่บ้านที่อยู่ริมคลองที่อาศัยปลาและสัตว์น้ำชนิดอื่นเป็นอาหาร ในอดีตสัตว์น้ำที่หมู่บ้านริมคลองนี้มีมากมายโดยเฉพาะปลาน้ำจืด แต่ปัจจุบันชาวบ้านจับปลากับมาก ปลาจึงเหลือน้อยลง เรื่องนี้ผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ปลาน้ำจืด โดยแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของปลาน้ำจืด ควรช่วยกันอนุรักษ์ไว้เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษามากกว่าที่จะมีเพียงรูปภาพไว้ให้ศึกษา ในเรื่องกล่าวถึงความสมบูรณ์ของปลาน้ำจืดและสัตว์น้ำชนิดอื่นที่มีคุณค่าว่า

ในแม่น้ำสายใหญ่เป็นแหล่งสัตว์น้ำสารพัดชนิด เกือบทุกบ้านมีกินและขายได้เป็นเงินเป็นทอง เด็ก ๆ รู้จักปลาต่าง ๆ ตั้งแต่พอจำความได้ ทั้งตะเพียน เทโพ สวายและแขยง กุ้งนางเต่าตะพาบ หลด กระทิงและปลากราบ ปลาชิว ปลาสร้อย กาดำ หัวตะกั่ว เลือ่น้ำ ว่ายระริกก็นำมาอง

(ส. พุ่มสุวรรณ. 2531 : 31)

4. คุณค่าของสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งอากาศ น้ำและสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ถ้าสิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพดี ย่อมทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ถ้าสิ่งแวดล้อมเป็นพิษย่อมส่งผล

ต่อสุขภาพของมนุษย์และก่อให้เกิดความสูญเสียในด้านเศรษฐกิจ จนกลายเป็นปัญหาสังคมที่ยากจะแก้ไข วรรณกรรมที่แสดงบทบาทให้เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมได้แก่เรื่อง ผนวณภัยดินแดนมหัศจรรย์ของเจตนาพร ชีวิตบ้านนาของท่าน อันประเสริฐ มหกรรมในท้องทุ่งของอัศศิริ ธรรมโชติ ในสวนป่าของอโศก ศรีสุวรรณและเด็กน้อยกับต้นไม้ของ ส. พุ่มสุวรรณ

เรื่องผนวณภัยดินแดนมหัศจรรย์ ผู้แต่งชี้ให้เห็นคุณค่าของป่าที่มีสภาพสมบูรณ์ มีต้นไม้ใหญ่มากมายส่งผลให้สิ่งแวดล้อมมีอากาศบริสุทธิ์ ธรรมชาติงดงาม ผู้แต่งต้องการชี้ให้เห็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ปราศจากมลพิษคือภูกระดึง ผู้ที่ไปเที่ยวที่แห่งนี้ควรช่วยอนุรักษ์โดยไม่ทำลายธรรมชาติของภูกระดึง เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนของคนไทย ในตอนหนึ่งกล่าวถึงสภาพอากาศของภูกระดึงที่มีอากาศสดชื่นปราศจากมลพิษ เพราะสภาพป่ายังคงถูกอนุรักษ์ไว้และได้เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างอากาศของกรุงเทพฯ กับภูกระดึงที่ต่างกัน ในตอนที่ครอบครัวของแดงได้มาเที่ยวภูกระดึงดังที่กล่าวว่า

แดงสูดอากาศที่บริสุทธิ์บนยอดเขาเข้าเต็มปอด มันช่างบริสุทธิ์จริง ๆ ไม่มีกลิ่นควันท่อไอเสียจากรถยนต์ ไม่มีกลิ่นน้ำคลองที่เน่าเหม็น ไม่มีกลิ่นขยะที่ผู้คนชอบเอาไปสู่มองที่ข้างถนนสายลมที่พัดมาเอื่อย ๆ เป็นระยะ ๆ ช่วยให้เกิดความสดชื่นขึ้นกว่าเมื่อตอนที่กำลังเดินขึ้นภูเขา ในสายลมนี้ไม่มีกลิ่นหอมของต้นไม้สนลอยปะปนมาด้วย

(เจตนาพร. 2528 : 53)

นอกจากนี้ยังได้บรรยายถึงธรรมชาติของป่าซึ่งเหมือนกับดินแดนมหัศจรรย์ที่มีต้นไม้ขนาดใหญ่นานาชนิดอยู่ตลอดเวลาที่ท่องเที่ยวไปในไพรกว้าง พันธุ์ไม้แต่ละชนิดล้วนแต่เป็นพันธุ์ไม้ที่ไม่มีในพื้นที่ราบข้างล่างแต่ถึงจะมีก็ไม่เหมือนกัน ต้นสนสามใบที่ขึ้นเรียงรายอยู่ห้อมหนึ่งหลายสิบต้นล้วนแต่มีลำต้นใหญ่และสูงลิบแต่ละต้นมีอายุหลายร้อยปี รูปทรงของมันไม่เหมือนกันเลยล้วนแต่มีลำต้นใหญ่และสูงลิบแต่ละต้นมีอายุหลายร้อยปี รูปทรงของมันไม่เหมือนกันเลยบางต้นคงอพระหนึ่ง ไม่คมีลักษณะแตกต่างกันไป ขณะที่เดินไปในป่าสนแดงรู้สึกคล้ายว่ากำลังเดินอยู่ในป่าของเทพนิยายพื้นที่ที่เขาเหยียบเท้าลงไปอ่อนนุ่มเพราะบุบด้วยใบสนเป็นชั้น ๆ หนาอีก"

(เจตนาพร. 2528 : 108)

เรื่องชีวิตบ้านนา ผู้แต่งได้บรรยายถึงสภาพท้องนาของประเทศไทยนอกจากจะใช้พื้นที่ในการทำนาในการประกอบอาชีพหลักทางการเกษตร บรรยายอากาศในห้องน่ายังเต็มไปด้วยสิ่งแวดล้อมที่มีอากาศบริสุทธิ์ ต้นไม้บ้านนาชนิด สัตว์เล็ก ๆ มากมาย เป็นสิ่งที่ทำให้สุขภาพจิตของประชาชนดีขึ้น ซึ่งในปัจจุบันสังคมไทยกำลังพัฒนาเป็นสังคมอุตสาหกรรม สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติถูกทำลายกลายเป็นสิ่งแวดล้อมเป็นพิษมากขึ้นแต่ถ้าเป็นสังคมทางการเกษตรย่อมจะรักษาสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่า ในตอนหนึ่งของเรื่องต่อขวัญได้บรรยายธรรมชาติในห้องนาที่มีคุณค่าไว้ว่า

พระจันทร์เพ็ญลอยเด่นเหนือทุ่งกว้าง	หยาดน้ำค้างพร่างพรหมพัดหวิว
ข้าวในนาโบกใบไสวปลิว	และละล้งดงามยามคืนเพ็ญ
เหล่าจิ้งหรีดร้องเพลงขานประสานเสียง	ส่งสาเนียงแจ่มใสพาใจเต้น
โอ้ท้องนาคือดินแดนแสนร่มเย็น	ทุ่งนาเป็นทั้งชีวิตและจิตใจ

(ท่านุ อัมประเสริฐ. 2533 : 54)

เรื่องในสวนปู่ ผู้แต่งได้ย้อนเหตุการณ์ในอดีตที่ปู่ได้เล่าให้ฟังถึงต้นไม้มือสวนปู่ที่มีมากมายเป็นสิ่งที่มีความค่าและประโยชน์ต่อมนุษย์และธรรมชาติ ผู้แต่งต้องการปลูกฝังให้เยาวชนใกล้ชิดกับธรรมชาติเห็นว่าธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความค่าต่อชีวิตมนุษย์ เมื่อความจริงทางวัตถุมีมากขึ้นความงดงามทางธรรมชาติก็เริ่มหมดไป สวนปู่ในอดีตมีแต่ความงดงามทางธรรมชาติแต่ปัจจุบันเปลี่ยนไป สิ่งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีถูกวัตถุเข้ามาแทนที่ ในเรื่องนี้กล่าวถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีความค่าไว้ตลอดทั้งเรื่อง ตอนหนึ่งกล่าวถึงสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยงดงาม สดชื่นเพราะ มีดอกไม้หลายชนิดดังที่กล่าวว่า

ดอกไม้พุ่มหรือไม้ล้มลุกหลายชนิดออกดอกเบ่งบานราวกับนัดกันไว้ในช่วงฤดูฝนของทุกปี มองไปทางไหนก็เห็นสีสันทากหลายแต่งแต้มแซมสลับตามพุ่มไม้ใบหญ้าที่แตกใบสีเขียวหนาแน่นราวกับมีใครสลับสีลงไป บานขึ้นสีบานเย็น ดาวเรืองสีเหลือง เข้มสดใสมีหลายสีช่อวอดมะลิ กุหลาบ สดใสสะคุตตา ข้างรั้วหน้าบ้านมีพุทธรักษาขึ้นเป็นดงทึบ

ออกดอกสลับสีแสนสวยเพราะเมืองไทยเป็นเมืองดอกไม้งามนี้เอง ชาวต่างชาติจึงได้
หลงใหลเสน่ห์ความงามนี้มาเดินทางมาเที่ยวชม

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2535 : 21)

เรื่องมหกรรมในท้องทุ่ง ผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านได้สัมผัสกับธรรมชาติใน
บรรยากาศของท้องทุ่งที่มีความงดงามไปด้วยธรรมชาติที่ประกอบด้วยต้นไม้ ดอกไม้ สัตว์เล็ก ๆ
อากาศที่สดชื่น สิ่งแวดล้อมที่ปราศจากมลพิษ เรื่องนี้ผู้แต่งต้องการเน้นให้เห็นบทบาทของเยาวชน
ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนที่ทำให้พฤติกรรมของเยาวชนเป็นผู้ที่ทันสมัยที่อ่อนโยน มีจิตใจเบิกบาน
สดชื่น ซึ่งมีสิ่งแวดล้อมในเรื่องนี้แสดงให้เห็นคุณค่าที่มีประโยชน์ต่อทุกคนดังนั้นจึงต้องการให้ทุกคน
ช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดีไว้ ถึงแม้ว่าจะไม่มีความเจริญทางด้านวัตถุแต่ต้องการให้เห็นสิ่ง
แวดล้อมที่ดียอมทำให้คนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อม เช่นนี้มีสุขภาพจิตที่ดีด้วย

เรื่องเด็กน้อยกับต้นไม้ เรื่องนี้ผู้แต่งต้องการชี้ให้เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่มี
ประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิตโดยผู้แต่งเน้นให้เห็นสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อต้นยางนา สิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน
เป็นมลพิษในด้านอากาศและน้ำทำให้ต้นยางนาต้องตาย ซึ่งเมื่อต้นยางนาตายใบร่วงหมดเหลือแต่ต้นก็
ยังมีประโยชน์ต่อคนมาพึ่งพิงมนุษย์ได้ศึกษาธรรมชาติของนกที่มาเกาะ แต่ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่เป็น
มลพิษต้นยางนาก็ไม่ตายซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์และสัตว์ได้อีกมากมาย ผู้แต่งได้กล่าวถึงเด็ก
น้อยที่เฝ้าสังเกตเหตุการณ์ตอนที่เกิดความเปลี่ยนแปลงของต้นยางนาที่ตายไปเหลือแต่ต้นส่วน
ใบร่วงหมดแล้ว เขาได้พิจารณาว่ามีนกหลายชนิดได้มาอาศัยต้นยางนาต้นนี้ เช่น นกไผ่ระคก
เหยี่ยว นกเอี้ยง นกเขา เป็นต้น ซึ่งเขาได้ศึกษาถึงลักษณะของนกชนิดต่าง ๆ ตลอดจนชีวิตของ
นกเหล่านั้น เขาคิดว่าสภาพต้นไม้ที่ตายแล้วยังมีประโยชน์ต่อนกตรงเป็นที่อาศัย เกาะพักพิงได้
ถ้าต้นไม้มีชีวิตคงจะมีประโยชน์ต่อสิ่งอื่น ๆ อีกมากมาย ในตอนหนึ่งของเรื่องเด็กน้อยได้ตอบ
คำถามของพ่อว่าต้นไม้มีประโยชน์อย่างไร

เด็กชายยิ้มและเริ่มเข้าใจ เขาพูดกับพ่อว่า "ผมเข้าใจแล้วครับพ่อวันนี้ผมได้
เรียนรู้เรื่องนกหลายตัวทีเดียว แหมต้นไม้ตายยังมีประโยชน์ขนาดนี้ นี่ถ้าริมหน้า
บ้านเรา ยังคงมีต้นไม้เขียวชอุ่ม ผมคิดว่าคงมีประโยชน์มากมายกว่านี้ ใช่ไหมครับพ่อ"
พ่อพยักหน้ากับลูกชาย ยิ้มอย่างอารมณ์ดี ก่อนตอบว่า
แน่นอนลูกเอ๋ย ต้นไม้คือชีวิตของพวกเราจะอยู่ได้อย่างไร ถ้าต้นไม้หรือป่าไม้
ต้องสูญสิ้นไป...

(ส. พุ่มสุวรรณ. 2533 : 23)

วรรณกรรมเยาวชนที่ชี้ให้เห็นคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
จำแนกได้ดังนี้ คุณค่าป่าไม้ 10 เรื่อง คุณค่าสัตว์ป่า 2 เรื่อง คุณค่าสัตว์น้ำ 2 เรื่อง และคุณค่า
สิ่งแวดล้อม 5 เรื่อง

การแสดงผลของนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงไปมากจึงมีบุคคลที่เห็นความ
สำคัญได้พยายามรณรงค์ในการอนุรักษ์โดยจัดตั้งเป็นกลุ่ม ชมรมโดยใช้สื่อและกิจกรรมหลายอย่าง
เพื่อแก้ปัญหาทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
วรรณกรรมเยาวชนเป็นสื่ออย่างหนึ่งที่มิตบาบสำคัญที่ต้องการให้เยาวชนเห็นคุณค่าของทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตัวละครเอกในเรื่องจะมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ ทั้งนี้ผู้แต่งมุ่ง
จะให้ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนเมื่อเยาวชนได้อ่านวรรณกรรมประเภทนี้แล้วจะทำให้เกิด
จิตสำนึกในการอนุรักษ์และยึดแบบอย่างที่ดีของนักอนุรักษ์จากวรรณกรรมในการแก้ปัญหาทรัพยากร
และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งที่จะแก้ปัญหาได้วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนให้เห็นตัวอย่างที่ดี
ของนักอนุรักษ์สามารถวิเคราะห์ลักษณะของนักอนุรักษ์จากตัวละคร ได้ดังนี้

1. นักอนุรักษ์ป่าไม้
2. นักอนุรักษ์สัตว์ป่า
3. นักอนุรักษ์สัตว์น้ำ
4. นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1. นักอนุรักษ์ป่าไม้

นักอนุรักษ์ป่าไม้เป็นผู้ที่มีความรักในธรรมชาติ เห็นคุณค่าของป่าไม้เป็นสิ่งที่มีความค่าต่อสิ่งมีชีวิต บุคคลพวกนี้จึงต่อต้านผู้ที่ทำลายป่าไม้ ชักชวนให้ทุกคนเห็นความสำคัญของป่าไม้เพื่อจะให้ทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ป่าไม้ซึ่งเป็นสมบัติของส่วนรวมไว้ วรรณกรรมที่แสดงบทบาทของนักอนุรักษ์ป่าไม้ได้แก่เรื่อง ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ของ วรรณ บัญยัง หมู่บ้านกลางดงของ อโศก ศรีสุวรรณ โรงเรียนป่าล้อมของ วงเดือน ทองเจียว ป่านี้เป็นของเราของ คมศรี คุณฉีก และไฟค่อมแคะของ ส. พุ่มสุวรรณ

ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ กล่าวถึงตัวละครเอกคือลุงหนูที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ป่าที่ต่อสู้กับพวกนายทุนที่เข้ามาทำลายป่าไม้และเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองที่มีหน้าที่รักษาป่าไม้แต่ละเลยหน้าที่โดยไปรับสินบนจากนายทุน ซึ่งบุคคลทั้งสองกลุ่มมีส่วนทำให้ป่าไม้ถูกทำลายลงไปเป็นจำนวนมาก การที่ลุงหนูต่อต้านโดยไม่เข้าเป็นพวกกับบุคคลดังกล่าวและขัดขวางการทำงานของพวกนายทุนและเจ้าหน้าที่ที่ทุจริต โดยส่งข่าวถึงเบื้องหลังการทำลายป่าไปลงหนังสือพิมพ์ ซึ่งสร้างความโกรธแค้นให้กับเจ้าหน้าที่ที่ทุจริต ตอนจบของเรื่องลุงหนูต้องถูกวางยาตาย การที่ผู้แต่งเขียนถึงบทบาทของลุงหนูให้เป็นนักอนุรักษ์ป่าไม้ทั้งที่ตนเองมีอาชีพทำกินอยู่ในป่าโดยเก็บของป่าไปขาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าถ้าคนยังบุกรุกเข้ามาในป่ามาก ผลจากการทำลายป่าย่อมมีมากขึ้น ส่วนลุงหนูพากินกับป่าเพื่อความอยู่รอด มิได้มุ่งหวังทำลายป่าแต่เห็นว่าป่ายังมีประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างมากมายจึงแสดงพฤติกรรมต่อต้านการบุกรุกป่า ในตอนสุดท้ายของเรื่องผู้แต่งได้แสดงให้เห็นว่าถึงลุงหนูจะตายแต่เจตนารมณ์ในการรักษาป่าของแกยังมีอยู่ เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้สานต่อเจตนารมณ์ในการรักษาป่าต่อไปดังที่ลุงหนูได้กล่าวไว้ตอนท้ายของเรื่องว่า "คนอย่างเข้าถึงจะเหมือนกับใบไม้สีเหลืองก็จริงแต่เขาจะไม่ร่วงไปเปล่า ๆ ข้าจะร่วงไปเป็นปุ๋ยให้ใบใหม่คงงามต่อไป"

(วรรณ บัญยัง. 2531 : 213)

บทบาทของลุงหนูเป็นบทบาทของนักอนุรักษ์ป่าที่ผู้แต่งต้องการแสดงให้เห็นถึงการมีจิตสำนึกของคนรักป่าถึงแม้ลุงหนูจะไม่ได้รับการศึกษา เขายังเห็นป่าเป็นสิ่งที่มีความค่าต่อคนทุกคน ไม่ใช่ของคนที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ลุงหนูจึงเป็นนักอนุรักษ์ที่ต่อสู้ด้วยอุดมการณ์ที่มั่นคงถึงแม้จะตายก็ยอมเพื่อให้ชนรุ่นหลังมีจิตสำนึกในการช่วยรักษาป่า ลุงหนูจึงเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักอนุรักษ์ป่าทุกคน

เรื่องหมู่บ้านกลางดง ผู้มีบทบาทเป็นนักอนุรักษ์ป่า คือนาเยี่ยเป็นชาวเขาเผ่าม้ง ที่ได้รับการคัดเลือกให้ไปเรียนต่อในเมืองจนกระทั่งจบมาเป็นครู เมื่อนาเยี่ยกลับมาเป็นครูใน หมู่บ้านของตนเขาได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวเขาที่ชอบทำลายป่าไม้โดยทำไร่เลื่อนลอยและ ปลูกลิ้นซึ่งนอกจากเป็นการทำลายทรัพยากรประเภทป่าไม้แล้วยังเป็นการบ่อนทำลายสุขภาพของ ประชาชนที่เสพยาเสพติด บุคคลแรกที่เขาสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ก็คือเลาปอ ซึ่งเป็น ชายที่หลงรักนาเยี่ยโดยนาเยี่ยชี้ให้เห็นโทษของการทำลายป่าว่าส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และให้เลาปอหันมาปลูกพืชชนิดอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนนาเยี่ยจึงเป็นตัวอย่างที่ดีของ นักอนุรักษ์ธรรมชาติและยังเป็นผู้ที่จบการศึกษาในระดับสูงที่ควรไปพัฒนาท้องถิ่นของตน ให้มีความเจริญก้าวหน้ามากกว่าการไปทำงานท้องถิ่นที่พัฒนาแล้ว ตอนที่แสดงถึงบทบาทของ นักอนุรักษ์ทรัพยากรของนาเยี่ยที่ทำความเข้าใจแก่เลาปอในการทำไร่เลื่อนลอยว่า

"ครูเคยสอนนาเยี่ยว่า ป่าไม้ช่วยให้ฝนตก ทำให้มีน้ำไหลตามลำธารตลอดทั้งปี ถ้าเราถางป่าให้เป็นไร่แต่ไม่มีฝนอะไรจะเกิดขึ้น เลาปอคิดดูซิ"

ถึงตอนนั้นเลาปอนึกด้านในใจว่าถึงป่าที่หมดก็ย้ายไปทำที่อื่นต่อได้ แต่นาเยี่ย เหมือนรู้ใจและตีความคิดของเลาปอออก เพราะคำพูดต่อมาของนาเยี่ย ทำให้เลาปอ ต้องถอนใจยาว

"การทำไร่เลื่อนลอยคือการเปลี่ยนแปลงที่ทำกินบ่อย ๆ ก็เช่นกันเท่ากับทำให้ป่า ของเราหมดลงเรื่อย ๆ อีกหน่อยบนบดอยของเราก็จะเหมือนพื้นที่ราบ นาเยี่ยคิดว่าเลา ปอจะไม่ชอบใช้ไหม ถ้าคิดได้ตอนนั้นก็ยังทันเชื่อเถอะ เลาปอ" นาเยี่ยอ่อน

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2534 : 20)

นาเยี่ยเป็นนักอนุรักษ์ป่าที่สะท้อนให้เห็นถึงคนที่จะรักษาป่าไม้ได้ดีที่สุดคือคนที่อยู่ ในท้องถิ่นของตน ถ้าคนในท้องถิ่นมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า เห็นคุณค่าและความสำคัญของป่าซึ่ง เป็นสมบัติของส่วนรวมช่วยกันอนุรักษ์ป่าไว้ ป่าก็จะเป็นสมบัติไปถึงชนรุ่นหลังด้วย

เรื่องโรงเรียนป่าล้อม ผู้มีบทบาทในการอนุรักษ์ป่าคือครูเทียนทองเพราะครู เทียนทองในอดีตอาศัยอยู่ในเมือง เพื่อสภาพที่เป็นวัตถุดิบเข้าสู่อุตสาหกรรมโดยขายตัวเอง

เข้ามาอยู่ในโรงเรียนที่มีสภาพเป็นป่าแวดล้อมด้วยธรรมชาติ เพื่อต้องการให้เด็กที่มาเรียนโรงเรียนแห่งนี้เห็นความสำคัญของป่าว่าควรจะช่วยกันอนุรักษ์ไว้ การสอนของครูเทียนทองจึงใช้สภาพรอบ ๆ โรงเรียนที่ยังมีสภาพป่าที่สมบูรณ์เป็นบทเรียนสอนเด็กเพื่อปลูกฝังให้เด็กเห็นความสำคัญของป่าว่ามีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์ ครูเทียนทองสอนนักเรียนในเรื่องเห็นในป่าว่ามีหลายชนิดทั้งที่กินได้และกินไม่ได้ เช่นในตอนวันดอกเห็ดบาน นอกจากนั้นครูเทียนทองยังจัดบรรยากาศรอบ ๆ บริเวณโรงเรียนให้มีสภาพที่เป็นธรรมชาติ เพื่อให้เด็กมีความรัก ความผูกพันกับธรรมชาติ เหมือนกับสภาพของโรงเรียนที่ป่าล้อมรอบ ดังที่ตอนหนึ่งในเรื่องกล่าวว่า

"บริเวณรอบโรงเรียนเป็นป่าอันดกหนาด้วยต้นไม้พื้นเมืองนานาชนิด ต้นกู ต้นชาด ต้นจิก ต้นตั่วและเครือหัวควายห้อยระยไย ระบายอยู่ตามต้นไม้เป็นป่าเก่าแก่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยเห็ดและดอกกระเจียว บานสะพรั่งในหน้าฝน"

(วงเดือน ทองเจียว. 2530 : 6)

ครูเทียนทองพยายามที่จะให้สภาพป่ารอบโรงเรียนคงสภาพที่สมบูรณ์แต่ตอนท้ายของเรื่องก็ต้องผิดหวังเพราะถูกชาวบ้านมาโค่นต้นไม้เพื่อจับจองที่ดิน บทบาทของครูเทียนทองต่อการอนุรักษ์ถึงแม้ไม่สมหวังดังจุดมุ่งหมายที่เขาหวังไว้แต่ก็เป็นแบบอย่างที่ดีของนักอนุรักษ์ธรรมชาติที่แสดงให้เห็นว่าบางครั้งการตั้งใจทำงานเพื่อสังคมก็ย่อมมีทั้งความทุกข์และความสุข ซึ่งดีกว่าการไม่ทำเสียเลยซึ่งอาจมีผลเสียมากต่อส่วนรวม ครูเทียนทองจึงน่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเยาวชนในการอนุรักษ์ธรรมชาติได้เพราะเยาวชนมักจะเชื่อถือครู

เรื่องป่านี้เป็นของเรา ผู้แต่งได้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของป่าในอดีต ป่ามีสภาพที่สมบูรณ์แต่ปัจจุบันสภาพป่าเปลี่ยนไปเพราะถูกทำลาย ซึ่งผู้แต่งต้องการให้ชนรุ่นลูกหลานได้สืบทอดเจตนารมณ์ในการรักษาป่าไม้เช่นเดียวกับรุ่นปู่ ย่า โดยในเรื่องเล่าสืบทอดเป็นตำนานของป่าว่ามีประโยชน์และความสำคัญอย่างไร แสดงให้เห็นว่าป่าไม้เป็นส่วนรวมมิใช่ของส่วนตน เพราะประโยชน์ได้รับนั้นทั่วกัน ดังนั้นผู้แต่งจึงตระหนักว่าป่านี้เป็นของเราดังชื่อเรื่อง ผู้ที่แสดงถึงบทบาทนักอนุรักษ์ป่าคือปู่ซึ่งเป็นผู้เล่าเรื่อง ถึงสภาพป่าในอดีตการรักษาป่าและนกใหญ่ในเรื่องซึ่งเป็นเหมือนตัวแทนของผู้ที่รักษา คอยสังเกตความเปลี่ยนแปลงของป่าซึ่งผู้แต่งต้องการสะท้อนให้เห็น

ว่าสัตว์ยังรักป่า มนุษย์ซึ่งมีจิตสำนึกที่ดีกว่าสัตว์ก็ควรจะรักป่ามากกว่าสัตว์ไม่ควรคิดทำลาย ในตอนหนึ่งของเรื่องที่ได้เล่าถึงความสำคัญของป่า

"เพราะป่าใหญ่ช่วยสร้างพลัง...ช่วยบันดาลเราทุกคนสำนึกในพระคุณ..."

ขอขอบคุณป่าใหญ่...ป่านี้...เป็นของเรา..."

(คมศร คุณคิลก. 2533 : 35)

นักอนุรักษ์ป่าในเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงบรรพบุรุษต้องเป็นแบบอย่างที่ดีต่อชนรุ่นหลัง ถ้าผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดี เยาวชนก็จะรับแบบอย่างที่ดีไปด้วย ในการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าผู้แต่งต้องการถ่ายทอดความคิดจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่งเพื่อให้ทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ป่าอย่างต่อเนื่อง

เรื่อง ไม้ค่อมแคะ ผู้แต่งต้องการให้เยาวชนตระหนักในคุณค่าของป่าซึ่งมีประโยชน์มากและแสดงให้เห็นถึงกลุ่มคนที่มีความห่วงใยและรักธรรมชาติยังมีอีกมาก โดยบุคคลเหล่านี้ได้ตั้งเป็นชมรมอนุรักษ์หรือกลุ่มพิทักษ์ป่า ที่พยายามรณรงค์ให้ช่วยกันรักษาป่าที่เหลืออยู่จำนวนน้อยให้คงเป็นสภาพป่าที่สมบูรณ์มากที่สุด ในเรื่องนี้ได้แสดงบทบาทของกลุ่มอนุรักษ์ที่ต้องการให้ป่ามีสภาพที่สมบูรณ์โดยต่อต้านในเรื่องการสัมปทานป่าไม้ไว้ในตอนหนึ่งของเรื่องว่า

ผมตัดสินใจแน่นอนแล้ว เห็นด้วยกับชมรมอนุรักษ์เพราะป่าแห่งนี้ใกล้เมืองและยังสวยงามจริง ๆ มีแหล่งน้ำ ในหน้าแล้งสำหรับพวกสัตว์ป่ามีดินโป่งใกล้แหล่งน้ำให้สัตว์ลงมากินเพิ่มเกลือแร่ให้กับร่างกายที่แห้งนี้ไม่ควรทำลายไป ป่าลักษณะนี้น้อยเต็มที่แล้วควรสงวนไว้ให้เป็นที่พักพิงของชนรุ่นหลัง โดยมีหน่วยงานของเราควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด ดีกว่าเปิดให้มีการสัมปทาน

(ส. พุ่มสุวรรณ. 2527 : 66)

2. นักอนุรักษ์สัตว์ป่า

นักอนุรักษ์สัตว์ป่าคือผู้มีจิตใจรักสัตว์ป่า เห็นคุณค่าของสัตว์ป่า ต้องการให้มนุษย์หยุดเบียดเบียนสัตว์ป่า ช่วยกันอนุรักษ์สัตว์ป่าไว้เป็นสมบัติของชาติ วรรณกรรมเยาวชนที่แสดงให้เห็น

เห็นบทบาทของนักอนุรักษ์สัตว์ป่าได้แก่เรื่องชีวิตบ้านป่าของ ประสิทธิ์ มุสิกเกษม บ้านเล็กริมบึง
ของ อโศก ศรีสุวรรณ และเหยี่ยวบาดินของ ส. พุ่มสุวรรณ

เรื่องชีวิตบ้านป่า ตัวละครเอกคือกลายมีความผูกพันกับป่ามาตั้งแต่เล็กจนโตโดย
พ่อกลายมีอาชีพพรานป่าได้ถ่ายทอดวิชาพรานป่าให้แก่ตนซึ่งกลายมีความรู้สึกที่ขัดแย้งในการที่จะฆ่า
สัตว์ป่าเพราะเห็นสัตว์ป่าถูกทำลายลงมากแต่พรานป่าก็มีจำนวนมากขึ้น เขาไม่เห็นด้วยกับทุกคน
รวมทั้งพ่อของตนที่ชอบล่าสัตว์มาเป็นสินค้าหรืออาหารเพราะส่งสารสัตว์ที่ถูกฆ่าตายและทรมาณ
อย่างขาดเมตตาธรรม กลายจึงเป็นตัวละครที่ผู้แต่งมุ่งหวังให้เห็นตัวอย่างที่ดีในการอนุรักษ์สัตว์ป่า
ซึ่งการแสดงออกของเขาแสดงถึงความห่วงใยสัตว์ที่ถูกฆ่าซึ่งเป็นการขัดแย้งทั้งความคิดที่ไม่เห็น
ด้วยและบางครั้งรวมไปถึงการห้ามบุคคลอื่นไม่ให้ล่าสัตว์ เช่นกล่าวไว้ในตอนหนึ่งของเรื่องว่า

การล่าสัตว์อย่างไร้เมตตาธรรม การฆ่าอย่างโหดร้ายและไม่คิดถึงความรู้สึก
เหล่านี้เป็นผลร้ายกับสัตว์ป่าแทบทั้งสิ้น ข้าบางคนล่าเพื่อประลองความแม่นยำและเพื่อ
ความสนุกสนานเท่านั้น ซึ่งลืมคิดไปว่าความสนุกนั้นได้มาจากความเจ็บปวด ความพลัด
พรากและความตายของชีวิตอื่น ๆ แต่ดูเหมือนว่าพรานล่าสัตว์ป่าจะยิ่งเพิ่มมากขึ้นเป็น
สัดส่วนกับจำนวนสัตว์ที่ลดลง

(ประสิทธิ์ มุสิกเกษม. 2521 : 98)

ในตอนสุดท้ายของเรื่องกลายและครอบครัวของเขาสนิทในความรับผิดชอบต่อสังคมจึงได้เลิกอาชีพพรานป่าเพราะเห็นว่าสัตว์ป่าควรจะได้รับ การอนุรักษ์จากพรานป่าเป็นบุคคลกลุ่ม
แรก ซึ่งผู้แต่งต้องการให้เห็นว่าบุคคลที่จะเป็นนักอนุรักษ์สัตว์ป่าควรเป็นนักอนุรักษ์ทั้งความคิดและ
การกระทำ

กลายเป็นตัวละครที่ผู้แต่งต้องการสะท้อนให้เห็นถึงเด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมของการ
ล่าสัตว์ป่าแต่เขาไม่ได้มีนิสัยที่ชอบล่าสัตว์ป่ากลับมีจิตสำนึกที่อยากจะอนุรักษ์สัตว์ป่าไว้ คอยปกป้อง
สัตว์ป่าจากพวกที่ชอบล่าสัตว์ป่า ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนในด้านนักอนุรักษ์สัตว์ป่า

เรื่องบ้านเล็กริมบึง ตัวละครที่มีบทบาทในการอนุรักษ์คือทวนและพ่อของทวนที่มี ความห่วงใยในทรัพยากรธรรมชาติ พ่อของทวนจะสอนลูกและเด็ก ๆ ให้มีจิตสำนึกในการ อนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่าอยู่เสมอ

ได้แสดงถึงแนวความคิดในการป้องกันไม่ให้สัตว์ป่าหรือป่า ไม่ถูกทำลายสอดแทรกอยู่ ตลอดทั้งเรื่องในตอนหนึ่งพ่อของทวนได้ตกเตือน เตือนเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ป่าไว้ว่า

มีอยู่คราวหนึ่งที่เด่นเก็บไข่นกปากส้อมมาอวดมันเป็นไข่นกฟองเล็ก ๆ มีลายจุดสีม่วง สลับฟ้าขนาดเท่าไข่นกกระทามีด้วยกันถึงสี่ฟองแต่เมื่อพ่อทวนเห็น เข้าก็บอกให้เอากลับ ไปไว้ที่เดิมโดยให้เหตุผลว่า เราไม่มีความจำเป็นต้องเก็บไข่นกไว้ ถ้าให้โอกาสมัน ได้ฟักออกเป็นตัว บานี้จะมีนกเพิ่มอีก 4 ตัว

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2535 : 41)

ผู้แต่งเน้นให้เห็นบทบาทของนักอนุรักษ์สัตว์ป่าสองพ่อลูก ที่พ่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก คอยสอนให้ลูกรักสัตว์ป่า ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนในด้านจิตสำนึกในการอนุรักษ์สัตว์ป่าถ้า เยาวชนมีจิตสำนึกเช่นสองพ่อลูกสัตว์ป่าก็จะไม่สูญพันธุ์

เรื่องเหยี่ยวบาดเจ็บ ผู้มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์สัตว์ป่าคือเผ่าคง เพราะเป็น ตัวละครที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์สัตว์ป่าประเภทนกซึ่งผู้แต่งมุ่งหวังให้เป็นตัวอย่างของ นักอนุรักษ์สัตว์ เพราะเผ่าคงเป็นเหมือนหมอรักษาสัตว์ที่บาดเจ็บและคอยต่อต้านผู้ที่ขอล่าสัตว์โดย ยอมเอาตัวเองเข้าไปเสี่ยงอันตรายซึ่งในสังคมไทยถ้ามีบุคคลเช่นเผ่าคงสัตว์ประเภทนกคงไม่ถูก ทำลายมากกว่านี้ บทบาทในเรื่องนี้แสดงถึงความเป็นนักอนุรักษ์สัตว์คือตอนที่ไอ้หนูมาตามเผ่าคงไป รักษาเหยี่ยวที่ถูกยิงได้รับบาดเจ็บ ได้เห็นสภาพบ้านของเผ่าคงที่มีนกนานาชนิด ซึ่งนกบางตัวอยู่ใน สภาพพิการแต่ได้รับการรักษาจนมีชีวิตรอดอยู่ได้ ดังข้อความที่ว่า

ได้ขายคางกระต้อมมีกรงนกแขวนอยู่หลายกรงที่มากก็คือนกเขา นอกนั้นเป็นนกนางแอ นกเอี้ยง นกขุนทองและแม้กระทั่งนกมันสีเหลืองอ่อนก็มีตามโคนต้นมะม่วงถัดออกไปอีก เล็กน้อย มีกรงไม้ไผ่ค่อนข้างใหญ่ ภายในมีนกกว่า 3 - 4 ตัวรวมกันอยู่ อีกกรงหนึ่งเป็น

นกกินปลาที่มีขนหน้าอกเป็นสีน้ำตาล ปีกสีฟ้า ปากแหลมยาวสีส้มสวยงาม นกกินปลาตัวนี้
บาดเจ็บที่ขาของมันมีไม้วาว ๆ สองชิ้นคาดติดไว้และพันด้วยขดตั้งแต่ข้อเท้าถึงโคนขา
จากนั้นต้องเหยียดตรงตลอดเวลา ตัวนกกินปลาเองต้องนอนราบกับพื้น ทางปีกออกข้าง
หนึ่งแต่ถึงแม้ว่าจะเป็นนกที่ป่วยก็หาไม่เวทอ่อนเพลียไม่ ดวงตายังคงเป็นประกายแจ่มใส
ผู้ป่วยรายนี้คงหายดีในไม่ช้า

(ส. พุ่มสุวรรณ. 2527 : 10)

นอกจากนี้เผ่าคงยังเป็นผู้ที่ต่อต้านพวกทาลายสัตว์ประเภทนก เช่นในตอนคนเป่านก
ตอนที่นายคร้ามและพวกเพื่อน ๆ เป่าเป็นเสียงนกแก้วซึ่งเป็นนกนกแก้วหาคู่เพราะเป็นสัตว์เพื่อให้
นกแก้วลงมาติดตามายที่ตก ส่วนเผ่าคงเห็นว่านกแก้วเป็นนกที่หายากในปัจจุบันจึงยิงปืนไล่จนออกไป
ซึ่งสร้างความโกรธแค้นให้กับพวกนายคร้ามที่เป็นนักเลงในหมู่บ้าน

เรื่องนี้ผู้แต่งต้องการชี้ให้เห็นตัวอย่างที่ดีของนกอนุรักษ์ที่มีความห่วงใยว่านกจะ
สูญพันธุ์ช่วยกันรักษานกที่เจ็บป่วยคือเผ่าคงและต่อต้านพวกที่ชอบทาลายนก ส่วนไอ้หนูเป็นตัวละคร
เยาวชนที่มีจิตเมตตาต่อเด็ก พฤติกรรมของตัวละครทั้งสองเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ที่จะอนุรักษ์นกให้
เป็นสมบัติของส่วนรวม ไม่ควรทาลายนก ควรปล่อยให้นกอยู่ตามธรรมชาติเพื่อประดับธรรมชาติ
ให้สวยงาม

3. นกอนุรักษ์สัตว์น้ำ

นกอนุรักษ์สัตว์น้ำคือผู้ที่ปกป้อง รักษา สัตว์น้ำไว้เพื่อไม่ให้สัตว์น้ำสูญพันธุ์ ซึ่งแสดง
บทบาทด้วยการรณรงค์อนุรักษ์สัตว์น้ำหรือต่อต้านพวกทาลายสัตว์น้ำ วรรณกรรมที่แสดงบทบาทของ
นกอนุรักษ์สัตว์น้ำได้แก่เรื่อง ชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่งของ ส. พุ่มสุวรรณ

เรื่องชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง เด็กชายรุ่งมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์สัตว์น้ำ
รุ่งมีนิสัยเมตตาต่อสัตว์เขาได้ศึกษาปลาน้ำจืดชนิดต่าง ๆ มากมาย เช่น ปลาเสือพ่นน้ำ ปลาชะโด
ปลากระดี่ ปลาหมอ ปลาไหล บ้านของรุ่งติดอยู่ริมคลองทำให้เขาใกล้ชิดกับสัตว์น้ำจึงมากขึ้น
เขาได้พบเห็นกับพวกจับปลา เขาได้แบบอย่างของการเป็นนกอนุรักษ์จากสมาชิกรวมหมู่บ้าน
ชายคลองที่มีวิธีการอนุรักษ์ปลาน้ำจืดด้วยวิธีที่แยบยลจนไม่มีใครกล้ามาจับปลาที่หน้าวัด และครูที่
โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังให้รุ่งเป็นนกอนุรักษ์สัตว์น้ำ ตอนที่ครูสอนรุ่งว่า

"ทรัพยากรธรรมชาติถ้ารู้จักใช้อย่างพอดีไม่ทำลายโดยใช้เหตุและมีการดูแลบำรุงรักษา เราจะมีทรัพยากรสืบทอดกันจวบจนชั่วลูกหลานเหลน สำหรับสัตว์น้ำมีคำคมที่กล่าวว่า "ในน้ำมีปลา" นับว่ามีความหมายที่ดีมากแต่ทุกวันนี้ไม่แน่ใจเหมือนกันว่า ในน้ำมีปลามากมายเหมือนอย่างเดิมหรือไม่ แม่น้ำลำคลองเดี๋ยวนี้อาจมีไว้เพื่อให้เรือวิ่งไปมาเท่านั้น บูลาสูญหายไปหมดแล้ว" จากการสั่งสอนของครูและประสบการณ์ที่ได้รับในวันสงกรานต์ที่มีคนปล่อยปลา ทำให้รุ่งตระหนักในความสำเร็จในการอนุรักษ์สัตว์น้ำ เขาจึงเริ่มอนุรักษ์สัตว์น้ำด้วยการปล่อยลูกปลาที่เขาชอบจับมาขังใส่โอ่งไว้ที่บ้าน เขาปล่อยลงน้ำหมดเพื่อให้มันเจริญเติบโตเป็นอาหารได้มากมายในอนาคต ดังที่กล่าวว่า

"ชีวิตที่ถูกขีดเส้นไว้แล้ว ของปลาในโอ่ง กลับมีโอกาสได้ยืนยาวต่อไปอีก ลูกหลานของมันในวันข้างหน้า คงจะไม่ทำให้หมู่บ้านขายคลองหมดสิ้นสัตว์น้ำไป เสียเลยทีเดียว"

(ส. พุ่มสุวรรณ. 2531 : 102 - 103)

เด็กชายรุ่งยังคิดวิธีที่อนุรักษ์สัตว์น้ำโดยนำปลาที่จับมากิน นํามาตากแห้งเพื่อจะได้ไว้กินวันหน้า จะได้ไม่ต้องจับปลามากินทุกมื้อและในครอบครัวของเขาควรงดกินปลาอย่างน้อยวันละมื้อ ซึ่งทำให้ช่วยอนุรักษ์น้ำไว้ได้ เด็กชายรุ่งจึงเป็นตัวอย่างที่ดีที่ผู้แต่งต้องการปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สัตว์น้ำ

4. นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความมุ่งหวังที่จะรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพที่เป็นธรรมชาติไม่ให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เพื่อคงไว้ซึ่งธรรมชาติอันเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ วรรณกรรมเยาวชนที่แสดงบทบาทของนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้แก่เรื่อง บ้านไร่ชายาป่า ของ ท่าน อ้นประเสริฐ เด็กชายชาวเลของ พนม นันทพฤษ

เรื่องบ้านไร่ชายาป่า การเกิดเป็นตัวละครเยาวชนที่แสดงบทบาทนักอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเธอเป็นเด็กช่างสังเกต มีความอดทน มีจิตใจอ่อนโยนประกอบด้วย ความเมตตา มีความรักความห่วงใยธรรมชาติ เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติทั้งสัตว์ป่าและต้นไม้ เหตุการณ์ในเรื่องเธอแสดงออกทางความคิดไม่เห็นด้วยกับคนที่ทำลายสัตว์ป่าและ

ต้นไม้ในบ้านไร่ขายป่าของเธอ นอกจากแสดงออกทางด้านความคิด บางครั้งก็ออกมาต่อต้าน
เมื่อเห็นเด็กในหมู่บ้านรังแกสัตว์ป่าหรือตอนสร้างเขื่อนซึ่งเป็นการทำลายป่าไม้เธอก็ไม่เห็นด้วย
เพราะเห็นว่าเขื่อนมีประโยชน์กับพวกเธอน้อย ซึ่งป่าไม้และสัตว์ป่าจะต้องถูกทำลายอย่าง
หมดสิ้น การกระทำจึงเป็นตัวละครที่แสดงบทบาทของนักอนุรักษ์ ซึ่งผู้แต่งมุ่งหวังให้เป็นตัวอย่าง
ที่ดีแก่เยาวชน

เรื่อง เด็กชายชาวเล รอมื้มเป็นตัวละครที่มีบทบาทในด้านการอนุรักษ์สัตว์ทะเล
เพราะเขาเป็นห่วงสภาพทะเลในปัจจุบัน สัตว์ทะเลกำลังเหลือน้อยลงเพราะการจับปลาลอยอย่างเห็น
แก่ตัวของชาวประมงที่จับปลาครั้งละจำนวนมากทั้งปลาเล็กปลาใหญ่ และยังเป็นห่วงในด้าน
สิ่งแวดล้อมที่โรงงานปลาป่นเข้ามาตั้งในหมู่บ้าน ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในด้านอากาศเป็น
มลพิษ ถึงแม้บทบาทของรอมื้มจะไม่เด่นชัดในด้านนักอนุรักษ์แต่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนได้
เพราะแสดงให้เห็นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ว่ามีความห่วงใยและ ไม่คิดที่จะทำลายทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อมในเรื่องนี้ตอนหนึ่งกล่าวถึงรอมื้มที่เขารู้สึกเบื่อเมื่อเข้าไปอยู่ในโรงงานปลาป่น
เพราะ โรงงานนี้ทำให้สภาพแวดล้อมในหมู่บ้านที่เคยปราศจากมลพิษกลับถูกทำลายจากโรงงาน
เพราะความเห็นแก่ตัวของนายทุนทำให้อากาศเสียซึ่งเขาคิดที่จะกลับไปยึดอาชีพประมง เพราะ
ไม่เห็นด้วยกับการกระทำของโรงงานปลาป่นซึ่งรอมื้มได้รำพึงกับเพื่อนว่า

ข้าไม่อยู่หรือโรงงานนี้ละ ไม่สนุกแล้ว همینจะตาย ข้าไม่ชอบที่มันเอาปลาจาก
ทะเลครั้งละมาก ๆ พวกลูกปลามันก็เอา สักวันข้าต้องได้ไป ข้าบอกน้ำเบนแล้ว ตอนนี้
พวกเรือใหญ่ก็รู้จักข้าเยอะ

(พนม นันทพฤกษ์. 2524 : 160)

การแสดงแบบอย่างของนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำแนกได้ดังนี้
นักอนุรักษ์ป่าไม้ 5 เรื่อง นักอนุรักษ์สัตว์ป่า 3 เรื่อง นักอนุรักษ์สัตว์น้ำ 2 เรื่อง นักอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อม 2 เรื่อง

การสั่งสอน แนะนำและตักเตือนให้เยาวชนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื้อหา แนวคิดของเรื่องผู้แต่งมุ่งสอนให้เยาวชนเห็นความสำคัญและคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ได้แนะนำตักเตือนให้เยาวชนมีความห่วงใยสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันให้มากขึ้น เพื่อเยาวชนจะได้มีจิตสำนึกต่อหน้าที่ของตนและส่วนรวม วรรณกรรมเยาวชนได้แสดงบทบาทสำคัญในการปลูกฝังให้เยาวชนตระหนักถึงบทบาทดังต่อไปนี้

1. การสั่งสอน แนะนำ ตักเตือน ให้เห็นความสำคัญของป่าไม้
2. การสั่งสอนแนะนำ ตักเตือน ให้เห็นความสำคัญของสัตว์ป่า
3. การสั่งสอนแนะนำ ตักเตือน ให้เห็นความสำคัญของสัตว์น้ำ
4. การสั่งสอนแนะนำ ตักเตือน ให้เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

1. การสั่งสอน แนะนำ ตักเตือน ให้เห็นความสำคัญของป่าไม้

วรรณกรรมเยาวชนที่สั่งสอน แนะนำ ตักเตือน ให้เห็นความสำคัญของป่าไม้ได้แก่ เรื่อง เด็กบ้านป่าของ จุลอง เจยาคม ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ของ วิธนา บุญยัง บ้านเล็กริมฝั่งของ อโศก ศรีสุวรรณ โรงเรียนป่าล้อมของ วงเดือน ทองเจียว และน้ำหยาบเตียวของ โชติ ศรีสุวรรณ

เรื่องเด็กบ้านป่า ผู้แต่งตักเตือนให้ทุกคนเห็นความสำคัญของป่าที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้และสัตว์ป่านานาชนิดเมื่อเขาอยู่ในวัยเยาว์ เมื่อเขาเป็นผู้ใหญ่เขาพบความเปลี่ยนแปลงสภาพป่าถูกทำลายลง ไปมากสัตว์ป่าเหลือจำนวนน้อยลงมีบ้านเรือนมากขึ้น ถนนตัดเข้าสู่หมู่บ้าน ทำให้สภาพป่าเปลี่ยนไปในตอนหนึ่งของเรื่องที่ผู้แต่งได้แสดงความห่วงใยป่าที่ถูกทำลายเนื่องมาจากความเจริญว่า

"หนทางจากหมู่บ้านมาสู่บ้านป่าของเราตอนนี้สะดวกสบายขึ้นมาก มีผู้คนผ่านไปมามากขึ้น เมื่อสิ้นสัตว์ร้ายและป่าถูกโค่นจนเตียนโล่ง ทำให้ผมกล้าไปมาหาสู่กับกระท่อมอื่นตามลำพัง ชีวิตยามราตรีของชาวบ้านป่า ไม่เงียบเหงาอย่างเมื่อก่อนแล้ว

(จุลอง เจยาคม. 2532 : 129)

ผู้แต่งมุ่งจะปลุกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนมีความรักป่า ซึ่งได้เปรียบเทียบให้เห็นระหว่างป่าสมบูรณ์ที่มีความเป็นอยู่อย่างธรรมชาติ กับป่าที่ถูกทำลายแต่มีความเจริญด้านวัตถุแทนที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นการสร้างความสำเร็จต้องพยายามหลีกเลี่ยงการทำลายทรัพยากรป่าไม้ด้วย

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ผู้แต่งได้กล่าวถึงไว้ในคำนำของเรื่องในเชิงตักเตือนให้ผู้อ่านตระหนักในความสำคัญของป่าไม้ในเมืองไทยที่ถูกทำลายลงอย่างมาก ต้องการให้เยาวชนเห็นความสำคัญของป่าไม้ต้องช่วยกันอนุรักษ์ป่าไว้เพราะสภาพป่าไม้เมืองไทยในปัจจุบันเหลือน้อยมากถ้าทุกคนให้ความร่วมมือป่าไม้ก็จะไม่ถูกทำลายลงไปมากกว่านี้ ในตอนหนึ่งที่ผู้แต่งกล่าวว่า

ข้าพเจ้าเขียนเรื่องนี้จากความประทับใจอันปวดร้าวที่ได้เห็นป่าและคนที่รักป่าถูกทำลายไป โดยไม่เข้าใจว่าทำไม แม้ทุกคนรู้ว่าป่ามีคุณค่ามหาศาลแต่กลับปล่อยให้ป่าถูกทำลายจนย่อยยับลง ไปทุกขณะ โดยปราศจากการเหลียวแลและเอาใจใส่อย่างจริงจัง ใบไม้ในป่าใบแล้วใบเล่าร่วงหล่นไป ต้นไม้ต้นแล้วต้นเล่าถูกโค่นล้มลงอีก ไม่นานป่าก็คงหมดสิ้นไป เหมือนกับหลายสิ่งหลายอย่างในโลกนี้ ที่ได้สูญสิ้นไปก่อนแล้ว

(วิธนา บุญยัง. 2531 : คำนำ)

ผู้แต่งต้องการแนะนำให้เยาวชนได้ตระหนักความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าเพราะผู้ที่ช่วยกันอนุรักษ์ป่านั้นน้อย ในเมื่อผู้ที่ทำลายป่ามีมากกว่าผู้ที่รักป่า แนวโน้มป่าจะถูกทำลายมากขึ้น แต่ถ้าทุกคนมีจิตสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์ป่า เราย่อมได้รับประโยชน์จากป่าไปอีกนาน

เรื่องบ้านเล็กริมบึง ผู้แต่งได้ตักเตือนให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกทำลายลงอย่างมากทวนและพ่อของทวน ได้เห็นพฤติกรรมของผู้ที่ลักลอบตัดไม้ทำลายป่าซึ่งทั้งสองได้หาวิธีการจะป้องกันโดยร้องเรียนไปยังเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้รับรู้เพื่อหาวิธีการป้องกันหรือปราบปรามผู้ที่ลักลอบตัดต้นไม้ ซึ่งผู้แต่งมุ่งหวังที่จะแนะนำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมกันเมื่อเห็นผู้กระทำความผิดควรที่จะแจ้งต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองซึ่งจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในตอนหนึ่งของเรื่องที่กล่าวแนะนำไว้ว่า

เด็กชายครุ่นคิดว่าตลอดทางว่าจะมีวิธีใดที่เขาจะช่วยป่าให้คงอยู่เพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มากได้บ้าง เขาจะต้องทำอะไรสักอย่างให้ได้ เมื่อกลับบ้านทวนนาเรื่องนี้หารีอกับพ่อทันทีพ่อถอนใจยาวเหมือนเมื่ออะไรสักอย่างอยู่ในใจ" มันเป็นเรื่องใหญ่เกินกว่าที่ลูกคิดจะทำคนเดียวเรื่องอย่างนี้มันต้องค่อยคิดค่อยทำ เพราะเราไม่มีอำนาจแต่เอาเถอะดีกว่าไม่รู้ คิดอะไรเสียเลยพ่อจะลงไปคุยเรื่องนี้กับผู้หลักผู้ใหญ่ เขามีอำนาจรับผิดชอบว่าจะมีทางไหนที่จะช่วยจัดการได้

(อโศก ศรีสุวรรณ. 2535 : 18)

ผู้แต่งต้องการสอนให้เยาวชนมีความรักป่า เพื่อจะได้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าในอนาคตถ้าเยาวชนช่วยอนุรักษ์ป่า ป่าก็จะถูกทำลายน้อยลง

โรงเรียนป่าล้อม ครูเทียนทองมีความห่วงใยเยาวชนในท้องถิ่นที่ทั้งถิ่นฐานบ้านเกิดเพื่อไปศึกษาต่อในเมือง ทั้งที่เขาสามารถจะเรียนต่อในท้องถิ่นของตนเองได้เพราะการทั้งบ้านเกิดมีสภาพป่าที่สมบูรณ์ไปแสวงหาความรู้ในเมืองซึ่งเป็นการทั้งความเป็นธรรมชาติไปสู่วัตถุมากขึ้นทำให้คนที่มีการศึกษาในท้องถิ่นที่จะช่วยอนุรักษ์ป่าไว้เหลือน้อยลง ครูเทียนทองมีความห่วงใยโรงเรียนป่าล้อมจะไม่มีใครช่วยกันอนุรักษ์ป่าตามเจตนารมณ์ที่ครูได้ตั้งไว้และผลสุดท้ายจะไม่มีป่าให้เห็นอีกต่อไป

ผู้แต่งมุ่งหวังในการแนะนำให้เยาวชนรักท้องถิ่นและช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่นของตนให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ในตอนสุดท้ายของเรื่องครูเทียนทองหมดหวังในลูกศิษย์ที่หนีท้องถิ่นที่เป็นธรรมชาติกลับไปหาวัตถุซึ่งผิดกับเขาที่หนีวัตถุมาหาธรรมชาติเพื่อมุ่งหวังจะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่ยาวนานที่สุด ในตอนหนึ่งของเรื่องเขากล่าวว่า "เขาพูดกับตนเองว่า ความรู้ระดับ 6 พอจะหากินได้ในป่านี้แม้มันจะรกทึบปานใดก็ตาม แต่ในกรุงเทพฯ เมืองป่าคอนกรีตอันมีสัตว์ร้ายนานาชนิดเช่นนั้น พวกเธอจะพากันไปนั่งหัดคว่ำอยู่มุดมิดกันหนอ ไปคิดเกิดอนาคตของชาติเอ๋ย..." (วงเดือน ทองเจียว. 2530 : 88)

เรื่องนี้ต้องการปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการรักป่าเพราะเยาวชนถ้าได้รับการสั่งสอนให้รักป่าตั้งแต่วัยเยาว์เมื่อเติบโตขึ้นเขาจะไม่ทำลายป่าและจะเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยอนุรักษ์ป่าไว้ได้

เรื่องน้ำหีบเดียว ผู้แต่งได้แนะนำให้ทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ป่า โดยไม่ตัดไม้ใหญ่ มาทำเชื้อเพลิง แก้ปัญหาการใช้ไม้ทำเชื้อเพลิงโดยการปลูกกระถินณรงค์ซึ่งเป็นไม้โตเร็วทดแทน เพราะพื้นที่ในภาคอีสานแห้งแล้ง มีผลมาจากการตัดไม้ทำลายป่าทำให้ฝนแล้งและพื้นดินไม่สามารถ เก็บน้ำได้ จึงทำให้ชาวบ้านขาดแคลนน้ำ ผู้แต่งได้แสดงทัศนะผ่านตัวละคร พ่อของกาสีแนะนำวิธี ไม่ให้ชาวบ้านไปตัดไม้ในป่าว่า

"สมัยนี้เราต้องสงวนป่ารักษาดินไม้ ที่มันร้อน แล้งจัดอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะขาดป่านั่นแหละ เราปลูกต้นไม้ทำฟืน เผาถ่านไว้ตามไร่นาคนละสิบยี่สิบต้น ตัดเอากิ่งทำฟืนเผาถ่านพอใช้กินเถไป" กาสีได้ยินพ่อพูดกับเพื่อนบ้านที่เพชฌฆาตว่าขาดไม้ทำฟืนหงุดหงิดให้พ่อได้ยิน

(โชติ ศรีสุวรรณ. 2533 : 22)

นอกจากนี้ผู้แต่งยังมุ่งตักเตือนให้ทุกคนตระหนักถึงการทำลายสิ่งแวดล้อม เพราะแต่เดิมน้ำสามารถเลี้ยงชีวิตของคนไทยได้แทบทุกภาค แต่ปัจจุบันสภาพแวดล้อมถูกทำลายลงไปมากจึงส่งผลกระทบต่อขาดแคลนน้ำในอนาคตและคงไม่ขาดแคลนเฉพาะภาคอีสานเท่านั้นต่อไป อาจขาดแคลนไปในทุกภาค ถ้าเรายังขาดน้ำใจในการร่วมใจรักษาสีสิ่งแวดล้อม ในคำขวัญเขียนได้กล่าวไว้ว่า

มนุษย์... เชื่อว่าเป็นผู้ทำลายสิ่งแวดล้อมมากที่สุดภัยแล้งจึงมิใช่เพียงแผ่นดินอีสานเท่านั้นที่จะพานพบ...

ยามแห่งผากแผ่นดินแยกเป็นรอยร้าวท่ามกลางทางดอกคูณ เหลืองระย้าย้อยเต็มแต่ง สีสนแผ่นดินแห่งนี้ น้ำหีบเดียวกับน้ำใจคนจะทดแทนคำถามที่ว่า เราพร้อมใจหรือยังที่จะช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

(โชติ ศรีสุวรรณ. 2533 : คำนำ)

เรื่องนี้ผู้แต่งมุ่งให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการรักษาป่าซึ่งมีผลต่อสิ่งแวดล้อม ถ้าทุกคนช่วยกันรักษาป่าเท่ากับช่วยรักษาสีสิ่งแวดล้อมได้อีกทางหนึ่ง

2. การสั่งสอน แนะนำ ตักเตือน ให้เห็นความสำคัญของสัตว์ป่า

วรรณกรรมเยาวชนที่ชี้ให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของสัตว์ป่าได้แก่ เรื่องชีวิตบ้านป่าของ ประสิทธิ์ มุสิกเกษม เพื่อยาวาตัวของ ส. พุ่มสุวรรณ บ้านไร่ขายป่าของ ท่านอันประเสริฐ

เรื่องชีวิตของบ้านป่า ผู้แต่งได้ตักเตือนให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์สัตว์ป่า ไม่ควรที่จะล่าสัตว์ในอุทยานป่าหรือสัตว์แม่ลูกอ่อน เพราะจะทำให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์เร็ว กลายเป็นตัวละครสำคัญที่สืบบทบาทในการอนุรักษ์สัตว์ป่าการแสดงความคิดหรือการกระทำของเขามีลักษณะเป็นการตักเตือนให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของสัตว์ป่า ในตอนหนึ่งของเขา ได้แสดงถึงความห่วงใยการตีรังผึ้งในระยะมีตัวอ่อนซึ่งกล่าวว่า "ผมไม่อยากจับเอาในระยะนี้ ตัวอ่อนของผึ้งมีมากเกินควร บางคนชอบกินลูกผึ้งกันเหลือเกิน ผมอดคิดเสียคายและอดคิดกังวลไม่ได้ว่าหากมนุษย์เราร่วมกันทำลายรังผึ้งเอา โดยไม่ยั้งมืออยู่อย่างนี้ อีกสักหน่อยก็จะ ไม่มีผึ้ง เหลือให้เห็นกันอีกหรอก" (ประสิทธิ์ มุสิกเกษม. 2521 : 27)

เรื่องนี้ผู้แต่งต้องการสั่งสอนให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สัตว์ป่า เพราะสัตว์ป่าเป็นของพวกเราทุกคน การช่วยกันอนุรักษ์สัตว์ป่าจะมีส่วนช่วยไม่ให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์และเยาวชนรุ่นหลังจะได้รู้จักสัตว์ป่าจากประสบการณ์ตรง

เรื่องเพี้ยยาวาตัวน ผู้แต่งได้ตักเตือนให้เห็นความสำคัญของสัตว์ป่าประเภทนกที่ถูกมนุษย์ล่าไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งแสดงถึงความห่วงใยที่ถูกทำลายมากเกินไปอาจสูญพันธุ์ได้ เพราะนกบางชนิดมีประโยชน์ต่อธรรมชาติเช่นช่วยจับแมลงที่เป็นศัตรูพืช ผู้แต่งได้กล่าวในเชิงตักเตือนว่าไม่ควรจะไปทำลายมันเพราะอาจทำให้ธรรมชาติเสียสมดุลและอาจทำให้คนสูญพันธุ์ได้ ตอนหนึ่งของเรื่องเล่าคงได้สนทนากับไอหนูถึงนกแก้วที่ถูกล่ามากเกินไปว่า "อีกไม่นานนกแก้วคงหมดป่าแน่ เจ้าสัตว์พวกนี้น่าสงสาร ไม่ค่อยมีใครเห็นความสำคัญของมัน จึงพากันทำลายโดยไม่คิดหน้าคิดหลัง เห็นมันเป็นนกที่บินไปตามชายทุ่งนาใครจับได้ก็จับเอา มันน่าอนาถใจแท้ ๆ มนุษย์เราเดี๋ยวนี้"

(ส. พุ่มสุวรรณ. 2527 : 38)

เรื่องนี้ผู้แต่งต้องการให้เยาวชนมีความเมตตาต่อสัตว์ประเภทนกเพราะเยาวชนบางคนชอบทำลายนกด้วยการล่า ทั้งที่นกเป็นสัตว์ที่มีประโยชน์ต่อธรรมชาติ ถ้าเยาวชนช่วยกันอนุรักษ์นกไว้ เราจะได้ศึกษาอีกหลายชนิด ผู้แต่งต้องการกระตุ้นให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สัตว์ประเภทนก

เรื่องบ้านไร่ชายาป่า ผู้แต่งได้กล่าวกระตุ้นผู้อ่านไม่ควรทำลายสัตว์ป่าโดยเฉพาะสัตว์ที่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสัตว์ป่า เหตุการณ์ในเรื่องตอนที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ชี้แจงกับภานัน ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านช่วยอนุรักษ์สัตว์ป่าประเภทคุ้มครองเพราะสัตว์ประเภทนี้เหลือจำนวนน้อยจนแทบจะสูญพันธุ์ ถ้าทุกคนยังล่าสัตว์พวกนี้สัตว์ป่าที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์และธรรมชาติก็จะสูญพันธุ์ ดังที่ได้กล่าวกระตุ้นชาวบ้านไว้ตอนหนึ่งว่า "วันก่อนพ่อเจอกับพนักงานคุ้มครองสัตว์ป่าที่เขาเดินทางมาบ้านภานัน เขาบอกว่าพวกไก่ฟ้า นกยูงค่าง ชะนี เม่น เหล่านี้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครองประเภทหนึ่ง เป็นสัตว์ป่าที่มีประโยชน์มันทำลายศัตรูพืชและทำความสวยงามให้กับป่าธรรมชาติ ห้ามคนยิงมาทำอาหาร" (ทัญ อ้นประเสริฐ. 2531 : 71)

นอกจากนี้ยังได้กล่าวแนะนำให้เห็นคุณค่าของดอกไม้ซึ่งเป็นสิ่งที่ระดับธรรมชาติให้เกิดความสวยงามและบางชนิด มีประโยชน์ในด้านสมุนไพร จึงควรที่จะรักษาไว้ในตอนหนึ่งของเรื่องทีกล่าวถึงแม่ของการะเกดได้ห้ามพ่อของการะเกดไม่ให้ตัดต้นนางแย้มว่า

ดอกนางแย้มกำลังบานสะพรั่งอยู่บนต้น ดอกของมันสวย กลีบเลี้ยงมีสีแดงกลีบดอกสีขาวอมชมพูมันออกดอกเป็นกระจุกคล้ายดอกมะลิซ้อนที่อยู่เป็นกลุ่มแน่น ดอกนางแย้มนั้นมีกลิ่นหอมมันขึ้นอยู่ทั่วไปในไร่ ซึ่งแม่บอกพ่อรักษามันไว้ไม่ให้ตัดทิ้งเพราะมันเป็นดอกไม้ที่สวยงามและยังมีคุณค่าในทางเป็นยาสมุนไพรอีกด้วย

(ทัญ อ้นประเสริฐ. 2531 : 71)

3. การสั่งสอนแนะนำ ตักเตือนให้เห็นความสำคัญของสัตว์น้ำ

วรรณกรรมเยาวชนที่ชี้ให้ตระหนักถึงความสำคัญของสัตว์น้ำได้แก่เรื่องชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง ของ ส. พุ่มสุวรรณ เด็กชายชาวเลของพนม นันทพฤกษ์

เรื่องชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง ผู้แต่งได้ตกแต่งเตือนความห่วงใยต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้นุชนรุ่นรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อเป็นสมบัติของชนรุ่นหลัง ในเรื่องนี้ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ปลาจืดซึ่งเป็นทรัพยากรที่ทุกวันนี้เหลือจำนวนน้อยลงเพราะสาเหตุมาจากที่มนุษย์จับปลามากเกินไป เนื้อหาในเรื่องนี้จึงเป็นการตกแต่งเตือนให้ทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำดังข้อความที่ว่า

"ทรัพยากรในธรรมชาติถ้ารู้จักใช้อย่างพอดีไม่ทำลายโดยไม่เหตุนะและมีการบำรุงรักษาเราก็จะมีทรัพยากรสืบเหล่านี้ต่อไปจนชั่วลูก ชั่วหลาน สำหรับด้านสัตว์น้ำมีคำคมที่กล่าวว่าในน้ำมีปลามากมายอย่างเดิมหรือไม่ แม่น้ำลำคลองเดี๋ยวนี้อาจมีไว้เพื่อให้เรือผ่านไปมาเท่านั้นปลาได้สูญหายไปหมดแล้ว

(ส. พุ่มสุวรรณ 2531 : 99)

ผู้แต่งได้แนะนำให้ช่วยกันขยายพันธุ์ปลาโดยปล่อยปลาในวันสงกรานต์เพื่อทำให้ปลามีในแหล่งน้ำมากขึ้น โดยกล่าวไว้ในเรื่องตอนที่ครูสอนนักเรียนให้ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติว่า "เมืองไทยเรามีประเพณีปล่อยนกปล่อยปลาในวันสงกรานต์เดือนเมษายนอันเป็นประเพณีที่ดีมาก ในวันนั้นถ้าเป็นไปได้นักเรียนจะปล่อยปลาลงในแหล่งน้ำคนละตัวครูว่าเราได้ชื่อว่าเป็นคนช่วยบำรุงทรัพยากรธรรมชาติคนหนึ่ง" (ส. พุ่มสุวรรณ 2531 : 99)

ผู้แต่งตกแต่งเตือนให้เยาวชนรู้จักเคารพสถานที่ที่เป็นเขตหวงห้ามไม่ให้เข้าไปจับปลาที่หน้าวัด ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมของชาวพุทธที่จะไม่จับปลาหน้าวัดเพราะถือว่าเป็นเขตอภัยทานและเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรประเภทสัตว์น้ำไว้ได้อีกทางหนึ่ง ดังที่กล่าวไว้ถึงตอนที่พระได้ตกแต่งเตือนชาวบ้านในการจับปลาหน้าวัดว่า

อาจมาคิดว่าปลาหน้าวัดนี้ไม่ควรที่จะมาลักขโมย จริงอยู่บางที่เขาวัดนั้นอาจมีความจำเป็นกำลังเดือดร้อนเรื่องปากท้องสู้ทนต่อไปไม่ได้ ไม่รู้จะหาเงินที่ไหนดีเลยหันมาควาปลาหน้าวัด แต่อย่างไรก็ตามเกิด สรรพสัตว์หน้าวัดสมควรจะได้รับการยกเว้นบ้างเขตวัดเป็นเขตอภัยทาน สัตว์ใดที่หนีร้อนมาพึ่งเย็นในวัดควรจะได้รับการงดเว้นในการล่า

(ส. พุ่มสุวรรณ 2531 : 99)

ผู้แต่งต้องการปลูกฝังจิตสำนึกต่อเยาวชนในการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่เหลือน้อยถ้าเยาวชนช่วยกันอนุรักษ์และช่วยแพร่สัตว์น้ำจิตก็จะ เป็นประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

เรื่องเด็กชายชาวเล ผู้แต่งกล่าวถึงความห่วงใยปลาในทะเลที่ปัจจุบันเหลือจำนวนน้อยลงถ้าไม่มีการควบคุม โดยจับอย่างไม่มีการจำกัดจำนวนซึ่งจะทำให้ปลาทะเลสูญพันธุ์ และส่งผลต่อการบริโภคปลาทะเลในประเทศ ในเรื่องนี้ผู้ที่มีความห่วงใยคือรอฮีมซึ่งเป็นเหมือนตัวแทนของเยาวชนที่ต้องการอนุรักษ์สัตว์ทะเลได้แสดงความห่วงใยที่ชาวประมงจับปลากันมากโดยไม่คำนึงถึงปลาเล็กปลาใหญ่ โดยมุ่งหวังไปส่งโรงงานปลาบ่มเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ผู้แต่งกล่าวถึงตอนด้วยความห่วงใยในเชิงตักเตือนว่าไม่ควรที่จะจับปลามากเกินไปโดยไม่คำนึงถึงอนาคตว่าจะมีปลาหลงเหลือให้จับอีกหรือไม่ การจับปลาควรจับอย่างมีหลักเกณฑ์และมีการควบคุมที่ดีเพื่อป้องกันปลาสูญพันธุ์ไปจากทะเลไทย

4. การสั่งสอน เน้นนำ ตักเตือน ให้เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

วรรณกรรมเยาวชนที่ชี้ให้เห็นถึงทัศนคติถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เรื่องผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์ของเจตนาพร แม่ได้ผู้มาแล้วของ กาญจนา นาคนันท์ และเด็กน้อยกับต้นไม้ของ ส. พุ่มสุวรรณ

เรื่องผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์ ผู้แต่งต้องการให้เยาวชนตระหนักในความสำคัญ ของป่าไม้ เพราะธรรมชาติทั้งดงาม ในเรื่องกล่าวถึงแก่นภูมิลำเนาอยู่ที่ภูกระดึงซึ่งเป็นอุทยานแห่งชาติที่มีทัศนียภาพสวยงามอากาศสดชื่นปราศจากมลพิษ ผู้แต่งให้ข้อคิดว่าผู้ไปเที่ยวที่ภูกระดึงควรช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมแก่นได้แสดงความคิดในเชิงตักเตือนที่เห็นแดงเข้าไป เต็ดดอกไม้มที่ภูกระดึง ดังข้อความที่ว่า

แก่นรู้ว่าทุกสิ่งที่อยู่ในอุทยานแห่งนี้สวยงามไปหมด สวยแม้กระทั่งก้อนหินเล็ก ๆ ก้อนหนึ่งซึ่งทั้งหมดเหล่านี้ประกอบเข้าด้วยกัน ทำให้อาณาเขตทั้งดงตามธรรมชาติ

หากจะขาดไปเสียอย่างหนึ่ง มันก็จะไม่เหมือนเดิม เขาร้องห้ามแดงก็เพราะรู้สึก
คล้ายกับว่ามันเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่จะเด็ดดอกไม้หรือแม้แต่จะย้ายหินสักก้อนหนึ่ง
แต่เด็กบ้านนอกก็อธิบายไม่ถูก

(เจตนาพร. 2528 : 109)

เรื่องนี้ผู้แต่งต้องการปลูกฝังให้เยาวชนเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่ง
ที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างมากมาย ถ้าสิ่งแวดล้อมที่ดีถูกทำลาย มนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

เรื่องแม่ได้ฝนมาแล้ว ผู้แต่งต้องการตักเตือนให้เห็นผลกระทบจากภัยธรรมชาติ
คือพายุเกย์ซึ่งเป็นผลมาจากมนุษย์ได้ทำลายป่าไม้ทำให้สิ่งแวดล้อมขาดความสมดุลอากาศแปรปรวน
ลมเปลี่ยนทิศทาง พายุเกย์จึงพัดกระหน่ำจังหวัดชุมพรและประจวบคีรีขันธ์ได้รับความเสียหายมาก
ผู้แต่งได้บรรยายถึงความรุนแรงของพายุเกย์ที่สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนที่ต้องเสียชีวิต
และทรัพย์สินไปเป็นจำนวนมาก ข้อคิดที่ได้จากเรื่องผู้แต่งต้องการให้ทุกคนตระหนักในความสำคัญ
ที่จะช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยยกเหตุการณ์เรื่องพายุเกย์ไว้เป็นอุทาหรณ์แก่คนไทยทุกคน

เรื่องเด็กน้อยกับต้นไม้ ผู้แต่งได้ตักเตือนด้วยความห่วงใยเรื่องสิ่งแวดล้อม
ต้องการให้ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมเพราะการทำลายสิ่งแวดล้อมย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิต
ทำให้น้ำเสียและอากาศเป็นพิษ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่คนเพิ่มจำนวนมากขึ้นและไม่มีการป้องกัน
ในเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ ในเรื่องไม่ได้กล่าวถึงผลกระทบต่อมนุษย์แต่ส่งผลกระทบต่อ
สัตว์ต้นไม้คือต้นยางนา ดังข้อความที่ว่า "น้ำในแม่น้ำสกปรกมากขึ้น รากของต้นยางนาโผล่พ้น
พื้นดินขึ้นมาอีก ท้องฟ้ามีหมอกควันจากโรงงานตลอดทั้งวัน ยางนาเริ่มจะเหลืองแต่กิ่งก้าน ใบ
สีเหลืองซีด ปลิดใบร่วงหล่นทุกวัน" (ส. พุ่มสุวรรณ. 2533 : 9)

เรื่องนี้ผู้แต่งต้องการสอนให้เยาวชนเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่มีประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิต
ถ้าสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงมากย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตรวมทั้งมนุษย์ด้วย ดังนั้นการปลูก
ฝังให้เยาวชนเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ทำให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกในการที่จะช่วยกันรักษา
สิ่งแวดล้อม

วรรณกรรมเยาวชนที่แสดงบทบาทในการสั่งสอน แนะนำและตักเตือนให้ช่วยกัน
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็นด้านป่าไม้ 5 เรื่อง ด้านสัตว์ป่า 3 เรื่อง
ด้านสัตว์น้ำ 2 เรื่อง และด้านสิ่งแวดล้อม 3 เรื่อง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 26 เรื่อง โดยที่มีจุดมุ่งหมายจะศึกษาปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ปรากฏในวรรณกรรม กลวิธีการเขียนและบทบาทของวรรณกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษามีวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

สรุป

ในวรรณกรรมเยาวชนผู้แต่งได้สะท้อนให้เป็นปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดังนี้ ปัญหาป่าไม้ถูกทำลายมีสาเหตุมาจากการบุกรุกป่าของชาวบ้านที่ต้องการใช้พื้นที่ป่าเป็นที่อยู่อาศัยและใช้พื้นที่ป่าเป็นสถานที่ประกอบอาชีพทางการเกษตร การเผาป่าเกิดจากธรรมชาติและมนุษย์เป็นผู้กระทำขึ้น การฝ่าฝืนพระราชบัญญัติคุ้มครองป่ามีสาเหตุมาจากการไม่เคารพกฎหมายของประชาชน การละเมิดสัมปทานป่าไม่มีสาเหตุมาจากผู้ที่ได้รับสัมปทานป่าไม่ปฏิบัติตามสัญญา การสร้างเขื่อนที่ส่งผลกระทบต่อการทำลายป่าไม้ การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐในการรักษาป่าและผลกระทบจากการทำลายป่าซึ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาฝนแล้ง น้ำท่วม อากาศแปรปรวน

ปัญหาล่าสัตว์ป่าถูกทำลายมีสาเหตุมาจากการล่าสัตว์ป่าของพวกพรานป่าที่ยึดอาชีพล่าสัตว์ป่า นักท่องเที่ยวและชาวบ้านที่เข้ามาล่าสัตว์ในป่าเพื่อความสุข การกีฬา หรือความคะนอง การทำลายที่อยู่ของสัตว์ป่า ทำให้สัตว์ป่าเหลือน้อยลง การเผาป่าทำให้สัตว์ป่าตายเป็นจำนวนมาก การจับสัตว์ป่ามากักขังเพื่อนำมาเลี้ยงหรือดูเล่นเพื่อความเพลิดเพลิน การล่าสัตว์แม่ลูกอ่อนทำให้สัตว์ต้องตายทั้งแม่และลูก การล่าสัตว์ป่าที่ได้รับการคุ้มครองทำให้สัตว์บางชนิดเหลือน้อยลง บางชนิดต้องสูญพันธุ์และผลกระทบในการล่าสัตว์ป่าทำให้ธรรมชาติความสมดุล

ปัญหาล่าสัตว์น้ำถูกทำลายมีสาเหตุมาจากการจับสัตว์น้ำมากเกินไปโดยไม่มีข้อจำกัด การจับสัตว์น้ำที่หายากและการจับสัตว์น้ำด้วยความผิดคะนอง

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในวรรณกรรมได้แก่ ปัญหาอากาศเป็นพิษเกิดจากการปล่อยควันพิษของโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาการจราจรในเมืองหลวง ปัญหาน้ำเสียเกิดจากความ

มักง่ายของประชาชนที่ทั้งสิ่งปลูกสร้างไปในแหล่งนั้นและโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยน้ำเสียไป
ในแหล่งน้ำปัญหาการทิ้งขยะในที่สาธารณะและปัญหาการใช้สารพิษในการเกษตรกรรม

กลวิธีการสร้างโครงเรื่อง ได้วิเคราะห์ถึงการเปิดเรื่อง บทปัญหาของเรื่อง
การดำเนินเรื่อง จุดสุดยอด การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง และการปิดเรื่อง

กลวิธีการสร้างตัวละครผู้แต่งสร้างตัวละครไว้สามลักษณะ คือ ตัวละครที่มีลักษณะ
สมจริง เป็นตัวละครที่สร้างได้เหมาะสมกับความเป็นจริงในสังคม ตัวละครที่มีลักษณะอุดมคติ
เป็นตัวละครที่เป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรม และตัวละครแบบบุคลาธิษฐาน เป็นตัวละครที่ผู้แต่ง
สร้างขึ้น เพื่อให้เป็นที่น่าสนใจแก่ผู้อ่านที่เป็นเยาวชน ซึ่งตัวละครในเรื่องเป็นพืชหรือสัตว์

กลวิธีการสร้างฉากมีสามลักษณะได้แก่ ฉากจากสถานที่จริงเป็นการสร้างฉากโดยใช้
เหตุการณ์หรือสถานที่ที่มีอยู่จริงในปัจจุบันเพื่อให้ผู้อ่านได้สัมผัสกับเหตุการณ์จริงเหมือนอยู่ใน
เหตุการณ์จริงหรือสถานที่จริง ทำให้เห็นปัญหาและการแก้ปัญหาได้สมจริงสมเหตุผล การสร้าง
ฉากตามอุดมคติเป็นการสร้างฉากตามความคาดหวังของผู้แต่งที่ต้องการให้เยาวชนตระหนักใน
คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการสร้างฉากที่สมมติขึ้นโดยใช้เหตุการณ์
ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมมาสมมติเป็นเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในปัจจุบัน

บทบาทของวรรณกรรมเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ผู้แต่งได้แสดงทัศนะไว้คือ การปลูกฝังคุณธรรมที่สำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมได้แก่ความเมตตา ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความไม่โลภ ความสามัคคีและ
ความรับผิดชอบต่อสังคม

การตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผู้แต่งต้องการสร้าง
จิตสำนึกแก่เยาวชนเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
การแสดงแบบอย่างที่ดีของนักอนุรักษ์จากตัวละครในเรื่อง ผู้แต่งต้องการให้เป็นแบบอย่างที่ดี
แก่เยาวชนเพื่อยึดถือเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและ
การสั่งสอนในเชิงแนะนำ ตักเตือน ชักชวนให้เยาวชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมเพื่อให้เยาวชนได้มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยแก้ไขปัญหาระบบทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันและอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในภาพที่ดีทั้งในปัจจุบันและ
อนาคต

อภิปรายผล

ในการวิจัยวรรณกรรมเยาวชน ประเภทบันเทิงคดี แนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการวิจัยวรรณกรรมจำนวน 26 เรื่อง ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในด้านป่าไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำและอากาศ ซึ่งถูกทำลายลงอย่างมากในปัจจุบัน

จากปัญหาที่สะท้อนให้เห็นวรรณกรรม เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคม ปัญหาจะมีลักษณะใกล้เคียงและสอดคล้องกัน จึงจะเปรียบเทียบปัญหาในวรรณกรรมกับปัญหาสังคม ดังต่อไปนี้

ในด้านปัญหาป่าไม้ถูกทำลายในปัจจุบันจากสภาพความเป็นจริงในสังคม อำนาจเจริญศิลป์ (2528 : 140 - 142) ได้กล่าวถึงสาเหตุของป่าไม้ถูกทำลายในประเทศไทยไว้ดังนี้

1. ขาดความร่วมมือจากประชาชนทุกชั้น ทุกระดับ รวมทั้งพนักงานป่าไม้ พนักงานปกครอง ขาดการเอาใจใส่ดูแล ไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ
2. สวัสดิภาพของพนักงานป่าไม้ไม่ได้รับความปลอดภัยเท่าที่ควร ผู้ที่เคร่งครัดจะถูกผู้มีอิทธิพลขัดขวางทางทำลาย
3. ขาดอัตรากำลังอุปกรณ์ที่ใช้ในการป้องกัน ดูแลรักษาจึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร
4. ปัญหาชาวเขาบุกรุกทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย ปัญหานี้ยังไม่มีมาตรการใดที่แก้ปัญหานี้โดยเด็ดขาด
5. การโฆษณาเสียงของผู้แทนราษฎรโดยสัญญากับราษฎรว่าถ้าได้รับการเลือกตั้งจะเปิดป่าสงวนเพื่อให้ราษฎรเข้าทำกิน โดยหาทางกับผู้มีอำนาจในการเปิดป่าสงวนเพื่อให้ราษฎรเข้าบุกรุกป่า
6. การจัดสรรที่ดินในรูปแบบคนสร้างตนเองมักจะจัดขึ้นบริเวณที่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ทำให้ป่าไม้ถูกทำลายลงอย่างมาก
7. กฎหมายเกี่ยวกับที่ดินยังไม่รัดกุมเท่าที่ควร ที่ดินที่เป็นภูเขาที่มีริมทางภูเขา 4 เมตรตามกฎหมายกำหนดให้ถือที่ดินเป็นของรัฐ ผู้ใดเข้าครอบครองเป็นกรรมสิทธิ์ไม่ได้แต่ปัจจุบันมีผู้บุกรุกและทำลายป่าลงเป็นจำนวนมาก

8. การอพยพย้ายถิ่นของราษฎรภายในประเทศเสรีมากเกินไป ราษฎรที่อพยพส่วนมากมักจะเข้าไปตั้งหลักแหล่งตามหากินในบริเวณป่าไม้ มีการถางป่าเพื่อเอาพื้นที่มาทำการเพาะปลูก

9. ปัญหาด้านศาสนา มีการถางป่าเพื่อนำเอาพื้นที่มาสร้างวัด สำนักสงฆ์และชักจูงให้ราษฎรเข้าไปอยู่อาศัยบริเวณรอบวัด

10. ปัญหาการสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำ การสร้างเขื่อนมักทำลายป่าไม้เหนือเขื่อนทำให้ป่าไม้พื้นที่บางส่วนถูกน้ำท่วม ประชากรบริเวณเขื่อนต้องอพยพไปอยู่ที่ใหม่ทำให้เกิดการทำลายป่าเพื่อหาที่อยู่ใหม่

11. ปัญหาโรงเลื่อย โรงเลื่อยแต่ละโรงมีอำนาจในการผลิตสูงกว่าที่กำหนดไว้ จึงทำให้โรงเลื่อยมีอัตราการผลิตไม่สอดคล้องกับป่าไม้ที่เกิดขึ้น

12. ปัญหาเรื่องกฎหมายป่าไม้ไม่รัดกุมผู้กระทำความผิดมักหลบหลีกหรือหาหนทางหลีกเลี่ยงกฎหมายได้ ผู้กระทำความผิดได้รับโทษสถานเบา ไม่สามารถเอาพวงมาลัยทูลมาลงโทษได้

13. การให้การศึกษายังไม่กว้างขวาง เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนยังไม่เข้าใจและรู้เรื่องเกี่ยวกับเรื่องนี้พอ

14. ปัญหานายทุน เป็นสาเหตุใหญ่ที่ราษฎรเข้าไปถากถางมีฐานะยากจนต้องอาศัยเงินจากนายทุนมาใช้ในการดำเนินกิจการ เอาที่ดินไปจำนวนมากหาเงินมาใช้ ไม่ได้ที่ดินต้องตกเป็นของนายทุน ชาวบ้านจึงต้องบุกรุกป่าเพื่อหาที่ทำกินใหม่ต่อไป

ปัญหาบรรณกรรมที่สอดคล้องกับปัญหาความเป็นจริงในสังคมคือ ปัญหาการบุกรุกป่า การทำไร่เลื่อนลอย ปัญหาการสร้างเขื่อน ปัญหาการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติคุ้มครองป่าซึ่งเกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน ปัญหาการขาดความร่วมมือจากประชาชนและเจ้าหน้าที่ ปัญหานายทุนเข้าไปมีอิทธิพลในการจับจองที่ดินและการละเมิดสัมปทานป่าไม้ ส่วนปัญหาในวรรณกรรมที่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นจากความเป็นจริงในสังคมได้แก่ ปัญหาสวัสดิภาพของพนักงานป่าไม้ ปัญหาขาดอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ไม่เพียงพอ ปัญหาด้านศาสนาที่ใช้สถานที่ในป่าเป็นสำนักสงฆ์ ปัญหาการเรียนที่ยังไม่เผยแพร่ความรู้ในการอนุรักษ์ป่าอย่างทั่วถึง ปัญหาการโฆษณาเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สัญญาจะเปิดป่าเมื่อได้รับการเลือกตั้ง

ปัญหาด้านป่าไม้ ผู้แต่งเน้นให้เห็นถึงสาเหตุประการสำคัญที่ทำให้ป่าถูกทำลาย คือ ความเห็นแก่ตัวที่มุ่งผลประโยชน์จากป่าโดยขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ถ้ามนุษย์มีจิตสำนึกต่อสังคมให้มากกว่านี้ ป่าไม้คงไม่ถูกทำลายลงอย่างมากมายดังเช่นทุกวันนี้

เรื่องที่เด่นในการเสนอปัญหาด้านป่าไม้ได้แก่ เรื่องใบไม้ร่วงในป่า ที่ผู้แต่งสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงในสังคมปัจจุบันได้ชัดเจนมากที่สุดเพราะสาเหตุที่ป่าถูกทำลายมีสาเหตุจากผู้มีอิทธิพล คือ พวกนายทุนที่ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ที่ทุจริตต่อหน้าที่ร่วมกันตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งไม่มีผู้ใดกล้าเข้าไปขัดผลประโยชน์ เพราะกลัวอันตราย ผู้ที่อนุรักษ์เกิดความท้อแท้เมื่อเห็นสภาพสังคมเป็นเช่นนี้ ผู้ที่เข้าไปต่อต้านอย่างจริงจังถึงถูกฆ่าตายเช่นตัวละครเอกของเรื่อง ถ้าทุกคนมุ่งผลประโยชน์ส่วนตน และขาดการต่อต้าน รัฐบาลไม่ได้ให้ความสนใจในปัญหานี้อย่างจริงจัง ในไม่ช้าจะไม่มีป่าไม้เหลืออีกต่อไปในประเทศไทย

ปัญหาที่นักเขียนควรหยิบยกขึ้นมาเขียนคือ ปัญหาความไม่เข้าใจของประชาชนในเรื่องการอนุรักษ์ป่า เพราะผู้ที่อาศัยอยู่ในป่าไม่ได้รับการศึกษา สื่อที่จะจูงใจให้อนุรักษ์ป่ายังมีน้อย จึงทำให้บุคคลกลุ่มนี้เลอบทำลายป่าอย่างไม่หยุดยั้ง เพราะบุคคลพวกนี้อยู่ใกล้ชิดกับป่าไม้ อยู่ในที่ห่างไกลความเจริญ ย่อมมีโอกาสทำลายป่ามากกว่าคนในเมือง และปัญหาการสร้างเขื่อนที่กล่าวไว้น้อยมากในวรรณกรรมประเภทนี้ เพราะปัจจุบันเราจำเป็นต้องสร้างเขื่อนเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำลายป่า ถ้านักเขียนหยิบยกประเด็นนี้มาเขียนให้ชัดเจนก็จะเกิดประโยชน์ต่อผู้อ่านวรรณกรรมแนวอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากปัญหาป่าไม้ที่ปรากฏในวรรณกรรมซึ่งส่วนใหญ่ได้สะท้อนตรงกับความเป็นจริงในสังคม ซึ่งการใช้วรรณกรรมประเภทนี้เป็นสื่อในการสะท้อนปัญหา จึงทำให้ผู้อ่านส่วนใหญ่มักที่เป็นเยาวชนได้ทั้งความบันเทิง ความรู้ ทั้งยังเข้าใจในสภาพปัญหาป่าไม้ที่ถูกทำลายในสภาพความเป็นจริงด้วย

ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติประเภทสัตว์ป่าถูกทำลายจากสภาพความเป็นจริงในสังคม ศิริพรต ผลสินธุ์ (2531 : 205) ได้กล่าวถึงปัญหาสัตว์ป่าถูกทำลายมากเกินไป มีสาเหตุมาจาก

1. มนุษย์ใช้เป็นอาหาร รวมทั้งการล่ากันเองของสัตว์
2. การลักลอบสัตว์ป่าส่งขายต่างประเทศ
3. การล่าสัตว์เพื่อเกมกีฬา
4. การทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ แหล่งอาหาร แหล่งหลบภัยและแหล่งที่อยู่อาศัย

(Habitat)

5. การล่าทำลายเพราะเป็นศัตรูของมนุษย์ สัตว์เลี้ยง หรือล่าเพราะความเกลียดชัง ตลอดจนล่าเพราะ ขนบธรรมเนียมประเพณี

6. ภัยจากปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ

ปัญหาสัตว์ป่าที่สะท้อนในวรรณกรรมซึ่งมีความสอดคล้องกับปัญหาสภาพความเป็นจริงในสังคม คือปัญหาการล่าสัตว์ป่าเพื่อนำมาขายหรือบริโภค การล่าสัตว์เพื่อการกีฬา ภัยจากปรากฏการณ์ตามธรรมชาติเช่น ไฟป่า การทำลายสัตว์ป่าเพราะเป็นศัตรูของมนุษย์ การทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ แหล่งอาหาร แหล่งหลบภัยตามธรรมชาติคือ การทำลายป่าไม้ ปัญหาสัตว์ป่าในวรรณกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมไม่มี ซึ่งวรรณกรรมสะท้อนได้ตรงกับปัญหาความเป็นจริง ส่วนปัญหาในวรรณกรรมที่สะท้อนปัญหานอกเหนือจากสภาพสังคมคือการล่าสัตว์แม่ลูกอ่อน การล่าสัตว์ป่าที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ในด้านสัตว์ป่า ผู้แต่งสะท้อนปัญหาในด้านการทำลายสัตว์ป่ามากกว่าการรณรงค์ให้เพาะพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งสัตว์ป่าในปัจจุบันบางชนิดมีจำนวนน้อยลงและมีแนวโน้มที่จะสูญพันธุ์ในอนาคตถ้ามนุษย์ไม่หาวิธีการที่จะอนุรักษ์และแพร่ขยายพันธุ์

เรื่องที่สะท้อนให้เห็นสัตว์ป่าถูกทำลายได้ชัดเจนมากที่สุดคือเรื่องชีวิตบ้านป่า ซึ่งให้เห็นพรานป่าที่อยู่ใกล้ชิดกับสัตว์ป่าจะล่าสัตว์ทุกวัน วันละหลายตัว ผู้ที่มีอาชีพพรานป่ายังมีมากสัตว์ป่าย่อมถูกทำลายมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลได้ห้ามในเรื่องการล่าสัตว์ป่าแต่ก็ยังมีผู้ลักลอบล่าสัตว์ป่า ซึ่งเจ้าหน้าที่ดูแลไม่ทั่วถึง ปัญหาการล่าสัตว์ป่าที่ปรากฏในวรรณกรรมจึงมีสภาพตรงกับความเป็นจริงของสังคม

ปัญหาสัตว์ป่าถูกทำลายเป็นปัญหาที่สำคัญเพราะสภาพสัตว์ป่าในเมืองไทยนั้นเหลือน้อย ซึ่งในวรรณกรรมได้สะท้อนปัญหานี้ได้ชัดเจน เพื่อให้เยาวชนได้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สัตว์ป่า ทำให้เขาทราบปัญหาจากวรรณกรรมที่ได้ทั้งความบันเทิงและสะท้อนให้เห็นปัญหาความเป็นจริงในสังคม

ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติสัตว์น้ำถูกทำลาย จากปัญหาสภาพความเป็นจริงในสังคม วิชัย เทียนน้อย (2533 : 187 - 188) ได้กล่าวถึงปัญหาสัตว์น้ำถูกทำลายนั้นมีสาเหตุมาจาก

1. ถิ่นที่อยู่ของสัตว์น้ำถูกทำลายลงมากได้แก่ การทำลายปะการัง ของนักท่องเที่ยวบริเวณชายหาดเล่นที่อุดมสมบูรณ์ถูกมนุษย์ต่างป่าทำให้สัตว์น้ำมีโอกาสถูกล่ามากขึ้น การแพร่พันธุ์เกิดการชะงักงัน น้ำเกิดมลพิษจนสัตว์ไม่สามารถอยู่ได้และแหล่งน้ำตื้นเขิน ทำให้สัตว์น้ำไร้ที่อยู่อาศัยและเสียชีวิตจากการถูกล่ามากขึ้น

2. การจับสัตว์น้ำผิดวิธีได้แก่

2.1 การจับสัตว์น้ำที่ไม่ได้ขนาดโดยนำเครื่องมือจับปลาที่ต่ำเกินไป ทำให้สัตว์น้ำที่ยังโตไม่เต็มที่ถูกจับขึ้นมา

2.2 การใช้เครื่องมือผิดประเภทในการจับสัตว์น้ำเช่นการใช้ยาเบื่อ ไฟฟ้าช็อต และระเบิด เป็นต้น ซึ่งสัตว์น้ำขนาดเล็กจะล้มตายโดยที่มนุษย์ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

2.3 การจับสัตว์น้ำในช่วงฤดูวางไข่ ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ไม่เหมาะสม

2.4 การจับสัตว์น้ำมากเกินไปเนื่องจากความต้องการนำมาใช้บริโภคมีมากขึ้น ทำให้ชาวประมงคิดประดิษฐ์อุปกรณ์ที่ทันสมัยมาใช้ในการจับสัตว์น้ำ ทำให้สัตว์น้ำถูกล่ามากขึ้น และขยายพันธุ์ไม่ทัน

3. อันตรายจากสารพิษ เนื่องจากแหล่งน้ำเป็นแหล่งที่สะสมของสารพิษที่ระบายออกมาจากบ้านเรือน โรงงานอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ทำให้เข้าไปสะสมในสัตว์น้ำและทำให้สัตว์น้ำเป็นโรคได้

4. การกระทำของสัตว์ป่า มีสัตว์ป่ามากมายหลายชนิดอาศัยสัตว์น้ำเป็นอาหาร ในช่วงระยะเวลาระดับน้ำในแหล่งน้ำลดลง ถ้าหากสัตว์ป่ามีมากขึ้นก็ส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำมากขึ้น

ปัญหาสัตว์น้ำถูกทำลายในวรรณกรรมสะท้อนปัญหาได้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคมได้แก่การจับสัตว์น้ำมากเกินไปโดยไม่มีข้อจำกัด ทำให้จำนวนปลาน้ำจืดและปลาทะเลมีจำนวนน้อยลง ซึ่งทำให้สัตว์น้ำหลายชนิดสูญพันธุ์และมีแนวโน้มในอนาคตสัตว์น้ำจะสูญพันธุ์มากขึ้นถ้ายังจับสัตว์น้ำมากเกินไป การใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำไม่ถูกวิธีเป็นการทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งในวรรณกรรมได้กล่าวสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคมได้แก่การใช้สารพิษ การใช้ปืนยิง ซึ่งทำให้สัตว์น้ำเล็กใหญ่ตายพร้อมกันเป็นจำนวนมาก

ปัญหาสัตว์น้ำถูกทำลายที่ไม่ได้กล่าวไว้คือ การจับสัตว์น้ำด้วยความคะนอง ซึ่งในวรรณกรรมได้สะท้อนให้เห็นว่าปลาบางชนิดถูกมนุษย์ฆ่าตายเพราะความคะนองหวังแต่เพียงความสนุกเพียงอย่างเดียว มิได้มุ่งนำไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ยังได้สะท้อนให้เห็นต่างจากปัญหาในสังคม คือ การจับปลาหายากซึ่งมนุษย์ไปจับปลาพวกนี้ จึงทำให้ปลาเหลือจำนวนน้อยลงบางชนิดได้สูญพันธุ์ไปแล้ว ส่วนปัญหาที่ไม่ได้กล่าวไว้ในวรรณกรรมที่เกิดขึ้นจริงในสังคมได้แก่การทำลายที่อยู่ของสัตว์น้ำ การจับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่ อันตรายจากสารพิษในน้ำ ที่เข้าไปสะสม

ในสัตว์น้ำ และการจับสัตว์น้ำที่ไม่ได้ขนาด ปัญหาสัตว์น้ำในวรรณกรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะชี้ให้
เยาวชนตระหนักในคุณค่าของสัตว์น้ำ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษที่ปรากฏในวรรณกรรมได้แก่ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาอากาศเป็นพิษ
ปัญหาการทิ้งขยะในที่สาธารณะ ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญในปัจจุบัน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับปัญหา
สังคม ในเรื่องสิ่งแวดล้อมสามารถเปรียบเทียบได้ดังนี้

ปัญหาน้ำเสีย น้ำจัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างมาก ในสภาพ
ความปัจจุบันปัญหาน้ำเสียในประเทศไทยกำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น

อานาจ เจริญศิลป์ (2528 : 122) ได้กล่าวถึงสาเหตุของน้ำเสียว่าสาเหตุ
เกิดจากสิ่งต่อไปนี้

1. เกิดตามธรรมชาติ การที่ฝนชะล้างซากพืช มูลสัตว์บนพื้นดินไปแช่ขังในแหล่งน้ำ
2. เกิดจากสิ่งโสโครก สิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ได้แก่เศษอาหาร และ ของเสีย ที่ขับถ่าย
ออกมาแล้วปล่อยทิ้งลงในแม่น้ำลำคลองจนทำให้เกิดน้ำเสียมากขึ้น
3. การเลี้ยงสัตว์แล้วนำสัตว์ลงไปอาบน้ำและกินน้ำในแหล่งน้ำนั้นจะถ่ายสิ่งโสโครก
ลงไปด้วยทำให้เกิดน้ำเสียขึ้น
4. การทำเหมืองแร่เนื่องมาจากน้ำที่นำไปหล่อลื่นเครื่องจักร ในการขุดแร่ธาตุจะ
ขุ่นขึ้น ซึ่งน้ำจะมีพวกดินโคลน ตะกอนกรวด ทรายถูกปล่อยลงแม่น้ำ
5. การทำการเกษตรผิดวิธี ถ้าไม่รู้จักปลูกพืชคลุมดินหรือปลูกพืชบางชนิดที่
ไม่สามารถป้องกันการพังทลายของดิน เมื่อฝนตกลงมาก็พัดลงสู่แม่น้ำ
6. โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยพวกของเสียรวมทั้งแร่ธาตุบางชนิดลงไปในน้ำ
การระบายน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่แม่น้ำเป็นการสะสมแร่ธาตุและความสกปรกต่าง ๆ
ในลำนํ้ามากขึ้น

ปัญหาน้ำเสียที่สะท้อนในวรรณกรรมได้แก่ น้ำเสียเพราะโรงงานอุตสาหกรรมปล่อย
น้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลองและปัญหาน้ำเสียเกิดจากการที่มนุษย์ทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลลงไปในน้ำ
เป็นเวลานานหลายปี ซึ่งปัญหาทั้งสองนี้มีความสอดคล้องกับปัญหาที่เป็นจริงในสังคม ส่วนปัญหา
ที่ไม่ได้กล่าวไว้ในวรรณกรรมปัญหาการเลี้ยงสัตว์และปัญหาการทำเหมืองแร่ ดังนั้นปัญหาที่กล่าว
ในวรรณกรรมจึงเป็นแนวทางที่ให้เยาวชนได้รู้ปัญหาน้ำเสียซึ่งจะเป็นแนวทางให้เยาวชนช่วย
อนุรักษ์น้ำไว้ได้

ปัญหาด้านอากาศเป็นพิษ อากาศเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุดสำหรับมนุษย์ สภาพ
 ปัญหาปัจจุบันโดยเฉพาะในเมืองหลวงและชุมชนที่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรมจะได้รับผลกระทบ
 ต่ออากาศเป็นพิษมาก สมिति สระอุบล (2532 : 123) ได้กล่าวถึงอากาศเป็นพิษว่า
 การเกิดมลพิษกระจายไปทั่วบริเวณเกิดจากการปล่อยไปเสียของยานพาหนะ จากปล่องโรงงาน
 อุตสาหกรรมต่าง ๆ การวางจุดโรงงานอุตสาหกรรมไว้ในแหล่งชุมชนที่มีผลต่ออากาศในบริเวณ
 นั้น บางเมืองย่านอุตสาหกรรมสำคัญของโลกจะมีหมอกปกคลุมตลอดทั้งวัน เมื่อฝนตกลงมาทำให้
 หลังคาบ้านเรือนสกปรกและทำให้เกิดอันตรายต่อระบบหายใจของมนุษย์ ทำให้สิ่งก่อสร้าง
 ที่เป็นสนิมเหล็ก เกิดสนิมกัดกร่อนต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษา

ปัญหาในวรรณกรรมได้สะท้อนปัญหาอากาศเป็นพิษไว้ได้สอดคล้องกับสภาพความ
 เป็นจริงในสังคม คือ กล่าวถึงอากาศเป็นพิษอันเนื่องมาจากโรงงานอุตสาหกรรมขาดการ
 ควบคุมที่ดีพอหรือไม่มีการควบคุมได้ปล่อยควันพิษของโรงงานสู่อากาศภายนอก ทำให้อากาศ
 บริเวณรอบโรงงานได้รับผลกระทบจากอากาศเป็นพิษและผู้ที่อาศัยอยู่ไม่ว่าคนพืชสัตว์ ย่อมได้รับ
 ผลกระทบจากอากาศเป็นพิษด้วย สาเหตุที่กล่าวได้สอดคล้องอีกประการหนึ่งก็คืออากาศเป็นพิษ
 ในเมืองหลวงซึ่งมีสาเหตุมาจากควันพิษจากรถยนต์ที่มีจำนวนมากซึ่งส่งผลให้อากาศใน
 เมืองหลวงอยู่ในขั้นวิกฤต จนทำให้ชาวเมืองหลวงต้องหนีออกไปพักผ่อนในต่างจังหวัดเพื่อจะ
 ได้สัมผัสกับอากาศบริสุทธิ์ ในวรรณกรรมประเภทนี้จึงต้องการชี้ให้เห็นถึงปัญหาอากาศเป็นพิษ
 เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้อ่านช่วยกันแก้ปัญหา

ปัญหาล้างแวล้อมเป็นพิษอันเนื่องมาจากการทิ้งขยะลงในที่สาธารณะซึ่งทำให้เกิดมลพิษ
 ต่อสิ่งแวดล้อมแล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงการใช้สารพิษที่มีอยู่หลายชนิด ซึ่งเป็นสารที่มีประโยชน์
 และโทษต่อมนุษย์ เช่นเดียวกันถ้าขาดการควบคุมในการใช้ ปัญหาล้างแวล้อมโดยทั่วไปที่ปรากฏ
 ในวรรณกรรมถึงแม้จะไม่มีทุกปัญหาที่ประสบอยู่ในสังคมปัจจุบันแต่เป็นแนวทางให้ผู้อ่านได้
 ตระหนักในปัญหาซึ่งเป็นแนวทางช่วยกันแก้ไขทั้งปัจจุบันและอนาคต

จากการวิเคราะห์ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมเยาวชน
 ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนเกิดความสำนึกที่จะช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 เพราะผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นปัญหาถึงผู้ที่มีความสำคัญในการทำลายคือมนุษย์ การที่ผู้แต่ง
 มุ่งเน้นให้เป็นหนังสืออ่านสำหรับเยาวชนก็มุ่งหวังให้เยาวชนซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตได้มีส่วน
 ช่วยแก้ไขปัญหานี้

วรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมได้ชัดเจนมากที่สุดคือ เรื่องเด็กชายชาวเล ซึ่งให้เห็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงอย่างมากเพราะความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ การรักษาผลประโยชน์ของตนมากกว่าผลประโยชน์ของส่วนรวม เช่น โรงงานปลาป่นที่เข้ามาทำลายธรรมชาติในหมู่บ้านทำให้วิถีชีวิตคนหมู่บ้านเปลี่ยนไป ปลุกฝั่งนิสัยความเห็นแก่ตัวให้กับชาวบ้าน สิ่งแวดล้อมถูกทำลายลงซึ่งยากที่จะแก้ไข ตรงกับสภาพความเป็นจริงในสังคมที่นายทุนมุ่งผลประโยชน์ ชาวบ้านมุ่งการเอาตัวรอด สิ่งที่ถูกมองข้ามไปคือสิ่งแวดล้อม เมื่อทุกคนกลับมาคิดถึงสิ่งแวดล้อมที่เสียไป บางครั้งอาจจะสายเกินไปจนยากจะแก้ไขดังเช่นในเรื่องนี้

ดังนั้นปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงเป็นปัญหาสำคัญที่ควรจะเริ่มค้นแก้ไขที่ต้นเหตุ เมื่อสังคมเจริญขึ้นสิ่งแวดล้อมย่อมเปลี่ยนไป มนุษย์ควรนำความเจริญทางด้านวิชาการมาหาทางป้องกันเสียตั้งแต่ต้น เพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ถ้าทุกคนช่วยกันแก้ปัญหาย่างจริงจัง

การวิเคราะห์ปัญหาในวรรณกรรมที่นำมาศึกษามีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายในการวิจัย ทำให้ทราบถึงปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในเนื้อหาของเรื่องได้ชัดเจนทั้งในด้านป่าไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ น้ำ อากาศ ซึ่งปัญหาที่สะท้อนจากวรรณกรรม เป็นข้อคิดที่ตีแก่ผู้อ่านในการที่จะทำความเข้าใจในปัญหานี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะการเสนอปัญหานี้จากหนังสือวิชาการ ผู้อ่านบางกลุ่มอาจจะไม่สนใจเท่ากับการอ่านหนังสือประเภทบันเทิงคดีเพราะได้ทั้งความบันเทิงและความรู้ไปพร้อมกัน

ด้านกลวิธีการประพันธ์ ในด้านโครงเรื่องผู้แต่งสร้างโครงเรื่องที่น่าสนใจโดยผูกมปัญหาของเรื่องให้เห็นปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายโดยปัญหาการทำลายมีผลมาจากการกระทำของผู้ใหญ่ การดำเนินเรื่องผู้แต่งจึงใช้ตัวละครที่อยู่ในวัยเด็กเป็นผู้ที่คอยสังเกตเหตุการณ์ การแสดงความห่วงใยในปัญหา การเข้าไปมีบทบาทในการแก้ปัญหา ส่วนตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรมมักจะเป็นผู้คอยชี้แนะให้เยาวชนเห็นความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จุดสุดยอดของเรื่องแสดงให้เห็นถึงการแก้ปัญหาในเรื่องที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว ซึ่งผู้แต่งต้องการสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนถึงการแก้ปัญหาต้องได้รับความร่วมมือจากทุกคน การคลี่คลายปัญหาของเรื่องจะได้รับการแก้ปัญหาจากตัวละคร ฝ่ายธรรมะเป็นส่วนใหญ่ ถ้าฝ่ายธรรมะคือพวกทำลายมีบทบาทมีพลังมากกว่า การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมก็ไม่ได้สำเร็จซึ่งเป็นผลมาถึงการปิดเรื่องที่ผู้แต่งจบในลักษณะมีความสุขคือสามารถแก้ปัญหาได้ ถ้าแก้ปัญหาไม่ได้ก็จะทิ้งให้ผู้อ่านคิดต่อว่าเพราะเหตุใดจึงแก้ปัญหาไม่ได้และควรมีวิธีแก้ไขอย่างไร

ในส่วน of โครงเรื่องวรรณกรรมที่นำมาวิเคราะห์พบว่า เรื่องที่แสดงปัญหาทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ต้นจนจบจะทำให้วรรณกรรมเรื่องนั้นเป็นสื่อไปสู่เยาวชนได้ชัดเจน เพราะทำให้เยาวชนเข้าใจในปัญหาและจะได้หาวิธีแก้ปัญหาก็เกิดขึ้นส่วนโครงเรื่องบางเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบไม่ได้แสดงปัญหาไว้แต่มุ่งเน้นในด้านคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ซึ่งเรื่องประเภทนี้เยาวชนจะเห็นแต่ภาพในแง่ดี ทำให้มองปัญหาไม่ชัดเจน เมื่อเกิดปัญหขึ้นเยาวชนอาจไม่ทราบถึงสาเหตุและวิธีการแก้ปัญหาก็ได้ ดังนั้นเรื่องที่มีปัญหาของเรื่อง จึงดูเด่นกว่าเรื่องที่ไม่ได้แสดงปัญหาของเรื่อง ด้านกลวิธีการสร้างตัวละคร ผู้แต่งสร้างตัวละครออกเป็นสามแนวคือ ตัวละครที่สมจริง ตัวละครตามอุดมคติและตัวละครแบบบุคลาธิษฐาน

ตัวละครที่สมจริงสร้างขึ้นเพื่อให้เห็นตัวละครในวรรณกรรมเป็นตัวละครที่มีอยู่จริงในสังคม ตัวละครมีทั้งฝ่ายอนุรักษ์และฝ่ายทำลาย ฝ่ายอนุรักษ์จะเป็นฝ่ายชักจูงให้ทุกคนเห็นประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะอนุรักษ์ไว้ ฝ่ายทำลายเป็นตัวละครที่ไม่เห็นประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งแต่ผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ ไม่คำนึงถึงส่วนรวม

ตัวละครแบบบุคลาธิษฐาน ผู้แต่งมุ่งที่จะชักจูงเยาวชนให้สนใจวรรณกรรมประเภทนี้ เพราะเยาวชนยังชอบใช้จินตนาการในการอ่าน ตัวละครมีทั้งพืชและสัตว์ ในส่วนที่เป็นสัตว์ในบางเรื่องเช่นป่าเขียว ตัวละครที่เป็นสัตว์จะมีพฤติกรรมและความฉลาดเหมือนมนุษย์ ส่วนในเรื่องอื่นถึงแม้จะใช้พืชหรือสัตว์เป็นตัวแทนเรื่องและมีบทบาทสำคัญต่อเรื่อง แต่ไม่มีพฤติกรรมที่เด่นหรือเหนือกว่ามนุษย์

ตัวละครตามแบบอุดมคติเป็นตัวละครที่ผู้แต่งคาดหวังจะให้ เป็นตัวละครที่มีคุณธรรมอันสูงส่ง มีความรัก ความห่วงใยในธรรมชาติ มุ่งที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และต่อต้านพวกทำลาย ซึ่งตัวละครในลักษณะนี้บางครั้งก็เป็นตัวละครที่ในสังคมปัจจุบันมีอยู่น้อยมาก เพราะถ้ามีมากกว่าพวกทำลาย ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมคงไม่ถูกทำลายจนเป็นปัญหาสำคัญ ซึ่งผู้แต่งต้องการให้เยาวชนที่อ่านเกิดความตระหนักและจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมคาดหวังในอนาคตประชาชนจะเป็นฝ่ายอนุรักษ์มากขึ้น

ข้อสังเกต การสร้างตัวละครในบางเรื่องผู้แต่งได้ยึดเยียดพฤติกรรม ความดีให้แก่ตัวละครเยาวชนมากเกินไป เช่น เรื่องชีวิตบ้านป่า บ้านเล็กริมบึง บ้านไร่ชายป่า ตัวละคร

เป็นเด็กที่อยู่ในป่า ไม่ได้รับการศึกษาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เห็นผู้ใหญ่เป็นผู้ทำลายทรัพยากร แต่เด็กกลับมีพฤติกรรมในทางตรงกันข้ามมีความรัก ห่วงแพนธรรมชาติ ซึ่งทั้งนี้เพราะผู้แต่งมุ่งให้เยาวชนเป็นแบบอย่างมากขึ้นไป

ในด้านวิธีการสร้างฉาก ผู้แต่งสร้างฉากให้เห็นถึงสภาพของฉากที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี กับฉากที่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย แสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่ต่างกัน ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบได้ชัดเจน ผู้แต่งเขียนบรรยายให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีความสมบูรณ์ซึ่งใช้ฉากในป่าเป็นส่วนใหญ่เพราะเป็นฉากที่มีสภาพตรงความเป็นจริงมากที่สุด และฉากป่าไม้ถูกทำลายซึ่งส่งผลกระทบไปยังคนสัตว์ป่า และสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดข้อเปรียบเทียบในการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีความสมบูรณ์ไว้ ส่วนฉากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายก็เป็นการเสนอให้เห็นว่าถึงแม้จะไม่สามารถกลับคืนเหมือนเดิมได้แต่ก็ไม่ควรทำลายเพิ่มและควรอนุรักษ์ในส่วนที่ถูกทำลายบางส่วนไว้ให้มีสภาพที่ดีขึ้น เพื่อประโยชน์ต่ออนุชนรุ่นหลัง ในส่วนของการสร้างฉากจึงมีความสำคัญต่อเรื่องเพราะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพ เหตุการณ์ได้ชัดเจนจึงเป็นทั้งอุทาหรณ์สอนใจและข้อเตือนใจในการให้ความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บทบาทของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้แต่งมุ่งหวังให้วรรณกรรมมีส่วนที่จะช่วยแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลาย ทั้งมุ่งหวังให้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยังมีสภาพที่สมบูรณ์ให้คงสภาพที่สมบูรณ์ต่อไปอีกนาน ในส่วนของบทบาทผู้แต่งมุ่งหวังและปลูกฝังคุณธรรมเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ได้แก่คุณธรรม ด้านความเมตตา ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความไม่โลภ ความสามัคคี ความรับผิดชอบ ซึ่งคุณธรรมดังกล่าวถ้าผู้ใหญ่ให้ความสำคัญและมีส่วนในการปลูกฝังแก่เยาวชนจะเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้เยาวชนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ได้

ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ผู้แต่งเน้นในเรื่องความเห็นแก่ตัวมากที่สุด เพราะมนุษย์มุ่งแต่ผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญจึงทำให้เห็นประโยชน์ของส่วนรวมสาเหตุปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์แทบทั้งสิ้น ผู้แต่งจึงต้องการปลูกฝังคุณธรรมขึ้นในจิตใจของเยาวชน เพราะขัดเกลาได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่ให้เป็นผู้ที่ละความเห็นแก่ตัว ให้คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมให้มากขึ้น

ในด้านการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรโดยให้ฝึกปฏิบัติธรรมบ่งชี้ในคุณธรรมดังกล่าว เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนเป็นคนดีซึ่งจะส่งผลในการช่วยแก้ปัญหาทั้งในปัจจุบันและอนาคตในด้านสิ่งแวดล้อมได้

ในด้านบทบาทของนักอนุรักษ์ธรรมชาติประเภทนี้ ได้แสดงให้เห็นบทบาทของนักอนุรักษ์ที่เป็นแบบอย่างที่ดีซึ่งผู้ใหญ่ควรที่จะสอนเยาวชน โดยการนำไปเปรียบเทียบกับบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในด้านอนุรักษ์จากความเป็นจริงในสังคม เพื่อเยาวชนจะได้เห็นว่าผู้ที่มีบทบาทในด้านอนุรักษ์มิใช่มียู่ในตัวละคร ความเป็นจริงในสังคมก็มีบุคคลเหล่านั้นอยู่ด้วย ถึงแม้จะมีจำนวนน้อย แต่ก็เป็นการเริ่มต้นที่ดีที่ทุกคนควรเอาแบบอย่าง

บทบาทของธรรมชาติที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การสร้างความตระหนักต่อเยาวชนมุ่งในด้านคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อชักจูงให้เยาวชนเห็นความสำคัญให้มากขึ้น ผู้แต่งยังได้แนะนำ ตกเตือน สั่งสอน ชักชวนให้เยาวชนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นสมบัติของชาติสืบต่อไป

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมทั้ง 26 เรื่อง พบว่าในช่วงเวลา 15 ปีที่ผ่านมา วรรณกรรมประเภทนี้เกิดขึ้นน้อยมาก ทั้งที่ปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่สำคัญระดับชาติเป็นปัญหาในทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ และสุขภาพทางกายและจิตใจต่อประชาชนมาก ซึ่งผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชน ควรที่จะแต่งวรรณกรรมประเภทนี้ให้มากขึ้น เพื่อให้เป็นหนังสือที่มีแพร่หลายจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้วรรณกรรมมีบทบาทในการแก้ปัญหาสังคมได้

จากการวิจัยวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันไว้ดังนี้

1. ประชากรโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ทรัพยากรมีจำกัด ถ้าใช้อย่างไม่จำกัดอนาคตประชากรจะเดือดร้อน ดังนั้นประชากรในปัจจุบันต้องรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและให้ความสำคัญต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
2. รมรณรงค์ให้ประชาชนได้มีจิตสำนึกในระเบียบวินัย เคารพกฎหมายซึ่งจะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ได้
3. ขจัดการบุกรุกทำลายป่า เช่นปลูกถาวรป่าเพื่อทำไร่ พวกลักลอบตัดต้นไม้ พวกจับจองที่ดินโดยไม่มีกฎหมายรับรอง

4. ป้องกันการเผ่าป่า ด้วยการประชาสัมพันธ์ให้เห็นโทษของไฟป่าและวิธีการป้องกันไฟป่าแก่ประชาชน
5. ควบคุมการตัดไม้อย่างเคร่งครัดมีการปลูกไม้ทดแทนเพื่อจะได้มีไม้ใช้อย่างต่อเนื่อง
6. ควบคุมการล่าสัตว์ป่าอย่างเข้มงวด มีการเพาะพันธุ์สัตว์ป่า สัตว์น้ำเพิ่มเติม
7. นำทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ในระบบหมุนเวียน เพื่อไม่ให้ทรัพยากรที่เหลืออยู่น้อยถูกทำลายลงไปอีก
8. ต้องตระหนักถึงภัยของสิ่งแวดล้อมที่ผลมาจากโรงงานอุตสาหกรรม การใช้สารพิษของเกษตรกรซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำลายสิ่งแวดล้อม ด้วยการใช้มาตรการที่รัดกุมเคร่งครัดในด้านระเบียบวินัย
9. ควรมีการกำหนดเขตอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อที่จะให้สถานที่แห่งนี้ได้มีทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์และเป็นส่วนเพาะพันธุ์ไปสู่แหล่งอื่น
10. การจัดระบบการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับปัญหาเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนได้เข้าใจปัญหาและหาวิธีการป้องกันได้อย่างถูกต้อง
11. ควรมีการประชาสัมพันธ์ของรัฐในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิผลเป็นระยะเพื่อทราบถึงผลการประชาสัมพันธ์จะได้ปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพ
12. ปลูกฝังจิตสำนึกแก่เยาวชนให้มีลักษณะนิสัยที่เหมาะสมแต่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นการประหยัดไป ประหยัดน้ำ ทั้งขยะให้ถูกที่
13. แบบเรียนในทุกเนื้อหาวิชาควร มีสาระสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ด้วยเพื่อย้ำเตือนให้เห็นความสำคัญ
14. ควรมีหนังสือประกอบการเรียนหรือหนังสือนอกเวลาที่มีเนื้อหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในห้องเรียนและห้องสมุดโรงเรียน
15. ผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นแบบอย่างในการสร้างนิสัยที่ดีแก่เยาวชน
16. ในด้านการเรียนการสอนควรเน้นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่องเพื่อที่นักเรียนจะได้เรียนจากประสบการณ์ตรงเป็นการปลูกฝังสิ่งที่ดีแก่เยาวชน

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนี้ผลการวิจัยคงเป็นประโยชน์แก่ครู ผู้ปกครอง ได้พิจารณาหนังสืออ่านได้เหมาะสมแก่เยาวชนในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถูกทำลายได้

ข้อเสนอแนะ

ผู้ที่สนใจในการวิจัยวรรณกรรมแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรที่จะศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ศึกษาทรัพยากรของแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ศึกษาสารคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. ศึกษาบทเพลงเพื่อชีวิตแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤษณา ผลชีวิน. การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือสำหรับเด็กอายุ 6 - 12 ปี ที่พิมพ์ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524. อัดสำเนา.
- กาญจนา นาคັນท์. แม่ได้ผ่านมาแล้ว. กรุงเทพฯ : มิ่งมิตร, 2533.
- กุหลาบ มลลิกะมาส. ผลงานของศาสตราจารย์หญิงกุหลาบ มลลิกะมาส. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา, 2534.
- เกษม สนิทวงศ์. "ป่าไม้กับการพัฒนาประเทศ," สิ่งแวดล้อมน่ารู้ กรณียาไม้. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- คมสร คุณคิดก. บ้านนี้เป็นของเรา. กรุงเทพฯ : แสงดาว, 2533.
- คำพูน บุญทวี. แมวหลง. กรุงเทพฯ : ตะเกียง, 2534.
- จินตนา เกษรบัวขาว. การวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ คศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528. อัดสำเนา.
- จิราภรณ์ จันทรสุพันธ์. การพัฒนาการสิ่งแวดล้อมศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ระหว่าง พ.ศ. 2441 ถึง 2524. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2529. อัดสำเนา.
- เจตนาพร (นามแฝง). ผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์. กรุงเทพฯ : ชีวิต, 2528.
- ฉลอง เจยาคม. เด็กบ้านป่า. กรุงเทพฯ : หมักจิ้น, 2533.
- ชูพิทย์ นาฏ. เรื่องสั้นอังกฤษและอเมริกา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- โชติ ศรีสุวรรณ. น้ำหาบเดียว. กรุงเทพฯ : หมักจิ้น, 2533.
- ทวี ทองสว่าง และคนอื่น ๆ. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2526.
- ท่าน อ้นประเสริฐ. ชีวิตบ้านนา. กรุงเทพฯ : ศรุสภา, 2529.
- _____. บ้านไร่ชายป่า. กรุงเทพฯ : ศรุสภา, 2531.
- _____. เพื่อนแท้. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- เทพศิริ สุขโสภา. บึงหญ้าในป่าใหญ่. กรุงเทพฯ : ห้องสมุดเด็ก, 2522.

ธวัช บุญโสมก. แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2527.

นิวัตร เรืองพานิช. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : เจริญการพิมพ์, 2528.

ประสิทธิ์ มลิกเกษม. ชีวิตบ้านป่า. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก, 2525.

ปัญญา สุทธิบดี. กฎหมายว่าด้วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523.

ปิยะวดี คงกำเนิด. การวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในหลักสูตรแบบเรียนและหนังสือ
อ่านเพิ่มเติมระดับประถมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. 2521. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.
นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2526. อัดสำเนา.

ผู้บริหารการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา, สมาคม. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535
และนโยบาย ฯพณฯ นายชวน หลีกภัย ด้านการศึกษา. กรุงเทพฯ : กนิษฐ
การพิมพ์, 2526.

พณ นันทพฤกษ์. เด็กชายชาวเล. กรุงเทพฯ : ต้นหมาก, 2524.

พรจันทร์ จันทรวิมล และคนอื่น ๆ. การเขียนและจัดทำสื่อหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน.
กรุงเทพฯ : ตะเกียง, 2534.

มานพ แก้วสนิท. เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2522.

โยธิน สุริยพงศ์. บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาระดับมัธยม
ศึกษาตอนต้น ในเขตการศึกษา 9, 10 และ 11. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. นครปฐม :
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2533. อัดสำเนา.

วงเดือน ทองเจียว. โรงเรียนป่าล้อม. กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก, 2530.

วรรณิกา ศุภรังค์. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมสำหรับครูมัธยมศึกษา.
วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527. อัดสำเนา.

วราพร ศรีสุพรรณ. คู่มือครู ส 053 ประชากรกับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา
พานิช, 2535.

วิธนา บุญยัง. ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่. กรุงเทพฯ : ปราชญ์, 2531.

วาสนา วราภักดิ์. จริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมของนักเรียนในกรุงเทพมหานคร.

วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534. อัดสำเนา.

วปี คำโปคา. ลมหายใจในไพรพฤกษ์. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สำสั่น, 2533.

วิชัย เทียนน้อย. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา, 2521.

วินัย วีระพัฒนานนท์. สิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2530.

วิภา กงกะนันทน์. วรรณคดีศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2533.

ศิริพรต ผลสินธุ์. ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : ดิฉันสโตร์, 2521.

ส. พุ่มสุวรรณ (นามแฝง). ชีวิตริมคลองของเด็กชายรุ่ง. กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน, 2531.

_____. เด็กน้อยกับต้นไม้. กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน, 2533.

_____. ไผ่ค่อมแคะ. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2534.

_____. เพี้ยยวหาด้าน. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2524.

สมพร มั่นตะสุตร. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2526.

สมิทธิ์ สระอุบล. มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2532.

สุภา ลือศิริ. ป่าเขียว. กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก, 2524.

อมรา เทศกรณ์. การวิเคราะห์คุณค่าหนังสือนอกเวลาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย.

วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520. อัดสำเนา.

อโศก ศรีสุวรรณ. ในสวนปู่. กรุงเทพฯ : สารคดี, 2535.

_____. บ้านเล็กริมบึง. กรุงเทพฯ : ปลาตะเพียน, 2535.

_____. หมู่บ้านกลางดง. กรุงเทพฯ : ปลาตะเพียน, 2534.

อัศศิริ ธรรมโชติ. มหกรรมในท้องทุ่ง. กรุงเทพฯ : ปยุตต์, 2530.

_____. โลกสีน้ำเงิน. กรุงเทพฯ : สู้ฝัน, 2528.

อำนาจ เจริญศิลป์. โลกและการอนุรักษ์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2528.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นายฉวัลย์ ชื่อสกุล พึ่งเงิน

เกิดวันที่ 19 ตุลาคม พุทธศักราช 2500

สถานที่เกิด เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 29/2 หมู่ 8 แขวงทวีวัฒนา

เขตคลองตัน กรุงเทพฯ 10170

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน อาจารย์ 2 ระดับ 6

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบวรนิเวศศาลายา

ในพระสังฆราชูปถัมภ์ ตำบลศาลายา กิ่งอำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2516 มัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนวัดนายโรง

พ.ศ. 2519 บ.กศ. (ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา) จากวิทยาลัยครูสวนสุนันทา

พ.ศ. 2521 บ.กศ.สูง (เอกภาษาไทย) จากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

พ.ศ. 2524 กศ.บ. (เอกภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
(ประสานมิตร)

พ.ศ. 2537 กศ.ม. (เอกภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
(ประสานมิตร)

การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี
แนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บทคัดย่อ

ของ

ถวัลย์ พึ่งเงิน

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

ตุลาคม 2537

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี
แนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำนวน 26 เรื่อง เพื่อศึกษาปัญหาทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลวิธีการประพันธ์ และบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษาปรากฏดังนี้ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกกล่าวถึงที่
ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน เป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์คือ ปัญหาป่าไม้ ปัญหา
สัตว์ป่า และสัตว์น้ำ ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาอากาศเป็นพิษ ปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมจาก
สารพิษและการทิ้งขยะในที่สาธารณะ

ในด้านกลวิธีการประพันธ์ โครงเรื่องส่วนใหญ่เน้นปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมมาสร้างและคลี่คลายปัญหา ได้อย่างน่าสนใจ ตัวละครที่ปรากฏในเรื่อง เป็น
ตัวละครสมจริง ตัวละครในอุดมคติและตัวละครแบบบุคลาธิษฐาน จากเป็นฉากที่เกิดขึ้นจริง
จากที่สมมติขึ้นและฉากในอุดมคติ

ในด้านบทบาทของวรรณกรรมที่มีต่อเยาวชน ผู้เขียนต้องการปลูกฝังคุณธรรมแก่
เยาวชนแสดงทัศนะในเชิงแนะนำ ตักเตือน สั่งสอน ให้เยาวชนตระหนักในความสำคัญของ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและชี้ให้เห็นแบบอย่างที่ดีของอนุรักษ์เพื่อให้เยาวชนปฏิบัติ
ตาม

AN ANALYSIS OF FICTION FOR CHILDREN FOCUSING ON THE
CONSERVATION OF NATURAL RESOURCES AND ENVIRONMENT

AN ABSTRACT

BY

THAVAN PHUENGERN

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University

October 1994

The purposes of this thesis are the following : Firstly, to analyse 26 selected children books focusing on the conservation of natural resources and the environment so as to study enviromental problems. Secondly, to study the writing techniques and the writer's role in preserving natural resources and the environment.

The findings show that both environmental and natural resources problems illustrated in these children books are caused by men who not only damage forests and wild life animals but also cause water and air pollutions.

The main plot structure, consequently, deals with natural resources and environmental problems with implied - practical solutions. The characters and settings are also made realistic and even idealistic characters are made believable.

In other words, the impact of these selected books is made explicit. The write's intentions are clear. They are concerned with the moral sensivity of their readers. The advices or suggestions or warnings are sound and motivate the young people to realized the importance of natural resources and the environment. The good examples set in the books are all sensible.